سليمان اوغلو

بوُ یول بیزیم یول!

(داغینیق بیر یازاناق)

ایچینده کیلر :

بیرینجی تزگینچ
یولا گیریش : "گؤک اوُس"

ایکینجی تزگینچ
یولدا آنسیزین گؤروش تانسیغی : "آق اوُس"

اۆچونجو تزگینچ
یولدا اولوش : "قیزیل اوُس"
(یولسال بوَگوش قیبیلاریندا) :

دؤردونجو تزگینچ
یوللا گئدیش : "قارا اوُس"

آچیقلاییجی سؤزلوک :

"وار" اولانی یوق دئمه یین!
وارا یوق دیین
"یوق" اولور...
دئردی بیزیم اۆلگن تانری

"آنلایاجاق سینیز منی بیلیرم
کندی - اؤزونوزو آنلادیغینیز گیبی
آنلامایانلار ایسه آنلامایاجاقدیر کندی اؤزلرینی
بوُنو دا بیلیرم" دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موزلراوغلو

"نسنه لره اؤزه نله باق! :
گیزلرینی آچار سانا" دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو

"بیر ده ساقین!
سؤزجوک قاچاقچیلارینا اوُیما یاوروم
باق! :
باقدیقجا گؤزللشر گؤزلرین"
دئرلردی منیم اوُلو اوُیغور آنا- آتالاریم

گیریش :

بوُ یازی دوققوُز ییلدان بری اوٚزه رینده چالیشدیغیم؛ اوٚچ یوَزآلتمیش بئش قوشوقدان اولوشموش، **ایل - توٚره لیک : من- ین باشقاسی باشقاسی نین منی** آدلانان قوشوق توپلوسونون بیر اؤنسؤزو ساییلا بیلیر.
قوشوقسال - دوٚشونسل بیر بیچینیمده اله آلدیغیم قیسا بوُ یازیدا؛ اسکی تورکجه باشدا اولماق اوٚزه ره، گونوموز مودئرن تورکچه یی ده گؤز اؤنونه آلاراق، سویوت، دوٚشونسل، بیلیمسل، بوَگوشسل قاوراملارین تورکچه میزده بوُلونان ان دوغرو - دوٚزگون قارشیلیقلارینی وئرمگه چالیشدیم.
یاشادیغیمیز "قاورام قارغاشاسی"نی آرادان قالدیرماق اوُغروندا یارارلی اولاجاغینی ساندیغیم ایچین بیر "آچیقلاییجی سؤزلوک" ده تزگینجین سونونا اکله دیم. دیلیمیزین گرچک یولجولارینا کوچوجوک بیر بؤله ک. آلیشیق سیز قارماشیق بیر دیل قوُللاندیغیم ایچین، سیزی سیقمازسام نه موُتلو مانا!
بوُرادا باشلیجا "آذربایجان کولتور اوجاغی (بئرلین)" سورومللولارینی؛ مانا یاردیم - یؤله کلرینی اسیرگه مه دیکلریندن دولاییی سایغییلا آنار، آیریجا بوُ داغینیق یازاناغی اؤندن- سونا تیتیزلیکله اوقویوب، اولدوقجا اؤنملی اؤنریلرده بوُلونان سایغیدگر قولداشیم آیقین قاراداغلی (هیلال)یا دا اوٚرکدن سئوگیلریمی سوُنورام. ساغ اولسونلار! اسن قالسینلار!

سلیمان اوغلو

یول - یؤوۆش آدییلا

یول چوجوقلارینا!

گؤروشلرینیزی یازارا بیلدیرین!:
Suleymanogluo9@yahoo.de

بیرینجی تزگینچ

یولا گیریش : "گؤک اوُس"

... ...
... ...
... ...
... ...

بیزیم یول منی اؤور   من اونو
او مانا تاپار   من اونا
او منی ایزلر   من اونو
او منی یوَرور   من اونو ...
نیته کیم "من"ین دامارلاریندا آخار   "بیزیم یول"
یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو

(1)

نه دئمک ایسته مه دیگیم بللی (اولسا گرک) ان آزیندان بوُرادا. یولا قویولماق سوُسقو اولسا بیله : قونوشماماق دا دئگیلدیر. نیته کیم سوُسقو :   آرتیق سس سیزلیک دئگیل   دوُرغونلوق ایله دینگین لیک ده ساییلماز.
"یول اوغلو"دور یولجو کیشی (یول اری = اؤزل یولجو). "اؤزل یولجولوق" سؤزقونوسو اولاریکن : **یول**دور قوشوق. قوشوقچو ایسه :   یولجو   یول اوغلو   یول اری.

(- بیز بیر ده **سؤیله شیم** اولدوغوموز ایچین سوَرکلی بوُرادا سوُسموشدوزدور   دیینلر ده وار-) :

دئیی: ائدیمه دؤنوشونجه :   یول- قوشوق شوُ گؤزه لیم نسنه لری   - بیزی ده - قورویاجاقدیر گوَوه نجه آلتینا آلاجاقدیر دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو. نیته کیم "توَم ائیلملر سونسوز بیر **اولوش** ایچه ریسینده کندی وارلیقلارینی سوَردورمکده دیرلر" دئرلر کیمی (بعضی) دۆشونورلر.

(2)

کندینی گؤک یوَزوندن آسان بیر چیلغین اؤکمن :   **یول** دئدیگینیز او آیلاق وارلیق یوقدور اولمامیشدیر دا دییه باغیریردی :   کیشی اوغلونون ارینچسیز (حضورسوز) ارینجی نین سونونا دک ایرلی لمک گر کیر.
کیشی اوغلونون ارینچسیز ارینجی نین :   باشلیجا اؤلوم ایله سوُسقویا قاپانیقلیغی ایدی یالنیزجا اونون باغریشی دئردی یول بیلیمجی بارچاآق تویون موَزلراوغلو.

(3)

اورتاق بیر **یازغی**دان قونوشماق دا آرتیق یئرسیزدیر بوُرادا. کیمی ائوجیل قوشوقچولارین :
یازغی دئدیکلری او ارسک چوجوغونو   کندی- اؤز آنلیق (ذهن)لاریمیزدان بسله میشدیک بیز دئردی سوَرکلی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.
«اورتاق یازغیمیز» دئدیکلری توَم   آنلاملی - آنلامسیز ائدیملریمیزه   ائتکین لیکلریمیزه چاپالاریمیزا   یوَرویوشلریمیزه ده   قارشی قویماقدادیر   دییه یینه لردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

آچیقلاما :
«تانریلار بیله یازغیلارینا قارشی قویامازلار» دئمیش ایمیش اسکی بیر قوشوقچو.

ده گینی :
«توَم **آچیقلاما**لارین اوُلو (تملی) بئتیمله مه دیر» دییه قارشیما دیکیلیر بیزه بنزه مه ین چاغداش بیر دۆشونور.

(4)
کیشی اوغلو **آنلار**. قوُش ایسه یالنیزجا **دوُیار** دئرلر کیمی بیلگینلر. اؤنو سونا باغلایاماز کیشی اوغلو. اؤلوملو اولدوغو بوُندان دولایی اولسا گرکدیر. "اورتاق یازغیمیز " اؤلوملوگوَموزدور داها دوغروسو : ایستر قوُش اولسون - سنین قوُشلارین گیبی- ایستر آت اولسون - توَرکمن آتی گیبی- ایسترسه ده سیزین قیسیتلی/ قیلغینسال/ آراچسال/ آیغیتسال **اوُس**ونوز اولسون : (- بیر ده آدی باتمیش او دۆشونورون : «سئزگیسل اوُس»و باشدا اولماق اۆزه ره-). نیته کیم اوُس : اوُسلوغونو یاپار اؤلوملوگوَموزو (- اورتاق یازغیمیزی -) سرگیلر قاباجاسینا گؤزلریمیزین اؤنونه. سئزگیسی- مئزگیسی اولماز اوُسون دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

یورروملاما :
«اوُسسال اولان گرچکدیر گرچک اولان ایسه اوُسسال» دییه دیکیلیر اؤنوموزه **تین** (نفس/ سپریتؤس) ایله **اؤیکونچ** (تاریخ) دۆشکونو او دۆشونور. نیته کیم «ائورن باشی اۆستونده دوُرموش»وموش آرتیق اونون باشیندا.

ده گینی :
«آنلادیغیمیز دا؛ اؤگره ندیگیمیز ده، سؤیله دیگیمیز ده آنلام دئگیل: **قوُللانیم** (تصرف)دیر». آنلام قوُللانیم ایمیش بیر ده.

آچیقلاما:
باشقا بیر یاناشیما گؤره: "آنلاما دیلسل بیر ایمگه ایله اوُسا یؤنه لیک بیر ایچه ریکدن اولوشموش بیر گؤسترگه دیر. اۆسته لیک دیلسل ایمگه قونوشولان دیللره گؤره دگیشیر..."میش.

(5)
اوُیاری : بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان
{- دیده رگین باشی بوش بیر ایرماق دا دئگیلدیر یول اوغلو- اؤزل یولجو- یول اری (تاقما آدییلا قوشوقچو). قیلاووُز بیر اوُسو دا اولمالی - اؤلومو آندیرسا دا کیمی کئز- :
"اوُسون یاراتدیغی توَم نسنه لرده ایلک اؤنجه قوشوق واردیر" اولدوقجا شاشیردیجی شوُ ساوی اؤزومسه دیک آرتیق یول گئدیشینده. قوشوغون اوُسو - قوشوقچونون اوُسو ایله اؤزدشدیر- دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو : دؤرت بویادان اولوشموش بیر «آخیشسال اوُس»دور شوُ اوُنوتما!:
« **گؤک اوُس = یاز** » « **آق اوُس = یای** » « **قیزیل اوُس = گوَز** » « **قارا اوُس = قیش** » -}.

ده گینی:
بؤندان دولایی "قوشوق آری دؤشونجه دیر کندی اؤز یئتکین وارلیغیندا" دییه بلیرسیز بیر ساودا بؤلونموش اولسا گرکدیر او تین ایله اؤیکونچ دؤشکونو.

دیبیازیجیق:
یول بیلیمجی بارچاآق تؤیون موَزلراوغلونون دئدیگینه گؤره : **یاز** آیین گؤک (ماوی) تری ایمیش **یای** گوَنشین آق کیرپیگی **گوَز** تان یئری نین قیزیل ساچی **قیش** ایسه ییلدیزلارین قارا سایریشی.

آچیقلاما:
اویسا «آی ایله گونش گؤک تانری نین ایکی گؤرور گؤزودور بیزده» دئردی بیزیم بؤ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

(6)

{- کیمی بیزیم او آیماز (غافل) یئرداشیمیز گیبی : یالنیزجا اؤزگه لشدیریلمیش قاریشیقلی اؤلگون بیر **قیزیل اؤس**دان قونوشاردی - یارارلانامازدی آنجاق قونوشدوغو او قیزیل اؤسدان- : بیزیم باشقا اؤسلارین آدلارینی بیله (حتی) بیلمزدی. بیر ده بیزیم او آیمازی : سایی سیز سایبقلامالارینا گؤره دئگیل ده : بیزیم اؤسلارا سایغیسیزلیق ائتدیگیندن دولایی اؤلدوردولر : او یوباز اینانیر (مومن)لار...
دگمه (هر) بیر یولجو- قوشوقچو دوغال اولاراق : باشلیجا بیر اؤسو سئچیر کندی یولجولوغونا. نیته کیم قارانلیقدا اؤس بیر یؤلا (مشعل) دیر دئردی بیزیم اؤلوغ تایانغو یؤسوف. آنجاق بیزیم یولجو- قوشوقچو- یول ارلری -اؤرنه گین منیم اؤلو دده م یؤنوس- ایچین اؤسلار آراسیندا یئگله مه (ترجیح) دییه بیر گیریشیم (تشبث) بیله سؤزقونوسو اولامازدی. نیته کیم بیزیم یول : شؤ دؤرت توَر آخیشسال اؤسو کندی - اؤز گئدیشینده اؤزانتی سیندا اؤزامیندا باریندیرماقدادیر.-}

(7)

(- یول باشدا اولماق اوزه ره : بوشو- بوشونا اؤغراشدیغینیز توَم دؤشونسل ائتکین لیکلرینیز یالنیزجا بیر یانیلساما (توهم) سونوجو اورتایا چیقمیش اؤیدوروق یاپینتیلاردیر : **گیز**لره سایریجاسینا دوَشکونلوگونوزون آچیق اؤرنگی ایشته!... دئردی باغیرا- چاغیرا بیزیم شؤ چوق بیلیمش «**او** » باشاریلی بیر بؤکه (قهرمان/پهلوان) جه -)

(8)

یولجو- قوشوقچو- یول اری قوشوغونو آچارکن **یول**ا آرقالانار یول گئدیشینده. یول اونو دینلر اونون قیلاووزلیغیندا بوَسبوتون یوللاشار یولون اولور **یول** اولور. بؤرادا آرتیق : یولون آددیمسال آخیشسال اؤسونا ییبه له نمیش اولور. بؤیله جه توَم آددیمسال آخیشسال داورانیشلاری اؤسسال لاشیر. بیزیم گؤک یوَزو قوقار بویا اؤنگ (رنگ)لردن آشیپ- داشیر. آنابویالار ایسه : (- گؤگ آق قیزیل قارا-) سؤنمز بیر «**اؤس - یؤلا**»یا دؤنوشور.

(9)

بیلگیچجه بیر آچیقلاما :

{- دیلیمیزده **اوُس** (عقل) قاورامینی قارشیلایان بیر نئچه سؤزجوک/ قاورام اولدوغو دا اولدوقجا اؤنملیدیر. اسکی توَرکچه ده **اؤگ** باشلیجا اوُس/ دۆشونجه آنلاملارینا گلیرکن : آنا/ کؤک/ کؤکن/ قایناق/ اوُل (تمل) قاوراملارینی دا قارشیلاماقدا‌ایدی : «اؤگوم ایل بیلگه قاتون ...» (آنام ایل بیلگه خاتون ...).

اون بئشینجی یوَزییلدان بری قوُللانیلماز اولان «اؤگ»دن گوَنوموزده : اؤگرنمک (اؤگ ائدینمک/ اؤگ الده ائتمک) /«اؤگوَمک» (گوَنوموز توَرکچه سینده : اوقوماق) «اؤگوت»/ (اؤگ وئرمک/ اوُس وئرمک/ نصیحت وئرمک) **آیریجا** «اؤگئی»/ « اؤگسوَز» = « اؤکسوز »/ (آناسیز/ یئتیم) سؤزجوک/ قاورام‌لاری **قالمیشدیر**. منیم اوُلو دده م کاشغرلی-نین یازدیغینا گؤره اوغوزجا : **ساغ** سؤزجوگو ده ساغلام برک... آنلاملاری دیشیندا اوُس ایله آنلاییش قاوراملارینی قارشیلاماقدا ایدی : «سنده ساغ یوق» (سنده اوُس- آنلاییش - آلغی یوق).

باشقا بیر سؤزجوک ده قاراخانلی دئییشینده ایشله ک اولان **اوُقوُش**دور:

«اوُقوُش کؤرکی تیل اول بوُ تیل کؤرکی سؤز کیشی کؤرکی یوَز اول بوُ یوَز کؤرکی کؤز »= اوُسون بزه گی [گؤرگوَسو] دیلدیر دیلین بزه گی سؤز کیشی نین بزه گی یوَزدور یوَزون بزه گی گؤز.

اوُس ایسه کیمی اوُزمان توَرک بیلیمجیلرین دئدیگینه گؤره باشلیجا : (عربچه « عقل » کؤکن بیلیمسل اولاراق : دئوه نین آیاغینی باغلاماق ایچین قوُللانیلان "کؤسته ک" دئمکدیر!) **بئجریک**/ اوُزوت (صنعت) آنلامینا گلن **اوُز** ایله بیر کؤکدن اولاراق «اؤگ/ آنی/ دۆشونمه» قاوراملارینی قارشیلایاراق **اؤن توَرکچه** ده (اسکی یاقوُتچادا دا) «ائس/ ایس» بیچینیمینده ایدی. «یاقشی ایله یامانی آییرت ائتمک یئته نگی» (**"اول اوُس بولدی"** : او یاقشی ایله یامانی آییرت ائتدی) اولان اوُس قاورامی بیزده آیریجا گؤزلریمیزی (داها دوغروسو باخیشیمیزی/ **"گؤرو"**موزو) بویایان آنا بویالاری دا سیمگه له مکده دیر.

منیم اوُلو اوُیغور آنا- آتالاریمین : «بیلینچ گؤرورمو یوقسا گؤز؟» « گؤروم نه دیر؟» دییه سوردوقلاری سورولارین یانیتینی بیزیم شوُ «دؤرت بویا - اوُس»دا آراماق گرکیر آرتیق-.

ده گینی :

بوُندان دولاییی بیزیم بوَگو بیلگه لر : «باخیشی چالماق (باشقا بیر سؤیله نتیده: باخیش ایله چالماق)؛ گؤرونمه دن باقماقدیر» دئمشلردیر.}

(10)

باشقا بیر **توَ**ردن دئگیل : **اؤزوتو** (روُحو) **تینی** یولجو- قوشوقچونون : یولسال آخیشسال آددیمسال دیر یالنیزجا. اؤرنه گین یوَرودوگو بیرر- بیرر داشلارین آلتیندا : داشقین گوَنشلر اوُیوموش بیزیم یولا بنزر. توَم داشلارین بیرر گوَنش اولدوغونو یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو-ندان اؤگرندیگیندن بری آرتیق : داشا داش دییه سسله نه مز داشقین گوَنش دئر یولسوز بیلگینلره اؤزللیکله شوُ بیزیم چوق بیلمیش «**او**» بگلرینه آلدیرمادان.

ده گینی:

"توم وارلیق («کؤکن وارلیق» دئر کیمیله یین) تین-ین اولوشو دگیشمه سی دئوینمه سیدیر". بوُ گؤروشه گؤره: یول دئوینمکده اولان یولجو قوشوقچودور باشلیجا.

(11)

بکله مه لیدیر من ایله قوُشلاریم سیز ده یاورو «یول- داشلاریم! ». اوُس(لار) بوَتون بویالاریلا اؤنگلرییله کندی - اؤزلرینی (- بیزده -) دئنه یه جک **بیزیم یول**وموزدا : یوُیوناجاق آریناجاق یولساللاشاجاقدیر. آیاقلاریمیزین آلتیندا اوُیویان توَم داشقین گوَنشلر **بیزلیگه** تانیق اولسون! «اوُسو یوق درنکسیز»لر بوُنو بیلمز دئردی منیم اوُلو دده م قورقوُت : بیلمزلر...

- بوُ یول دئردی منیم آنام ... بیزیم یول بالام! : یولون آچیق اولسون!

(12)

بیر ده : بیزیم بوُ چیلغین قوشوقچو نسیمی (یول اوغلو یول اری) یول آخیشیندا کندی- اؤزونو بکله ین بیر توی-دور بیر دۆگون بیر شؤلن بیر بیغیناق بیر درنک بیر یوُغ دا : منیم اوُلو دده م قورقوُت دئمیشکن.
یولون اوُزون **دۆش**لریندن (رؤیالاریندان) قونوشاردی بیزیمله : «کیشی اوغلو قارشیسیندا کیشی اوغلو کندی - اؤزو تانری»دیر. آچیق بیر دئییشله : «تانری منیم گیزلی آدیمدیر» دئمک ایستردی : « کندی اؤز یئرینه دؤنر آنجاق توَم **دوغرو** اولانلار». نیته کیم یولوز بیز یولجویوز بیز یول اری: "یولجو بنم یول بنم..."
کیم نه دئرسه دئسین اونون گیزلی بیر بیلدیگی وار ایدی :
«آندا (اوندا) اوشبوُ (ایشته بوُ) گیزی (سری) کیم سؤیلر سانا یول بوُلاسین کندینه اؤندن - سونا» دییه بیرلاردی سارپ یوللاری دؤگه - دؤگه...

آچیقلاما :
شوُ اؤندن - سونا کندینه یول بوُلماق یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو دئمیشکن : "ایچ گوُز"وموزو (یولوموزو) کندی - اؤزوموز اؤنونده بوَسبوتون آچماق اولسا گرکدیر.

آچیقلامانین آچیملانماسی:
شوُ «ایچ گوُز»ون قاورامسال بیچینیمی «**من - یول**» آدلاندیریلمیشدیر کیمی یولجو قوشوقچولارجا. نیته کیم «من - یول» کندی - اؤزونون بیلینجی اولاراق یاراتیجی بیر اُوُزانتی بیچینیمینده یوَروردو بیزیم یول گئدیشینی دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موزلراوغلو.

(13)

یولوموزون یوقوشسال ائنیشسل گئدیشینده (- یولا گؤلگه سالمادان -) **اوُغراق**سیز بیله دینله نمک **او**نون ایچین یوَرومک ایدی دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو. منیم اوُلو اوُیغور آتا - آتالاریمین : «اوُزون یاشییوَر تینلیقلار آز اؤدسوَز اؤلور تینلیقلار اوُکوَش تنگریم!» **یوم**ونا **آغان**ینا گرچکدن ده اوُیموشدو... بیر ده : «اؤتسوز اؤلدورولور» دئییلسه ایدی داها دا نسیمی- لشردی دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

ده گینی :
او توم یولجولوغو بویونجا یالنیزجا بیر کئز دؤنوب گئرییه باقمیشدی:
«دؤنوب گئرییه باقینجا کندی - اؤز گؤلگه مه گوَلورم : سن ایله من چوقداندیر بیر- بیریندن آیریلمیش دئییرم» دئمیشدی.

(14)

(- آنیمسادیغی ایلک دوَشونمه بیچینیمی : بیزیم بوَگو- بیلگه لرین دئدیکلری "یولسال دؤشونمه قیلیغی" ایدی. نیته کیم اورادا : دؤشونور ایله دؤشونوش { **دؤش**ده دئگیل **دؤشون** (ایده)ده ده یوق} یول آخیشیندا داشلار گئدیشینده : قوُشلار بیتکیلر سوُلار ارینجینده **بیرلشمیش**لردیر-).

یوروملاما:
«یول کندی سییله بیله اؤزده ش (عینی) دئگیلدیر. نیته کیم سورکلی اولاراق دگیشمکده دئوینمکده دیر» یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق اوُیون موزلراوغلو.

ده گینی:
"توم وارلیق یول-ون یورویوشودور یورومکده اولان یول-دور. بوُ یورویوش گئرییه دؤنوشو اولمایان بیر یورویوشدور آخیشدیر..." دئمیش ایدی بیر اؤکمن.

بیلگیچجه بیر آچیقلاما:
بوُرادا "بیرله شمیش"لر دئیینجه "**توُزجه** بیراولماق" دئگیل ده یالنیزجا بیچینیمسل اولاراق "بیرله شیک" قاورامی دیله گتیریلمیشدیر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. نیته کیم بیزیم یولدا: «بیر ایله بیرلیک چوق ایله چوقلوقدان توُره میشدیر». یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موزلراوغلو-نون دا «چوقلوق ایچینده بیرلیک بیرلیک ایچینده آیریملی لیق» دییه اؤزتله دیگی گیبی.

(15)

یول قوشوقچو- یول اری-نی سسلر : «اولاناقسیز ایچ » « اولاسیلی ایچ »لریمیزه قاویشیر- قاویشماز بیریئرده بیریئرلرده اوُیانیر **بیز**. گؤگدن داها چیپلاق کندیمیزدن اؤزوموزه داها یاقین : یولا قویولوروز اوُلو دده لریمله آددیم - آددیما قول- قولا گئدیش- گئدیشه...
نیته کیم یولجو قوشوقچو ایله یول : آرتیق ایچ- ایچه گیرجک دنلی (قدر) بیر باغلانتی ایچینده **بیرلشمیش**لردیر.

منیم اوُلو دده م یوُنوس یولسال بیر **یول قوشوقچوسو**دور : کندی یولونو آرامایانا ار دئمز ارن سایماز او آیی نی یئرده (= یولدا) بوُلموش : بایبلدیغی گؤک یوَزونده (بیله) بیر نسنه آراماز اونا بوللوق (نعمت/ برکت) یئردن یاغار. او یولسوزا : یولسوزلوغوندان بیله قونوشماز. نیته کیم منیم اوُلو دده م : یول اری ایله یولدادیر یولسوزا قولداش دئگیل...
کیشی نه یی سئورایسه : دیلینده سؤزو اول (او) اولور دئر بیر ده. اونون دیلینده **یول** بوَتون یوللوقویلا دیره نگن دئوینگن آخیشییلا دولاشیر : قانین (- **اؤزوت**ون داها دوغروسو-)

داماردا دولاشدیغی گیبی : اؤنسوز- سونسوز سایدام بیر آددیما دؤنوشور : « یول اودورکی توغرو وارا » یاوروم! ائوت ... ...

- بوُ یول دئردی منیم آنام ... بیزیم یول بالام! :
یولون آچیق اولسون!

(16)

آتام سوَلئیمان جاواد اوغلو-نون یاییملانمامیش یولسال بیر قوشوقوندان نئچه دیزه :

یول : بیر چاغریشدیر یول. گئتمک ایله یوَرومک.
وارماق ارمک یئتیشمک دئگیلدیر. یولدا اولماق یوللا اولماقدیر یوللوق
اولماقدیر: یول. بیر ده سوَرکلی لیکدیر: سوَرکلیدیر یوَرویوشلریمیزین اوُجوندان
باشلار: یول.
گؤتورور بیزی بلیرسیز بوُراسیزلیقلارا اوراسیزلیقلارا : **منگی شیمدی**لره **بوُ**رایا.

بیر کئز یولا گیریلیرسه یولا قویولونور. یول گؤتورور یولداش اولور گیزداش
اولور.
یولوموز دا یول کندی- اؤزودور : یوللوقوموز دا.
یالنیزجا یول اوغلو- یول اری اولماق گرک اوغلوم! : بیزیم یوُنوس دده گیبی.

سونوچ بیزیم بوُ سولئیمان اوغلو-ندان:
«بیر یول وار بیر یول
بوُ یولدان شوُ یولدان او یولدان داها ایچرو...»
بیر ده "اؤزونو گؤزله ین کیمسه یه باقماز باقار کندی یولونا کندی گؤزو"
دئردی منیم اوُلو دده م یوُنوس کندی اؤزونو یوروملایاراق.

(17)

اسیرگه نمک ایسته ینلر ده وار بیزی توَرلو- توَرلو آدلار آلتیندا : اوْسته لیک "ایگن چوق" (چوق چوق) کؤپ اؤکوش. **یول**ون سیرتیندا آت قوشدورماق ایسترلر - اوْزه نگی سیز بیر ده- اونلار : یول اری اولمادان. «یول اسیرگه مه قوُرومو- درنگی» قوُرارلار : بیزیم یولسوز باغنازلارین «یوُنوس اوجاغی» قوُردوقلاری گیبی...

(18)

یول : یول اولماغا چالیشماقدان داها قوُتلو داها دا **قوُتار** دئردی یول بیلیمجی
بارچاآق توُیون موَزلراوغلو. بیز بیرلیکده گئچیریک قاپالی قاپیلاردان یولا دوغرو.

ائو ایسه سوَرکلی بیر نسنه یی چالیر بیزدن : بیر یاریم نسنه یی ساقلاییر (گیزله ییر) بیزدن. یولدور بیزی بوغوجو قالیق (هوا)لاردان قوُرتاران یولا قویان دئوینیدیریب آخیشدیران دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

(19)

یول قارانلیقدا بیله بیزی داشیر. قارانلیقدا داشیماق (داشینماق دا) اولمازین اولماسا دا چتین دیر یاوروم! بیر **اؤت بیلیمجی**نین (زمان بیلیمجی) ایشی اولسا گر کدیر : یولون سولوغودور **اؤت** : **گیز** دئگیل ده. سولوغونو سولوماق ایستر قوشوقچو- یول اوغلو- یول اری : یولون.
بیر ده اوُیوماماقدیر یول ایله اؤت : ائوه اودایا یوُوایا سیغدیریلاماز ...

اوُیاری:
«**اؤت** گؤنول آلیجی بیر تانری دیر اؤت» دئری بیزه بنزه مه ین اسکی بیر قوشوقچو.

ده گینی :
یول بیلیمجی بارچاآق تویون موَزلراوغلو-نون دئدیگینه گؤره : «اؤزده گین (ماده نین) بوُلونمادیغی بیر یئرده اوُزای ایله اؤت ده اولاماز» نیته کیم توم نسنه لری او نسنه یاپان نسنه دیر اؤزده ک.

(20)

یولون سانا قاتلاندیغی گیبی : سن ده یولا قاتلان دئردی بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو کندی- اؤزونه باقینجا. یاقینا اوُزاغا توُتقولو آدیملارین گؤزلرین اوُیوشوق یاریم(چیق) بیلگیلرین بیلینجین آنلاغین آنلیغین دیر سنی گرگیلی (پرده لی) اودایا قاپاتان ائوله اوُغراشدیران ساقین! ...

(21)

دینله! دئدی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو : یول گؤنوللو بیر سوَرگونلوکدور ده سانا بنزمز ائدی (هئچ، آصلا). یازغی دئگیل آنجاق یانیلما! یاشامین دیرلیگین گؤرونور- گؤرونمز یوَزودور بیزده یاوروم!

(- یول قیییسیندان بیزه دوغرو یوللانان یوُوارلانا- یوُوارلانا ال سالّامالار ائوه قاپاتماق ایستر یول ایله یولجویو آل ایله -)

(22)

یول تارتیلماز تارتیلاماز : اللرده آددیملاردا نسنل لشیر بوَسبوتون : سیزیلار سیقینتیلار یورغونلوقلار باسقیلار سیلینیر گئدیشیندن آخیشیندان ...

(23)

آزیمساناجاق دانیلاجاق بیر نسنه سؤز قونوسو دئگیلدیر بوُرادا. دگمه (هر) بیر نسنه- یاراتیق کندی یئرینده آغیردیر بیزیم یولدا.
منیم ده اوُیویاسی ایشله ملی یاتاغیم دینله نه سی بیر گئدیشیم اولمالیمیش. آنجاق یولا اؤزگوَ (خاص) ده یولسال بیر یانیم واردیر هارداسا : یولومون کندی- اؤزو ایشته! ...

- بوُ یول دئردی منیم آنام ... بیزیم یول بالام! :
یولون آچیق اولسون!

(24)

- یاقینیما اوُزاغیما باقیندیغیم گوَنلریم ده اولدو ... : **اؤته** یوللاری دئگیل ده باشقا بیر اوُلونچسال **یول**ا قویولدوم : آقساسام دا یوَرودوم دؤشه - قالقا...

قوُلاقلاریمدا چینلایان چیلغین بیر قوشوقچو بیلگه نین سؤزو : « **یوللاری یوللارا سورمایی دئنه مه یی سئودیم کوپ**» چیلدیردی منی دؤن آقشام. من ایسه : که که له سم بیله (-اونون «سایبلی/ قانیتلی/ گؤستریشلی/ دیزگه لی اوُس»ونون قارشیسیندا-) سورو سورمایی یادسیمادیم آنجاق.

(25)

«**توَم نسنه لرده دیسکینه جک بیر یان اولدوغو**» گیبی : **یول**دا دا قورقولاجاق دیسکینه جک چکینه جک هوَرکونه جک (- بیر ده -) یانیلاجاق بیر یان واردیر یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو. بیزیم شوُ **بیزدن یئگلر**جه : «نسنه نین ایچ بیچیمی» «نسنه نین گرچک لیگی» «نسنه نین گؤرونوشو» آدلاندیریلمیش یان اؤرنه گین. بوُنا گؤره: «**ان یاقشی نسنه آشیلماسی گرکن نسنه دیر**» دئمیش اولسا گرک او چیلغین قوشوقچو. آنجاق بیزیم بوُ یول : نسنه ده دئگیل نسنه لردن اولوشموش اولسا بیله : یوَروله سی بیر گئدیشدیر. گئدیشی آخیشی آددیمی یوَرویوشو : آیریجا ایسته نجی (اراده نی) بیله آشار «سؤز - لر»ی آشدیغی گیبی. -آدینی اوُنوتدوغوم بیر دؤشونور بیلگه : واراولان توَم نسنه لر یالنیزجا بیرر **سؤز**دور : ان یئتکین وارلیق اولان کیشی اوغلو دا **سؤز**دن باشقا بیر نسنه دئگیلدیر دئمیشدی-. ایسته نجین اؤزونون اؤزگوَرلشمه سی ایسه : یولون گئدیشینده گرچکلشر یالنیزجا دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو : «کندی یوللاریندا کندی- اؤزلرینی بیتیرسه لر بیله یولجولا ر!». نیته کیم گئدیش آخیشسال بیر ایسته نچدیر بیزیم یولدا ... : اۆسته لیک «اؤزگور ایسته نچ».

گرکسیز بیر آچیقلاما :
آدینی اوُنوتدوغوم او دؤشونور « کیشی اوغلو یالنیزجا سؤزله کیشی دیر. بیز ایسه؛ یالنیزجا سؤز یولویلا باغلانیریز بیر- بیریمیزه ... بوُندان دولایی کیشی اوغلو دیلده یاشار دیله بنزر دیل گیبیدیر : دئرمیش دئیبلنلره گؤره. "نیته کیم دیل کیشی اوغلونون اؤزلوگونو (ذاتینی) سوروشدورماق"ایمیش. بؤیله جه کیشی اوغلو اۆزه رینه آراشدیرما دیل آراشدیرماسیندان آیریلمازایمیش.

ده گینی :
ایلکین: بیر نسنه نین (-گرچک-) وارلیغی؛ او نسنه نین کندی سیندن باشقاسی اولمایاجاغینی بیزه اؤگره تمیشدی آرتیق او اسکی توَرکمن اؤکمنی.

یورو‌ملاما :
نسنه لر **اؤزلری** نین گرچک لیگینه باغلی اولاراق **واردیرلار**. بوُ آنلاتیم آنجاق «نسنه لر سالتیق گؤرونمزده گیزلی ایدی ...» یول دیشی ایلکه یی توَمویله دیشلاماسا دا، نسنه نین نه اولدوغو سوروسونا یؤنه لیک قوشوقسال بیر یانیتی یئیله مکده دیر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. بوُندان باشقا بیزیم یولدا قیلاووز ایلکه : نسنه لری آنلاتماق دئگیل ده اونلاری دؤشونمکدیر. اؤرنه گین: "بیر نسنه یی او نسنه یاپان نسنه نه دیر؟" سوروسویلا اوُغراشماق دئگیل نسنه یی دؤشونمکدیر یالنیزجا.

اتک یازی بیر :
آیریجا واراولان توَم نسنه لرین باشلیجا: 1- نسنه اولاراق. 2- بیلینچ اولاراق وارا‌ولدوقلارینی ایرلی سوَرنلر ده بوُلونور آرامیزدا.

اتک یازی ایکی :
بیلدیگیمه گؤره بیر نئچه کیشی دیشیندا اؤنلو او دؤشونورون : " نسنه لر **گرچک** وارلیقلار دئگیلدیر گرچک وارلیقلار ایسه او نسنه لرین **دؤشون** (ایده /ایدئآ)لریدیر آنجاق" تاساریمینا اینانان قالمادی آرتیق.

اتک یازی اؤچ :
«بوَتون نسنه لرین قاسیرغادا دوُردوقلارینی» اوُنوتما یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق تویون موَزلراوغلو.

سونوچ یئرینه :
«بؤیوک دؤشوننلر بؤیوک (جه) یانیلیرلار»میش دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

(26)
اسکی قوشوقسال باشلانغیچلار : **سون**سوز باشلانغیچدیر : اوُزانیر آددیملاریمیزلا
کیمی کئز کؤسته ک (انگل) ده اولور : گئدیشیمیزه آخیشیمیزا دئردی بیزیم بوُ
بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : تاشیلاشمیش (فوسیل لشمیش) دگرلری دگیشر آنجاق اللریمیزده
آددیملاریمیزدا گؤزلریمیزده چوغو کئز - اسکی آدلانسا(لار) بیله -.
اویسا گرچک قوشوقچو- یول اوغلو- یول اری : اسکی می یئنی می قوشوق مو
قوُرونتومو سون مو اؤن مو؟ دییه بیر قایغیسی سیقینتیسی دا اولماز. سیغ سوُلاردا
(اؤرنه گین بیر قاشیق سوُدا) بوغولابیلیر اؤلچوده ده آلچاق گؤنول دئگیلدیر آنجاق :
گئدیشسل لیگی آددیمسال لیغی یوَرومکدیر اونون قوشوسو قوشوقو یالنیزجا...

یورو‌ملاما :

بوُرادا قوشوق (قوشوقسال دا) دئدیگیمیزده : «گؤرونور اولانی گیزله مک گیزلی اولانی آچیغا چیقارماق» ایلکه سی نین ان اولغون بیچینیمی گؤزاؤنونه آلینیر یالنیزجا دئردی یول بیلیمجی بارچاآق تویون موَزلراوغلو.

ده گینی:
"قوشوغو قاتیشیق سیز آری دۆشونجه" اولاراق یورویئلر ده واردیر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

(27)
سارپ یول(لار) قوشوشو دا واردیر :   ائوجیل اوُسلاریمیزین   آنلیقلاریمیزین   آنلاقلاریمیزین آلغیلاریمیزین یئگین - ایوه گن یوَرومه مه سینه قارشین. سولوق آلماغا بنزر یانی- سیرا شاشیردیر دا   قیدیقلاییر کیمی کئز بوغازیمیزی : بوغازلایا-بوغازلایا قاتیشیق سیز قالیقیمیزی. اوینار بیزیمله گؤگوس- گؤگوسه   باجاق- باجاغا   قول- قولا   دالغاگئچرجه سینه.

کیشی ایله یول :   قوشوقچو ایله اؤزل یولجو بیرلیکده ایکیدیر   ایکی لیکده بیر سولوق بیر قالیق   بیر گئدیش   بیر آخیش. نیته کیم اینانیلماز بیر اوُغراشی دیر «سوَرکلی ایکی کیشی اولماق» :   یول ایله کیشی گیبی ایچ- ایچه اولسالار بیله...

(28)
یولسال بیر سورو بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان :
[- **یول**ون توَنلوگو/ باجاسی/ گؤزه نگی/ قاپیسی/ ائشیگی ده یوقدور. - یولون "ائو" اولمادیغینی بیزیم شوُ بیزدن یئگلر بیله بیلیرلر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-.

- پکی نره دن قاتینا واراجاق کیشی اوغلو؟
- آددیملارینین اوُجوندان   بیزیم داشلارین ایزیندن   «یولون ایمیندن»
دوغا دئگیل ده ائوره نه سیغینمیش : یولدور «**یولجو اؤزوت**»ون آخیشسال اؤیکونجو بیزده.
بوُرادا یولجو دده لریمین یولسال **گؤزگو**لری گئدیشسل بیر گؤرونگویه (آنلیقسال دئگیل ده) دؤنوشور بؤیله جه : بیزیم "**یول - اؤزوت**" شؤله نینده. - گؤز+ گوَ سؤزجوگوندن تؤره تیلمیش گؤزلیم شوُ **گؤزگو** سؤزجوگونو بیلمم هانگی دیل بیلمز   آنلامسیز کؤکسوز «آینا»یا (= شیطانا) ساتمیشدیر : **آینا** سؤزجوگو بیلیندیگی اۆزه ره منیم اوُلو اوُیغور آنا-آتالاریمین دیلینده "ارلیگ" (شیطان) دئمک ایدی!-
گؤزگو یولو کندینده یانسیتان سایدام بیر وارلیق دیر   گؤزه سسله نر دوُرماقسیزین. : گؤزوموزو= اؤزوموزو یول گئدیشینده بیزه گؤستررر آددیملاریمیزلا گؤزگو. بیر ده **تین** -دئدیکلری- بیزده دؤرت اوُسون ایمسل آدیدیر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. شؤیله جه یولجو قوشوقچونون اؤته دن بری اؤزله دیگی **لیق**لار ایله **لیک**لر   **سل**لر ایله **سال**لار اؤنونه گئچر سایغیبلا.
بیزیم گئدیشیمیزه بنزر بیر **دۆش**دور گؤزگو   دۆشونجه ایله بیر کؤکدن :   دۆشله م (فانتئزی) ایله ایمگه لم (مخیله/تخیل) دئگیلدیر یالنیزجا. آیریجا بیزیم شوُ بیزدن یئگلرین «گؤزگوَ ائگره تیله مه سی» (مئتافور) دئدیکلری ده دئگیل آنجاق بیزیم بوُ : **گؤزگو**.   «ایمگه له مین یانیلساما» اولدوغونا ایناندیرمیشدیر کندینی شوُ بیزیم بیزدن یئگلرین تیگینی : «دۆشونورم : اؤیله ایسه وارام» دییه

دییه یولوموزو اوُلونچلاندیردی او دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. اویسا بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : بیلیندیگی اۆزه ره کیمی (بعضی) اولایلاردان اؤنجه **من** ده **«وار»** ایدی : سونرا ایسه آشاغی- یوُقاری «مین قیرق سکیز ییلدیر» -گؤرولدوگو گیبی- ساپقینجاسینا یولاقلاردا دولاشیر باشی بوش آیلاق :
اولان ائشکک اوغلو ائشکک سانا نه!... دییه بیزیم شوُ تیگین له دالغاگئچر اسریدیکجه.

یئرسیز بیر آچیقلاما :
ان یالینچ (بسیط) گنلله مه ده (تعمیمده) بیله : بیر اؤلچوده ایمگه لم بوُلوندوغو سؤیله نیلیر کیمی بیزیم شوُ بیزدن یئگلرجه.

ده گینی :
بیر ده منیم سئوه مه دیگیم (- بیلمم نییه؟ -)؛ کیشی اوغوللارینی باشدان چیقاران کیمی کئز یالواجلیق ساویندا دا بوُلونان او آیماز یئرداشیمیز گیبی : «اؤزوت گؤوده نین آیدینلانماسیدیر. اؤزوت گؤوده نین ائگیتیلمیشیدیر» دییه اولدوقجا قارانلیق؛ ساپدیریجی بیر توَمجه یی اورتالیقدا گزدیرنلر ده بوُلونور آرامیزدا.
بیلیندیگی اۆزه ره: «اؤزوت باشی بوش قالینجا توَرلو توَرلو ایمگه لر قوُرور» دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. بوُ توردن ایمگه لره گؤنولدن ایناناتلار ایسه سوَرکلی بیر گیزلی - گیزه مسل آنلامین آردیندان قوشانلاردیر. بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو دئمیشکن :« نه یازیق!... کیشی اوغلو ان ساچما سؤزلرده بیله بیر (گیزلی) آنلام بوُلماغا چالیشیر».
یول بیلیمجی بارچاآق تویون موَزلر اوغلو-نون دئدیگینه گؤره : "اؤزوت ایله تین اوُس-ون اکیز چوجوقلاریدیر. گؤزه لیم بوُ بیزیم **دوغا** ایسه : اؤزوت ایله تین-ین گؤزگوسو دئگیلدیر : کیمی یایغین ساولارا قارشین. بیزیم "دؤرت اوُس" آراجیلیغییلا کندینه اؤزگو اولان ائورنینی تانییاجاق بیر یولدور. بؤیله جه کندی- کندیسینی دۆشونن بیر دۆشونجه یه دؤنوشن دوغا : بیزیم یول آدلاناجاقدیر ان سوندا.
بوُنا گؤره "اوُیوموش تین-اؤزوت"لری اوُیاندیرما (بیزیم یولا یؤنلندیرمه) گؤره وینی گرچک بوَگو - اؤکمن- قوشوقچولار اۆستله نمیشلردیر.

(29)

بیلگیچجه بیر اوُیاری : بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان
(- آدینی اوُنوتدوغوم بیر دۆشونور بیلگه : «ایمگه لم بیر سیمگه (سمبول) دیر. آنجاق شوُ ایمگه لم : دوغرولوغون سیمگه سی اولاراق یالنیزجا **قوشوق**دا (= یولدا) اورتایا چیقار. اۆسته لیک ائوره نده گؤردوگوموز توَم وارلیقلار واراولانلار [- سنین یاورو قوُشلارین بیله -] یاراتیقلار نسنه لر ایمگه لم ایچینده بیر ایمگه لم دیر»-)

دیبیازیجیق:
نیته کیم قوشوق (بیزده **قوشوق** یولوموزون یولسال آدیدیر) «گؤرونمز ایله گؤرونه مزی گؤرمک» ایمیش کیمیلرینجه :
قوشوقون قونوسو ایسه «نسنه لرین تؤزونو (جوهرینی) تانیماق». بوُندان دولایی ایمگه لمی باشی بوش بیراقماق گرکیر(میش)...
ده گینی:
بوُندان باشقا "قوشوقچونون قوشوغو ایسه **وارلیق**ین **اؤز**ونو سس سیزلیگه توپلاماق" ایمیش بیر ده.

(30)

ایشته شوُرادا : یولجو **اؤزوت**ون گرگین سینیرلری آخیشیندا : منیم اوُلو دده م یوُنوس گلیر اگله شیر «اؤنگومه» (= اؤنومه). **بیلیش**لیکلر پاریلتیسی یول آچیر : «قارا توپراق آلتیندا قیزیل آق گؤک چیچک ده رن» الله : یولسال لیغین گئدیشسل لیگین آددیمسال لیغین آخیشسال لیغین دئوینگن لیگین ان یئتکین بیچینیمینی **آییتیر** سؤزسوز بیزلره.

یولو یولون اؤته سینده آرایانلار بیلمز منیم یوُنوس دده یی : بیلمزلر! **یول**ون دئگیل : یوللارین اولماسی گرکدیگینی اؤگرتیر بیزلره. آییتیر : یاوروم! یول اوغلو- قوشوقچو یول اری اولور : اؤزل قوشوقچو یولجونون یولجولوغو ایشته شوُرادان باشلار ... :

بیرسال (لیریک) بیر دیلله قوشور : "بیر توی تویلاماق گرک بیر سوی سویلاماق گرک بیر سؤز سؤیله مک گرک" : شوُ بیزیم «بیزدن یئگلر داقی بیلمز اولا» دییه توُتدورور بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

(31)

آرقیق (عیناتچی) اؤزوتلر وار کؤوه ز (مغرور) آرتاق یاولاق تینلر ده تینلیقلار (جانلیلار) آراسیندا دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیوق موَزلراوغلو : کیمی له یین کیمی قوُشلار گیبی قاناتلاری نین قوجامانلیغی دولاییندان اوُچامازلار کیمی له یین قاناتلاری نین کوَچوکلوگو یوَزوندن : سنین یاورو قوُشلارین گیبی. بیر ده بوُنون بیر«قوروقونچ گیز» اولدوغونو سانما یالغییا (دهشته) چاقناغا (پانیکه) قاپانما ساقین! دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. اولدوقجا دوغال بیر گرچک (- چارپیجی اولسا بیله-) آیریجا : بکله نمه دیک بیر گرچکلیک ده شوُ!

"گرچک لیگین گرچک بیلگیسی آنجاق تینسل بیر بیلینچ قایناغینا باش ووُرلاراق الده ائدیله بیلیر" گیبی بیزدن یئگلرسی بیر ساوا (ادعایا) دا آلدیرماز بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : گرچک لیک دئردی اولسا - اولسا سوَرکلی **اولوش** (صیرورت/ تکون)دا دئوینمه ده اولان بیر "**یول - سوَره چ**"دیر.

- بوُ یول دئردی منیم آنام ... بیزیم یول بالام! :
یولون آچیق اولسون!

(32)

{ **گرکسیز بیر آچیقلاما** :

«ان درین قارانلیقدا ان انگین سوُسقودور یول : اؤته سی یوقلوق بوش بیر سایداملیق اولسا گرک» دییه ائوه سیغینانلار: یولون اولسا - اولسا بیر اوُزوت (صنعت) یاپیتی گیبی دؤشله مسل ایمگه له مسل یاپینتیسال اولدوغونا اینانڈیرمیشلاردی کندیلرینی نه یازیق!

-«یولجو- قوشوقچولارین اوُیدوردوغو یاپینتی (فیکسیون)دان باشقا بیر نسنه دئگیلدیر دئدیگینیز شوُ **بیزیم یول!** هئپ اوُیدورما توَم اوُیدوروق...

آیریجا دۆشون (ایده) دئدیگینیز دوَشونجه ساندیغینیز یاپینتیلار دا : گرچک لیکده قارشیلیقلاری اولمادیغینی بیله - بیله تاسار لادیغینیز قوُرغولاردیر...
بیر ده : "یول - دۆشونجه اؤیکونجو" بیر یاپینتیلار قوُرماجالار سایماجالار اؤیکونجوندن باشقا بیر نسنه دئگیلدیر ده گرچکده...
-«دوُیوملارا دؤنه لیم دوُیوملارا!...» دئمکدن ده یورولماز- اوُسانمازدی شوُ بیزیم : چوق بیلمیش «**او**». }

(33)

یاریم قارانلیقلار : "اورتاچاغ"سی یاریم قارانلیقلار اولابیلیر : سوُسقویا بیله بنزمر : گؤرمزلیگه دوسیمازلیغا بیر چاغری. کیمی چاغلاردا اورتاملاردا دوُروملاردا قونوملاردا آنسیزین اؤنوموزه دیکیلیر شوُ : «دوُیوملارا دؤنه لیم!» بؤگورتوسو گیبی اؤرنه گین. آیدینسی قارانقویا بنزر یول بیلیمجی بارچاآق تویون موَزلراوغلو دئمیشکن : ابسم لیگه ده ساغیر (کار/کر)**لیغا** دا : « یاراتیجی - یارارلی گرچکلر» آدلاندیریلسا دا کیمی آرتاق کؤوه ز ساپیق اؤزوتلرجه.

(34)

یول گئدیشی کیمیلرینجه **اؤت**ه - **اؤتلک**ه ده بنزه تیلمیشدیر. آنجاق یولون بویوتو اویلومو اوُزاییی اؤنو سونو یوقدور بیزده : یالنیزجا گئدیشی اوُزامی اوُزانتیسی آخیشی واردیر. نیته کیم **یول** بؤلونمزدیر **اؤت** گیبی کیشی اوغوللاری نین توم چابالارینا قارشین. بوَگو بیر بیلگه نین دئدیگینه گؤره : «**گئچمیشدن دولو شیمدی**(لیک)**دن گه به گله جگه آشقین ایچکین**» اولسا بیله. یول اؤنو سونو - منیم اوُلو دده م یوُنوس دئییشیله- : باشلانیشی- بیتیشی اولمایان اوُجسوز- بوُجاقسیز یالین بیر **اوُزانیش**دیر. بوُندان دولاییی بؤلونمز پارچالانمازدیر : بیزیم یول.
ائوجیل آنلیقلاردا اوُسلاردا آلغیلاردا بلله کلرده آنلاق (ذکا)لاردا بیلینچلرده سوروغولامالاردا سوروشدورما (آنکئت)لاردا گرچک اولمایان گرچک دیشی بیر "یاپینتی" اولاراق دگرلندیریلسه ده... **واردیر** بیزده آیاقلاریمیزین اوُجوندا گئدیشیمیزین آخیشسال آددیملاریندا... :
یولوموزا گئده لیم : یولوموزا!

- بوُ یول دئردی منیم آنام ... بیزیم یول بالام! :
یولون آچیق اولسون!

(35)

یورو ملاما :
«بیر ایله بیرلیک چوق ایله چوقلوقدان قایناقلانیر» (-«چوقلوق ایچینده بیرلیک» دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موزلراوغلو-) دئردی سوَرکلی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. بیزیم یولون ساییی سیز یوللاردان یولاقلاردان یولچالاردان یولجوقلاردان

چیغیرلاردان اوروُق (یول/ اینجه یول)لاردان اوُلونچ (توَم دولامباچلی یوللارین اورتاق آدی)لاردان اولوشدوغو گیبی.

ده گینی :
یولا گوَوه نن یولسوز قالماز سوُیا گوَوه نه نین سوُسوز قالمادیغی گیبی دئرلردی بیزیم بوَگو- اؤکمنلر.

(36)
دۆگونله بیر نسنه لری یاریم نسنه لری - بیزی ده - : بیر- بیرینه یئر ایله گؤگو بیر- بیرینه دۆگونلرجه سینه : یول. یول کندی - اؤزونو یونتماقدادیر (دا) بیزیمله : کیشی نین اؤیکونچ ایچه ریسینه گیرمک : اؤیکونچ ایچینده اؤیکونچله شمه اؤیکونجه دؤنوشمه چاباسی گیبی. یول- یولجو- اره ک (مقصد) (- بیزیم یولدا-) : یولون یولجونون کندی اؤزودور ایشته. بوُ سوَره جی یانسیتان **گؤزگو** آدلی **یولسی سایدام تانیق** دا : **اؤیکونچ** آدلانیر بیزده. بیزیم چیلغین قوشوقچو نسیمی دئمیشکن: "بای ایله یوقسول بنم یولجو ایله یول بنم". بوُ "یول-سوَره چ"ی یانسیتان -اوُنوتولموش- گؤزگو آدلی یولسی سایدام تانیق دا : اؤیکونچ آدلانیر بیزده. آیریجا یولون دیلیمیزده ان گؤزل ان دوغرو ائش آنلاملی آنلامداشی دیر : **اؤیکونچ** دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. اؤیکونچ دئیینجه : بیر یول اوُزانیر دیلیمیزدن **منگی شیمدی**یه دگین **بوُر**ادان. بیزده اؤیکونچ داها دوغروسو : یولون اؤیکوسودور یولون گئدیشی نین اوُزانیشی نین اوُزانتیسی نین اوُزامی نین آخیشی نین گؤزگوسل سایدام آنلاتیسیدیر.

(37)
{- بیر ده "یالنیز تانریلار" دا واردیر دوُیدوغوما گؤره : یاپ - یالنیز. یولسوز اولدوقلاری ایچین قالیق سیز ائولرینه قاپانمیشلار گؤرمز گرگیلرله قاپاتمیشلار گؤزلرینی : گمیریرلر یالنیزلیقلارینی کندی اؤیکونچسوز اؤته لیکلرینده : قارانلیق تاپیناقلارا سیغینمیش بیزیم شوُ اینانیر آیدین ساپیقلار گیبی : یئر ایله گؤک آراسینا گیرمیش بیر چؤللوک گؤرونوشو باقین!.
یولدور بیزی قورور : اؤیکونچسوز یالنیز تانریلار ایله قالابالیق تاپیناقلاردا یوُوارلانان یوز (سویسوز) یانداشلاریندان دئردی دوسرماقسیزین بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو...-.}

آچیملاما بیر :
(یایغین بیر یانلیشی دۆزلتمه چاباسی) : سؤزقونوسو قالابالیق قالیقسیز ائولرده تک بیر «ائو دلیسی» بیله بوُلونماز. نیته کیم گرچک دلیلر **یول**دادیرلار یول گئدیشینده اؤرنه گین : بیزیم چیلغین دلی قوشوقچو نسیمی گیبی.
«هارداسا قورقونون (-دادیلماز-) دادینی بیله اوُنوتموشدور» او یول گئدیشینده دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

آچیملاما ایکی :
"قاچقین تانری(لار)"دان قونوشولور گوَنوموزده : قاموُاویوندا (افکار عمومی-ده) بیله. آجیناجاقلی اولسا دا بوُ اۆزونتولو سالیقلار (خبرلر) اونلارین قاچقین دۆشمه دیکلرینی قاچمادیقلارینی

یالنیزجا کندی یولسوز اؤیکونچسور یالنیزلیقلارینا چکیلدیکلرینی سؤیله ینلر ده بوُلونور آرتیق آرامیزدا.

دیبیازیجیق:
بیر ده بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو "قاچقین تانریلار" گیبی اولدوقجا آچیق-سئچیک بیر دئییمی ندنسیز "قاچاق تانریلار" بیچینیمینده دیلیمیزه چئویرمیشدیر.

آچیملاما اۆچ :
یالنیز تانریلارین دۆشلری بیله : آرتیق دۆش دئگیل ایمیش یایغین سؤیله نتیلره گؤره : قاراباسما ایمیش بوَرت (کابوس)وموش دوُرماقسیزین یاغیرمیش یولسوز اؤیکونچسوز اللره باشلارا گؤزلره آددیملارا دا.

اوُیاری :
یولو گیزله تن : یولسوز اؤیکونچسوز تانریلار قاچمامیشلار بوُرادالار : مایتالمان (محتشم) گؤزقاماشدیریجی چوَروک **نوتردام**ین گؤموتلوگونده ...

یوروملاما (بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان) :
(- «تانرینی تانریدان اوُزاقلاشدیران » : - بیزدن ده - اؤیکونچسوز ائدیملری نین کندی-اؤزودور. «بوُندان اؤته سی بیر نئچه بوَرت ایله گئجه دیر...» : ایسمارلانمیش بیزیم شوُ گرچک آیدین ایناینرلارا...-)

سونوچ یئرینه :
سئوگیلی بیر قوشوقچو دۆشونور (-دلیرمیشدی ان سوندا-) « قاچقین تانریلارین آیریجا یئنیدن دؤنه جک تانریلارین دا» قوشوقچوسو اولماغا چالیشیردی. "**شیمدی** نین قیسیرلیغی"نی قوشوقلاریندا اؤیکونچسل لشدیرمگه اؤزه ندی. اویسا : "اؤتو (زامانی) آچما اولاراق قوشوق قوشوغون **اؤز**وندن باشقا بیر نسنه دئگیل" ایمیش دیینلر ده وار دوُیدوغوما گؤره. آیریجا « گئچمیشی گله جگه آچماق آنلامیندا اولان "**آنداچ**" -اؤرنه گین- بوُ گؤره وی اۆستله نمیش» ایمیش کیمیلرینجه.
باشقا بیر سئوگیلی دۆشونور قوشوقچو دا (-او دا دلیردی-) اوُزون بیر بکله مه سیغینتیسی سونوجو : «هارداسا ایکی مین ییل گئچدی؛ آنجاق تک بیر تانری بیله گلمه دی ...» دییه اینیم-اینیم اینله میش ایمیش.

سونوچ :
اویسا یول بیلیمجی بارچاآق تویون موَزلراوغلو-نا گؤره : «هامی یئرده بوُلونان کیمسه کسین لیکله بیر **یوق**دور بیر ائدی (هئچ) دیر "بیچیملر بیچیمی" اولسا بیله» :
قوشوغا گلینجه : یولدا اولماقدیر قوشوق. دوُرماقسیزین قوشماقدیر بیزیم یولدا. بیر ده **قوشوق** ایله **قوشماق** (یئگین یورومک/ قوشوق قوشماق) ین "قوش" کؤکویله دوغال باغلانتیسی نین : (بیرلشمه/ باغلانما/ باغداشما/ دۆزه نله مه...) دیشیندا باشلیجا اورتاق یانلاری "یئگین یورومک ایله دئوینمک" اولدوغونو اونوتما یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

(38)

منگی یولسال دۆشلر دۆشله ین :   بیلگه لیک   بوَگولوک   اؤکمن لیک گؤزلرله یوَرور : -سالغین گؤرمزلیک سایریلیغینا یاقالانمیش گؤزلره قارشین-.
بیلن   بیلدیرن   بیلینن دیر او   (بیزیم) گؤزلر   گؤزگویله بیر کؤکدن : بیزیم چیلغین قوشوقچو نسیمی دئمیشکن. یولجو- قوشوقچو- یول اری اورادان یولا چیقمیش اولسا گرک : ایشیل-ایشیل یالاپ-یالاپ آخار   یول گؤستررر   قیلاووزلوق ائدر   گؤزلریمیزه : «**قوُتلو چیلغین لیق**» دئرمیش او بیلگه دۆشونور بیزیم بوُ آخیشا   آخیشمایا. **منگی بلله کـ**ه یاقینلاشار بؤیله جه قوشوقچو- یولجو- یول اوغلو = یول اری : کندی- اؤز گؤزونو گؤزگوَجه سینه اؤنونده بوُلور منیم اوُلو دده م یوُنوس گیبی اؤرنه گین.
یول ایله یولجوُلوق :   **گؤزون (گوُزگو**نون ده) آناسی اؤگودور. بیزیم شوُ بیزدن یئگلرین **دئیی** (لوگوس) ایله **سؤیله ن** (میت) دئدیکلری باریشماز ایکیله م (قیاس مؤقسسم) : بیزیم یول ایله یولجونون گؤلگه سی نین گؤلگه سینه دؤنوشور یول گئدیشینده دینله یین بیزیم بوُ چیلغین قوشوقچو نسیمی-یی: «یئدی کئز اوتوز ایکی دیر یوَزونگ   اوتوز ایکی گؤستریر ایکی گؤزونگ».
سایی ایله **سؤزو** ده دئردی یول بیلیمجی بارچاآق تؤیون موَزلراوغلو (- **اوُیاری** : بیزیم نسیمی-ده باشلیجا قیزیلسی بیر قارا اوُس قونوشور دوُرماقسیزین -) : سؤیله نسل (میتیک) بیر یولا دؤنوشدورور بیزیم چیلغین بوُ یول دلیسی نسیمی   :   بیزه   بنزه مسه   بیله کیمی کئز...

سونوچ یئرینه :
[**یول**   کندی- اؤز گئدیشینده یورولماز بیر یولجو- قوشوقچودور : یولسال بیر ایرماقدیر آیریلمادی   آیریلاماز   دا   کندی قاینار قایناغیندان :   اؤنو- سونا   سونو اؤنه باغلار دۆگونلر   اوُزانیر   کندی آخار   دئوینگن بلله گینه   آخیشیریز بیرلیکده یول اوُزامیندا...]

قاری جئیران ننه نین یاییملانمامیش قوشوقلاریندان بیر نئچه دیزه :
ایرماق :
... بیر قیز چوجوغو بیر آووچ آری سوُ آلیر قیییسیندان   بیر قوُش یاوروسو سوَره سیز بیر سئوینچله چیمیر گونشسی آخارلیغیندا   ایرماق اللریمیز دئگیل   آخار- داشار بلله گیمیزدیر : منگی له شمیش   آددیملاریمیزدا
قیز چوجوغو   قوُش یاوروسو :   اوُچارلیق
آرتیق گوَوه نمه لی بیز   - ایناماساق بیله -   شوُ   گؤزلره   باخیشلارا   دا...

"گونش یالاپ-یالاپ یانییوردو" بوُرادا...

(39)
اوُیاری : بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان
[- بیزیم شوُ بیزدن یئگلرین :   «قامیسال بلله کـ»   «اؤنجه سیز بلله کـ»   «ایلک اؤرنک / آنااؤرنک»لرله آشیب-داشان : «قامیسال بیلینچ آلتی»   «بیره یسل بیلینچ آلتی»   «بیلینچ دیشی بیلینچ» آیریجا سارسیلماز «قارماشیقلار داغارجیغی» دئدیکلری   بیلگیچجه   دۆشونورجه : دولامباچلی   دولاشیق قاورام - دئییملرین :   بیزیم بیر سسله ملی (هیجالی) **یول**وموزون دولایلی - دولایسیز اوُلونچلاندیریلماسیندان باشقا   بیر نسنه اولمادیغینی آرتیق بیزیم بوُ **یول اؤیکونجو** آچیق- آیدین گؤسترمکده دیر-.]

- بوُ یول دئردی منیم آنام ...   بیزیم یول بالام! :

(40)

قارانلیق (-اۆستوموزده-) قارانقوُیو اؤنجه لر : یول آخیشیندا. یاروُق (ایشیق) ایسه آیدینلیغی چاغریشدیرار بوُرادا : گؤز گؤزو گؤردوروراَنجاق یولجویا : اولدوغو گیبی.
یول : قوشوقچو- یولجونو اوُیاریر آراسیز دولاشیلیقدان دولامباچلیلیقدان اوُیقویا دالار ائو نسنه لریندن. ائوسی ائوجیل بیر اوُیقودور بوَرونموش : اؤن اؤرنکلره آنااؤرنکلره قارماشیقلارا بیلینچ آلتیلارا. توَرلو- توَرلو اؤرتولو آچیق گیزلی بیلگیچجه یارارلی یارارسیز بیلگیلره : « - سن بیلمز سن او اوُیور ییلانی!...» بیر ده دئردی گوَلومسه یه - گوَلومسه یه بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.
اوُنوتما! آرازین او تاییندا - بیله - دوغرو اولان (- داهادوغروسو دوغرو ساییلان -) بوُ تاییندا توَمویله یانلیشدیر : ساقین! آلدانما!

(41)

اوُیاریجی بیر یوروملاما بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان :
یول-ون اۆچ بنیزی (- بویا اؤنگ دئگیل ده -) اولدوغو سؤیله نیلیر بیلگینلرجه :
گئچمیش شیمدی گله جک
بیر یوَزو وار آنجاق بیزیم یولون : او دا گؤک یوَزودور : قوُش یولو. "یول یوَزو" دئسه ده بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو ... : گؤک یوَزونه چیزیر بیزیم شوُ ان بایری (قدیم) ان بایات **قوُتآی** قوُشلوغونو دوُرماقسیزین بیزده : چیزیلیر ده گؤک یوَزونده : قوُش قالیق یولو یول یوَزو شؤیله جه سینه...

ده گینی :
(- بیر ده اوُنوتما! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو : گئچمیش = دۆن شیمدی = بوَگون گله جک = یارین کیشی اوغلونون آجوُن (دوُنیا) ایله اؤیکونچسل (تاریخی) بیرلیگی نین یالنیزجا آیریملی بیچینیمی دیر بیزیم شوُ بیزدن یئگلر ایچین.
اویسا : یول اؤزده شلیگی گئچمیش ایله شیمدی نین بیرلیگی ایچینده کندی - اؤزونو سرگیلر. نیته کیم شیمدی - داها دوغروسو- گئچمیش دئدیگیمیز (-کسینتی سیز بیزیمله سولوغلاشان-) وارلیغین (- بوُ **وارلیق** بیزیم شوُ بیزدن یئگلرین دئدیگی "اوُسسال وارلیق" / "آلغیسال وارلیق" دئگیلدیر-) قاچینیلماز ائتکیسی آلتینداادیر. بیر ده : "گئچمیش سویوت بیر نسنه اولاراق قاورانامازّ" دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلزاوغلو. آنجاق سوَرکلی شیمدی ایله تینلی (جانلی) بیر ایلیشکی ایچینده دیر. بوُ شیمدی ایله گئچمیش آراسیندا اولوشاجاق سؤیله شیم (دییالوگ) یالنیزجا یول گئدیشینده گرچکله شر. نیته کیم **یول**دا : "کیشی ایله یول ائیتیشیمی" (دییالئکتیکی) یولون گئدیشینه گؤتورور یولجو قوشوقچویو . بوُ گرچگی کیشی ایله یول-ون قارشیلیقلی اولاراق بیر- بیرینی گرکدیرمه سییله قاوراریز بیز آنجاق. آرالاریندا بوُلونان ایلیشکی ایسه کسینتی سیز بیر **سوَره چ**دیر : - دئمک - **بیزیم یول**دور دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو-.)

اوُیاری :

«قارشیت دۆشونجه لری چئویره - چئویره هاداسا چیلدیرمیشدیر بیزیم شوُ بیزدن یئگلر. بوَتون گوَجلری اۆسته اؤرگوَن (تخت) قوُروب اوتورسا» بیله دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

یورروملاما:
آیریجا دوشونجه آدلانان "ائتکین لیک" یازییا دؤکولونجه اسنک لیگینی ایتیریر. آنجاق یازارایکن باشلیجا دوشونمه یه اؤزگو آلانین چوق بویوتلولوغونو قوروماق اولدوقجا گوچله شیر. نیته کیم دئردی یول بیلیمجی بارچاآق تؤیون موَزلراوغلو **یازماق** ائیله می دیلیمیزده اؤنجه لیکله " آیریشدیرماق ایله یایماق" آنلاملارینا گلیردی.

(42)
قیسا بیر آچیقلاما (بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان) :
(- بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : بیزیم شوُ بیزدن یئگلری سئومز ائدی (هئچ/ آصلا).
دیشی سینه - ارکه گینه دوَشونورونه - بیلگین ینه ده : گوَوه نمز. یئتکه لی بیر اوُزمان **یئل** (جین) **یئلپیک** (جین چارپما ائدیمی) **یئلوی** (بوَیو/جادی) **یئگ** آیریجا اوَن (شهرت) قازانمیش بیر **آل بیلیمجی آینابیلیمجی** (شئیطان بیلیمجی) اولدوغو ایچین : بیزی شوُ **بیلمه دیک یاراتیقلاردان** اوُزاق دوُرمامیزی اؤگوتلر. بوُندان باشقا اونلارین چکینجه لی (تهلوکه لی) گؤرونمز بیر یاراتیق **(یئل)** اولدوقلارینی دا آنیمساتاراق : ییقیجی - یوق ائدیجی قاسیرغایا دؤنوشه جک -دوغوشدان گلمه یئته نکلریندن- بول- بول تینلی اؤرنکلر وئرمکدن ده گئری قالماز.-)

(43)
یولسوز یوَروین کیمی -سؤزده- یالنیز قوشوقچولاردان قونوشولوردو : آراوئرمه دن یئرله شیک ائوجیل قوشوقچولار آراسیندا.
یولسوز قوشوقچولارین باشلیجا ان بلیرگین اؤرنه گی : اؤزوتلری نین (- **اوُیاری : اؤزوت**و سؤز/ سؤزجوک گیبی آلغیلایانلار دا بوُلونور آرامیزدا -) آددیملاریندا اوُیویان یانقیسیزلیغی اولسا گرکدیر دئردی یول بیلیمجی بارچاآق تؤیون موَزلراوغلو. : یولسوز یوَروین قوشوقچو کندی- اؤزونو اؤز ایچیندن آسیر سؤزجوکلر ایپلیگی ایله گوَنوموزده.
بیر ده : "یالنیزلیق" دئگیل سؤزقونوسو شوُ قوشوقچولارین یالنیزلیغی : "اؤزوتلری نین تاشلاشماسی" "تینلری نین تاشیللاشماسی"دیر داها دوغروسو : قیسیر بیر دؤنگه یی سوَردورورلر بیلگیچجه سینه : بیلینچده بیلینچ آلتیدا سئوینه - سئوینه یالنیزلیق آدییلا.

اوُیاری :
بیر :
بیر ده «**سؤزجو**کلر یالنیزجا اوُزاقدان بیر- بیرینه بنزر : کیشی اوغوللاری نین اوُزاق(لار)دان بیله بیر- بیرینه بنزه مه دیکلری گیبی» دئردی یول بیلیمجی بارچاآق تؤیون موَزلراوغلو.

ده گینی:
"یالنیزجا اؤلولر بیر-بیرینه بنزرگ دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

ایکی :
«**اؤزوت**ون آیری - آیری قاتمانلاری : گؤک یوَزونون قوجامان گئنیش لیگینده اوُیوموش»وموش دئردی او ییپارلیق سیقینتی لیق اؤزگونلوک قوقار قوشوقچو.

(44)
آنامین "یولسال اؤوگو" آدلی قوشوقوندان بیر نئچه دیزه :

یول دوُرماقسیزین کندینه دؤنر : یول.
کندینی کندی- اؤزونه آنیمساتار گؤردوره ر ده.
باخدیرار باخیشدیرار بیزی کندیمیزه گؤزگوَجه سینه.
نیته کیم کیمسه "**سون**"دان یولا چیقاماز -قوشوقچو اولسا بیله-.
«**سونو یئنیدن ترسینه دئنه مک**» یالنیزجا او ان اوُسلو دلییه یاراشیرمیش بیر ده.

ده گینی :
بیزیم بوَگو - اؤکمنلرین دئدیگینه گؤره : « **اؤت** گؤگون دئوینیملری ایله اؤلچولن سونسوزلوقدور. سونسوزلوق ایسه؛ اؤلچولمه میش اؤت اولدوغوندان دولایی باشلانغیجی - سونو یوقدور».
بوُنونلا بیرلیکده دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موشزلراوغلو: « اؤت اوزه رینه آراشدیرما اؤت-ون کندی-اؤزوندن داها دگرلی»دیر.

سونوچ (بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان) :
داشقین بیر یولدور کیشی اوغلو "کندی گؤرونور دینگین لیگینده"
ائوره نی داشیماقدا آددیملاری نین یولسال اوُجوندا
توَم بیر یول اؤیکونجونو یوَرومکده یوللا بیرلیکده : بیلسه ده بیلمه سه ده.

(45)
آچیقلاما بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان :
یول گئدیشینده یوَزه چیقار قوشوقچو- یولجونون گئدیشی :
(بیر یئرده بیریئرلرده دایانمایان بیزیم دئوینگن گؤک قیزیل آق قارا داشلار گیبی اؤرنه گین.)
اوُزانتیلارا قاتلانماقدادیر بیزیمله یول ایله داش : دئوینه دئوینه.

بوُ **تاش** بوُرادایمیش : بوُرادا باشلانغیچدان بری...
دئرلردی بیزیم آتاقاملار "تاش شؤله نی" آدلی گؤکسل تؤره نلرینده :

گؤزوم تاش! بیله گیم یوَرویوشوم تاش! سن منگی سین بیلگه سین بوَگوَسین
گئچمیشی گله جگی بیلیرسین
مانا مندن سالیق وئر ای اؤزوم - اؤزلوگوم تاش!

- «شیمدی بیر تاشا دؤنوشسون کیشی اوغلو بیر تاشا!... بیر تاشا!... ».

گۆچه به یوللار گۆچمن داشلار (- «بیز» -) آتسیز- تۇلۇمسوز یوَرویوشلر :
«ائوت من آخیشدان/ داشدان/ قۇشدان/ قوشوقدان/ قوشودان اولوشان چوقلوغام : -"بیرلیک ایچینده آیریملی لیق"- **بیر**دن یوغرولان گئدیشسل (بیزیم) بوُ یول ارینجی یم!»

(- ائوت. او سوُمئرلی قارداشیمیز گیبی : ائوه گیرسک **اؤزوت** آغیرلاشار. ائشیکده (آستانادا) دوُراساق گۆنول سیقیلار.: **یول**دور « بیزی» یوَنگول له شدیرجک : یول...

گۆلگه سالسین یولوموزا گۆلگه سی
گۆلگه سی قیوانسین سونسوزجاسینا! -)

سونوچ :
اولغونلوق یئتکین لیک بارچالیق : بیر ده «**اریش**» دئدیکلری "یوق نسنه" تاساریمی سۆزقونوسو اولاماز بیزیم یولدا.

- بوُ یول دئردی منیم آنام ... بیزیم یول بالام! :
یولون آچیق اولسون!

(46)
یولون اؤزوتونون گیزه مسل گیز (سیر)یندن قونوشار کیمی اسکی ائوجیل قوشوقچولار. : بیر ده اؤزگه لشمیش **اؤته**لره دۆشکون آدینی بیله اوُنوتدوغوم بیزیم او بیلمم هارالی ائوجیل قوشوقچونون دئدیگی قیلدیغی -بیزه بنزمز- «اؤزوتون یوَکونجو» قالینتیلاری وارمیش سیرتیمیزدا. (-کندی ائوجیل ایمگه لمی دۆشله می سونوجو اورتایا چیقمیش اولسا گرک شوُ-) کندی گۆلگه سی نین آخیش سیز گۆلگه سینه دۆنوشدورمک ایستردی بیزیم یولو (-قوشوغوموزو دا-) کندی ساوروُق داغینیق دۆشلرینده. یول ایسه : اونون ایچین اوُلاشیلاسی یاقین بیر **اره ک** ایدی نیته کیم. اونون ان بؤیوک باشلیجا آسال یانیلتیسی ایدی شوُ یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.
بیر ده **یولو ترس یوَروینلر** ده وار : اۆسته لیک ایگن چوق اؤکوش کۆپ دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : سۆزقونوسو او بیزیم بیلمم هارالی قوشوقچو گیبی اؤرنه گین.
بیر ده منیم اوُلو دده م یوُنوس-و آخیش سیز ائوجیل گۆلگه سینه آلماق ایسترمیش دئییلنلره گۆره.
بیزیم یولجو قوشوقچو دده ده : «آنداق (او دنلی/او قدر/ اؤیله) اوُزاتمایا نه گرک بگیم! گرچک یولجو یولدا گرک : "**یول دوقوماق**"دا ائوده- کۆشکده - بارکدا دئگیل ده بگیم!
بیزیمکی "توَرکمن گۆچو اولسا بیله وارا- وارا دۆزه لیر" بگیم! :
اته - سوَنوگه بوَروندوم یوُنوس دییه گۆروندوم کندیمی بیلدیکدن بری چین یوللارا قویولدوم بگیم! » دئمیش ده کندی - اؤزونو بیزیم یولا ایسمارلامیش منیم اوُلو دده م قورقوُت گیبی.

بیلگیچجه بیر آچیملاما : بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان
{- ایمگه له مین آیریجا ایمگه له مه نین ده بوُنالیمی : یئرله شیک ائوجیل قوشوقچونون اولدوقجا کیشیسل دۆشله ملری نین سایریل گۆسترگه سی اولسا گرکدیر.- }

ده گینی:
"یولو ترس یورومک" : «بیر یول اوزه ریندە ترس یول آلماقدیر. گئری-گئری گئتمک گئریسین گئرییه یول آلماق داها دوغروسو». اؤرنه گین بیزیم او بیلمم هارالی ائوجیل قوشوقچو گیبی.

(47)

شیمدینین هؤروت (متن)ونده دئگیل ده : قیپیسیندا قونوتلاییر شوُ بیزیم چوق بیلمیش « **او** » (-آیریجا بوُ بیر آلیشقانلیق اولاسا گرک-) قوناقلانیر آغیرلانیر سایغیلانیر دا. آنجاق گینه ده گله جگدن اره کدن قونوشور آراوئرمکسیزین. اویسا بیزیم یول : بیر اره ک گله جک دئگیل ده [-"**گله جگه دؤنمک**" آدلاندیریلسا بیله کیمیلرینجه-] بیریئره گؤتورمکسیزین آددیمدیر گئدیشدیر آخیشدیر : "شیمدی" چیگنیندن سئزیر یولجویو -کندی اؤزونو ده-.

یولدور بیزی **آن**دیران **آنلام**لاندیران : "**آت بولماسا** (اولماسا) **یول بولماز** (اولماز) **دیل بولماسا ایل بولماز** " گیبی اۆنلو توَرکمن آتاسؤزونه اوُجادان گوَلور. بیر ده : «ایکی آغیزدان قونوشماق یئتکین لیگی دیر یول + یولجو آدلاندیردیغینیز گؤزل یاپینتیلار» دئر گوَله - گوَله : شوُ بیزیم چوق بیلمیش «**او**».

گرکسیز بیر آچیقلاما :
(- «**آنلام** دئردی آدینی اوُنوتدوغوم بیر دؤشونور : بیر بیلینچ باغلامی اولسا بیله بیلینچدن باغیمسیز بیر وارلیق دیر : کندی سینه وارلیق وئرن گؤرونگه (پرسپئکتیو)دن آنلاشیلیر بیر ده. آنلام آنلیغین نسنل لشمه سی : بؤیله جه پایلاشیلا بیلمه سیدیر. آنلام بوُرادا ائیله میندن دئگیل ده : نسنل لشمیش آنلامدان یولا چیقار».
گؤروندوگو گیبی : **آن** ایله **آنلاما** بوُرادا سؤزقونوسو ائدیلمز ندنسه... -)

ده گینی :
آنلامین **آنلاما** اولمادیغینی آرتیق منیم بوُ یاوروجوق قوُشلاریم بیله بیلیرلر (-**آنلاما** (فهم) : "**آنلام** (معنا)ین یئنیدن بیلینمه سی یئنیدن یاپیلانماسی قوُرولماسی اولسا" بیله -) دئدی بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو.

منگی گؤلگه لری قیوانسین!
قیوانسین منگی گؤلگه لری منیم قوُشلاریمین!

یولو یولدان سورماق گرک دئر بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.
کیم اولور دا شوُ بیزیم چوق بیلمیش دئدیگین کندینی بگه نمیش سارساق ساپیق اوغلو ساپیق : «**او**»؟ سن سن اول! : «اؤزونگوَ (اؤزونو) بیل! اؤزگه بیله (ایله) نه ایشینگ بار (وار)...» دئردی بیزیم بوُ توَرکمن یولبارسی مختوُمقوُلو.

- بوُ یول دئردی منیم آنام ... بیزیم یول بالام! :
یولون آچیق اولسون!

(48)

یوروملاما :

{اوُزایسال **منگی** بلله گیمیز دیر بوُرادا قونوشان بگیم!
اوُنوتولموش اوُنوتدورولموش اولسا بیله. بیر ده یولسال ائوره نین دۆشونه گیرمک - چیقماق
: اورتاق قاموُسال بلله گیمیزی آنیمساماق : یولا قویولماقدیر بیزده ...
یوللوق : یولدان آغیر داشینیلماز : اویسا یولجودان بیله یوَنگول بوُرادا سارپ یوللار.
آنجاق «یولجو یولدا گرک» دئمیشلر بیزیم بوَگو- اؤکمنلر. اونلارین آخیشسال **بوَگوش**لری ایسه :
هئپ یولدا باشلار کوپ یولدان باشلار یول گئدیشنده یوَرور.
بیزیم آخیشسال بوَگوش یالنیزجا بیر سؤزجوک (- قاورام/ تئریم/ دئییش/ دئگیل ده -) قیلیغیندا اؤیکونچسل لشمیشدیر. بیر ده : بیزیم توَم گرچک گرچک لیک گرچک(لی)لیک
بوَگوشونون آچیق گیزینی آددیملاردا گئدیشلرده یوَرویوشلرده آراماق گرکیر بوُندان سونرا.
آیریجا آددیملاریمیزین : منگی لیگه یاشارلیغا اؤنسوزلوگه اؤنجه سیزلیگه سونسوزلوغا اؤلمزلیگه اؤلومسوزلوگه دوُیدوغو اؤزله مین درین گیزینی **یول**دا آرامالی ییز بگیم!

بیزیم بوَگو- بیلگه لر : یولدا اولانین یوللا اولانین (-یولجونون قوشوقچونون-) منگی سونسوز اؤلمز یاشار اولامایاجاغینی یولدان بیله داها یاقشی قوشوقلاشدیرمیشلاردیر :
دوُرماز- دایانماز یوَرور قوشولارییلا. اؤرنه گین : منیم اوُلو دده م کاشغرلی ده یاشار بوشقوُت (اؤگرنجه = درس)لاریندا : «اؤد کئچر کیشی توُیماس یالنگگوق اوغلی منگگو قالماس» = اؤت گئچر کیشی دوُیماز یالنگیق اوغلو [آدام اوغلو] منگی [ابدی] قالماز دئرکن : بیزیم یولسال بوَگوشو آندیرماغا چالیشمیش اولسا گرکدیر.}

آچیقلاما:

بیر :

«**بلله ک** اؤزده ش (عینی) اولانین **اولما**سی دئگیل ده : **اولوش** ایله **آیریم**ین دؤنوشودور» گیبی اولدوقجا گوَچ آنلاشیلان (- منیم قوُشلاریمین بیله آنلایامادیقلاری-) بیر ساودا دا بوُلونموشوموش او بیزه بنزه مه ین چیلغین قوشوقچو بیلگه دئییلنلره گؤره.

ایکی:

"ائوره نی یئنیدن یاراتماق ایچین : **اؤت** ایله **اوُزای** یئتر مانا" دئرمیش او آری اوُس الشدیرمه نی.

اۆچ:

ایمدی : بوُرنونو گؤگه دایامیش بیری قالقیب "اؤت منیم کیشیسل اؤیکونجوم (تاریخیم) دور اوُزای (مکان) ایسه قاپلادیغیم بلله کسل (حافیظه وی) اویلوموم" دئسه ده - بیزیم شوُ بیزدن یئگلر گیبی- سیزجه منیم اوُلو دده م کاشغرلی نه دئر نه لر دئر ده؟...

- **« اؤد تنگری یاشار کیشی اوغلی کوپ اؤلوگلی توُرۆمیش»**
- **« اؤد تنگری آیسار کیشی اوغلی کوپ اؤلوگلی توُریمیش»** دئر یالنیزجا دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موزلراوغلو.

(49)

بیر نئچه آچیقلاییجی دیزه : بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان

یولون یاپیغچی (معمار)سی ایدی **بیز** بیرر- بیرر آددیملاری نین ایزلرییله یاپمیشدیر یولو : بیز. بؤیله جه بیزین یازغیسینا دؤنوشدو یول : سوَرکلی یولدا یوللا اولماق آتلی-آتسیز گئدیشلرینی یوَرومک. داش اوُیور بیز اوُیوماز سوُ دینله نر بیز دینله نمز یولا یوق! دئییلمز نیته کیم. یولو یول یاپان یول قیلان : قورویان یوَروین دیر **بیز** : آیریمیندا اولسا دا اولماسا دا.

(- کندی اؤز یولونو بوُلماق ایچین اوُغراشیب - دیدینمکدن ده گئری قالمامیشدیر **بیز** ... -)

نیته کیم بیزده یولبارس مختوُمقولو گیبی : «گؤزل ایلیم! سن دییپ سؤکه رم یوللار...» دییه دوُرماقسیزین قوشان قوشدوران یولجو قوشوقچولار دا بوُلونور.

(50)

- نه یی یوَرویور شیمدی شوُ بیزیم **بیز** دئدیگین بیز یاوروم؟ دییه سورموشدو یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو آنسیزین بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان دؤن گئجه.

- آغیتلارینی/ سئوینچلرینی/ سئوگیلرینی/ اؤزله ملرینی/ بیرلارینی/ کوَگلرینی/ توَرکولرینی/ قوشغولارینی/ قوشوقلارینی/ تاقشوُتلارینی آنیمساییر آزغینجاسینا قالیقسیز قاپالی ائولرده.
کندی اؤیکونچسل یولسال اؤزبیلینجینی آنماق بیله اینجیدیر- اؤزدورور بوُ بیزیم **بیزی**. بیر ده اؤیکونچسل یولسال اؤزبیلینجین اؤته سینه **چیقماق** : باشقاسی نین اؤیکونچسل اؤزبیلینجینی ترسینه یاشاماق دئگیل می بگیم؟ : **اؤز** ایله **کندی** آراسیندا قازیلان دیبسیز بیر قوُیویا دؤنوشموش آرتیق بوُ بیزیم «**بیز**»ین آزغینلیغی یولسوزلوغو دییه یانیتلامیشدی بوُ بیزیم بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

اوُیاری:

«**اؤته کی** نین اؤته کی لیگی نین آشیلدیغی»نی ایرلی سوَرن او **اؤیکونچ** ایله **تین** دؤشکونونون ساولارینا اوُیموشدو - دئمک- بوُ بیزیم **بیز** : آنلاشیلان.

آچیقلاما:

«بیلینچ آلتی قوُیولارینی دوُرماقسیزین قازانلار»دان اولدوقجا آیریملی بیزیم یولسال یازغیمیز. سورون بوسرادا یالنیزجا **کندی** ایله **اؤز** دئگیل : بوُ بیزیم **بیز** دئدیگین بیزدیر باشلیجا. یولون آیلاق یولجوسو اولماق : (-او چیلغین قوشوقچو بیلگه گیبی-) یولسوزلوقدان داها یئی داها یاقشی دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.: «کندی یولون آرامایان ار دئگیل ار اولمادی...».

- بوُ یول دئردی منیم آنام ... بیزیم یول بالام! :
یولون آچیق اولسون!

(51)

{- **ارکن بیر تانگلا** (صاباح) **دؤشونوشو** :

یولجو قوشوقچونو یول قیلان بیزیم یول ایملری یول اوُلا(ایم/ نیشان)لاری -آتاقاملار/ اوُلو بوَگو بیلگه اؤکمنلر.:
ایلک تانگلا گیزلری نین دوغدوغو گؤکسو **شیمدی**سل یولجولوقلاریندا :
نه یی دۆشلرلردی؟ نه یی دۆشونرلردی؟ نه یی اؤزلرلردی؟
... ...

- **شیمدی** : منگی دیر دئرلردی. باشقا بیر دئییشله (داهادوغروسو) منگی(لیک) : شیمدی دیر دئرلردی : گؤرونمز بیر چیزگی اوُجوندا یئرله شمیش اولسا دا شیمدیکی گیبی.
اؤتو شیمدی-یه دؤنوشدورمکدیر توَمویله دئرلردی بیر ده.
یول + یولجو **شیمدی**ده - **بوُر**ادا- دینله مکده دیر بیزیم تانگلالارین یولسال چالغیلارینی :
منیم اوُلو دده مین **یولسال قوپوز**و باشدا اولماق اؤزه ره ...-.}

ده گینی:
منیم اوُلو دده م کاشغرلی : " اوُلا بولسا یول آزماس بیلیگ بولسا سؤز یازماس" :اوُلا (ایم) بوُلونان یئرده یول آزیلماز... دئردی.

آچیقلاما :
نیته کیم **شیمدی** : **اؤت** آدلاندیردیغیمیز **یول**ون ان آری بیچینیمیدیر بیزده
دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : بیزیم شوُ بیزدن یئگلرده اولدوغو گیبی « شیمدی قیسیرلیق دؤنگه سی» دئدیکلری دئگیلدیر.

اوُیاری:
"مندن اؤت نه دیر سورولماییِنجا اؤت-ون نه دئمک اولدوغونو چوق یاقشی بیلیرم دییه دۆشونورم...
آنجاق سورو سورولونجا شاشیریب قالیرام..." دئمیش ایمیش -دئییلنلره گؤره- اوُنوتولموش بیر "تانری بیلیمجی.

(52)
بیزی «قوُرتاران -قوُرتاراجاق- یالینرجا بیر تانری اولاجاق»دیر: یول دیشی قارامسار ساوی :
بیزی (یولسوزلوقدان) قوُرتاراجاق توَم : اوُنوتولموش اوُنوتدورولموش باسدیریلمیش
یوللاردان اولوشاجاق بیر **یول** اولاجاقدیر گیبی یوروملاردی
یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

نیته کیم " **تانری**" دئدیکلری بیزیم : آددیملاریمیز ایله گئدیشیمیزین آراسیندا اولوشان آخیشسال بیر گؤرونگودور یالنیزجا دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو (-بیر ده گئدیشین کندی اؤزونو بیلن بیله قالمادی-). بیزیم بوَگو- بیلگه لرین **اوُغراق** آدلاندیردیقلاری یول اۆستونده گئچیجی اولاراق دوُرولاجاق دینله نیله جک یوللوق آزیق ائدینه رک یئئیدن یولا قویولماق یولا قوشولماق یولدان سویوتلاندیریلاراق یالیتلاندیریلاراق تانری اولدو. اوُغراقدا (-یولسوزلارین تانری آدلاندیردیقلاری-) قالماق اوُغراقلا اوُغراشماق گرچک یولجو قوشوقچو ایچین اؤلوم یاتاغینا اوُزانماقدیر دیره نچسیز
دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

قوشوقچو- یول اری- اؤزل یولجو کیمی ائوجیل ارمیشلر گیبی : «قوُتلو ساغراق» دئدیکلری
بیر یوق نسنه یی ده آراماز. اونلار : دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو : آراییش-ین
اؤزونو ییتیرمیش کیشیلردیر یولدا اولا - اولا یوللا اولا - اولا یولسوزلاشمیشلاردیر.
اوُغراغی (لحظه یی/ آنی) تانری سانمیش : یولون کندی - اؤزونون آراییش اولدوغونون آیریمینا
وارمامیش یازیقلاردیر اونلار : یازیقلار اولسون اونلارا!

آچیقلاما : بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان

"آراییش قونوسو" دئرلر شوُ بیزیم بیزدن یئگلر. اؤرنه گین بیزیم یول بیر **نسنه** ایمشجه سینه
اونلارین گینه ده **اؤزنه** دئدیکلری "شاشماز کسین لیکلر"ه قونو اولاجاق پارچالاناجاق
بؤلونه جک دیدیک - دیدیک اولاجاق **یول**دان (یولوندان) "یوللوقوندان" سویوندورولاجاق
بوشالتیلاجاق یالیتلاندیریلاجاق آزغین یولسوز یوَروله مز بیر یولچایا یولجوغا
یولاغا اوُلونچا دؤنوشدوروله جکدیر. اویسا بیزیم بوَگو- بیلگه لر یول ایله یولجو آراسیندا بیر
آییریم یاپمادان : یولون یولجو یولجونون دا یول اولدوغونو اؤگرتیرلردی اؤگوتله ییرلردی
بیزلره.

(- سؤزقونوسو شوُ دۆشونجه لر : اوُس دیشی اوُس قارشیتی ان یوَکسک دۆزه یده ایسه : بیر
«سئزگیسل اوُسا» دایانمیش : بوَگوشسل دۆشونمه نین دۆزگولو (نورمال) اۆرونودور دییه جکلر
باغیرا- باغیرا شوُ بیزیم بیزدن یئگلر بات{همن}-.)

آچیقلامانین قیسا بیر یورومو (بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان):
بیر ده شوُ بیزیم بیزدن یئگلرین کیمی دۆشونورلری نین دئدیگی اوَزه ره : "کیشی اوغلونون
اوُسونون ایشله ییشی نین ائورنسل قوُراللاری اولدوغونو اوُنوتمامالی ییز. بوُنونلا بیرلیکده کیشی
اوغلو کندینده : بیلینچ دیشیندا بللی سایبدا ایلکل تاساریملارایله آناأؤرنکلر (آرکه تیپلر) ده
داشیماقدادیر"... ائوت:
بوُ تاساریملار ایله آناأؤرنکلر دئدیکلری : **بیزیم یول** گئدیشینده بیر **ائدی** ایله **یوق** ایلغیملاریدیر
گرچکده بوَ دئردی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

(53)
{- بیر ده داهاسی : «گؤچمن دۆشونمه» « گؤچه به دۆشونجه دن» دوغموش اولسا گرک
دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو. نیته کیم یاشامین ان اولغون بیچیمینی یاشاماق
ایچین سوَرکلی یولدا یوللا دئوینمکده اولماق گرکیر دئرلردی بیزیم بوَگو- بیلگه لر. سؤزقونوسو
شوُ بیزیم بیزدن یئگلر (- **ده گینی**: بیزیم شاهسئونلر ایسه "اؤزوموزدن یئگلر" دئییرلر-) : ایلکل ان یاقشی دوُرومدا
ایسه اوُسا اوُسا وُورمایا سورویا سوروشدورمایا سورغولامایا اؤزللیکله سالتیق
(مطلق) شاشماز **اؤزنه - نسنه** ایکی جیلیگینه قارشیتدیر شوُ دۆشونجه لر دییه سس - کوَی
سالاجاقلار.
بیر ده داهاسی وار : بیزیم مایتالمان ائشسیز اوُیغارلیغیمیزی ائکینیمیزی اۆسته لیک
قوُتسال - ایدوُق ائل ارکی (دئموکراسی)میزی چکینجه یه (تهلوکه) توُدونچا (تهلوکه یه) سوقور: «شوُ ایلکل
دۆشونمه توَرلری» دییه بؤگوره جکلر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-.}

اوُیاری :

شوُ بیزیم بیزدن یئگلرین اوُسسال دۆشونجه اؤیکونچلری نین ان باشیندان بری : گؤرونوش / گرچک (لیک) سانی / بیلگی قوُرام / قیلغی آنلیق/ گؤوده دۆشون (ایده/ ایدئآ)لر ائوره نی / دوُیولار ائوره نی ... دییه اوُیدوردوقلاری (-سؤزده-) قارشیت قاوراملاری شاشماز- سالتیق دگرلر ایلکه سینه دؤنوشدوره رک بیزیم یولا بیله یوَکله مک ایسترلر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

ده گینی :
1- «شوُ سؤزلر بیزی اینجیتدیگی دنلی سئویندیریر ده» دئردی بیزیم یولا بنزه مه ین بیر قوشوقچو.
2- اویسا «دگرلرین یئنیدن دگرلندیریلمه سینه» چاغیریر بیزی **بیزیم یول بورادا شیمدی قوینوندا**.

(54)
یولون بؤیولو اسریتیجی اوُزانیشینی آخیشینی دئوینیمینی قانا - قانا ایچمکدیر بیزیم یولجولوق دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو یاوروم! : یولجو قوشوقچو کیشی **نسنه**(لر)دن **اؤزنه**(لر)دن دئگیل ده یوللار آراسیندا اوُزانان قارشیلیقلی آدیملاردان یولا چیقار یولا قویولورکن : بیر قوُش اولوب دا یولو اوُچار بوَتون اوُچارلیغیبیلا یولو یانسیتار کندی داورانیشیندا دوُروشوندا اوتوروشوندا. آرتیق بیر یول بویو بیر یول اوُزانتیسی دیر : کندی- اؤز اوُچوشوندا یولجو- قوشوقچو کیشی.

اؤته قوقار یئرله شیک ائوجیل دۆشونمه لره دۆشونجه لره دۆشونلره آلغیلارا آنلاقلارا بیلینچلره سئزیلره دوُیغولارا دوُیولار دوُیوملارا دۆشله ملره ایمگه له ملره بنزمز بیزیم یول. **اؤته**یه اؤزللیکله بنزمز **اؤته**ده اولسا بیله : سوَرکلی **بری**یه گلر بیزه دوغرو : یول گئدیشینه : منیم اوُلو دده م قورقوُت گیبی. اؤته : یول دیشی دیر یول قارشیتی دیر دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو یاوروم! : بیزیم اؤته میز- بریمیز یوقدور توَم یولدور توَمو یولدور بیزده. "اوُغراق" ایله "یوللوق" دا یولجودورلار ایم ایله اوُلا دا یولجو دا.: یولون کندی - اؤزو ده بیزیمله بیرلیکده بیر یولجودور بیزیمله یولدادیر. یول شؤیله یوَرور بیزی : بیز بؤیله یوَروروز ایشته یولوموزو گئدیشینی اوُزانتی سینی آخیشینی آددیمینی ... : «آزیشدیرما دوغرو یولوم اگریگه اگرینی دنگله مه بیر ده دوغروغا...» دییه اوُیاریر یولجو- قوشوقچویو یولبارس توَرکمن مختوُمقوُلو دوُرماقسیزین.

(55)
یول بیر **ایمگه** (ایماژ) ده دئگیلدیر : او یئرله شیک تایلان (شیک) قوشوقچولارین بئتیمله دیگی گیبی : اؤزللیکله ائوجیل آنلیغین آنلاغین بئتیمله دیگی یانسیتدیغی ایمگه. یولجو- قوشوقچونو ایلگی لندیرن **یولسال ایمگه لر** بیله دئگیلدیر بیزیم یول. یولون "منگی شیمدی"سینی یوَرومک گئدمک آخماق آخیشماق دئوینمکدیر **بیزیم یول** :
«بیلمه دیگی(میز) بیله مه دیگی(میز) نسنه لری آراماق» دا یول ایله یولجولوق سایبلاماز بیزده. "**اؤزوت-ون تین-ین اؤیکونجو**"نو اؤگرنمک بیله سؤزقونوسو دئگیلدیر یول گئدیشینده. یولجو قوشوقچو کندی- اؤز اؤزوتونو تینینی یوَرویور یول آخیشیندا : کندی- اؤز ایچینده قونوشان (یولدا یوَروین) قیلاووز یالواجی دینله ییر یالنیزجا.

یول هؤروتونون گئدیشینی یوکسک سسله بیرلاییردی بوُرادا : قوُتلو او قوپوز آدلی یولسال **قوپوز**ون ائشلیگینده دینمکسیزین یولجو قوشوقچو. او سس : دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو : یول اؤزوت-ونون تین-ینین گئدیشینه وارمیشلارین سسیدیر یاوروم! یولجو قوشوقچونون یوَرویوشو اولدوقجا گرچک بیر گئدیش ایدی دؤرت اوُسون قوُللوقونا آنیق (حاضیر). بیر کئز اولسا بیله : «باقیشینی ترس گئییمه دی یول گئدیشینده» یولجو قوشوقچو. : گؤک گئییمیش یولسال آددیملاری بوزارمادی بیر ده ائدی (هیچ/ آصلا). : توَم بویاالاردان اؤنگلردن آشیب- داشیماقدا ایدی بیزیم یولجو قوشوقچونون دئوینگن یولسال قوشوقلاری : یول گئدیشینده دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

(56)

بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو اوَزه رینه قیسا بیر آنلاتی :

اوَچ بویوتلو **اؤته** آلدیرماز بوُ بیزیم بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. بیر گؤزگو یوللوق اولسا یئتر مانا دئر : گرچک بیر **گؤزگوبیلیمجی** دیر نیته کیم. اونون گؤزویله گؤرمک (بیر کئز اولسا بیله) سؤزقونوسو شوُ بیلیمی (گؤزگوبیلیمی) توم آیرینتیلاریلا اورتایا چیقارار. اونون یولسال ائوره نی ده بیر **اؤته - یئره** سیغینمامیشدی : شوُ بیزیم بیزدن یئگلرده اولدوغو گیبی. اونون **"گؤزگوَ - اوُزای"** آدلاندیردیغی **اؤت- یئر- نسنه** ده هئپ بوُرادا ایدی : یولدا یوللا کندی آخیشسال یولجولوغوندا : اؤته دن بری...

بوُنا گؤره : کندی یول یالواجینیزی دینله یین! : گؤزگولر بیله آلداتیجی جایدیریجی آلجیلاردیر سینسیلردیر قیسقانچلاردیر ایمره نچلردیر کیمی کئز دییه اوُیاریر بیزی. کیشی اوغلونون ان دوغرو گرچک یوُردو یوُواسی توپراغی : یوَرودوگودو **یول**دور. یول یوَرومزسه سن یولجو اولاراق یوَرو یوَروت اونو. کیشی نین یوزلاشماسی چوراقلاشماسی چؤللشمه سی ایسه : یولسوزلوقداندیر ساپقین لیقداندیر دئمکدن ده یورولمازدی بوُ بیزیم بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

- بوُ یول دئردی منیم آنام ... بیزیم یول بالام! :
یولون آچیق اولسون!

(57)

بوَگوشسل بیر آچیقلاما : بوُ بیزیم بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان

[- **یول**ون گئدیشسل اؤزوتو : آل دؤشه نمیش قاباریقلیقدا دئگیل : - کیمی "چیزیت" (رسیم)لرده اولدوغو گیبی - نیته کیم چیزیت ده دئگیل یول : تایلان بویون باغیلی «تانریلارین بیله گلیب - گئچدیکلری» یولدور بیزیم یول. یولسوز تانریلارین دا یوللاری بیر گون (بیزیم) یولا دؤشر : ائر- گنج دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو. بیزیم یول : "تانری" دا دئگیل بیلیندیگی اوَزه ره. «تانری سس دیر سسلیک دیر» دئمیشدی بیزدن یئگلرین کیمیسی دوُیدوغوما گؤره : اؤزللیکه بیزدن یئگلرین بویون باغیلی چاغداش تایلان تانریلاری. تانری دئگیل ده : "تانریلیق" سوُسقودور بیزده :
بیر ده تانری سؤزجوگونون کؤکه نی اولان «**تانگ** : شاشیلاجاق بیر نسنه اولاغان اوَستو بیر گؤرونگو »دور بیزیم یولدا.

آیریجا "تنگری تانگری/ تئنری/ تانری"نین کؤک بیریمی تانگ ایسه : "ییقیلمیش اسکی تیکینتی لرین قالیتلاری" آنلامینا دا گلمکده دیر آددیمسال دیلیمیزده.
کیمی بیزیم یولجو- قوشوقچولارین دا تانگ : "تانگری/ تنگری" سؤزجوگونو باشدا "گؤک" (سماء) اولماق اۆزه ره : "تن/ تان/ دان"دان تؤره میش "تان یئری" آنلامینا گلدیگینی ایرلی سوَرمکده دیرلر دوُیدوغوما گؤره. بیزیم یول آیریجا : بوَتون یولجو یولسوز ییقیلمیش چؤکموش آیاقدا اولان تانریلارین : گلیب - گئچدیگی یولدور. اونلار گلیب - گئچر : "تانریلیقلاری تانلاری" : قالیر آنجاق بیزیم یولدا دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.
بیزیم یول : تانریلیق ساویندا بوُلونمادی بوُلونماز دا. نیته کیم یول : سس سیز- سسلی اۆنلو- اۆنسوز کوَیلو- کوَیسوز چاولی- چاوسیز سوُسقولارین اوُجا سسیدیر باشلیجا بیزده.
یولو یول ایله یولدا یوللا تانییان : یولو یولا یوللا تاشییان یولو یولجو قیلان :
یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو : **تانریلیق** ایله **اؤزوتلوک** بیزده **یول** آدلانیر دئردی کسینتی سیز. کیشی اوغلو ایسه : یولون اؤیکونچسل گؤزگوسل "**تین**"ینی داشیماقدادیر بیزده.
یولو اوُنوتموش (- یولسوز دئگیل ده-) تانری بیله : تانری دئگیل بوُرادا بیزیم یول گئدیشینده : بیزیم "گؤک تنگری" اولسا بیله. یوزلاشمیش دئنیشدیریلمیش بیر نسنه دیر او آرتیق دئمکدن ده چکینمزدی.

گرچک بیر تانری نین ائتدیگی یوم -آغان قیلدیغی یوَکونچ یاپدیغی «اؤزوت - تین ائگیتیمی» دیر یول قاتیندا اولماق. گرچک بیر تانری : - یولجو تانری قوشوقچو تانری- : یول گؤزویله یولا آیریجا کندینه باقمالیدیر. بیر ده : یول دۆشونه گیرمه لی کندینی یوَروتمک ایچین دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو. ایشته بؤیله جه : یولون سایی سیز دۆشلری ایچینده بیر دۆش دۆش ایچریسینده دۆشه دؤنوشه رک آخیشسال آددیمسال دئوینگن بوُ یول دۆشونون کوَچوجوک بیر بؤلوت-ونه پارچاجیغینا چئوریله بیلیر. نیته کیم «ایکی آغیزدان قونوشماز» : **بیزیم یول.**
بیزیم یول ایچین «تانری یوق-دور» : بوُرالاردا : یول گئدیشینده. "یوق"لوُغویلا (- یول دۆشونده -) واراولوشونو سرگیله مگه قالقاماز : بیر «یوق وارلیق». قانیتلارین قانیتی اولسا گرک شوُ**!** داهاسی : توَم تانریلاردان توَم اؤزوتلردن توَم تینلردن توَم یاراتیقلاردان توَم تینلیقلاردان -اؤزلوکلردن داها یئگین داها ایوه گن : قوشدورور کیشی اوغلونو **بیزیم یول**. بیز ایسه : یالنیزجا اونو ایزلریز دینلریز یوَروروز یول آخیشیندا : **شیمدی** قوینوندا **بوُ**رادا...-.]

آچیقلاما:
"بوُرادا ایله شیمدی" دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : «نسنه لرین اولایلارین اؤت ایله اوُزای یؤنوندن بلیرلیگینی گؤسترمک ایچین قوُللانیلان بیر قاورام" دئگیلدیر یالنیزجا : بیزیم یول آخیشی نین منگی اوُغراقلاریدیر.

ده گینی :
اسکی اولدوقجا اسکی بیر تانری بیلیمجی بیزیم یولدا :«تانری **یوق**دور» یولسال ساوی چوَروتمک ایچین : «آنجاق **یوق**لوق **وار**دیر» دییه دیکیلمیشدی اؤنوموزه اؤته دن - بری دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

قوشوقچو- یول اری- یول اوغلو : قوشوقلاری نین ییپارسی یئمیشینی اۆرونونو کندی گئدیشسل آددیمسال یولونون اؤزوتوندن تینیندن اؤیکونجوندن قوقوُلایان ده رن بیچن کیشی دیر. او یولو "تانریلاشدیرما"ز - سانیلدیغی گیبی - تانری دئدیکلری بلیرسیز سولوقسوز یاراتیغی دا یوللاشدیریر آیریجا : بیزیم چیلغین قوشوقچو نسیمی-نین یاپدیغی گیبی. اونو بلیرله شدیریر : تینلیقلی یاشاناسی دوُیوب دۆشونوب یوَرور گئدر قوشار ائویریب - دئوینیر بیر**یول** یاپار دییه یینه لردی یورولماقسیزین یول بیلیمجی بارچا آق توُیون موَزلراوغلو.

(59)

یولدان- یولا : یوللاردان یولاقلاردان **چیغیر**لاردان یولچالاردان اوروُقلاردان اوُلونچلاردان یولا : بیر یول دیکیلیر گئدیشلریمیزله : آددیملاریمیزین اؤنونه. بیر ده یولو بیلمک ایچین : اؤزل بیر **ایم**ه ده **اوُلا**یا داگرک یوقدور : "یول ایمی"نه بیله (- قوُش ایمی دیشیندا : بوُ ایمی بیلمه ین کیشی اؤت-سوز اؤلر : نیته کیم «ایم بیلسه ار اؤلمس» دئردی منیم اوُلو دده م کاشغرلی). یولون ایمی ایسه : یولون کندی - اؤزودور بیزده. یولون قاپیسینی دؤیمک بیله گرکمز. نیته کیم یولون قاپیسی یوقدور گؤزه نه گی یوقدور ائشیگی یوقدور : یالنیزجا اوُزانیشی اوُزانتیسی اوُزامی گئدیشی آخیشی یوَرویوشو آددیمی قوشوشو قوشوغو واردیر. یول دوغور- دوغورور- دوغوزدورور بسله ییر بؤیوتور یوَروتور گؤتورور بیزی : اورالاردان شوُرالاردان **بوُرا**لارا **منگی شیمدی**یه.

(60)

کندی- اؤزونو یول ایچین آنوتلایانلار (منیم اوُلو دده م قورقوُت دئمیشکن یول یاراغی-نی گؤره نلر) **سورو**-نون قاتمانلارینا قاتلارینا آلدیرمازلار. "سورو اوُلامی" (کائتگوری-سی) ایسه : «اوُچ قاتمانلیق بیر اولغودور» دئمیشدی بیر دۆشونور بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-نون دئدیگینه گؤره :

بیر : سورونون کندیسی

ایکی : سورولان

اۆچ : یانیت.

یانیت ایسه : "سورونون سوروسونون سوروسو" اولسا گرکدیر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی بول اوغلو. بوُندان دولایی : **یانیت**(لاما) اولاناقسیز اولور. دئمک یانیت **سورون** (پرویلئم) دور سورونسال دیر : (- نیته کیم بیزده سورو ایله سورون بیر اؤزده کدن اولوشموشدور-) سویوتلوق ائوره نیدیر.: بیزیم یول(ون) دیشیندا قالیر. **سورو** ایسه گرچکدیر : سورونسال (پرویلئماتیک) اولسا بیله. : یاشامسالدیر یاشانیلاسی توقونولاسی دوُیولاسیدیر قیلاووز- یول گؤستریجی- چاووُشدور : یوَرویوشوموزون "یوم"ودور "آغان"ی (دوُعاسی) دیر گؤزلریمیزین ساقینیمی (تقواسی) اللریمیزین اوروُنچاغی (امانتی) دۆشونجه-میزین ایسه ارده می (فضیلت-ی) دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موزلراوغلو. : «بؤیوک سورولار» آدلاندیریلسا بیله کیمی بیزیم شوُ بیزدن یئگلرین وازگئچیلمز دۆشونورلرینجه.

آچیقلاما ایله اوُیاری :

"**سورو**نون کسین لیکله **دیل**ین (یول-ون) اؤنجه دن بلیرله دیگی اگیلیم (مئیل/تمایل)لردن دوغدوغونو سوَرکلی گؤز اؤنونده بوُلوندورماق گرکیر" دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

(61)

بیر یئره گؤتورمه ین یولاقلار اوُلونچلار دا وار - دوُرماقسیزین یوَروین - : بیزه بنزه مه ین بیر دۆشونور یوَرودوگو یوَزمینلرجه آدیملیق گئدیشینی : «آددیملار دئگیل ده آددیمجیقلار» دییه آدلاندیرمیش دئییلنلره گؤره. ندنسه «کیشی اوغلونون یول اولدوغو آیریمینا وارمیش» ایمیش. بوُندان باشقا : «توَم وارلیغیمیز بیر یولدور یالنیزجا» دئمیش ایمیشدیر. بیزیم بوَگو اؤکمنلریمیزین مین ییلار بویونجا یینه دیکلری ساو : آیریمینا وارساق دا وارماساق دا : بیزیم یولون یولجوسو اولساق دا اولماساق دا. نیته کیم **یول**دان باشقا بیر یولوموز دا یوقدور دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

آچیقلاما:
«دۆشونمک یولدا اولماقدیر. یول کندی- اؤزونو دۆشونن دۆشونمه نین دۆشونجه سیدیر» اوُنوتما یاوروم دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.!

(62)

«کندینی : کندی - اؤزونه گؤسترمک ائدیمی» دیر بیر ده بیزده یول : "گؤرولمه یه نین گؤروله سی یانی" دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. بیزیم ایمگه له میمیز یولون ایمگه له می هؤروتونون ایچریسینده : بیر ایمگه لم ده دئگیلدیر. یولو یولا داشیتدیرماقدیر یالنیزجا. بیز ایسه : گؤزوموزون بوُرونوموزون آرقاسیندان آلغیلاریز -آتلاریمیز گیبی- : یولوموزون بیپارینی. یئرله شیک ائوجیل آنلیق-دان آنلاق-دان اوُس-دان دئگیل ده : **کؤپ یوللارنی گؤرسه گؤزینگ آنگلاملاردان** (معنالاردان) **بیلسنگ اؤزینگ گؤزوم او یوللارا باقیپ بارادیر».**
شؤیله جه یانسیر بؤیله جه یانقیلانیر بیزیم یولوموز یولجولوغوموز «**یولا بئل باغلامیش**» توَرکمن مختوُمقولو-نون دیلینده :
یول بولدوم (اولدوم) یوَگوردوم یئرینگ داماریناِ...

(63)

قوشوق گؤلگه سینه یاسلانمیش : آخیشسال بیر یولدان قونوشوردو بیزیم اوُلو توَرکمن بوَگوسو. **ائورن** دئدیکلری : اونون سایدام گئدیشی نین یولجولوقویدو یولون قوُلاغییلا ائشیتمک گؤزلرییله گؤرمک دوُداقلارییلا گوَلمک دیلی ایله قونوشماق آددیملارییلا یوَرومک ایدی منیم اوُلو دده م یوُنوس-ون یولسال قوشوقچولوغو : گئجه له یین گوَندوزله یین قوشوردو: کندی - اؤزونو تاغ - تاش دئمه دن :
«**یول** آرایان گلسین بانا گؤستره ییم یولو اونا بوُدور سؤزوم اؤندن - سونا بن بیلیریم کندی - اؤزومو...». کندی - اؤزونو بیلن بیزده : یولونو بیلندیر... نیته کیم : «تاغ نه دنلی یوَکسک اولسا: (- بیزیم یول-) اونون اۆستوندن آشار...» دئردی منیم اوُلو دده م یوُنوس.

(64)

یول سوَرکلی آییقدیر اوُیانیقدیر : اوُیانیق اولدوغونون اوُیانیق لیغی نین دا آیریمیندادیر آنجاق یول. کیمی تانریلار کیشیلر بیلقیلار بؤجکلر بیتکیلر نسنه لر اوُیانیق اولدوقلارینی یالنیزجا اوُیقودا دۆشلرلر. باشقا بیر دئییشله اوُیقودا : اوُیانیق اولدوقلارینی گؤرورلر.
سؤزقونوسو یاراتیقلار : یالنیزجا اؤلدوکدن سونرا اوُیاناجاقلاردیر دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موزلراوغلو. **اؤلوم** بیزیم یولدا : یولجولوغا سون وئرمه نین یولدان چیقمانین باشقا بیر آدیدیر. بوُندان دولایی آیریلیق سؤزجوگو ایله آنلامداش اولاراق دا قوُللانیلا بیلیر.
کیمی یاراتیقلار واراولانلار اؤزللیکله یولسوزلار : اؤلدوکدن سونرا بیله اوُیانمایاجاقلار.
نیته کیم اونلار **یاشایا یاشایا اؤلموشلر** دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو :
یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو-نون اؤزدئییشلرینی بیزلره یالین بیر دیل ایله یورومالایاراق.

(65)

(آنلاتدیقلارینی - داهادوغروسو یوَرودوکلرینی- آنلامایانلار دا واردیر آرامیزدا : کندی ائوجیل قوشوقلارینا تاپانلار اوُرنه گین دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. : بیر ده کیشی نین آخیشسال دئوینگن دۆشلری اؤلونجه (- یول دۆشونده یوَرومه یینجه -) اؤلور. داها دا آییلماییر اوُیانماییر آییق- سابیق اوُیانیق اولسا بیله ...)

(66)

اوُنوتولموش بیر قام یوم -آغانی نین آچیملاما گیریشیمی :
«...تانری بیزه یوَکونر یولا قویولورایکن:
بیزسیز اونون وارلیغی چکینجه یه توُدونچا دۆشر
قورقونچ بیر بیلغیبیا (دهشته) دؤنوشر
یول ایسه : «آنیمسایین آنیمسایاییم سیزی!
سیرتیمدا آت قوشدورتساز بیله - کیمی قوشوقچولار گیبی -
بیلین بیله ییم سیزی آنلایین آنلایاییم سیزی!» دئمکده دیر **بیزیم یول** یولجولارینا...

(67)

«**آنسیزین بیر پارلاما**» ائوت یینه **آنلاما** :
آنلاما آرادیغیم اولدوقجا آددیمسی بیر سؤزجوک : آلیشیلمامیش بیر چابا یوَرویوش گئدیش آخیش آراییش بوُلوش بیلیش بیر توَر یولا اوُیغون یولسال داورانیش : سسله نیش اوتوروش دوُروش تپره نیش سیچراییش آتیلیش سوَره چ ...
بیر ده اوُنوتامیشکن : « **بیلینچ** (- یول اؤیکونجونون آخیشسال بیلینجی بوُرادا یالنیزجا اوُنوتمایین!-) سوَرکلی یولون بیلینجی» اولمالی دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو

دوُرماقسیزین. هارداسا **بیلینچ**ین واراولدوغو یئرده : اونو داشییان دا واردیر دوغال اولاراق :
او دا **یول**دور «یولو آنلاما : (**کیشی - یول**) کیشی-یی آنلامادیر یولا یؤنه لمه دیر» : "یولا یؤنه لمیش لیگیمیزین" (- اؤزللیکله -) ان یالینچ ندنی قانیتی دیر شوُ!
بیلینچ ایله بیلینجی داشییان-ین بیر اولدوغو (بؤیله جه یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو-نون دا آلتینی قویوجاسینا چیزدیگی ساوسؤزو) :

«بیزیم یول منی اؤور من اونو
او مانا تاپار من اونا
او منی ایزلر من اونو
او منی یوَرور من اونو ...
نیته کیم **من**ین دامارلاریندا آخار **بیزیم یول**»

آچیقلیغا قاووشمیش اولور دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

اوُیاری :

بیر :

آنلاما سونسوز بیر گؤره و (اوُغراشی) دئگیل ده یولجو قوشوقچو ایچین : یوَگوروله سی اؤنجه سیز بیر **سوَره چ**دیر اوُنوتما! دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

ایکی :

«توم **آنلاما**لارین ائنینده - سونوندا : کیشی-نین کندینی آنلاماسی سؤزقونوسودوریالنیزجا» :
("کندی اؤزونو اؤگرنمک بیلمک" منیم اوُلو دده م یوُنوس-ون دئییشییله) دییه دیکیلیر اؤنوموزه بیلگه بیر دۆشونور آنسیزین. شوُ آنلامالار ایسه : بیزیم **یول** دئدیگیمیز "آخیشسال وارلیق" اولسا گرک دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

یوروملاما ایله آچیملاما :

آچیملاما ایله یوروملاما بیر **آنلاما** "توَر"ودور. داها دوغروسو آنلاما-نین ان اؤنملی بیر آشاماسی اولاراق دگرلندیریلمه لیدیر بیزیم بوگو اؤکمنلرجه. بوُنونلا بیرلیکده : آچیملاما ایله یوروملاما اۆست دۆزه یده بیر **آنلاما**مایا دؤنوشه بیلیر : «**یوَکسک آنلاما**» دئر کیمی شوُ بیزیم بیزدن یئگلرین دۆشونورلری دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

ده گینی ایله اوُیاری :

بیر ده اؤزللیکله آنلام-ین بیر توَر قوُللانیم اولدوغونو اوُنوتما یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

(68)

سونوجا دوغرو :

" نسنه لره اؤزنله باق! گیزیلرینی آچار سانا "

«تانیماق یاراتماقدیر بیلمک گوَچدور ارکدیر ارکسل لیکدیر ائگمن اولماقدیر» دئرلر کیمی بیزیم شوُ آزغین بیزدن یئگلر دوُرماقسیزین. کیمیسی ده : «بیلمک **اؤن گؤرمک**دیر اؤنگؤرمک ایسه ارکدیر گوَچدور» دییه باغیریرلار قوُلاغیمیزین دیبینده. بیزیم یولسال بوَگوشده

ایسه : تۏمَ نسنه یاراتیقلاری بیلمک دئگیل ده : یالنیزجا "**بیلینه بیلیر نسنه یاراتیقلاری**" آنلاماغا بوشۇق (ایذین) وئریلمیشدی (اؤرنه گین : داش قوُش اوُغوربؤجگی).
اره ک ایسه : اونلارلا تانیش اولماق تانیشلیق قاتماق قوقوُشماق یاشاماقدیر...
منیم اوُلو دده م یوُنوس دئمیشکن : «بیلیشمک» : اؤزللیکله اونلارا توقونمادان دگیشمه دن ارینچ ایچینده دئویندیکلری **منگی شیمدی**دن سوَرگون ائتمه دن یول گئدیشینه قویولماقدیر بیرلیکده. نیته کیم بیزیم یولسال بوَگوشده : "تاش کندی یئریندە آغیر"دیر "قوُش اوُچاغان یوُواسیندا اوُغوربؤجگی ایسه آرسال دینگین قاناتلاریندا"
بیزیم یول ایسه آخیشسال دئوینگن آددیمسال اوُزانتی سیندا...

اوُیاری :
"آغیر داشی کیمسه ایرغایاماز" دئردی منیم "**دالغا**"جیغیم دیل آچمادان اؤنجه - بیله- ...

(69)
«کیشی اوغلو کندی - اؤزونو یاقشی بیلیر (-تانییر-) گؤرمزلیکدن (-بیلمزلیکدن-) گلسه بیله» دئردی اوُنوتولموش بیر یالواچ.

ایمدی! دؤز بوُرادا : بیری قالقیب دا (- اؤرنه گین: بیزیم بوُ قوشوقچو چیلغین نسیمی گیبی-) :
« من بیلیم بیلینن بیلن »م دئرسه :
دریسینی دابانیندان اؤزمک سویماق می دؤشر او ایناتیر (مومن) یوز- یوباز باغنازلارا؟...
بیر ده کیمی یاییق - دؤنوکلر گیبی :
«آه! یئرسیزجه سینه دوغرودان دا یئرسیزجه سینه اؤزولدوک» دییه قوشارمی سیزجه بیزیم چیلغین قوشوقچو نسیمی؟

اویسا یولو یولجویو گؤرمه ین سایی سیز یاییق - دؤنوک قوشوقچو بوُلونور آرامیزدا - نه یازیق! - :

داشین گیزلی داشلیغینی سوُیون آخار سوُلوغونو قوُشون اوُچار قوُشلوغونو **وارین** آچیق وارلیغینی سارساقجاسینا قوُردالایان ایرده له ین بیزیم چوق بیلمیش او گیبی بیلگینلر وار: اؤستەلیک کؤپ اؤکوش ایگن چوق.: بیزیم یولا بیله یوقاریدان باقارلار بیر ده...

بیزیم اوُلو بوَگو- بیلگه اؤکمنلریمیز ایسه : کندی - اؤزلرینی بیله **اؤزنه** یاپمازلاردی بیر **نسنه** یه **سیز!** دییه سسله نیرکن : یول آخیشیندا.

کیشی ایله نسنه آراسیندا دیکیلن یولسال ایلینتییی آرخا تاسارا (پلانا) سوَروکله یرک :
دؤشونمه یی ده دوُیغویو دا نسنه یی ده کیشی-یی ده آجیماسیز بیر سوی قیریمینا اوُغراتدیلار : بیزیم شوُ بیزدن یئگلر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

اویسا دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو : گرک بیلیم - بیلگی اولسون گرکسه دؤشونوم دوُیغو دوُیوم دوُیو آلغی سئزگی بیلیش اولسون :
یولدا یوللا اولورقانلیغیندان دولاییی یولسال اؤیکونچ بویونجا :

قوشوقلا ایله تیلن   قوشولان بیر نسنه - وارلیق اولموشدور بیزیم بوَگوشده یاوریم!
بوُندان اؤتورو   بیزده سوَرکلی قوشوق بیچیمینده :
قوشوقلا   قونوشولور(موُش)   :   اوُیقودا   دۆشده   بیله.
(- ده گینی :
کیمی دۆشونورلرجه «"دۆزیازی" بلله ک اوُیوشدوروجوسو»یسا "قوشوق" بلله ک اوُیاندیریجیسی دیر. باشقا بیر دئییشله « "سؤزجوکلر = آددیملار" بیر "بیلینچ"دیرسه یولسال "قوشوق" توَکل بیر "اؤزبیلینچ"دیر دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو-.)

بیزیم یول ایسه : یالنیزجا آنماق   آنیمساق   آنلاماق   آندیرماق   آنیشماقدیر یالنیزجا.
آیریجا کیمی بیزیم شوُ بیزدن یئگلر ده:
«**بیلینچ- ین ائدیملری سیراییلا :   آلغی   ایمگه لم   آنیمسامادیر**» دئرلر.
سؤزقونوسو بوُ اؤگه لر باشدا اولماق اۆزه ره : اؤزللیکله «اؤزنله باقدیغیمیز نسنه لره (- کندی اؤزموزه یولوموزا دا) بیلینچله نیریز» آنجاق ... :
آنداچ.

(**سونوچ یئرینه**) :
بیر : «سونوچ اولاسی سیزلیغی بوُ **بیزیم یول.**
ایکی : - بوُرادا- سونوچ باشلانغیچ اولور دوُرماقسیزین.
اۆچ : باشلانغیچ ایسه سونوچدا یاییلیر.

سونوچ :
نیته کیم بیزیم سونوچدان سونوچلانیر باشلانغیچ-یمیز».

بیر ده   - اوُنوتما یاوروم!- دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موزلراوغلو
دئیی - سؤز :
ائدیمه دؤنوشونجه :
- **یول** اولونجا - :
یولو یوَرومک   قوشوق اولور   آرتیق توَموَیله :
قوشو اولور   قوشور   قوشدورور بیزی
ائوجیل قوشوقچولاردان
سارساق   یولسوز   ساپیقلاردان   قورور بیزی
کندی- اؤزوموز   قیلیر :   **بیز**   یاپیر
یولسال   آددیمسال   بیر آخیشا چئویریر :
یولا قویولوروز   منیم اوُلو دده لریمله   یوُنوس-له یین

- بوُ یول دئردی منیم آنام ...   بیزیم یول بالام! :

یولون آچیق اولسون!
«یوُرت   اوُغرون آچیق اولسون!»

قانیم هئـــــــــــــــــــــــــــــــــی!

ایکینجی تزگینچ

یولدا آنسیزین گؤروش تانسیغی : "آق اوُس"

... ...
... ...
... ...
... ...

"اؤد تنگری یاشار
کیشی اوغلی کوپ اؤلگه لی تؤرۆمیش"

یوللوُق تیگین (کؤل تیگین آنیت-یندان)

آچیقلاما بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان :
(**تانری داغلاری**نین بیلینمز بیر یؤره سینده. آیریمسایامادیغیم "یول اؤنجه سی" =
"اؤیکونچ اؤنجه سی" بیر چاغدا) :

بیزیم یول بوُرادا آیاقلاریمیزین اوُجوندان باشلار
باقین! دۆم - دۆز بوُرادان...
اورتاق سولوغوموزون اوُزانتیسی دیر بیزی یاقینلاشدیران یولسال آددیملاریمیزا
نیته کیم «آددیم یوَرویوشو گؤستریر» بیزیم بوَگوشده...
("اوُلوغ آق آنا"نین یاییملانمیش قوشوقلاریندان)

یول اورتاسیندا منیم او سئوگیلیلر سئوگیلیسی **اوُلوغ آق آنا**م آنسیزین چیقیر اؤنگومه :
اولمایاجاق گیبی گؤزل اینانیلماز اؤلچوده قادین :
گئییسی آق اوُس
آددیملاری گؤگ اوُس
اللری قیزیل اوُس
گؤزلری قارا اوُس یوَرویور یوَرویور منیمله چیگین- چیگینه
وازگئچیلمزدیر (بیزیم) بوُ یول کؤپ دئنه دیم یاوروم ... دئر :
" آلاس! آلاس! آلاس! "

آنیلار آنیسی بیزیم اوُلوغ آق آنا

مین بیر :
آزین آزین یاقینلاشیر منیم او ان بایری آنام اوُلوغ آق آنا مانا
آددیمین گئدیشه یاقینلاشدیغینی گیبی

مین ایکی :

کیم گؤره جک سنی؟ سایدام ایزی نین ایزی! « سنی یاقین گؤرن اوغول بوُ باقدیغین ییراق نه دیر؟ »
دئییر منیم او ان بایری آنام اوُلوغ آق آنا

مین اوًچ :
قوُشون توُزاغی قانادیدیرسا یاورونون توُزاغی آنادیر
دئییر منیم او ان بایری آنام اوُلوغ آق آنا

مین دؤرت :
گؤزلری یارادیلیش آنلاتیسی یوَرویوشو ایسه تؤره بیش اؤیکوسو « گؤلو دنیزه چاغیران » آنالار بیلیر آنجاق شوُ گیزی دئییر
منیم او ان بایری آنام اوُلوغ آق آنا

مین بئش :
نه دنلی یوَکسک یوَرویرایسن باشیندان آشاگلر یول دئییر منیم او ان بایری آنام اوُلوغ آق آنا

مین آلتی :
بوَتون گؤزلر اونو گؤزلر او ایسه « باشیمدان آشاگلر سوَرکلی او»
چیچکله نمه میش یاش ایگیت آنالارین سولماز گؤلگه سی گیبی
دئییر منیم او ان بایری آنام اوُلوغ آق آنا

مین یئددی :
بیر قوُشون قانادی قیریلارسا قوُش سایلماز آرتیق یولون گئدیشی اولمازسا یول اولماز یاوروم دئییر منیم او ان بایری آنام اوُلوغ آق آنا

مین سکیز :
گؤزلرینده گیزله نن آرسال اوجاغی گؤستریر گؤزه تیر دینمکسیزین میریلدانیر
" آلاس! آلاس! " شوُ میریلتیلاری یالنیزجا ببکلر ایله آتاقاملار بیلیر دئییر منیم او ان بایری آنام اوُلوغ آق آنا

مین دوققوز :
بیر آتیم اؤزه رلیک آتیر آلتین اودا بوُشوقلانمادان آییتیر بیزیم یولا « قوقوُلا منی بیر کئز داها یاوروم سونرا ایسه کندی - اؤزومه گئری گؤندر!»
دئییر منیم او ان بایری آنام اوُلوغ آق آنا

- دئمه اولماز ! اولمازین دیر :
یاراتدیم دییه یاراتیلدی وار اولدو واراولانلار یول اولدو توَم یاراتیقلار ...

ده گینی :
بیز اوُلوغ آق آنا-نین چوجوقلاری (- یول چوجوقلاری-) آنامیزین یاراتدیقلارینی "یئنیدن اۆره تیریز" یول گئدیشینده آددیملاریمیزلا.

یولا دوغرو یوللانان اولدوقجا اسکی بیر یول اؤیکوسو [**اؤزو**] اولسا گرک شوُ ... بیچیمی دئگیل ده بیچینیمی دگیشمیشدیر یالنیزجا دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

منیم اوُلوغ آق آنامین ایلک کئز اولاراق مانا سؤیله دیگی سون سوُز :
من اوُلو بیر وارلیق... قورویوجو بیر **اؤزوت**م
اؤته دن بری وارام
توَرلو- توَرلو آدلارا بوَروندوم :
کیمینیز "اوُلوغ آق آنا"...."اوُمای آنا"...."اوُلوغ آق اینه"
کیمینیزایسه "پای ایجه"...."مای ایجه"....."ایمای ایجه"
کیمی له یین ده "اوُلو یاراتان آنا" (اوُلو ژاراتغان آنا)... "آق قادین"... "یئر قادین" آدلاندیردی منی

من دوغانین یاراتیجی گوَجونو سیرتیمدا داشیرام
یاروقدان - ایشیقدان یوغرولدو **اؤز- اتیم**
"تانری اوُلگه ن"ه یاراتما گوَجونو من وئردیم : "تانری قاراقان"ا دا
یاغیز یئر ایله گؤی گؤک یاراتیلمادان اؤنجه ده من واریدیم
گؤک یوَزونده دولاشیب - دوُرورام : سونسوز سوُلار اۆستونده اوُچورام
توَم وارلیقلارا اؤزوت-لرینی من سوُندوم : تینلرینی ده
دیرلیگین دؤنگوسونو منیم اللریمده

من اؤنجه سیز- سونراسیز بیر آنایام
گؤگون دوققوزونجو قاتیندا ایسه :
قوُت **آی** آدلانیرام :

تانری کیشی ارلیگ : یاراتیلیش اؤیکوسو

(- آچیقلاما :
1- تنگری-نی منیم اوُلو آنا - آتالاریم توَرلو - توَرلو آدلارلا آدلاندیرمیشلاردیر : تانری قارا قان / تانری قاراخان/ تانری قایراقان/ تانری اوُلگه ن/ بای اوُلکوَن / یول اوُلگن / تانری آآقای / ...
2- آشاغیدا بوُلونان یاراتیلیش اؤیکولری منیم ان بایری اوُلو آلتای آنا - آتالاریمین منگی بلله کلرینده مین ییللار بویونجا یاشامیش - کیمی گوُز آردی ائدیلمز دگیشیکلره اوُغرایاراق - گوَنوموزه اوُلاشمیشدیر **دینله یین!** -)

یئر یئر اولدوغوندا: سوُ سوُ اولدوغوندا (اؤیکونچ اؤنجه سی بیر چاغدا : "**اوُ ت-سوَز بیر اؤتده**") :

I
سوُ :

اوُجسوز - بوُجاقسیز گؤم - گؤک سوُ
سوُدان - سوُلوقدان باشقا بیر نسنه یوقودو
تانری **قارا قان** ایله **سوُ** واردی یالنیزجا
تانری قارا قان-دان باشقا گؤرونن بیر وارلیق دا یوقدو

تانری قارا قان ایسه یالنیزلیقدان سیقیلیردی :
- نه یاپاییم دییه دوَشونورکن گؤم - گؤک سوُ دالغالاندی بیردن - بیره
اوُلوغ آق آنا چیقدی آق - آپپاق : سوُ یوَزونه
تانری قارا قان-ا - یارات**!** دییب ده یینه سوُیا دالدی

بؤیله جه تانری قاراقان **کیشی**-یی یاراتدی

تانری قارا قان ایله کیشی منگی گؤم - گؤک سوُیون اوْستونده
ایکی قارا قاز گیبی اوُچورلاردی

کیشی ایسه سیقیلیردی - نیته کیم - :
تانری قارا قان-دان داها یوَکسکده اوُچماق ایسته ییردی
تانری قارا قان کیشی-نین بوُ دیله گینی سئزدی
کیشی-دن اوُچماق یئته نگینی آلدی

کیشی سونسوز سوُیا یوُوارلاندی
بوغولوردو
یاپدیغینا - دوغرودان دا- اؤکوندو
تانری قارا قان-دان باغیشلانماسینی دیله دی
تانری قارا قان ایسه : کیشی-یه سوُدان یوَکسه لمه سینی بوُیوردو

دنیزدن بیر ییلدیز یؤکسه لتدی
کیشی ییلدیزین اوْستونه اوتوراراق باتماقدان - بوغولماقدان قوُرتولدو

کیشی آرتیق اوُچامایاجاغی ایچین
تانری قاراقان آجوُنو (دوَنیایی) یاراتماق ایسته دی
سوُیون دیبینه دالاراق توپراق چیقارماسینی کیشی-یه بوُیوردو

یاولاق (یابلاق) دؤشونجه دن وازگئچمه ین کیشی دنیزین دیبیندن توپراق چیقاریرکن
کندیسی ایچین ده گیزلی بیر آجوُن یاراتماق ایسته دیگیندن
آغزینا بیرآز توپراق ساقلادی (گیزله دی)
کیشی آووجوندا بوُلونان توپراغی سوُ یوَزونه سه پینجه
تانری قارا قان توپراغا :
- بؤیو **!** دییه بوُیروق وئردی
توپراق ایسه بؤیودو

شوُ "بوَیوین توپراق" : **آجوُن** اولدو
آنجاق کیشی-نین آغیزیندا گیزله دیگی توپراق دا

بۆیومه گه باشلاییب اونو بوغاجاقدی
تانری قارا قان :
- تۆپور! دییه بۇیروق وئرمه سه ایدی   بوغولوب گیده جکدی

تانری قارا قان-ین یاراتدیغی آجۇن دۆم -دۆزدو

کیشی تۆپورونجه آغزیندان چیقان توپراقلار
بۇ دۆم - دۆز آجۇنا فیرلانارق   اۆزه رینده باتاقلیق تپه لر اولوشدوردو
بۇنا قیزان تانری قارا قان :
بۇ سؤز دینله مز (باش قالدیریجی) کیشی-یی **ارلیگ** (یاراتیجی بیر تۆر شئیطان/ آینا) آدلاندیردی
اونو کندی ایشیق ائوره نیندن قوودو

بۇندان سونرا ایسه : یئردن دوققوز داللی بیر آغاچ بیتیره رک
تۆم داللاری نین آلتیندا بیر یالنگۇق (آدام) یاراتدی
- بۇنلار کیشی اوغوللاری نین دوققوز سوی- سوپونون آدلاری اولدو-
ارلیگ بۇ یاراتیقلارین :   او دنلی گۆزل   یاقشی   یاراشیقلی اولدوقلارینی گۆرونجه
تانری قارا قان-دان اونلاری کندیسینه وئرمه سینی ایسته دی

تانری قارا قان وئرمه دی

-آنجاق ارلیگ اونلاری کۆتولوگه سۆروکله یرک کندیسینه چکه بیلیردی-

تانری قارا قان کیشی اوغوللاری نین بۇ اۇسسوزلوغونا
ارلیگ-ه قانمالارینا قیزاراق
اونلاری کندی باشینا بیراقدی
ارلیگ-ی ده   یئر آلتیندا بۇلونان قارانلیقلار آجۇنونون اۆچونجو قاتینا سۆردو
کندیسی ایچین ده :
اون یئدینجی قات گۆگو یاراتاراق   اورایا یئرله شدی
یاراتیقلارینی قوروماق ایچین ده :
ایدوُق **یئر- سۇ** (ملک)لاریندان بیرینی گۆنده ردی

ارلیگ بۇ گۆزل گۆگو گۆرونجه
او دا کندی سینه : بیر گۆگ یاراتماق ایچین
تانری قاراقان-دان بوشۇق (ایذین) دیله دی

کندی گۆگونه اۇیروق (تبعه)لارینی :   کۆتو- یاولاق اۆزوتلری یئرله شدیردی

ارلیگ-ین اۇیروقلاری :
تانری قارا قان اۇیروقلاریندان داها یاقشی یاشادیقلاری ایچین
تانری قارا قان اولدوقجا اۆزگوندو

بۇندان دولاییی ایدوُق **یئر- سۇ**لاریندان بیرینی گۆندره رک
ارلیگ-ین گۆگونو ییقدیریب - یوق ائتدیردی

بۇ گؤگ ییقیلیب یئریوَزونه (آجوُنا) دۆشونجه
ییقینتیلاریندان : داغلار بوغازلار اورمانلار اورتایا چیقدی

بۇ کئز آنجاق : ارلیگ-ی آجوُنون ان درین قارانقوُ قاتینا سوَردو
بۇ گوَنش سیز آی سیز ییلدیزسیز یئرده
آجوُنون سونونا دگین اوتورماسینی بوُیوردو

تانری قارا قان اون یئدینجی قات گؤگه چکیلیب ده :
اورادان ائورن (عالم/ کایینات)ی یؤنه تمکده دیر

اون آلتینجی قات گؤکده :
بای اۆلکون "آلتین داغ"دا
آلتین بیر اؤرگوَن (تخت)ده اوتورور
یئدینجی قاتدا **گوَن آنا**
آلتینجی قاتدا ایسه : **آی آنا** اوتورماقدادیر

... ...
... ...
... ...
... ...

II

ایلک اؤنجه یالنیزجا سوُ واردی : یئر گؤک آی گوَنش یوقدو
تانری **قارا قان** (قایراقان) ایله **کیشی اوغلو** (اینسان) واردی
ایکیسی بیرلیکده : بیرر قارا قاز قیلیغیندا سوُیون اوَستونده اوُچورلاردی
تانری قارا قان بیر نسنه یه دۆشونمه ییردی
او سیرادا کیشی اوغلو یئلی اۆره تیب سوُیو دالغالاندیردی :
بؤیله جه تانری قارا قان-ین یوَزونه سوُ سیچراتدی
بوُنو یاپینجا دا کندیسی نین تانریلاردان داها گوَجلو اولدوغونو ساندی
داها یوکسک اوُچماق ایسته دی
اوُچامادی آنجاق : سوُیا دۆشوب - دیبه دوغرو دالماغا باشلادی : هارداسا بوغولاجاقدی

- « تانریم مانا یاردیم ائت! » دییه باغیرماغا باشلادی
تانری قارا قان بوشوُق وئردی : کیشی اوغلو سوُ یوَزونه بوغولمادان چیقدی
اوندان سونرا تانری قارا قان : - « ساغلام بیر داش اولسون! » دئدی
سوُیون دیبیندن بیر داش یوکسه لدی
تانری قارا قان ایله کیشی اوغلو بوُ داشین اۆستونده اوتوردوُلار
تانری قارا قان کیشی اوغلونا : - « سوُیا دال! سوُیون دیبیندن توپراق چیقار!» دییه بوُیروق وئردی

کیشی اوغلو بوُ بوُیروغو یئرینه یئتیردی

سوُیون دیبیندن چیقاردیغی توپراغی تانری قاراقان-ا گؤتوردو

تانری قارا قان کیشی اوغلو-نون گتیردیگی توپراغی سوُیون اوْزه رینه سه پدی سه په ریکن ده :
- « یئر اولسون!...» دییه بوُیوردو : بوُیروق یئرینه یئتیریلدی
بؤیله جه **یئریوَزو** یاراتیلمیش اولدو
تانری قارا قان کیشی اوغلو-نا یینه : - « سوُیا دال! سوُیون دیبینده بوُلونان توپراقدان چیقار!...» دییه بوُیروق وئردی
کیشی اوغلو سوُیا دالدیغیندا :
- « بوُ کئز کندیم ایچین ده توپراق آلاییم » دییه دۆشوندو
ایکی آووجوُنا دا توپراق دولدوردو
بیرینده کینی قاراقان-دان گیزله تمک ایچین آغزینا آتدی : ساقلاتدی
اره گی ایسه تانری قاراقان-دان ساقلاییب کندینه بیر **یئر** یاراتماقدی

بوُ دۆشونجه ایله آووُجوندا اولان توپراغی گتیریب تانری قاراقان-ا اوُزاتدی
تانری قارا قان بوُ توپراغی دا سوُیون اوْزه رینه سه پیب گئنیشله مه سینی بوُیوردو
بوُنونلا بیرلیکده :
تانری قارا قان-ین سوُیا سه پدیگی توپراق گیبی کیشی اوغلو-نون آغزیندا ساقلادیغی توپراق دا بؤیویوب - گئنیشله مه گه باشلادی
بوُنو دۆشونمه ین کیشی اوغلو : قورقدو
سولوغو کسیله جکدی هارداسا اؤله جکدی
قاچماغا باشلادی
آنجاق هارایا قاچسا : یانی- باشیندا **تانری**-نین وارلیغینی دوُیوردو
تانری-دان قاچامابیردی
چؤزگه (چاره)سیز قالینجا تانری-یا یالوارماغا باشلادی

تانری قارا قان کیشی اوغلو-نا : - «او توپراغی نه ایچین ساقلادین آغزیندا؟ » دییه سوردو
کیشی اوغلو : - « کندیم ایچین یئر یاراتماق ایستردیم » دییه یانیتلادی
تانری قارا قان دا : - «اؤیله ایسه آت آغزیندان توپراغی دا قوُرتوُل!» دئدی
کیشی اوغلو آغزینا ساقلادیغی توپراغی آتدی
بوُنلار یئره تؤکولورکن کوَچوَک تپه لر اولوشدوردو

بوُنون اوْزه رینه تانری قاراقان : - « شیمدی سن آرتیق سوُچلو اولدون » دئدی کیشی اوغلو-نا :
- « مانا قارشی گلدین کؤتولوک - پیسلیک دۆشوندون
سندن سونرا سانا اوُیان سنین گیبی کؤتولوک - پیسلیک دۆشوننلر سنین گیبی کؤتو کیشی(لر) اولاجاقلار
منی دینله ییب- ایزله ینلر ایسه یاقشی آری (تمیز) دۆشونجه لی اولاجاقلاردیر
اونلار گوَنش ایله آیدینلیق یوَزونو گؤره جکلردیر
بوُندان سونرا سنین آدین **ارلیگ** اولسون!
سوُچلارینی مندن ساقلایانلار سنین یانداشلارین - دۆشونداشلارین اولسون.
سوُچلارینی سندن ساقلایانلار ایسه منیم اولسونلار!...» دئدی.
... ...
... ...

...   .
...   .

آچیقلاما :
اۆنلو توَرک بیلیمجی رادلوف-جا ساپتانمیش یوُقاریدا بوُلونان ایکی "یارادیلیش اؤیکوسو" وئربیتسکی-نین ساپتادیغی "یارادیلیش اؤیکوسو"ندن اؤرگه (هؤرگه = موتیو)لر آچیسیندان کیمی آیریملار گؤسترسه بیله یاپی (ستروَکتور) باقیمیندان بیردیر دییه بیلیریز. وئربیتسکی-نین ساپتادیغی "یارادیلیش اؤیکوسو"نه گؤره : اؤنجه دنیز واردی گؤک ایله یئر یوقدو. تانری اۆلگن (آآقای / قوُربوُستان) دنیزین اۆزه رینده اوُچار قونابیلمه سی ایچین نسنه - آجوُن ون یارادیلماسی گرکیردی. آنسیزین **سوُ** ایچه ریسیندن **اوُلوغ آق آنا** چیقیب تانری اۆلگن-ه **بوُیروق** وئریر. بوُ بوُیروق اۆزه رینه یئر یاراتیلیر گؤک یاراتیلیر ... :

III

گؤک یوقدو یئر یوقدو یالنیزجا سونسوز بیر دنیز واردی
تانری اۆلگن بوُ دنیزین اۆستونده اوُچوردو قوناجاق قاتی بیر یئر آراییردی بوُلاماییردی
بؤیله جه اوُچورکن گؤنلونده بیر سس دوُیدو : - «اؤنونده کی نسنه یی یاقالا!»

تانری اۆلگن بوُ سسی یینه له دی بیر یاندان دا اللرینی اؤنه دوغرو اوُزاتدی
او اوُغراقدا سوُیون اۆستونه بیر داش چیقمیشدی تانری اۆلگن داشی یاقالادی اۆزه رینه قوندو

داشین اۆستونده نه یاپاجاغینی دۆشوندو
دۆشونورکن او اوُچسوز- بوُجاقسیز سوُیون ایچیندن **آق آنا** سوَزولوب تانری اۆلگن-ین قارشیسینا چیقدی
- «یارات!» دییه اوَچ کئز یینه له دی
تانری اۆلگن ایسه : - « نئجه؟» دییه سوردو
آق آنا دا : - « یاپدیم اولدو دء یاپدیم اولمادی دئمه!» دییه اوُس-اؤگوت وئردی

آق آنا بوُنلاری سؤیله دیکدن سونرا آنسیزین یوق اولدو بیر داها دا کیمسه یه گؤرونمه دی

آق آنا-نین بوُ بوُیروغو اۆزه رینه تانری اۆلگن کیشی اوغوللارینا شوُ بوُیروغو وئردی :
- « "وار" اولانی یوق دئمه یین
وارا یوق دییینده ده "یوق" اولور...»

بوُنون اۆزه رینه تانری اۆلگن : - « یئر یاراتیلسین!» دئدی
یئر یاراتیلدی
- « گؤکلر یاراتیلسین!» دییه بوُیوردو
گؤکلر یاراتیلدی...
بؤیله جه **آجوُن** یاراتیلمیش اولدو

بوُنوندان سونرا اۆچ بؤیوک بالیق یاراتیب اونلارین اۆزه رینه یئری یئرله شدیردی
بالیقلاردان ایکی سینی یئرین قیراقلارینا اؤته کینی ده توَم اورتاسینا یئرله شدیردی
اورتادا بوُلونان بالیغین باشی قوُزئی یؤنونده دیر

بوُ بالیق باشینی آشاغی اگرسه   آجوُنو قوجامان سوُباسقینی (سئللر) گؤتوره ر
باشینی داها آشاغی اگرسه   آجوُندا سوُ باسمادیق بیر آووج یئر بیله قالماز
بوُنون ایچین بوُ بالیق قوجامان بیر دمیرکندیر ایله بیر دیره گه باغلانمیشدیر
اونو **اوُلوکیشی** یؤنه تمکده دیر.
آجوُنو اولوشدورارکن تانری اوْلگن «آی ایشیغی ایله گوَنش ایشیغی نین توقوندوغو آلتین داغ»دا
اوتوردو   بوُ داغ ایسه گؤک یوَزو ایله یئریوَزونون آراسیندا ایدی

بیزیم آی ایله گوَنشیمیزین آجوُنوندان باشقا دوقسان دوققوز آجون داها واردیر
بوُنلارین هامیسیندا بیرر اوُچماق (جنت) ایله بیرر تاموُ (جهنم) بوُلونماقدادیر
اورادا کیشی اوغوللاری (دا) یاشاماقدادیرلار

ان بؤیوک آجوُن **خان قوُربوستان تنگره** دیر   بوُ آجوُنون یؤنه تیمینی تانری اوْلگن کندی یاردیمجیلاریندان **بوُرخان** آدلانان بیر اؤزوته (روحا) وئرمیشدیر   بوُ ائوره نین بوُلوندوغو آجوُنون آدی آلتین تلگه ی (Altın Telegey) دیر تاموُسو توچیری تاموُ (Toçiri Tamu)دور. بوُ تامویو ایسه **قارا** آدلی بیر تاموُ بکچیسی (زبانی) یؤنه تر
دوقسان دوققوز ائوره نین اورتانجاسی اولان ازره تنگره (Ezre Tengere)دیر ازره تنگره-یی بلگین کراتلو توَروَن (Belgin Keratlu Türün) آدلی **یئر- سوُ** یؤنه تر   بوُلوندوغو آجوُنون آدی **قاراتاموُ**-دور قارا تامو-یو یؤنه تن تامو بکچیسی (زئبانی)نین آدی ایسه **قاراقچی**-دیر
کیشی اوغوللاری نین یاشادیغی بیزیم آجوُنوموز ان کوَچوک ائوره ن دیر   بوُ آجوُن ایسه **قاراتنگره** آدلانیر بوُ آجوُنو اوُلوکیشی یؤنه تر   تاموُسونون آدی دا **قارا تش** (Kara Teş)دیر بوُ تاموُیو یؤنه تن تاموُبکچیسی ده **کره ی خان** (Kerey Han) آدیندا بیر اؤزوت-دور   بیزیم آجوُنوموزون اوْستونده اوتوز اوْچ قات گؤک داها واردیر

گوَنلردن بیر گوَن تانری اوْلگن دنیزه باقیب- دوُرورکن سوُیون اوْستونده بیر توپراق پارچاسی نین یوَزدوگونو گؤردو   توپراغین اوْزه ری کیشی گؤوده سینه بنزه ین بیر قات پالچیق ایله قاپلانمیشدی
تانری اوْلگن : - « بوُ تینلیقسیز (جانسیز) توپراق کیشی اولسون!» دییه بوُیوردو
توپراق بات (همن) کیشی (اینسان) اولدو
تانری اوْلگن بوُ کیشی-یی **ارلیگ** آدلاندیردی   اولدوغو یئرده ده بیراقدی
آنجاق ارلیگ گیده رک تانری اوْلگن-ی بوُلدو   تانری اوْلگن ده اونو یانینا آلدی. منیمسه دی
بیر چوق سوَره گئچدیکدن سونرا ارلیگ تانری اوْلگن-ی قیسقاندی   اوندان داها گوَجلو اولماق ایسته دی   ارلیگ تانری اوْلگن-ه ایمره نه رک :
- « من ده اونون گیبی اولمالییام » دییه دؤشونمه گه باشلادی   دؤشونه - دؤشونه ده تانری اوْلگن-ه یاغی کسیلدی (دوشمان اولدو)

بوُنو آنلایان تانری اوْلگن ده **گؤک اوغول**-و (Gök Oğul) یاراتدی
داها سونرا دا بیزیم آجوُنوموزدا یاشایان کیشی اوغوللارینی اولوشدوردو
بوُنلارین سوَنوَکلری قامیشدان   اتلری ایسه توپراقدان اولدو
ان سونرا دا   یینه بیر کیشی اولان **اوُلوکیشی**-یی تینلاندیردی :
اونا - « بوُ کیشیلری سن یؤنه ت!» دییه بوُیوردو
... ...
... ...
... ...
... ...

اؤیکونچ-ه گیریش :

منیم اوُلوآتام **یوللوق تیگین** ایله گؤروش تانسیغی (مین ایکی یوَز یئتمیش یئدینجی ییللاردا)
بیر دانگلا چاغی "یئنی سئی" یؤره سینده بیزیم یول گئدیشینده.

گیریش :
[- اؤیکونچسل بیر آچیقلاما گیریشیمی (یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو-ندان) :
دیلیمیزین آددیمسال سؤزجوکلریندن بیری اولان "یوللوق"؛ چوق آنلاملی بیر سؤزجوکدور. باشدا "قوتلو/ مسعود" اولماق اوزه
ره : «یولجولوقدا یئییلمه ک ایچین آنینمالانان ییه جک/ یولجویا وئریلن بؤله ک (هدیه/ آرماغان)/ یئره سریلن اینجه -
اوُزون دؤشه مه (کیلیم)/ قالی/ کئچه آیریجا "یول یوللوغو" (گیده ری/خرجی) آنلاملارینا گلمکده دیر. یول کؤکونه باغلی
اولان "یوللوق" سؤزجوگو منیم اوُلو دده م قورقوُت بویلاریندا : «**سیرتی یوللوق بوزقوُرت**» (ایشیق یوَزلو بوزقوُرت)
آنلاتیمیندا «**ایشیق یوَزلو/ یوزو ایشیقلی/ قوُتسال یوزلو**»آنلامیندا اولان «**سیرتی یوللوق**» بیچینیمینده ده قوُللانیلمیشدیر.
"سیرت" سؤزجوگو ایسه "یوز/ گؤرونوش" آنلاملاریندادیر بوُرادا. آیریجا کیمی تورک دئییشلرینده ده : " یول (طالع)/
یولایلی (موُتلو)/ چوللو (قوُتلو/ موُتلو) سؤزجوگونون باشلیجا آنلاملاری "قوُتلو/ موُتلو" ایدی. اسکی اوُیغور دئییشینده "یولچی
= یولجو" دا قیلاووز/ اؤنده ر آنلاملارینا دا گلیردی.
اسکی توَرکچه ده اؤزلوَک (اؤزل) آد اولاراق قوُللانیلان "یوللوغ" سؤزجوگو "قوُتلوغ" سؤزجوگو ایله قوشوت (پارالئل)
اولاراق قوُتلو(لوق) "ایدوُق/ ایدیق" (موُبارک/ مقدس) آنلاملارینی دا داشیماقدادیر. "ایکینجی کؤک توَرک قاغانلیغی"-نین؛
ان اوْنلو آیدین کیشیلریندن ساییلان "یوللوغ تیگین" "کؤل (گؤل) تیگین" ایله "بیلگه قاغان"ین قیزقارداشی (باجیسی)نین
اوغلو اولاراق "قوُتلوغ ایلتیریش قاغان" ایله "ایل بیلگه قاتون (خاتون)"ون دا تورونو (نوه)دور. گؤرکملی گؤک توَرک
آنیتلارینی "منگو تاشلارا" (منگی/ابدی داشلارا) یازان "یوللوغ تیگین" اولموشدور.

آپرین چورتیگین شیمدیلیک تانینمیش ایلک توَرک قوشوقچوسو ایسه **یوللوق تیگین** توَرک دیلی ایله یازینی (ادبیاتی)
اؤیکونجونده بیلینن ایلک توَرک یازاری آیریجا ایلک توَرک اؤیکونچجوسو (تاریخچیسی) اوْنونو ده قازانمیشدیر. بیر باقیمدان
یوللوق تیگین توَرک یازارلاری ایله اؤیکونچجولری نین اوُلو آتاسی سایبلیر.]

یوللوق تیگین-ین گوَنوموزه اوُلاشمیش قوشوقلاریندان بیر نئچه دیزه :

(آچیقلاما :
کیمی یئرلی- یاد آراشدیرماجی اوُزمانلار یوللوق تیگین-ین یازیلارینی دؤشونسل اؤیکونچسل آنیسال یازینسال دؤزیازی
[نثر] اولاراق دگرلندیریرلر.
یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو ایسه یازیت [کتیبه/ کیتابه]لارین توَمونو دئگیل ده کیمی بؤلوملرینی [گؤل تیگین
یازیتی باشدا اولماق اوْزه ره] **قوشوق** اولاراق یورروملامیشدیر. **دینله یین!** :)

اوْزه کؤک تنگری
آسرا یاغیز ییر قیلوَنتوقدا
ایکین (ائکین) آرا کیشی اوغلی قیلینمیش

یوُقاریدا (اوَسته) گؤک تنگری (ماوی گؤی/ ماوی سماء)
آشاغیدا یاغیز (قیزیل ایله قارا آراسی) یئر یاراتیلدیغیندا
ایکیسی نین آراسیندا کیشی اوغوللاری یاراتیلمیش (قیلینمیش)

[- قیسا بیر یورروملاما :
تورک یارادیلیش سؤیلنلرینه گؤره بیزیم "تانری اوْلگن" "اوُلوغ آق آنا" بوُیروغو اوزه رینه یئر ایله گؤگو یاراتمادان اؤنجه
"کیشی اوغلو"نو یاراتمیشدیر. دئمک بیزده "یئر- گؤک - کیشی" بیرلیکده "ائش اؤتلو" (سنکرونیک) اولاراق
یاراتیلمامیشدیر. کیمی اوُلوسلارین سؤیله ن-لرینده ایلک اؤنجه گؤک سونرا یئر یوُوارلاغی داها سونراایسه کیشی اوغلونون
یاراتیلماسی گیبی بیر دؤشونجه دؤزه نینه قارشی گلمکده دیر بیزیم "یارادیلیش اؤیکوسو".

اویسا "گؤل تیگین" آنیتی: گؤک ایله یئر یاراتیلدیغیندا کیشی اوغلو **ایکیسی نین آراسیندا** یاراتیلمیشدیر گیبی اولدوقجا شاشیرتیجی اۆچ دیزه ایله باشلانیر.. بۇ دیزه لره گؤره گؤک ایله یئردن سونرا کیشی اوغلو یاراتیلمیشدیر. بۇندان باشقا بیلیندیگی اۆزه ره گؤک یۇقاریدا یئر آشاغیدا. کیشی اوغلو ایسه ایکیسی نین آراسیندا دئگیل ده **یئر**ده یاراتیلمالی (-اولمالی-) دیر. بۇ دیزه نین نه دئمک ایسته دیگینی آچیملامایا چالیشان بیر آراشدیرماجی : توَرک قامچیلیق ایلکه لریندن یولا چیقاراق : گؤگ ایله یئری "ارکک (ارکک قام) ایله قادین (دیشی قام)" اولاراق یوروملایاراق بۇ سورونو چؤزمگه چالیشمیشدیر.
آیریجا یاراتیلیش اؤیکوسو-نده کیشی اوغلونون گؤک ایله یئردن اؤنجه یاراتیلماسی   اونون بیر **یول** اولدوغو گیبی یوروملانماسینا دا اولاناق یاراتیر دئر یول بیلیمجی بارچاآق تۇیون موَزلراوغلو. اوسته لیک آشاغیدا گله جک دیزه لر بۇ وارساییمی اونایلاماقدادیر-.]

کیشی اوغلینتا اۆزه
ائچوَم - آپام بۇمین قاغان   ایسته می (ایشته می) **قاغان اوتۇرمیش**

کیشی اوغوللاری نین اۆزه رینه
ائچیم - آپام (آتا- دده لریم) "بۇمون قاغان" ایله "ایسته می قاغان" (قاغان اولاراق) اؤرونگه (تخته) اوتورموش

اولوروپان
توَرک بودۇنینگ
ایلین - تؤرۆسین تۇتا بیرمیش
ایتی بیرمیش

قاغان اولاراق (اوتوروبان دا)
توَرک بۇدونونون
ایلینی تؤره سینی یؤنه تمیش (ایل= اؤدوس/دئوله ت)
دۆزه نه سالمیشلار (تۇتا وئرمیش= قۇرموش)

[- **آچیقلاما** :
بۇ دیزه لره گؤره : توَرک قاغانلاری نین یاپدیقلاری باشلیجا وازگئچیلمز ائیلملردن بیری توَرک بۇدونونون "ایل-تؤره"سینی تۇتماق دوَزه نه سالماق قۇرماق (یئنیدن قۇرماق داهادوغروسو) اونلارا اۇیغون داورانماق اولموشدور. "ایل" ایله "تؤره" سؤزجوک- قاوراملاری توَرک دیلی ایله ائکینیمی نین (کولتورونون) ان اؤنملی اۇلسال-آسال دئییشلریندن بیریدیر. یاپیلان سون آراشدیرمالار سونوجونا گؤره **ایل** باشلانغیچدا «باریش/ باریش دۇرمو» آنلامینا گلیرمیش. سونرادان ایسه «باریش ایچینده یاشایان بویلار-اویماقلار» بئتیمیندن : «بویلار- اویماقلار بیرلیگی/ ایلسل (اؤدوَسسل/ دئولتسل/ سیاسال) بیرلیک» اؤته یاندان دا بۇنا سیقی- سیقییا باغلی اولاراق «اؤدۆس= دئولت» اؤلکه/ بۇدون (خالق) بیر ده «یاد کیمسه لر» گیبی بیر آنلام گلیشمه سییله گنیشله مه سینه ده اۇغرامیشدیر. سئوگیلی یئتکه لی اۇزمانلارین آنجاق دگینمه دیکلری قونوایسه توم آنلاملارین (یاد کیمسه لر دیشیندا) بیرر یول اولدوغودور. دئمک **ایل** یوَکله ندیگی توَم یئنی-اسکی آنلاملارییلا   **یول**دان باشقا بیر نسنه دئگیلدیر. ایکینجی سؤزجوک- قاورام **تؤره**دیر. تؤره-نین آنلامی اولدوقجا آچیقدیر: یاسا/ دۆزه ن/ ایلکه/ گله نک/ گؤره نک/ "اخلاق"... کیمی یاد اۇزمانلارجا **توَرۆ/ تؤره** اسکی توَرکلر آراسیندا «گیزلی بیر آندلاشما» ایمیشدیر ده. گؤروندوگو گیبی تؤره نین ده باشلیجا بیر یول-یوردام اولدوغو آچیقجا اورتادادیر. بیزیم اۇلوغ یۇسوف تایانغو-موز دا «کوَن دوغدی» قاغانا «کؤنی تؤروَ»یو (دوغرو/ عدالتلی تؤره) قوروما- یایما گؤره وینی یوَکله میشدیر. دوغرو تؤره ده قۇتادغوبیلیگ-ده : دوغرو یول (عدالتلی یول) دئمکدیر :
«**کؤنیلیک اۆزه بولدی بگلیک اۇلو   کؤنیلیک کؤکی اول کؤنیلیک یولی**» : دوغرولوقدان دولاییی بگلیک (قاغانلیق) اۇلو اولور   بۇ بگ لیگین کؤکو ایسه دوغرولوق-ون (تؤره نین) یولودور (یولو اولور).
داهاسی آشاغیدایا آلینان دیزه لر یول بیلیمجی بارچاآق تۇیون موَزلراوغلو-نون اورتایا آتدیغی ساوی توَمویله دوغرولاماقدادیر-
[.

توَرک اوغوز بگلری   بودوُن ائشیدینگ! :
اۆزه تنگری باسماسار
آسرا ییر تئلینمه سر
توَرک بودوُن   ائلینگین تؤرۆنگین
کیم (کئم) **آرتاتی [اۇداچی ائرتی ؟**

توَرک بودوُن ائرتین]   اؤکوَن!

توَرک اوغوز بگلری!   توَرک بوُدونو ائشیدین! :
اۆسته گؤک چؤکمه دیکجه (باسمادیقچا)
آلتدا یئر دلینمه دیکجه
سنین ایلینی- تؤره نی کیم ییقیب- بوزا بیلیردی؟
توَرک بودوُنو کؤتو قیلیغیندان (خوُیوندان) وازگئچ   اؤکون! (نادیم اول/ پیشمان اول)

[- **آچیقلاما** :
سون دیزه یی ویلهئلم تامسون باشدا اولماق اۆزه ره گرک یئرلی گرک یاد توَرک بیلیمجیلر : «توَرک بوُدونو کندی-اؤزونه دؤن!» گیبی یوروملامیشلاردی. بیلیندیگی اۆزه ره اؤکونمک (Ökünmek) ائیله می : پیشمان اولماق/ نادیم اولماق آنلامینا گلیر دؤنمک دئگیل دییه یوُقاریدا وئردیگیمیز دیزه یی دۆزه لتمیشدی اۆنلو توَرک بیلیمجی طلعت تکین.

آشاغیدا گلن دیزه لرده توَرک بوُدونونون تابغاچلارجا یئنیلدیگینی (بیرینجی گؤک توَرک قاغانلیغی نین چؤکوشو) اللی ییلدان آرتیق اونلارین بوُلونونا (اسیرینه) کؤله سینه دؤنوشدوگونون ندنلرینی بئتیمله مکده دیر قیساجاسینا.-]

توَرک بگلر
توَرک آتین ایتی
تابغاچگی بگلر   تابغاچ آتین توُتوپان
تابغاچ قاغانقا کوُرمیش

توَرک بگلری:
توَرک آدینی بیراقدی (آتدی)
تابغاچ (چین) بگلرین آدینی آلیب (توُتوپ)
تابغاچ قاغانینا بویون اگمیشلر (ایطاعت ائتمیش/ اونلارا کؤله اولموش)

[**ده گینی**:
بوُرادا "**آد**" بیر اوُلوسون باشلیجا ائکینیمسل کیملیک گؤسترگه سی اولاراق اورتایا قویولور. بیر ده کندی آدلاریمیزا باقالیم ...]

الیگ ییل ایشیگ - کوَچوَگ بیرمیش
تابغاچ قاغانقا ایلین - تؤرۆسین آلی بیرمیش

تورک بوُدونو اللی ییل بویونجا ایشینی- گوَجونو وئرمیش
(اللی ییل بویونجا ایشلرینی – گوَجلرینی توَم وارلیغینی اونلارا [تابغاچلارا] آدامیشلار)
تابغاچ قاغانینا ایلین- تؤره سین آلی وئرمیش

(قاغانلیغینی بوَتون گله نک- گؤره نکلرینی تابغاچلارا وئرمیش. بوُ دیزه یی ط. تکین شؤیله یوروملامیشدی : "چین خاقانی ایچین (بؤیله جه) فتحلر یاپمیش اوَلکه لر آلمیشلار")

[**آچیقلاما**:
تورک بیلیمجی تئزجان بیرینجی دیزه یی شؤیله اوقوموشدور: "ایشیگ کوَچوک ائبیرمک". ائبیرمک : چئویرمک / ائویرمک آنلامیندادیر. دیزه نین آنلامی گونوموز تورکچه سینده بؤیله اولمالیدیر: " ایشی گوجو چئویرمک" دئمک "دئولت چیقارینی دؤندورمک/ دئولت ایشلرینی یوروتمک" اولور. تکین ایسه : "چین خاقانی ایچین (بؤیله جه) فتیحلر یاپمیش اؤلکه لر آلمیشلار" گیبی یوروملامیشدیر.

ایلینی- تؤره سینی بیتیرمیش داها دوغروسو "یولسوز"لاشمیشدیر دئمکدیر. بُونو دا ایلک اؤنجه توَرک بگلری/ بؤیوکلری/ باشچیلاری/ سویلولاری یاپمیشلاردیر قارابوُدون دئگیل ده.]

توَرک قاراقاماغ بودوُن آنچا تیمیش :
«ایللیگ بودوُن ائرتیم
ایلیم آمتی قانی؟
کیمکه ایلیغ قازغانوُر من؟» تیر ائرمیش

توَرک قارابوُدونو (خالق کوَمه سی/ کوَتله سی/ قاراجاماعات) شؤیله دئمیش :
«ایللی-اؤدۆسلو (یوللو/ تؤره لی/ دئولتلی) بوُدون ایدیم
ایلیم شیمدی هانی (نئرده)؟
کیمین ایچین ایل (اؤلکه/اؤدوَس/ دئولت) قازانیرام ؟» دئرایمیش (دئییب – دوُرورموش)

«قاغانلیگ بوُدون ائرتیم
قاغانیم قانی ؟
نه قاغانقا ایشیگ - کوَچوگ بیروَر من؟» تیر ائرمیش

«قاغانلی بوُدون ایدیم
قاغانیم هانی؟
هانگی قاغانا ایشیمی- گوَجومو وئریرم؟» دئرایمیش

آنچا تیپ
تابغاچ قاغانقا یاغی بولمیش

اؤیله دئییب ده
تابغاچ قاغانینا یاغی اولموش (اونا قارشی آیاقلانمیشدیر/ باش قالدیرمیشدیر)

یاغی بولیپ
ایتینوَ یاراتوُنوُ اوُمادوُق یانا ایچیکمیش

یاغی اولوب (دا)
(آنجاق) کندینی دۆزه نه سوقوب -یاقشی- اؤرگوتله نه مه میش
یینه تاپغاچلارا باغیملی اولموش
(« ایچکیمک » = باغیملی اولماق/ بویون اگمک)

[**ده گینی:**
گؤک توَرکلرین چین-ده آیاقلانمالاری نین اؤرگوتسوزلوک- دۆزه نسیزلیک ندنییله باسدیریلدیغیندان- یئنیلگی سیندن قونوشور-.]

بوُنچا ایشیگ - کوَچوگ بیرتوَکگئرۆ ساقینماتی
- "توَرک بوُدون اؤلوَره یین
اوُروُغسیراتایین" تیر ائرمیش
یوقآدوُ باریریر ائرمیش

(توَرک بوُدونون) بوُنجا ایشینی- گوَجونو وئردیگینی دۆشونمه ییب
- "توَرک بوُدونونو اؤلدوره ییم
سویونو (اوُروغونو) یوق ائده ییم" دئرمیش (تابغاچ قاغانی)
توَرک بوُدونو یوق اولماق اۆزه ره ایمیش

اۆزه توَرک تنگریسی
توَرک ایدوُق ییری - سوُبی آنچا ائتمیش :

یوُقاریدا توَرک تانریسی
توَرک قوُتسال (ایدوُق) "یئر- سوُ" لاری شؤیله یاپمیشلار :

[ده گینی :
"یئر- سوُ"لار کیمی توَرک بیلیمجی اوُزامانلارین دئدیکلرینه قارشین "تانری" دئگیل ده آدلاریندان دا گؤروندوگو اوَزه ره گؤزه لیم شوُ دوغامیزی قورویان "تانریسال گوَچلر"دیر (تانریچا/ ملک/ اؤزوت) -.]

«توَرک بودوُن یوق بولمازوُن تیین
بودوُن بولچون» تیین
قانگیم ایلتریش قاغانیگ
اوُگوم ایل بیلگه قاتوُنوگ
تنگری توُپوَسینته (توُپه سینده) **توُتوپ یوَغرۆ کوُتورمیش ائرینچ**

«توَرک بوُدونو یوق اولماسین دییه
بوُدون اولسون» دییه
آتام **ایلتریش قاغان**ی
آنام **ایل بیلگه قاتون**و
گؤگون ته په سیندن توُتوب داها یوُقاری قالدیرمیشلار قوشقوسوز
(« ائرینچ » اسکی توَرکچه ده= "اولسا گرک" دئمکدیر)

قانگیم قاغان
ییتی یئگیرمی ائرین تاشیقمیش

آتام قاغان
اون یئدی ار (ارن) ایله باش قالدیرمیش
(تاشیقماق = دیشارییا چیقماق / = باش قالدیرماق/ آیاقلانماق دئمکدیر)

تاشرا یورییور تیین کوَ ائشیدیپ
بالیقداکی تاغیقمیش
تاغداکی اینمیش
تیریلیپ یئتمیش ار بولمیش

باش قالدیریر دییه سس (کوَ) ائشیدیپ

باليق (کنت/ شهر) دا بوُلونان داغا چیقمیش (تاغیقماق)
داغدا اولان اینمیش
درله نیب-توپلانیب یئتمیش کیشی اولموشلار

تنگری کوَچ بیرتوَک اوِّچون
قانگیم قاغان سوَسی
بوُری تگ ائرمیش
یاغیسی قوی تگ ائرمیش

تانری گوَچ وئرمیش اولدوغو ایچین
آتام قاغانین چریلری (سوَلری)
قوُرت (بوُری) گیبی ایمیش
یاغیسی دا قویون گیبی ایمیش

ایلگئرۆ قوُریغاروُ سوَله پ
تیرمیش
قوبراتمیش
قاماغی یئتی یوَز ار بولومیش

دوغویا- باتییا سوَ (چری) گؤندرمیش (سوَله تمک)
(ار) توپلامیش- ییغمیش
(گؤنوللو ساواشجی آرامیش دئمکدیر)
(سونوندا) هامیسی یئدی یوَز کیشی اولموشلار

یئدی یوز ار بولوپ : ائلسیه ره میش
قاغانسیرامیش بوُدونوگ
کوَنگه دیمیش قوُلادمیش بوُدونوگ
توَرک توٌرۆسین ایچگینمیش بوُدونوگ
ائچوم - آپام توٌرۆسینچه یاراتمیش بوشگورمیش

یئدی یوز ار اولوب : ایلسیزله شمیش (دئولت سیز قالمیش)
قاغانسیزلاشمیش بوُدونو
قاراواش اولموش قوُل- کؤله اولموش بوُدونو
توَرک توٌره سینی (یولونو) بیراقمیش بوُدونو
ائچیم-آپام (آتالاریمین - دده لریمین) توٌره سینجه (یولونجا) یئنیدن یاراتمیش- ائگیتمیش

نئنگ ییلسیگ بوُدونقا اولورمادیم
ایچره آشسیز
تاشرا دونسوز
یابیز- یابلاق بودوُنتا اوِّزه اولوُتوم

من وارلیقلی- بای (زنگین) بیر بوُدون اوِّزه رینه اوتورمادیم (قاغان اولمادیم) :
ایچده آشسیز (آج/ یئمک سیز)

دیشدا گئییمسیز (چیپلاق/ دون سو ز)
دۆشکون- داغینیق (یاووز - یاولاق) یوقسول بیر بوُدونا قاغان اولدوم

اینیم کوُل تیگین بیرله سؤزله شدیمیز
قانگیمیز - ائچیمیز قازغانمیش بوُدون آتی - کوَسی یوق بولمازوُن تیین
توَرک بودوُن اوٚچوَن
توَن اوُدیمادیم
کوَنتوز اولوُرمادیم

اینیم (کیچیک قارداشیم) **گوُل تیگین** ایله سؤزله شدیک (قونوشدوق - دانیشدیق)
آتامیزین - ائچیمیزین (عمی میزین) قازانمیش اولدوغو بوُدونون آدی- سانی یوق اولماسین دییه
توَرک بوُدونو ایچین
گئجه (توَن) اوُیومادیم
گوَندوز اوتورمادیم

اینیم کوُل تیگین بیرله
ائکی شاد بیرله
اوُلو - ییتوَ قازغانتیم
آنچا قازغانیپ بیرکی بودوُنوغ اوت - سوُب قیلمادیم

اینیم گوُل تیگین ایله
ایکی تیگین (شاد) ایله بیرلیکده
اؤله سییه- بیته سییه (اؤلورجه سینه) چالیشدیم- چابالادیم
اؤیله جه چالیشیب- چابالاییب بیرله شیک بوُدونو اود ایله سوُ (گیبی بیر- بیرینه یاغی) ائتمه دیم

اوُلته چی بوُدونوگ تیرگوَروٚ ایگیتتیم
یالاناگ بودوُنوگ تونلوگ
چیغای بودوُنوگ بای قیلتیم
آز بوُدونوگ اوٚکوَش قیلتیم
ایغار ائللیگده
[ایغار قاغانلیغدا ییگ قیلتیم
دوُرت بوُلوُنگداکی]
بودوُنوگ کوپ باز قیلتیم
یاغی سیز قیلتیم
کوپ مانگا کوُرتی
ایشیگ - کوَچوگ بیروٚر

اؤله جک (اؤلموش دوُروما گلمیش) بوُدونو دیریلتیب - دویوردوم
چیپلاق بوُدونو گئییندیردیم (دوناتدیم)
چیغای (یوقسول) بوُدونو بای (وارلی) قیلدیم
سارییجا آز اولان بوُدونو چوغالتدیم
گوَچلو ایلی (دئولتلی) اولاندان گوَچلو قاغانی اولاندان داها یاقشی قیلدیم
دؤرت بوُجاقدا بوُلونان بوُدونلاری کندیمه باغیملی (تابع) قیلدیم

تۆرک بوُدونونو یاغیسیز قیلدیم
(بوُ بوُدونلارین) توَمو مانا باغیملی اولدولار
(مانا) قوُللوق ائدیرلر
باشقا قاغانلاردان داها یاقشی (یئی) قیلدیم   (داها یاقشی یاپدیم اوَزه ریمه آلدیغیم اؤده ولری)

اینیم کؤل تیگین کرگه ک بولدی
اؤزوم ساقینتیم

اینیم گؤل تیگین اؤلدو   (وفات ائتدی : Kergek boldi)
اۆزولدوم   ("کندیم یاس توُتدوم" ط. تکین)

کؤرور کؤزوم کؤرمز تگ
بیلیر بیلیگیم بیلمز تگ بولدی
اؤزوم ساقیندیم

گؤرور گؤزوم گؤرمز اولدو :
بیلیر بیلگیم بیلمز اولدو
دۆشونجه یه دالدیم

اؤد تنگری یاشار
کیشی اوغلی کوپ اؤلوگلی تؤرۆمیش
(اؤد تنگری آیسار کیشی اوغلی کوپ اؤلگه لی تؤریمیش)   ط. تکین اوقویوشو
آنچا ساقینتیم

اؤت-و تانری یاشار
کیشی اوغلو کوپ اؤلوملو یاراتیلمیشدیر   ("اؤت تانریسی – اؤیله - بوُیورونجا کیشی اوغلو هئپ اؤلوملو یاراتیلمیش" : ط. تکین)
اؤیله دۆشوندوم

«اؤد تنگری یاشار»
نه دئمک بوُ دیزه سوردو مانا بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.
من ایسه اؤد تنگری یاشار   اؤد تنگری یاشار   اؤد تنگری آیسار... دییه دییه یوَرومه یه یوَرومه یه یوَرومه یه یوَرومه یه قویولدوم ... اؤد تنگری یاشار اؤد تنگری آیسار... ائوت نه دئمک بوُ؟ اؤد تنگری یاشار یوقسا اؤد تنگری آیسار؟...

(- اؤت   منیم   آددیملاریمدیر بالام!
تنگری ده اوُلو   دده لرینین آدیدیر:
یاشارایسه بیزیم بوُ یاشار یول
دئدی منیم جئیران قاری ننه م)
"سون"-)

"سون"دان بیر نئچه آددیم بری :
«آددیم یوَرویوشو گؤستریر» دئمیشلر بیزیم اوُلو بوَگو اؤکونلر

"یولسال آنی" ایسه : بیزیم بوُ آددیمسال دیلی دیله گتیریر.

اؤیکونچسل بیر یوروملاما دئنه ییمی بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان

[- **آددیم** یوَرویوشو گؤستردیگی گیبی؛ **آنی** دا یولوموزا قیلاووزلوق ائدر اؤزللیکله **اؤیکونچسل آنی**لاریمیزا.
آنی : یوَرویوشوموزون اولدوقچا گرچک/ نسنل/ دوغال اؤلچوسودور/ اؤلچوتودور/ اؤلچه گیدیر. قاورامسال/ آنلیقسال/ سویوت ائوجیل بیر سؤزجوک دئگیلدیر : قویو قارانقو درین لیکلره قوُیو درینلیک لرینه ده بنزمز. بیزیم آخیشال- یولسال بوَگوشده : دگمه (هر) نسنه بیر یولدور. یول ایسه بیر آغ (شبکه) اولاراق قارشیلیقلی ائتکیله شیم اوُزامینا دؤنوشور دوُرماقسیزین : آددیم/ گئدیش/ یوَرویوش/ آخیش/ آنیش/ آندیریش(ما) قوینوندا. سوَرکلی دئوینیمده اولان -اوُغورلو/ اوُغورسوزلوغونا آلدیرمادان دئردی بوُ بیزیم بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو- بیر"یول- یولجو" گیبی آلغیلانیر **ائورن** بیزده. بوُندان باشقا ائوره ن بیزده یالنیزجا ان گرچک دوغرو کؤنو آدیدیر آزیجیق سویوت/ قاورامسال/ دؤشونسل اولدوغونا قارشین دئردی بوُ بیزیم بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : ائوجیل دئگیلدیر.
بیزیم ائوره نین **ائویرمک** ائیله میندن تؤره دیگی آچیقجا اورتادادیر. بوُ دا سوَرکلی دگیشکن لیک دوُرماقسیزین دئوینمک "ایرلی لمک" دئمکدیر. **ائوریم** (تکامل) دئدیکلری ایسه بوُ گلیشیم- دگیشیم سوَره جینی ده آددیملاریمیزین اؤنونده سرگیله مکده دیر. بوَتون بوُنلارین سوموت/ گرچک/ نسنل آدی **یول**دور. بیزیم ایلیمیز- تؤره میز ده یولدور. بیزده : «یوُرت- اؤلکه بیراقیلابیلیر تؤره (یول) آنجاق بیراقیلاماز» دئر منیم اوُلو دده م کاشغرلی. نیته کیم یول- تؤره دن چیقیلاماز. **یئر- سوُ**لاردا (یئر ایله سوُ دوغانی قورویان تانریسال گوَچلر) **گؤک تانری** دا گینه سویوت/ آنلیقسال/ آلغیسال/ بیلینچسل/ ائوجیل قارانلیق سیسلره- دوُمانلارا گؤمولمه میشدی بیزیم یولون گؤک یوَزونده دئوینن بیر یولجوسودور داها دوغروسو یولون **گؤزگو**سودور. گؤگده/ قارادا/ (یئرده) سوُدا/ قالیقدا یولجولوق ائدن بیر یولداشیمیز یولون گرچک یوَزودور، سوموت بنیزی ائوجیل یئرله شیک آلغیلاردان/ آنلیقلاردان/ اوُسلاردان اولوشمامیشدیر.
منیم اوُلو دده م کاشغرلی-نین دئدیگینه گؤره گزییه (سیاحته) یولجولوغا دا یولسال دیلیمیزده **یوُل** دئرلرمیش اوُلو آنا-آتالاریمیز. منیم اوُلو دده م یوُنوس-ون یولجولوغو (سیاحه تی) **"یول دوقوماق"** آدلاندیردیغی گیبی. آیریجا **اوُس** سؤزجوگو گینه ده اوُلو دده مین یازدیغینا گؤره : «یاقشی ایله یامانی آییرت ائتمک یئتی سی- یئتنه گیدیر» بیزده. شوُ بیزیم بیزدن یئگلرده اولدوغو گیبی دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : «**سایی سایيماق ایله قانیتلاماق**» دئگیلدیر : **اوُس**.

سؤزقونوسو شوُ یاقشی ایله یامان داها دوغروسو دیلین یولسال بیر گؤرونوشو اولان «سؤزجوکلرین ائورن گؤروشو» آچیسیندان اله آلیندیغیندا ایسه یول ایله یولسوزلوق دئمکدیر: «مختوُمقوُلو یولدان چیقماز یامانا یاقشی سؤز یوقماز (یاقماز)». نیته کیم بیزیم یولسال بوَگوشده - یول آخیشیندا- یولجونون بیرر- بیرر آددیملاریدیر سؤزجوکلر. «قاپالی بیر آندلاشما سونوجو» دئگیل ده اولدوقجا آچیق یولسال بیر گئدیشین آخیشسال/ آددیمسال/ یاشامسال اؤرونودور : یولدان-یولجولوقدان سویوتلاناماز آیریلاماز بیزیم **یولسال دیل** : نیته کیم **آنی**میزین گرچکله شمه سیدیر (-سؤزجوکلر-) یول گئدیشینده. بیر ده بیزده یول دئیینجه : دولایسیز **دیل** دیکیلیر اؤنوموزه منگیجه سینه. بوُندان باشقا بیزیم دیل سوَرکلی یولدا گئدیشده آددیمدا اولدوغو ایچین یوَرویوشه آخیشا آخیشمایا بنزر دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو. اؤرنه گین اوُلسال-آسال اولدوقجا کؤکسل آددیملاریمیزدان (= سؤزجوکلریمیزدن) اولان **آنلیق** (ذهن) قاوراミینی اله آلالیم. ان اؤنملی یولسال ائکینیم (کوَلتور) سؤزجوکلریمیزدن بیری اولان آنلیق بیر سسله ملی (هجالی) "آنگ = آن" سؤزجوگوندن آیری- آیری آنلاماق/ آنلاتماق/ آنماق/ آنیمساماق/

آنیمساتماق/ آندیرماق/ آندیریشماق ائیلملری ده تؤره میشدی. آنلاماق/ -آنلاما- آنماق/ آنیمساماق-ین بیر کؤکدن اولدوقلاری دا اولدوقجا ایلگینچدیر.
آنلاماق ایچین آنیمساماق گرکیر آنیمساماق ایچین ده آنلاماق. کیمی شوُ بیزیم بیزدن یئگلرین اۆنلو دۆشونورلریندن؛ بوُ سوَره جی بیر «دۆشونمه سوَره جی» آدلاندیرمیشلاردی : «دۆشونمه آنماق دیر» دییه دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. بیر نسنه یی/ وارلیغی/ اولاییِ/ اولغونو/ گؤرونگویو آنا-آنا (آنیمسایا-آنیمسایا) **آنلاییر** کیشی اوغلو نیته کیم.
یولو اوُنوتانلار ایچین ایسه بیزده یولو آنیمساتماق- آنلاتماق سوروملوغویلا گؤره ولندیریلن یول بیلن سئچکین بوَگو اؤکمنلر ده بوُلونوردو. بوُ کیشیلر یولباشچیسی آیریجا اؤزل آد- سان- آتاقلاریبلا : قام/ توُیون/ قورقوُت/ بیرجی (ایرجی)/ قوشوقچو/ اوزان (باخشی)/ ائلچی/ ساوجی/ یالواچ آدلانیرلاردی دوغرو- کؤنو قیلاووزلار یول گؤستریجیلر باشقا بیر دئییشله. بوُ کیشیلرین بیریجیک ائیلملری یالنیزجا یولو (تؤره-یی) آنلاتماق/ آندیرماق/ آنیمساتماق/ یولا قیلاووزلوق/ چاوُوشلوق ائتمک ایدی.

بیر ده **چاووُش** سؤزجوگو منیم اوُلو اوُیغورآنا-آتالاریمین دیلینده : یول/ آراچ/ آراچی/ (واسطه) / اؤنله م (تدبیر) آنلاملارینی داشیماقدا ایدی. بوُنونلا بیرلیکده اؤرنه گین یولسال دیلیمیزده قوُللانیلان : یول گؤسترمک/ یولا گتیرمک/ یولا سوقماق/ یولا گیرمک دئییملرینین قارشیتی اولان :
یولدان اولماق/ یولدا قالماق/ یولو ییتیرمک/ یولدان چیقماق دا آیدینجاسینا بوُ گرچگی قانیتلاماقدادیر.
آیریجا "یولدان چیقارماق" مختوُمقوُلو-نون قوشغولاریندا : گؤرونمز بیر "وارلیق" اولان یئگ = [ارلیگ/ آینا/ شیطان/ جین] یولدان چیقارانلاردان بیریدیر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.
یولسال دیلیمیزده یول سؤزجوگو :
یوَرونن یئر اولاراق : یؤنتم/ (متتود) یوردام/ بیچئم/ (اوُسلوپ) گله نک/ گؤره نک/ تؤره آنلاملارینی دا ایچرمکده دیر. بوَتون بوُنلارین آنجاق گرچک نسنل گؤسترگه سی **یول** سؤزجوگونده اؤزتله نمیشدیر. دئمک یول بیزده باشلیجا **دیل** ایله **ائورن** آدلاندیریلمیش وارلیقلاری **آنی** ایله سیمگه له مکده دیر. باشقا بیر دئییشله یول دیلین گؤزگوَسل بیر یانسیماسی اولاراق گئدیشسل آددیملاریمیزین دا **اؤزوت**و/ **تین**یِ/ دیرلیگی/ یاشامساللیغی/ **اؤیکونچسل آنی**سیدیر. بوُندان اؤترو بیزیم **بوَگوش**ده دیلینی ییتیرن بیر اوُلوس یولونو ییتیرمیش یولسوزلاشمیش کندی اؤزونه یاد کسیلمیش آنیسیز بیر اوُلوس دئمکدیر دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو. یولونو ییتیرمیش کیمسه اؤیکونچسل آنیسینی اوُنوتاراق آنیسیز- آنلیقسیز بیر یاراتیغا دؤنوشوب اؤلوم باتاغینا گؤمولمکدن باشقا بیر چؤزگه سی (چاره سی) ده یوقدور.

یولدا اولماق - بیزیم یولدا- یوللا اولماق داها دوغروسو آنلامایا/ آنیمسامایا آیریجا دا **دیل**ه دوغرو یولجاسینا یوللانماقدیر. اوُسلو کیشی یولدا اولاندیر یوللا اولاندیر یولجودور بیزیم بوَگوشده.
اوُسسوز (یاراماز) کیشی ایسه بیزده یولسوز کیشیدیر. بیر ده بیزده ان بؤیوک-آغیر سوُچلاما بیلیندیگی اۆزه ره -آیریجا آشاغیلاما دا- : «یولسوز کیمسه/ یولسوز کیشی/ یولسوز گده» دییه قوُللانیلان دئییملردیر. یولسوز بوُرادا «تؤره سیز/ (اخلاق سیز) ایلسیز/ آنیسیز/ یولونو آزمیش/ آزغین/ یامان/ پیس/ کؤتو/ یاولاق/ سینسی/ آلچی/ دگرسیز/ ارده مسیز بیر سؤزله : اؤزگه لشمیش - باشقالاشمیش- یادلاشمیش» دئمکدیر.
قونویا بیزیم یولسال بوَگوش آچیسیندان یاناشیلیرسا -دیل باشدا اولماق اۆزه ره- : توَرکون توَم یاشاییشی/ دیرلیگی/ واراولوش ندنی/ اؤز-اتی/ وارلیغی/ دوغال دوغاسی بیله یولدور. توَرکون بیریئرده دوُرمادیغی/ دوُرامادیغی/ قالمادیغی/ قالامادیغی/ سوَرکلی دئوینیمده اولدوغو/ دئویندیگی/ یولدا اولدوغو/ یوُرت-اؤلکه- یئر دگیشدیردیگی/ قونوب- گؤچدوگو داها دوغروسو یولا دوُیدوغو ائشسیز سونسوز یولسال سئوگی اؤزله میندن قایناقلانماقدا اولسا گرکدیر. توَرک بیر یول چیلغینی دیر/ بیر یول وُورغونودور/ بیر یول دلیسیدیر/ بیر یول اوُزانتیسیدیر/ بیر یول اوُزامیدیر/

بیر یول آخیشیدیر/ بیر یول یولداشیدیر : یولون آیریلماز/ دؤنمز/ بیلماز/ قایماز/ اوُسانماز/ یورولماز/ بئزمز/ کوَسمز یولداشی/ آرقاداشی/ گیزداشی/ دوُیغوداشی/ گؤنولداشی/ قولداشی/ آغریداشی/ قایغی داشی ...-.]

اوُیاری : یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو-ندان :
- «**بوینوموزدان آسیلی اولان قوُشون آدینی آنیمسایالیم یاوروم! : بوینوموزدان آسیلی اولان قوُشون آدینی ...**»

منیم اوُلو اوُیغور آنا - آتالاریم دؤنه مینده یاشامیش بیر یاوروُجوق قوشوقچو قوُش-ون **اؤوگوَ** آدلی قوشوق توپلوسوندان قیساجیق بیراؤرنک :

آلتون قاناتلیگ تالیم قارا قوُش من	(آلتین قاناتلی تالیم قوُشام من
اؤز-اتیم توَسی تاقی توَکه مزکن	گؤوده مین توَکو داقی - داها- بیتمه میشکن
تالوُیدا یاتیپان	دنیزده یاتیبان/ یاتاراق
تاپلادوُقومین توُتار من	دیله دیگیمی/ بوُلدوغومو توُتاریم - آولارام -
سئبدؤکوَمین ییبوَر من	سئودیگیمی یئریم/ یئییره م
آنتاق کوَچلوَگ من ها بللوَ بیلینگ!...	او دنلی گوَچلویوم من ها بللی بیلین! ...)

یول ایله قوُش ایلیشکیسی اؤزه رینه قیسا بیر آنلاتی بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان :
بیر ده یولو دینله مک ایچین آیری بیر قوُلاق : - « **اؤچونجو قوُلاق** » دئردی او تین ایله اؤیکونچ دؤشکونو- گرکیر. منگی بوُ بوَگوش بوَگوَلری توم نسنه لر بیر نسنه دیر بوَتون یولار بیر یول دییه بیزیم یولو ان گؤزل/ اولغون/ یئتکین بنیزی ایله یوَرومگه چالیشدیلار. « یئرده گوَنشلر/ ییلدیزلار/ آیلار یئرسل آخیشلارییلا؛ گؤگده ایسه : توَم بیتکیلر/ داشلار/ قوُشلار/ بیلقیلار /بؤجکلر گؤوده سل- اؤزوتسل داورانیشلارییلا : بیزیم یولون بیرر- بیرر یولجولاریدیرلار آنجاق دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.
کیشی دئگیل ده **یول**دور کیشی یه دوغرو تله سن/ یوَروین/ قوشان/ اونو گؤتورن/ یؤنه تن/ پارلاتان/ ایشیقلاندیران/ یولا قویان/ یولداکی گئدیشسل گؤوده لرله اویونا چاغیران. ایشته بؤیله جه یول ایله یولجو کندی آخیشسال اؤزوتلری قاتیندا یوَکونوب- یوَکونچ قیلارلار: **ائورن**نین   **دوغا اؤزوت**و قاتیندا یوَکوندوگو/ تاپیندیغی/ یوَکونچ قیلدیغی گیبی. توَم یاراتیقلارین/ وارا‌ولانلارین/ یاراتیلانلارین/ وارلیقلارین اؤزل بیر یوللاری - یولاقلاری واردیر دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو، اؤزللیکله قوُشلارین.

قوُش یورو‌ملانمامیش اوُچار بیر دؤش-دور گؤک یوَزونده : قوُش.
گؤک یوَزو یوللارینا قیلاووزلیق ائدر : قوُش. قوُش دیلسیز قونوشماقدیر کسین لیکله سورو(ن)سوُز اوُچماقدیر بیر ده. **سورو**سوز   (-سورو سورکلی سورونو دوغار-)   **یانیت**ین یانیتی دیر بیزیم یول گئدیشینده قوُش دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. قوُشون اوُچار گؤلگه سی دؤشسل گؤرونوشو آراسیز باشیمیزین اؤستونده. یولوموزون بلیرگین ایمیدیر اوُلاسیدیر : قوُش بیر ده.
بوُندان باشقا **سورو(ن)** دئیینجه : بیر سورونون یانیتینی یانیتلاماغا قالقار کیشی اوغلو دوُرماقسیزین. قوُش ایسه بیر سورو(ن) دئگیل کسین لیکله کندی اوُچار وارلیغیندا یولسال بیر یانیتدیر : "سورونون یاپی(سی) گره گی یانیت". گؤگ یوَزو یوللارینی بیز یولجولارا گؤسترمک ایچین گؤکسل بیر **ایم - اوُلا**دیر ده بیزیم **قوُش**. - قوُشون بیزده قوُتلو ایدوُق بیر **اوُچاغان بارلیق** =

اوُچار وارلیق اولدوغونون دا قانیتی دیر شو! دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.
بیزیم او **قوُتآی** آدلی گؤک/ آق/ قیزیل/ قارا قوُشون **گؤل تیگین**نین باشینا قونوب منگیجه سینه یوُوا قوُردوغونو اوُنوتما یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.
ائوجیل قوشوقچو قوشسا بیله کندی آنلیغیندا تاساریملادیغی ائوره نی -توَم نسنه لری/ نسنه جیکلری/ یاریم نسنه لری- آلغیلاسا دا : بیر قوُشون دوْشسل گؤرونوشونون/ اوُچوشونون/ یوَرویوشونون/ ککمه سی نین/ اؤتمه سی نین/ سایرادیغی نین/ بیر ده سوَرکلی "اولدوغو گیبی گؤروندوگونون" آچیق دیریمسل گیزینه وارا ماز وارمادی دا. "آیدین"جاسینا آه! چکرک سونسوز بیر اؤزلمله؛ اؤنسوز بیر اوْزگویله : «اولدوغوموز گیبی تانینمالی ییز کندی- اؤزوموزه یالنیزجا اولدوغوموز گیبی» دییه یاقیندیغی نین دا ندنی بوُ اولسا گرکدیر.
اویسا گرچک یولجو- قوشوقچو ایچین؛ "اولما" ایله "تانینما/ تانیما" سؤزقونوسو بیله دئگیلدیر یول اونا "تانیق"دیر. یولجونون تانیغی یول یولون تانیغی دا : یولجویا دؤنوشور بیزده. "تانینماق/ تانیماق" ایسه یولدان آییرار بیزی کندی یولوموزو کندی-اؤزوموزه اؤزگه له شدیرر. سالقین - یایغین بیر سایریلیغین -ایکی جیلیگین- یاراماز چوجوغودور"تانینما/ تانیما" دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو : بیزدن یئگلره یاراشیر یالنیزجا.

بیزیم بوَگوشده تانینماق ایسته ین گیزلی بیر گؤمو (خزینه) اولان - یاراتیقلاری کندینی تانیتدیرماق ایچین یاراتان- بیریسی ده گؤرولمه میشدیر گوَنوموزه دگین. کیشی اولوشوندان/ یولوندان/ یوَرویوشوندن/ گئدیشیندن/ آخیشیندان اؤته یه چیقمامیشدیر چیقامازدیر دا یولسال اؤیکونجو بویونجا منیم اوُلو دده م قورقوُت اولسا بیله. بیزیم شوُ بیزیم بیزدن یئگلر گیبی «تانریدان تانرییا سیغینماق تانریدان تانرییا قاچماق» گیبی بیر قایغیمیز دا یوقدور. تانری دا - هارداسا- بیر توَر "تانیما ایله تانینما"دیر آنلاشیلان. یول گیبی آلدیغیمیز- وئردیگیمیز سولوق دئگیلدیر **بیز** دئگیلدیر اؤزللیکله **من** دئگیلدیر. بیر ده؛ کیمسه کندی آلدیغی- وئردیگی سولوغو "تانیما"یا قالقماز اؤزللیکله قوشوقچو یولجو کیشی دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

آیریجا "تانیم ایله تانیملاما" دا "تانیماق" ائیله میندن توَره دیگی ایچین سوَرکلی تانیملاماقدادیر بیزی کندینی تانیملامادان. بیر ده : «سیزی تانیملاماقلا سیزه وارلیق وئریرم! » دییه بیر ساودا دا بوُلونور اوُتانمادان ارسک چوجوغو. سانکی بیزیم وار اولوب دا وارلیق بوُلماق- یوَرومک ایچین اونون تانیملاماسینا دوغرودان دا گرکسینیمیز وارمیش دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.
بؤیله جه دئردی بیزیم بوَگو- بیلگه لر : « **سنین آدین/ کؤکون/ کوتوگون/ سولوغون/ اؤزوتون/ تینین/ گؤوده ن/ اؤز-اتین یولدور/ اونو یاقشیجاسینا قورو! یولسوزلوق یاپما آزغینلاشما : یولونا گئت!** » :
«باسان آیاقلارینگ یولا قوناقدیر دانگلا دوُروپ یالنگیز یوللار یورانلار...» دییه یولا چاغیریر یولجو- قوشوقجویو بیزیم بوُ یولبارس توَرکمن "قوشغوجو" : مختوُمقوُلو.

ده گینی:
یالنیزجا قیسا بیر اؤیکونچسل گیریش گیریشیمینده بوُلوندو بو بیزیم **بیز** دئدیگین بیز : دوُرماقسیزین دگیشن - دئوینن آخیشسال یول اؤیکونجونه. "باشلانیشی اولمایانین سونو دا اولماز" دئرلردی بیزیم بوَگو اؤکمنلر اؤنجه سیز- سونسوزدور نیته کیم : **یول.**

سونوچ :
«دگیشمه ین -دئوینمه ین- بیر وارلیغین اؤیکونجو ده اولماز». نیته کیم بیر بیلینچ وارلیغیدیر اؤیکونچ : **اؤزبیلینچ** دئرلرمیش کیمیله یین اؤرنه گین : « سوَرکلی بیر نسنه نین بیلینجینده اولماق (-اونون-)

بیلینجینه وارماق»دیر.   ان سوندا ایسه اونون : -بیزده بیزیم یولون- بیلینجینده آنیسیندا آنلیغیندا یوُوا قوُرماق : منیم قوُشلاریم گیبی اؤرنه گین.
اۆسته لیک کندینی بؤیله جه قانیتلار کیشی اوغلو کندی آخیشسال اؤیکونجونده : کندی- اؤزونه.

بیلگه جه بیر اوُیاری بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان :
(- شوُ منیم آخیشسال یول اؤیکونچو- آچیغینی سؤیله مک گرکیرسه-؛ بیزیم شیمدییه دک "یازیلمامیش= یازیلامامیش" ان گرچک - دوغرو- چین- کؤنو آیریجا بلگه جی اؤیکونجوموزدور. قوُش آراجی لیغییلا یئر ایله گؤگو بیر- بیرینه باغلایان شوُ **بیزیم یول!**... : آرقیش سیز یوللوقسوز یولا قویولان یولجو- قوشوقچو- یول ارلری = یول چوجوقلاری : یولدا دوغان : یول ایله دوغان یولدا بؤیور/ ار اولور/ ارن اولور/ یولباشچیسی اولور : یول اولور/ - ائوت- **یول** اولور/ منیم اوُلو دده م یوُنوس اولور/ مختوُمقوُلو گیبی یوَرور : « یول یولداشی یولداشینا سئوینیر   گیدر بولسانگ (اولسان) دوغرو سوَرگیل یولینگه (یولونا)» ییرلایا- ییرلایا قوشدورور **بیزی** : « اوُزاق (اولان) بیز یوران (یوَروین) یولار»ا قویولاراق ...-.)

"شیمدی" بوَگوشو قیییسیندا :
آنسیزین اوُلو دده م کاشغرلی-یی آنیمسادیم بوُ یولو یوَرویه رک : « گؤزومون یاروُغو (ایشیغی) گئتدی گیدرکن **اوُزوت**ومو آلیب - گؤتوردو   شیمدی هارادادیر منی اوُیقودان اوُیاندیراجاق اولان "او"» دییه بیر "قوشغو"یو آقتارمیش بیزیم اوُنوتولموش بوَگو- بیلگه لریمیزدن.
شوُ - ائوت- شوُ "گؤزومون یاروُغو" (-"گؤزون گؤزگوسو" دئگیل می سنجه یاوروم؟...-) بیزیم بوُ "یولدا اولوش" آخیشسال لیغین اؤیکونجو دئگیل میدیر شوُ گؤزگو؟...

مختوُمقوُلو او توَرکمن یولبارسی دا : «یول اۆستونده اؤلسم یولا آتسالار   اینجیمم اۆستومدن باسیپ اؤتسه لر مختوُمقوُلو دئییپ آدیم توُتسالار... » دییه دوُرماقسیزین بیر یولدا اولوش یولدا گئدیش یوللا اولان یولجو- قوشوقچونون -بیزیم توَرکمنلر دئمیشکن "قوشغوجو"نون- گؤنول ساوینی ایمله ردی بئتیمله ردی بیزلره : «یولدا یولوقدیردیم بوَیولو گؤزو ...
هئــــــــــــــــــــــــــی!

داهاسی - ائوت - داهاسی پیرسوُلطان آبدال دییه بیر یول اری/ یول اوغلو/ یول چیلغینی وار اؤیکونچسل آخار آنیلاریمیزدا : دیک باشی قیپ - قیزیل **قیزیل اوُسلو** بیر قوشوقچو آلپ ارن :
«اتی یوق قانی یوق اوُچار بیر قوُشدان قونوشور ارنلرین انگین دۆشلرینده گؤردوکلری : او قوُشون آدینی بیلنلر گلسین! » دئر.
اونون یولسال قوشوقلاریندا کندی-اؤزو دئمیشکن : « یول اری قانداایسه (هارداایسا) یولا چئوریلیر کندی - اؤزوموزه گله لیم   اکسیک لیگین کندی اؤزونده گؤرسه او دا اردیر گرچک ارن ساییلیر - بوُ یولدا اؤلنه سورغو سورولماز-» دئر قیزیل اوُسلو قوشوقچو. آنجاق «بوُ یولا تاپینماق گرک اولدو بیزه » دییه اوُیاریر بیزی.
تاپیلاسی یوَکونوله سی گرکن بو یول کیمین یولودور؟ هانگی **یول**دور یاوروم   سنجه ؟

- بیزیم یول بالام!... دئردی منیم آنام   بیزیم یول.

بیر ده :
«یول ایچینده توَرلو- توَرلو گؤرگوَ وار   گؤرگوَسونو گؤرسون اوتورسون کیشی »...
دئردی **او** قیزیل اوُسلو قوشوقچو

منگی گؤلگه سی قیوانسین!
قیوانسین منگی گؤلگه سی!

سونوجا دوغرو :
بیله بیلسه یدیک بیر ده : **بیزی** ... بیله بیلسه یدیک یاوروم!...
منیم اوُلو دده م یوُنوس دئمیشکن : "آندان (اوندان) یئگره ک نه واردیر کیشی بیله کندی-اؤزونو..."

بوَگوشسل بیر اؤوگو :
« کیشی سی(لیک)دن کیشی(لی)یه واریشدیر بیزیم آخیشسال- آددیمسال یول اؤیکونجونون دئوینگن اؤیکوسو :
بیتمز- توَکنمز سورکلی یینه له نیر گئدیشمیزده یئنیله نیر باقیشیمیزدا.
چیزگیسل بیر بلگه یونتولموش بیر آغاج گؤوده سی گؤکسل بیر داش بنیزی اوُچار بیر قوُش یئله گی - اؤرنه گین بیزیم او ان بایری **قوُتآی** آدلی قوُشون یئله گی- یول اوُزامیدیر قاموسو بوُرادا» :
یولو/ گئدیشی/ آخیشی/ بیر ده بیزی قانیتلار کندی- اؤزوموزه.
بوَیولو او قایالار قابارتماسی گؤگ توَرک دده لریمین او مایتالمان « **منگی تاشلارا قازدیقلاری گؤنگول ساب** (سؤز/ ساو)**لاری**» گؤرمه دیگیم قیرقیز آپالاریمین او گیز دولو بیگیت لیک **بالبال** آدلی « کوَچوَجوک سین (گؤموَت) تاشلاری» اوُلو اوُیغور آنا-آتالاریمین گؤک یوَزونه آغان او گؤرکملی «بیتیک (رساله) - تزگینچلری (کیتابلاری)» بوَگو اؤکمن کاشغرلی دده مین یولسال «گؤگ قیزیل آق قارا اوُسلاری» قاموُسو آنجاق قاموُسو بیرر یول گئدیشیدیر/ یولدور: **بیزیم یول**.
بیزیم یولون آدی دا سانی دا یالنیزجا **یول**دور. نیته کیم یول اولموشدور بیزده یول یولا دؤنوشموشدو بیزده **یول** : آددیم/ یوَرویوش/ گئدیش/ دیل/ اوُس/ قوُش/ قوشوق/ قوشو/ گؤزگو : **ائورن**.
داهاسی کیشی اوغلونون کندی اؤزو ده - بیزده- یول اولموشدور اوُنوتما یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موزلراوغلو.

ده گینی: منیم اوُلو دده م یوُنوس-دان :

«**یول یولسال بیر ائزگی دیر**» ائشیدن قوُلاقلاردا
«گؤز ایسه گؤرمک بزه گی» یوَروین آددیملاردا : - سایدام بیر **گؤروم**-
بوُرادا من دوُرماقسیزین «گوَنشین آلتیندا یئنی بیر نسنه یوق» اولمایاجاقدیر دا دیینه قاس قاس گوَلور
نیته کیم "کندی"م **یول** گؤزویله گؤرور **اؤز**ومو

کیم گؤردو بیزیم یولدا بالیق ایزلرینی
- دئمک ایسته دیگیم - اوُلو سوُلارین سایدام ایزی نین ایزینی
"یول اوغلو"...

دوُیمادی اونو ائوجیل ارنلر - گیزمجی قالیقلاریندا-
چیچکدن چیچگه آغاچدان آغاجا دأشدان دأشا
یاش (گنج) آریلار - یاورو کپه نکلر گیبی- یولو اوُچارلار بیزیم یولدا
- نه دنلی سارپ بوُروق بوُروشوق اولسا دا-

آچیقلاما (بیزیم بوُ سولئیمان اوغلو-ندان) :
سس ایشیغیندان هؤرولموش کندی سسی نین ایشیغیندا اگله شمیش
گئدیشی یول اؤزده گیندن
سویلو بیرینه بنزر بیر ده -بیزلره- باقاریکن
اگنینه گئیینمیش بویالار یالاپ یالاپ پارلار شوُ گئجه یاریسی :
دئوینگن بوُ یول گئدیشنده
"یول اری"... : یولجو ارن : قوشوقچو...

هؤروت قییسی بیر یوروملاما (منیم اوُلو دده م یوُنوس-دان) :
یئل اسدیکچه گئچمیشدن **بیز** شیمدی-یه دونانالارین :
گرچکجی آلنینی اؤپور
یولدا آنسیزین بیر گؤروش تانسیغی گیبی
بیر ده ساقین یاوروم اوُنوتما!
«او باقیشی بیز باقدیق» «باقمادان گؤره نلر گیبی»
او یولسی یولدا دگمه (هر) نسنه کندی یئرینده (- بیچیمینده بیچینیمینده قیلیغینداذیر دا -)

قوُش سوَتو بیله اکسیک اولماز نیته کیم او یولسال یولدا
توَم یول یوَرویوشو مین بیر سئوگی قوپار اللردن

بیر ده - داریلدیم سانا! دیین بیری ده بوُلونماز آرامیزدا

نیته کیم
گونش گیبی ایزسیز یوَنگول یوَرویوروز گئجه له یین بیله
یوَرور آردیمیزدان گوَندوز بیزیم یولو هایدی یاورولاروم! دییه ...

اسکیدن اولدوغو گیبی
کندینی آنلاتما!
بیر نسنه یی آنلاماغا دا چالیشما!
آلیشقانلیقلار کؤتودور یولدان ائدر یولجویو یاوروم!
« یاد گؤز»لری وار بیر ده اؤزگه لشدیرر بیزی بیزدن

بیزیم یولو بیله یوروملاماغا قالقارلار
قوُشلاری داشلاری اوُغوربؤجه گینی بیله اینجه لرلر تیتیزجه سینه
بیزیم نسنه لری توُتساقلاماغی بوُلون آلماغی بؤکلره (زیندانا) آتماغی تاسارلارلار کوف
بئیینجیک لرینده

گؤرمز گؤزلری قوُم دنیزینه باتسین!...

-«نه موُتلو نسنه لرین یوق ندنلری نین درین لیگینه وارانلارا!»

(مین ایکی یوز قیرق بیلارینداا : آنا دولونون بیتمز - توَکنمز یوللاریندا)

سون گؤروش :

دیره نیش اؤوگوسو

"آرتیق ائوجیل بیر وارلیق دئگیلدیر قوشوقچو   قیلاووز بیر **یول**دور.
نیته کیم قوشوقچو اؤلوملودور یول ایسه اؤلومسوز"   دئردی یول بیلیمجی بارچاآق تؤیون مَوزلراوغلو

ایشیق سسیندن داها آغیر بیر آنی
چؤکور اۆزه رینه آنسیزین
یول گیبی آییق   گؤزگو گیبی سابیق
گؤتورور اونو   گؤگ   آق   قیزیل   قارا اوُسلار چاغریشینا
بیزدن   بیزه   اوُزانان   شوُ یاقین
-اوُزاق   یاقین-
آیدینلیغی اؤزگؤَرلشدیره جک دنلی اؤزگور
قوُرتاریجی
(سیرا شیمدی   سنده   هئـــــــی   **سن**!...)

بیز یالنیزجا بیز دئگیل ده اورادا
اؤنجه سیز بیر یول قیلاووزدور آیریجا
یوَکسک سسله دۆشونن   آددیمسال بیر **یول - دیل**
یاقینلاشدیقجا -اونا- اوُزاقلاشیر اؤزگه لیکدن   دوُرغونلوقدان   دۆشونومسل کؤله لیکدن   **بیز**
سئوینچلی   قورقونچ بیر گرچگین   بلله گینه   آنیسینا   تاپارجاسینا

ایشته   شوُ   **بیز!**
توَرکچه تیتره شیملی گؤکسل   یولسال   گؤزگوَسل   سس لیکلر
گله جک بارماقلاریمیزین یئنیلمز یازغیسی

گؤره مه دیکلریمیزی آنیمساییریز دۆشوندوکجه
دۆشونوروز - بیر ده-   آنیمسادیقجا

اوندان   اوُزاق قالدیغیمیز ایچین یاقینلاشیریز   اونا   بؤیله جه
او ایسه   بیزه گؤستریر بیزی
بیزله   بیزلره دوغرو   اوُزانیر   **بیز**   گیبی

یئنی بیر اؤیکونجون یئپ - یئنی بیر باشلانغیجی اولسا گرک شوُ
- **بیز**   دئر   او   بیزلره

نیته کیم آرتیق یالنیزجا بیر یول قیلاووُزدور قوشوقچو بوُرادا :
قوُتآی اوُچوشلو
بیز اورادا دولانباچلار دوُلانباجی نین سونوندا

- سیرا ایسه شیمدی **سیز**لرده

هئـــــــــــی!   یاورولاروم منیم   یوَرویون یولونوزو...

سونوچ یئرینه :
منیم اوُلو اوُیغور آنا - آتالاریمدان : (یئددی یوَز قیرقلاردا قوُتسال "اوُتوَکن" یوللاریندا)

مینگ کیگه لیک تیلگه نین یاراتاغلاگ تامغا آیاسینتا ایزه نگوَلوَکینته بگیز بلگوَلوَگ کوُزوَنوَر ...

«الی نین آیاسیندا
آیاغی نین دابانیندا
مین بارماقلی تکرله ک ایله دونانمیش
بیر دامغا
آچیقچا گؤرونمکده دیر...:
بیر   یول   باقین!

« یوُرت اوغول   اوُغرون آچیق اولسون! »

قانیم   هئــــــــــــــــــــــــی!

اوّچونجو تزگینچ

یولدا اولوش : "قیزیل اوُس"
(یولسال بوگوش قیبیلاریندا):

... ...
... ...
... ...
... ...

"آلاجا آتلیگ یول تنگری من	**(آلاجا آتلی یول تانریسی-یام من**
یارین کیجه ائشوَر من	**گئجه-گوندوز یورورِه م**
اوُترُو ایکی ییلیغ کیشی اوغلین سوقوشمیش	**قارشیدا ایکی چکینگن کیشی اوغلونا توُش گلدیم**
کیشی قورقمیش	**قورقموش (لار)**
قوُت بیرگئی من تیمیش	**-"قورقما" دئدیم من قوُت وئریره م دئدیم**
آنچا بیلینگ : ائدگوَ اول".	**بوُ ایرق یاقشیدیر بللی بیلین!)**

« ایرق بیتیگ »

(بیر) :
قالابالیق گؤلگه لر گؤمموشدو بیزی کندی گؤموَتلوگونه : «دوققوزیوَزآلتمیش»لاردان بری.
بوغموشدو گؤگ گؤزلریمیزی گؤرمز گؤزلر ایچینه.
نسنه لری - کندی اؤزوموزو ده - گؤرمک : گؤرمز بیر گؤزله...

(- ده گینی :
ساق گؤزوموز **تالاس**دا آغلار اولدو : «یئددی یوَزاللی بیر»لرده.
سول گؤزوموز اویولدو **کاشغر**ده : «دوققوزیوَزآلتمیش» لاردا-).

سونوچ :
باشقاسی نین اۆزه ریندن آتلاماق کندی اۆزه ریندن سیچراماقدان - نره ده یسه -
داها قولای داها دا الوئریشلی ایمیش :
«توُتقو آغریدیر» بیر ده یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو

(ایکی) :
منیم قوُشلاریم بایقوش باشدا اولماق اۆزه ره : - بیزیم اسکی **قوُتآی**ین بوَگوَشسل چاغداش آدی-
سوَزگون دئگیل بایغین گؤزلری دالغین - بایغین دیر :
اوُیقویا دۆشه بایقوشجاسینا بیر دیرنیش.

سونوچ :
کیمسه کندینی بیر بایقوش اولاراق - دۆشده بیله - دۆشله مه دی.

(اۆچ) :
کیشی اوغلو **اوُمار** قوُشو گیبی گئتدیگی یولدان گئری دؤنمز.
یول ایسه : کندی گئدیشینی **شیمدی**یه دگین گؤتورور.
سوَرکلی یئنیدن باشلار نیته کیم بیزیم یول : **بوُر**ادان...

سونوچ :
بیر ساغ اولون! بورچلویدو آنجاق آغاجا سوُیا داشا قوُشا یول گئدیشینه.

- **شیمدی** بوُلاغیندان قانا - قانا ایچن بیلر بوُنو یالنیزجا.

(دؤرت) :
کندی - اؤز دوروغونا واران : سنده ل له یه جکدیر گینه «توَم یاقشی نسنه لر گوَلسه لر» ده دوُداقلاریندا.

- اویسا آقشام چؤکسه بیله اۆزه رینه چؤله شمز یول بیزده.

سونوچ :
آنیما آنیتلار تیکیلیر قوُشلاریمین اوُچار بلله گینده : قالیق اؤزده گیندن.
آرتیق بیر قوُش قاناتجیغی یئتر یولجو کیشی یه :
-"یولوموزا گئده لیم یاوروم!" دیین دیللر وار اولسون!

(بئش) :
«من بوُ قوُلاقلارین دوُیاجاغی آغیز دئگیلیم» دئردی او چیلغین قوشوقچو.
قوُشون - قوُش اوُچوشو دنلی- قارغاشا داشیدیغینی آچیقلاردی بیزلره بؤیله جه...

سونوچ :
- قارغاشا دئگیل قوُش اوُچوشونون گرچک ندنی بگیم! : اوُچوشدور اوُچوش.
(نیته کیم اوُچوش قوُش ایچین بیر اگلنجه دئگیلدیر ده اوُچولاسی گرکن بیر قالیقدیر یول آخیشیندا).

(آلتی) :
کندیمیزه اولدوقجا یاقین اولدوغوموز ایچین **اؤز**وموزدن اوُزاقلاشیر اؤزوموز.
اؤزوموزو بیله مه دیک دئردی منیم اوُلو دده م یوُنوس : قوُشلاری بیلمه دیگیمیز ایچین.

سونوچ :
ایدوُق بوُ **ایرق بیتیک**ینی آچیرام. : جئیران قاری ننه مین "بایاتی ایرغی" آچدیغی گیبی. :
قوُتآی یاوروسونا بنزر یولسال بیر قوُش قونور گؤزلریمین سسله مینه. :
یورومو ایسه اوُیغور آنا-آتالاریما گؤره شؤیله دیر: «بوُ ایرق کیمکه کلسر آنچا بیلینگلر : ائدگوَ اول» (
بوُ ایرق {فال} کیمه سه گلسه/چیقسا : اؤیله جه بیلینیر یاقشی دیر).
اوُچاجاقسان قوُشلارین گیبی گؤک یوَزونو شوُ یاقینلیقدا : **شیمدی**یه دوغرو بؤیله سینه...

(یئدی) :
(- اسکیک لیگیمیزین آسال آناقایناغی بیرباقیمدا : یوَرویوشلریمیزین یئترسیزلیگیدیر. دوُیغولار کیشینی آلداتدیغی گیبی : قوُتسوزلاشدیریر دا باقیشیمیزی "**آری اوُس**" آدلاندیردیقلاری اوُیدوروق تاساریمجیق-). :
"ائگیتیلمیش دوُیوم"دور بیزیم یولسال اوُسلار یول گئدیشینده یاوروم!
"**آری دۆش**" اۆزده گیندن یوغورولموش اولسا بیله

سونوچ :
قوشوغون اولدوغو یئرده قوشوش دا واردیر گئدیش ده : بیزیم یول دا.

(سکیز) :
{- گئجه بیر آغاچ دئگیل ده بوُرادا (سؤیله ن-لرده سؤیله ندیگی گیبی). باق! یاپراغی بیله یوق.
اولسا - اولسا **گئجه** آدی تاقینمیش بیر قوُشدور باشیمیزین اۆستونده :
قاناتلاری قارانلیق قارالتی سیندان-.}

سونوچ :
«گؤزه یاساق اولماز» : قوُشا یاساق اولمادیغی گیبی.

(دوققوز) :
ایکی سؤزجوک آراسیندا ساقلی (گیزله نمیش) بیر قوشوق-دور **اوُمار** آدلی : یاسلانیب کندی یوَرویوشلرینه.
چیقماقدا یوقوش سسلیکلرینی : دۆشه - قالقا.

سونوچ :
باشلیجا بیر سس آراییردی "سس لیک"لر آراسیندا. اسکی سسلیکلر داها یاتقینمیش گئدیشینه.
کیمی شاشیر (اونون) بگه نی سینه. کیمیله بین یالنیزجا گوَلومسه بیر : اۆکه جه سینه.

(اون) :
گؤرسل قوشوق دئدیکلری کندی - اۆز بویوتلارینی ایچدن گؤرمه ایمیش.
ائشیتسل قوشوق ایسه کندینی باشقاسینا : قاباجاسینا سرگیله مه.

سونوچ :
(- یول یاراسینا توُز یاغدیرماقدادیر ائوجیل قوشوقچونون بیلگیچجه چاباسی -).

(اون بیر) :
اولورونا بیراقامیشدی کندیسی ایله ده -آنجاق- باش - باشینا قالمامیشدی. : دینله نمک ایسه سؤزقونوسو بیله دئگیل ایدی. : اوُزاق دئگیل یول سولوقدان داها یاقین کیشی اوغلونا.

سونوچ :

یولو یول اولاراق یولا داشیماق قوشوغو قوشوق اولاراق قوشوغا - بیرده- قوشویا داشیماق اولسا گرک : **بیزیم یول** گئدیشی.

(اون ایکی) :

داشلار بیله بوُرادا دۆشونور بیر- بیرینی دریندن : قوُشلارین سوُلارین بیتکیلرین بیر- بیرینی دۆشوندوکلری گیبی ائوجیل قوشوقچو کندی یوقسال دۆشله میندە.

سونوچ :

... نیته کیم هامیمیزین آراسیز بیر نسنه یی (چوغوکئز کندیمیزی ده) اوُنوتدوغو بیر اورتامدا قوُش اوُنوتماز : (کندیسی باشدا اولماق اۆزه ره) -بیر نسنه جیگی بیله- : یولسال قلیقسال اوُچوشوندا.

ده گینی :

«گوَنشلیگیمی اوُنوتموشام » دییه بیر ساودا دا بوُلونمادی بیزیم بوُ **قوتآی** یاوروسو : من بیلدیگیم.

(اون اۆچ) :

«بیچیم نسنه لرین گؤرونور گؤرونوشو (قیلیغی) یوق دوغرولوقلاری» اولسا بیله : بیزیم اۆزده ک ایله دوغرولوق قازانمیش. : یول گئدیشی نین کیشی اوغلویلا دوغرولوق قازاندیغی گیبی دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

سونوچ :

دوغرولوق-ون باشی بوش بیر یوسما اولدوغونو او اوُسلو چیلغیندان اوُگرندیکسه ده : **یولسال دوغرولوق**و یئرمه دیک آددیملاریمیزلا.

(اون دؤرت) :

(- سسسیز بیچینیمسیز [بیر ده] توقونولمازدیر : گئدیش. یول قیییسیندا یوللوق آرایان آرا-بیر دینله نن بیر که په نک [یولونو آزسا بیله] یولدادیر یینه : بیزیم بوُ اوُغوربوُجه گی گیبی.
اۆزولمه یه بیر ندن یوق یاوروم!: گونش دوَم - دوَز دوَنکوَ یئرده.
یول ایسه : اولدوغوندان داها آیدین. یولسال ایملرایسه قوُش تئله گین دن داها گرگین. :
"**اوُسسال دوغرولوق**" دئدیکلری بیزیم شوُ داشلارین قوُش قونماز سیوری گؤرونوشو بیر ده گرچک لیگی ایمیش یالنیزجا : **شیمدی** آخیشیندا-).

سونوچ :

شیمدی ایله **بوُرا**یی کسینتی یه اوُغراتان دۆشونجه لرله اوُغراشماق قاچینیلمازدیر یاوروم!
آیریجا قوُش آیریجالیقلی بیر **اولای**دیر شیمدی ایله بوُرا ائلگین لیگینده (غریب/چی/ لیگینده).

(اون بئش) :

ائوسی سئزگیلر قالیغیندا گؤز قاماشدیریجی قارانلیق قاتیلاشیردی (- باشی اۆستونده-).
اۆلومجول سوُق (منزوی)لار قونوتویدو اوراسی : یینه له نیردی یولسوز اللرینده.

سونوچ :

ائوجیل قوشوقچونون قوشوسوز **ایمگه**لری ایدی یولسوز سوَرونن ...

(اون آلتی) :
یولسال اؤزوتون ان گرچک آدی یوُنوس-ودو بوُرادا.
"**بیرین** چوقسی واری" چیلغین نسیمی آدلانیردی.
اؤلکوسل توپلومون آدی ایسه اوُلوغ تایانغو یوُسوف.
فضولی سانییلا تامغالانمیش ایدی گؤک یوَزونده مایتالمان **اوُزوت** بوُراسیزلیغی. :
-بیزی آشسا بیله چوغوکئز **بیلیش**سیز سؤزجوکلرییله...-.

سونوچ :
نیته کیم بیزده **اؤزوت** ایله **اوُزوت** "یول" آدلاندیردیغیمیز آدیمسال- گئدیشسل وارلیغین بوُلانیق بیر یانسیماسی/ گؤلگه سی/ گؤرونومو/ (- بنزه تمه سی/ بنزه شیم ی بیله -) دئگیل ده
بیزین یولسال کندی-اؤزودور.

(اون یئدی) :
ساییلارا گرکسینیم اولمادیغی بیر ائورن دیر(- "نسنه لر بیرلیگی" آدلاندیریلمیش -). :
یول آدینی داشیر آنجاق بوُردا یوُنوس آدییلا آنیلیر بیزده - : **یوُنوس**.

سونوچ :
سایمادیز بیز کندیمیزی : -کیمسه یی ده-.
سایی اوُسدئیی-نین ان اولغون بیچینیمی اولسا دا.

اوُیاری :
سایی ایله **ساتماق**ین بیر کؤکدن اولدوغونو اوُنوتما یاوروم بیر ده!

(اون سکیز) :
نیته کیم قارانلیقدا آیدینلیقدا اولدوغو گیبی **آیریم**لار یوق اولور سیلینیر یول یوَزوندن کوپ **بیره** بوَرونور : **بیز** چوقسی بیرین بیره دؤنوشدوگو گیبی. :
آت قارداشدان داها یئگ اولور قوُش بیزله شیر بیز اولور بیتکیلر چیچکلر اللریمیزین آددیملاریمیزین ییپارینا دؤنوشور.

سونوچ :
گؤزه گؤره دگیشسه بیله گؤز(ه للیک) گؤرونوشلرین گرچکلرین توُتارسیزلیقلارییلا دلیک - دئشیک اولسا دا گینه بیلدیگیمیز گؤردوگوموز بیر نسنه **وار** : "گؤ" ... گؤ + ز ... ... گوَ

(اون دوققوز) :

ائشیدیلیر سسلر وار بیزیم آخیشسال یولدا : **سسلیک** آدلانیر بیزیم یولدا. پیچیلتی سینیریندن هؤرولموش : قوپوز آدلی گؤرونور **یولسال ایم**لر گیبی. گؤز ایشیغیندان داها ایشیلتیلی : داها قیلاووز.

سونوچ :
آیاقلارین اوُجوندان باشلارمیش سورکلی یول اسکیدن بری : آیاقلارین اوُجوندان یاوروم!
اورالاردان اؤتهلردن دئگیل ده : **شیمدی بوُ**راسیندان ... باق!

(اییرمی) :
پارلاق بیر قارانقوُدور"آیدینلیق" دئدیکلری داشقین بیر کوَچوجوک یوُوارلاقلیق : (- «توپوغا وارمامیش سوُلارین دنیز ایله ساواشدیغی» گیبی یوُنوس دده م دئمیشکن-). دیکیلمیش اؤنوموزه ایکی یوَز ییلدان بری
بوشون بوشو : **اوُز** ایله **نه لیک**ه آلدیرماماق آلیشقانلیغی : ارینچسیز بیر اوُزای.
چوقسو **بیری** بؤلمک دئنه مک چاباسی ایدی شوُ بیر ده.

سونوچ :
اونلار یوقدور بوُرادا : یول گئدیشینده. **بوُ** دا **شوُ** اولاجاق کسین لیکله :
یوَرویوشوموزون **شیمدی** آدلی آخیشیندا : دؤم - دؤز **بوُرادا**!...

(اییرمی بیر) :
قوشاراق قوشماماقدیر یولون چاباسی دؤشونره ک دؤشونمه مه ک یاراتاراق یاراتماماق
وار ایدی یالنیزجا : یول شیمدی یوُواسیندا دینلن بیزیم بوُ **قوتآی** یاوروسو گیبی.

سونوچ :
بیز ایله **یول** : **وار** دیر دریندن اولان وارلیقلاردیر گرچکدیرلر **اوُزام** ایله **اؤت**ده (- **شیمدی** ایله **بوُرادا**-) دئوینیرلر.
(- بوُنا قارشین یولسال وارلیقلاری بوُلونمایان نسنه لر یالنیزجا **اؤته** دؤشکونلرینی ایلگی لندیره ر : **شیمدی** ایله **بوُ**رایی بیلمه دن-).

(اییرمی ایکی) :
تانری اؤنجه سی : **یول** وارایدی دئرکن تانری "**سونرا**"لاشیر : "اؤیله لیک"لره "شؤیله لیک"لره یئرلشیر. نیته کیم : «تانری بیر سونرادان **بیچیم**دیر یول ایسه اؤنجه دن بیر **اوُز**» بیزیم گئدیشسل یولدا.

سونوچ :
بیر ده « بؤیوک سورولار»لا اوُغراشماق بوُلانیق قاورام‌لارا سیغینماقدیر ایستر- ایسته مز.

(اییرمی اوُچ) :

دئوینگن بوُ یولون آخیشسال گئدیشی دولانیر- دولاشیر اؤنجه دن بری دئردی : بیزیم
یاشلی اوزان - چوجوقلوق چاغیمیزدا -. : یولون ارینچسل اوُزامی نین ان یالین ان یالینچ ان
قولای یولسال قانیتی شوُ!...

سونوچ :
چارپیجی آددیمسال گرچکلر «یولسوز لاشدیریلمیش دیلک آخیشلاری»نی سرگیلر بؤیله جه.

(ایبرمی دؤرت) :
ان یورغون ایرماق - سایریل اولسا بیله- توَم ایرماقلار گیبی دنیزی دۆشلر.
یولون کیشی یی ساغلار- سایری دئمه دن دۆشله دیگی گیبی.

سونوچ :
آخیش سؤزجوگونون یولسال آنلامیدیر بوُ بیزیم یولدا.

(ایبرمی بئش) :
کیمی دوَشونجه لری ایچدن آغلاماقلا کیمیسینی اوُجادان گوَلمکله آنلاتماق گرکیر - بیزیم یاشلی
اوزان گیبی -. :
(- «تاشدین یینه دلی گؤنول سوُلار گیبی چاغلارمیسین آقدین گینه قانلی یاشیم یوللاریمی
باغلارمیسین یاوو قیلدیم (بیتیردیم) من یولداشی اونولماز باغیریمین باشی گؤزلریمین قانلی یاشی
ایرماق اولوپ چاغلارمیسین من توپراق اولدوم یولونا سن آشوُرو گؤزه تیرسین شوُ قارشیما
گؤگوس گریپ داش باغریلی داغلارمیسین قارلی داغلارین باشیندا سالقیم - سالقیم اولان بوُلوت
ساچین چؤزوپ بنیم اوَچون یاشین - یاشین آغلارمیسین اسریدی یوُنوس-ون قانی یولداییم ایللریم
قانی (هانی) یوُنوس دۆشده گؤردو سنی سایری میسین ساغلارمیسین؟» -.)

سونوچ :
یولون یولساللیغی دیشلانیرسا یاشام گوَلمز یوَزوموزه. آددیم ایسه قیسقانار ایمره نر گوَلونچ بیر
اولای باشلانار دیرلیک-یمیزده. کوَچوجوک بیر ائیلمجیک بیله سونسوز بیر **اولوش** ایچه ریسینده
نیته کیم.

(ایبرمی آلتی) :
(- گؤک یوَزونده تانیش سسلی بیر قوُدوز گوَرولتو.: بیلینچدن آشیر- داشیر دا گوَلر نسنه جیکلریم.
قوُشلاریم آنسیزین باشقالاشیر باشقالاشیرلار : منیم قوُشلاریم. آرالیق آرادان قالقیر اؤت
قیسالیر. دیرلیک بیر ایستکدیر قوُش ایچین چیچکسی بیر دیلک : یاییلمیش چئوره یه. یوُقاریدا
: اؤلوم گوَلونچسو بیر اولاناقلیلیق دیر : اوُچسا دا باشیمیزین اوَستونده
سوَزولسه ده یوسماجاسینا.

سونوچ :
منگی شیمدی یوُواسیندا دینله نمکدیر بیزیم یاورو قوُشلارین اره کسیز اره کلری یالنیزجا - . :

ده گینی :

1- قوُش سوَرکلی کندینی "ائوت"لر.:   کیشی اوغلو آردیشیق (متوالی) کندی - اؤزونو یادسیر.
2- قوُش کندینی چوغالتیر.:   کیشی اوغلو کندی - اؤزونو ایگدیشله ییر (ایگدیش ائدیر).
3- قوُش بیر ده : گرچک لیک اوَزه رینده بوُلونان **دوغرو**یو سؤیلر گؤرونوشده سوَزولن اوُچوشویلا. :
نیته کیم قوُش "من بن"م   **وا**رام قالیق یولوندا   «من قوُش اولاراق   بن اولمایان دئگیلم» دئر.
بؤیله جه بیزیم قوُش کندینی ائوتلر   : یادسیماز کیشی اوغلو گیبی کندینی.   نیته کیم قوُش   «کندینی اورتایا قویما»نین بیلینجینه وارمیش اوُچوشویلا   کندی - اؤز اوْزه رینه دوْشونرک. آیریجا شوُ کندی - اؤز اوْزه رینه دوْشونمه یی   اوُچاغان بیر **ائتکین لیک** اولاراق اوْسته نمیشدیر قالیق یولوندا...

(اییرمی یئدی) :
- کیمی کئز   **وار**.:   کیمی کئز **یوق** اولورام دئردی   منیم **قوُتآی**-ا بنزر **جوَجوک گلین** آدلی قوُشوم.: آی گوَنش ییلدیز بیله دئگیلم   بؤیله یم بؤیله   آزاجیق   شؤیله : اؤیله   دئگیل ده آنجاق ...

سونوچ :
قوُش یول   قوشوش   قوشوق   ان اولغون گؤرونوش. : چارپیجی گرچک لیگین یولدا یوَروین دوغرولوغو.: بیر ده اوُنوتمامیشکن : منیم **قوُتآی**-ا بنزر **جوَجوَک گلین** آدلی قوُشوم : اوْنلو یایغین **اوْچله مه سوَره جی** دئدیکلری :   **ساو** (تئز)   **قارشی ساو** (آنتی تئز)   **بیره شیم** ی (سنتئزی) بیلمزدی بیلدیگیمه گؤره.: آیریجا « تین » ایله « اؤیکونچ »ه   ده آلدیرمازدی.   تین-ین گؤرونوشو اوْزه ریندن   اؤیکونچ-ون ده گله جگی   گئچمیشی اوَستوندن گوَله-گوَله اوُچاردی : **شیمدی**یه دوغرو.: بوُ ٌایسه - یانیلماییین!- بیر چاتیشغی (آنتی نومی) ساییلمازدی   منیم **قوُتآی**-ا بنزر **جوَجوَک گلین** آدلی قوُشوم ایچین... :

گؤلگه سی قیوانسین!
قیوانسین منگو گؤلگه سی!   آلاس!   آلاس!   آلاس!

(اییرمی سکیز) :   گؤموَتونو بیله گؤره مه دیگیم سئوگیلی" **یازان** " ایچین
«اؤلومو اوُیغولامادیر بیر ده   یولجولوق» : گؤک یوَزونده.:   اونونلا چیگین چیگینه   قول قولا   قوشماق.:
بیز واریکن : او یوقدو.   او واریکن   بیز :   **وار- یوقوق**دور.

سونوچ :
اؤلوم :   بیر اوُیقو   دئگیلدیر : اؤلوم.:   نیته کیم «یاقشی اوُیوماق ایچین اوُیاق قالماق» گرکیرمیش بیر ده.:   اوُیقو ایسه   دوْش چاییرلیغیندا   اوتارماقمیش   کیمی کئز.:   دینله نمک اؤته سینی دئنه مک گیبی بیر اولایجیق   :   یاریم بیر ائدیم.:   اؤلوم   بیر اوُیقو دئگیلدیر : بوُرادا اؤلوم.:
 دوْشسوز بیر آتیلیشدیر :   کندی - اؤز اؤته سینه گئچمک   :   بیلینمز(لیک) یوللارا قویولماقدیر یالنیزجاسینا اؤلوم.:   اؤلوم ایکی سسله ملی بیر سؤزجوک بیله دئگیلدیر سؤزلوکلرده توُتساق.:
باشیمیزین اوْستونده دولاشان : سویوق   سیجاق بیر قالیقدیر اؤلوم.:   اوُزایسال **اوُچ**لارین **بری**سینده   : گوَنجل آددیملاریمیزین بئزگین ایزلریدیر اؤلوم.:   اؤلوم دوُرماقسیزین   بیزیمله سولوقلایان سولوغوموزو اوغروجاسینا چالان بیر سانجیدیر   اؤلوم.:
کیشی اوغلونون قاچینیلماز "اورتاق یازغیسی" آدلانمیش   بیزده   :   یاشام ایله   یاشانان اؤلوم.:

اؤلوم کیمسه یی یاشاتماز : اؤلوم کندی - اؤزونو بیله...

(ایپرمی دوققوز) :
یولون منی گؤردوگو گؤز منیم اونو گؤردوگوم گؤزدور.: بیرباقیمدا قوُش گؤزونه بنزر
بیرآچیدان مانا. : نیته کیم یول ایله بیز بیردیر باشلانیشدان بری : ایکی گؤزوموز اولسا دا :
گؤرمزلر گؤزونده.:

سونوچ :
«انٹکین اول!» بیر ده ساقین! : نسنه لر بیزه گؤروندوکلری گیبی یوق اولدوقلاری گیبیلردیر...
اولدوقلاری گیبی یاوروم! دئردی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو

(اوتوز) :
اوُزاقلاردان گلمیشدی بیلینمه ین اوُزاقلاردان کیشی اوغلو :
اوُزاغینا بیرکئز اولسا بیله یاقینلاشمادی بوُرادان شوُ یاقین(لیق)دان : - یول آخیشیندان-.

سونوچ :
[- منیم اوُلو اوُیغور آنا - آتالاریم دئمیشکن : ... **کؤردوم ایرینچ یارلیغ اوُموغسوُز ایناغسیز بوُ تینلیغلار مونتاغ ائمگه کلیگ یولتا توُرورلار** : بوُ تینلیق (جانلی)لاری : داغینیق یوقسول موُتسوز یؤله ک سیز(دسته کسیز) بیر دوُرومدا گؤردوم : آجیلارلا سیزیلارلا سیغینتیلارلا دولو یوللاردا دوُرموشلاردیر...-.]

یوروملاما: بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان
یولسوز کیشی نه بیلسین منیم اوُلو اوُیغور آنا -آتالاریمین یولسال بوَگوشونو ... نه بیلسین! ...

(اوتوزبیر) :
بیر ده سورویلا : نسنه دن اوُزاقلاشیر کیشی اوغلو (-قوُش سورو سورماز. : یول دا قانیتلاماز کندینی آددیملارلا.-).: سورو ایله کندی آراسیندا بیر آرالیق قوُرور یالنیزجا : **بیز**.: سورو ندنلری آراماق اولسا دا : قوُردالاماقدیر چوغوکئز.:
بیر ده ساقین یاوروم! : آرالیغی قالدیرماق کندی اؤزونه یاقینلاشماق دئگیلدیر دئردی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

سونوچ :
{- گرچکده «بنزه شمه لر دئگیل ده آیریملاردیر بیر- بیرینه بنزه ین».: اؤلوم ایله یاشامین بنزرلیگی گیبی اؤرنه گین.:
آیریجا «**بنزر** یالنیزجا بنزرلیگینی دئگیل قارشیتینی (دا) بیلیر : بنزر» دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-.}

(اوتوزایکی) :
(- کیمینسه کیمی یوَرودوگو سؤزقونوسو دئگیلدیر یول گئدیشینده -.)

سونوچ :
نیته کیم یولون **اؤ**زودور کیشی اوغلو بیزیم یولدا : یولجو ایله یولدور بیزیم بوُ چیلغین قوشوقچو نسیمی دئمیشکن.

(اوتوز اۆچ) :
بیر ده (- منیم اوُلو دده لریمین گؤردوگو-) یولسال ایملری گیدیشسل اوُلالاری واردیر نسنه لرین یاریم نسنه لرین نسنه جیکلرین ده. : بیلمه دیک گؤرمه دیک یازیق بیزه!
اسریکدیک اؤنجه دن کندیمیزدن گئچمه میشدیک آنجاق. :
کیمیمیز «نسنه لرین آردیندا اوُیویان ساقلانان نسنه یی» آراییردی بیلگیچجه سینه.:
کیمیمیزسه گؤرونوشلرده سوَزولن-آخیشان گرچکلری آولاماغا قالقمیشدی بیلگینجه سینه.

سونوچ :
بیز یوُنوس دده م دئمیشکن : «کندی - اؤزوموزو» بیله بیله مه دیز
اۆسته لیک اولدوقجا دا موُتلو داورانیردیز قالیقسیز ائولریمیزده.

(اوتوز دؤرت) :
گؤرونن گؤرونمه ین نسنه لرین گؤرونمزلشدیگی یئرده سوُسار کیمی (بعضی) قوُشلار.:
بلیرسیزلیک بوُرادا بیر ایچه گیریشدیر:
«گئدیشسل لیکدن آخیشا دؤنوشدور».: بوُ بیزیم یوُنوس-ون نسیمی-نین سؤیله دیکلری :
«قوُش دیلیدیر موُنو سوَلئیمان بیلر آنجاق...»

سونوچ :
دیلین دیلی (-قوشوق-) اولماسا نه اولور یاوروم سنجه؟... :
(-نسنه لرین دیلی یوق دئرلرمیش منیم قوُشلاریم گیبی-).

یوروملاما :
توَم یولجو قوشوقلارین (قوشوقچولارین دئگیل ده!) گئدیشینده : قوشوقدان داها قوشوقسال داها ییرسال بیر قوشوق بوُلونماقدادیر یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

اوُیاری :
{- اوُنوتمامیشکن : بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلونون یئتکه لی بیر **قوُش بیلیمجی** اولاراق **قوُش دیلی** آراشدیریجیسی اولدوغو دا آرتیق "اوُچوشسال قوُش دیلی اؤیکونجو"نده بوَتون دیری - اؤلو قوُشلارین دیللری اوُزمانی گیبی اۆن قازانمیشدیر دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.-}

(اوتوز بئش) :
(- سؤره : بیلینجه دؤنوشور سوَرکلی بیزده بیلینچ ایسه کندینی دۆشونور : یول گئدیشینده. بلله ک آنلیقسیز اوُیانیر آنسیزین گؤزلریمیزده -)
اؤزبیلینچ یولا باسدیغیمیز ایلک گئدیشسل آیاقدیر بوُرادا ...

سونوچ :

کیشی اوغلونون یولو(نو) بلیرله مه سیندن چوق **یول**ون کیشی اوغلونو بلیرله مه سی
سؤزقونوسودور بیزده : کیشی دئگیل ده یولدور کیشی یی قوشدوران قوشوقلاشدیران...

(اوتوز آلتی) :
ساتین آلاجاقمیشجاسینا باقیر نسنه لره - بیزلره ده -
قارانقوُ قوشوقویلا ایشیغین یولونو کسمک گؤرمه مکدیر یولو کندی - اؤزونه باقماق دا
دئگیلدیر. (نیته کیم **بیلمک گؤرمک** دئگیلدیر سانیلدیغی گیبی : نسنه لرین اؤزه ریندن آتلاماقدیر
دئردی یول بیلیمجی بارچاآق تؤیون موزلراوغلو).

سونوچ :
نسنه لر آیریملی دیرلار بیرلیکده **بیر**دیرلر ده آیریملی لیقلاریندا ساتین آلینامازلار. : نیته کیم
سایبلامازلار قولایجاسینا.

(اوتوز یئددی) :
گئچیجی یوللار وار قالیجی یوللارا بنزر آزیجیق باخیشلارینا دؤنوشر ائوجیل قوشوقچونون
وارااولوشونا دا
دئنه ییم اؤستو سالاقلیقلار دؤنگه سی شوُ یاوروم! : کیم نه دئرسه دئسین.

سونوچ :
گئچیجی ایله قالیجی آراسیندا اولان ایلینتی بیلن ایله بیلینن آراسیندا اولوشان بنزرلیک دئگیلدیر :
اولان ایله اولمایان دیر : بیزیم یولسال بوَگوشده.

(اوتوز سکیز) :
اونلارین یوز یولاقلاردا اوُیودوقلاری اویالاندیقلاری باخیشلاری نین توُتارسیزلیغیندان
یاغماقدادیر قوشوقلارینا.
(- یولون آتار دامارلاریندا قان سونسوزجاسینا دولاشان بیر یولدا اولوش وارااولوش دوروُقلارینی
بیله گئزیده بیراقیر...-.)
ایلغیملارا- پوُساریقلارا- یالغینلارا گؤمولموش قوشوسوز قانلار اونلارینکی یاوروم! دئردی یول
بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

سونوچ :
«قان اؤزوت-دور قان ایله یازیلان اوقوماغا دگر یالنیزجا» :
- «قانین اؤزوت اولدوغونو اوُگرندیک آرتیق» : **بیزین** گئدیشسل یول آخیشیندا. قان دا اؤزوت ده
بیزیم یولا دؤنوشور بیزیم یولا... **بوُرادا**!...

(اوتوز دوققوز) :
یالنیزجا قیسا بیر اؤیکونچسل گیریش گیریشیمینده بوُلوندو **بیز** : دوُرماقسیزین دگیشن - دئوینن
آخیشسال یول اؤیکونجونه.

باشلانیشی اولمایانین سونو دا اولماز دئرلر بیزیم بوَگو- اؤکمنلر : اؤنجه سیزدیر سونسوزدور منگی دیر بیزیم یول نیته کیم.

سونوچ :
«دگیشمه ین بیر وارلیغین اؤیکونجو ده اولماز» یاوروم! نیته کیم بیر بیلینچ وارلیغی دیر اؤیکونچ: اؤزبیلینچ دئرمیش کیمیله یین اؤرنه گین. «سوَرکلی بیر نسنه نین بیلینجینده اولماق - او نسنه نین- بیلینجینه وارماق»دیر : **بیزیم یولدا**. ان سوندا ایسه : بیلینجینده یوُوا قوُرماق منیم قوُشلاریم گیبی. کندینی ده بؤیله جه قانیتلار کیشی اوغلو کندی - اؤزونه.

(قیرق) :
آغاچلاری آغاچ آدلاندیرماق دئردی - هله - اولاسی. بیتکیلر بیتکی قوقویور یوَرویوشوموزده چیچکلر ایسه بیپارسی قالیق.
قوُشلار - یاورولاریم منیم- تانسو دۆشلریمی بزه بیرلر سوَزگون اوُچوشلارییلا گؤگ یوَزونده.
بؤلوشمک ایچین بیر نسنه میز یاریم نسنه میز وار بیر ده : یولسال اللریمیزده.

سونوچ :
منیم اوُلو دده م قورقوُت دئمیشکن : بیر نسنه وار یوَرومگه آنجاق ...

(قیرق بیر) :
اؤنجه لیکله دینگین بیر دینگینلیک گرکیر.: سونرا یوَرومک بیر یئره گئدمه مک ایسته گی- دیله گی هئپسی بو! : یولا قویولماق گرک «اره کسیز اره کلی لیک» اولسا بوُ گرک.

سونوچ :
یول-ون گئچمیشی بیزده **شیمدی** ایشیغی آلتیندا یوَرویور : **بوُ**رادا بیزیمله...

(قیرق ایکی) : (بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-نون اؤفکه لی تؤره دیشی قوشوقلاریندان بیر نئچه دیزه)
- قورقماییر قورقویو بیله اؤته لشدیریر. شوُ سارساق قورقمازلار ایچین توَم نسنه لر:
تینلی - تینسیز یالنیزجا بیر اؤره تیم اؤزللیکله توَکه تیم آراجی.
توَکه ت! توَکه ت! سنی ارسک چوجوغو! : کندینی توَکه تدیگین گیبی توَکه ت!

سونوچ : (بیزیم بوُ سوَلئیمان اوغلو-ندان)
اوُیغارجا قوُشلار بیلگه جه بیتکیلر اؤکمنجه سوُلار بوَگوَجه آتلار دۆشونورجه داشلار دا وارمیش اورادا
او یولدا **اونلار**دان او یاراماز "کیمسه - اولای"لاردان اؤنجه ...

(قیرق اۆچ) :
من بیلینجینده یوُوا قوُرماق اولموشدور سونرالار : قوشوق. ایلک قیویلجیملارین پارلادیغی یئره یؤنه لیش. سؤنمز یوُلا سؤنمه میشدی آنجاق ...

سونوچ :
ائوجیل قوشوقچو(لار) سئوینمه سین بیر ده : **من**ین ایزینی سوَره لیم بیز اؤیله یسه دییه...

(قیرق دؤرت) :
من قاپیسی نین بیله بیر قانادی سوَرکلی آچیق قالیر "اونلار"ین ائوسی قوشوقلاریندا. : ائوه سیغمادی
بیزیم من : آخیشسال اؤیکونچ گئدیشینده.
سونوچ :
بیر ده بیزیم گوَلر نسنه لر گوَلر یورویوشلر گیبی قونوشار چوغوکئز : بیزیم یولدا.

(قیرق بئش) :
سیرتینی سؤزجوگه ایمگه یه آیریجا "قوشوقسال"لیغا دایایانلار دا واردیر. :
اوْسته لیک ایگن چوق اؤکوش کؤپ. :
بیر تاقیم اویالاییجی قاوراملار دوُمانی شوُنلار : یول دیشی قوُرغولار تاساریمی دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

سونوچ :
- «بیلینمه یه نی بیلینیر دوُروما گتیرمک اونو ساقلاندیغی یئرده بوُلوب دا دیشاری چیقارماق **(گؤزه تیم آلتینا آلماق!)** ایمگه سی». : اونلارین ائوه قاپانیش ائوجیللشمه سایریلیغی نین بیلگیچجه اؤرتوسودور بیر ده شوُ گؤزل آنلاتیملار یاوروم!

(قیرق آلتی) :
دیبسیز اوُچوروما یوللانان یولاقلارین بوُلانیق بلیرتیلریدیر شوُ!. : کندی - کندینی
کندی اوْره تمیش بیر تئجیم نسنه سی دوُرومونا گتیرمیش : ائوجیل قوشوقچولارین دوْرتوسو.:
قوشوغا اوتورتدوغونو سانیر ابییجه سینه بیر ده : **اؤزنه** ایله **نسنه** آدلاندیردیغی یاپینتیلاری.

سونوچ :
قارشیسینا چیقان دئنیشدیریلمیش ائورن آجیناجاق قاوراملار بیغینی یالنیزجا : (اؤزوتون تاشلاشماسی تینین تاشیللاشماسی دئردی بوُنا یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو).

(قیرق یئددی) :
باشقاسی نین -اؤته کی نین ده- اؤلچوسونه دؤنوشمک گؤزگوجه سینه : اؤزوت ایله گؤوده نین بلیرسیز سؤیله شیمی.: بیر کؤتو اویون موُ یوقسا گؤوده نین سیرتیق اؤزوتسوزلوگو؟
«گله جک نسنه لره دوغرو قوشماق» آدیلا : اوْزولور آسیلیر سویولور نسنه نسنه دن «نسنه لره اؤزنله باقماق بیر یانا دوُرسون ... ... ».

سونوچ :
«بیر- بیرییله باغداشان گؤوده لر آدیملار بیر- بیرلری نین یولسال گوَجونو چوغالتیرکن
بیر- بیرییله باغداشمایان گؤوده لر آدیملار ایسه کندی یولسال گوَجلرینی یوق ائتمکده گله جک آدیلا...».

نیته کیم : کیمسه گله جک(ین) اؤیکونجونو اؤیکوله یه مز بیزیم شوُ چوق بیلمیش بیزدن یئگلر بیله.

(ده گینی :
-"**گله جگه دؤنمک**" ده گله جگه سیغینماغین باشقا بیر قیلیغی اولسا گرک یاوروم! دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.-)

(قیرق سکیز) :
بیزیم شوُ بیزدن یئگلرین دۆزمه جه «قوشوق(سال) قوُراملار»ی دیشینا چیقماق ایسته مز ائوجیل قوشوقچو.: اؤزللیکله بیزیم شوُ سئوگیلی «قوشوقساللیق» دۆشکونلری ...

سونوچ :
اؤرنه گین بیزیم یولا سیغماز شوُ باشغین (کلاسیک) دئدیگیمیز ییلدیزلار.: نوایی فضولی باقی غالیپ-ین "عرپسیم عجمسیم" "اؤلچه ک"ین دیشینا چیقامادیقلاری گیبی... دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

(قیرق دوققوز) :
توَم اؤیکونچلرله ایلگیله ندی : **بیز**.: اؤزللیکله یول - قوُش اؤیکونجویله. آیریجا اؤیکونچجولوک اوُزمانلیغی دا بؤیله جه ائورنسل لشدی - بیلیندیگی اۆزه ره - : یول آخیشیندا...

سونوچ :
بیز یالنیزجا کندینی ائوتلر یول گئدیشینده. : **اؤیکونچ** ایسه آددیملاری نین گئریده دینله ندیگی **ایزلر**یدیر اوُلاسی دیر **بیزی** ایزله سه ده ایزله مه سه ده.

(اللی) :
کندینه تاپیناقمیشجاسینا تاپان بیزیم بوُ شوُ ائوجیل قوشوقچولار.:
ائوره نه بیر ده : آت قوُش داش آغاچ یول اوُغور بؤجه گی گؤزویله باقسایدیلار دا...

سونوچ :
نه اولوردو یاوروم سنجه ؟ نه اولوردو ... دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

(اللی بیر) :
ایلگی - چیقار سایریلیغینا یاقالانیریکن : قوشوق یول قاپاتیجیلیق یاپار کندی - اؤز آخیشینا...

سونوچ : (بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو-ندان)
سویوتو سوموتا باغلاماق یئتی سیندن ده قونوشار بیر ده او ار... س ... ک چ ... غو...

(اللی ایکی) :

یئلته ک   باشی بوش   یوَرومکدیر ائوجیل قوشوقچونون یوَرویوشو.: کندی - اؤزو بیله سالاقلیغی نین آیریمیندا.:
گئدیشسل یول یوق اولدو اللرینده   گرکسیز نسنه لردن سویونماق آدییلا.
(یاریم - یامالاق سؤزجوکلر- ایمگه لر بیغینی...)

سونوچ :
«یئتیلر آراسیندا بیر اوُیوم ساغلاماق» بیر یانا دوُرسون. : ایمگه لم ایله اوُس   آنلام ایله دوُیوم آراسیندا "اولوشان" سونو گلمز : بیزیم شوُ بیزدن یئگلرجه سینه ساواشیمی   داها دا گرگینله شدیرمه یه قالقیر ائوجیل قوشوقچو   قوشوقساللیق آدییلا : سئوینه - سئوینه دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

(اللی اوُچ) :
(-«ائورنسل قوشوق» دئدیکلری   «ائورنسل لشمه» دئدیکلریندن داها گولونچدور.:
"بیزدن یئگلرله شمه"نین   تایلانسی   بویون باغیلی   چاغداش   آدی اولسا گرک شو!
شؤیله دئگیل می ...؟-)

سونوچ :
«بیراقین یاپسینلار   بیراقین گئچسینلر».: ائوت بیراقین ... بیراقین آ...   آ ...   س ... نلر

(اللی دؤرت) :
بیر قوُش بیلیمجی نین قوُش اؤوگوسو-ندن دیزه لر :
یونتولمادی قوُشون گؤزه للیگی   چیزیلمه دی یازیلمادی   گؤرولمه دی ده   باقیلدی یالنیزجا بیر کئز   نه یازیق!   اویسا یول-ون یئتگینله شمه سیدیر   قوُش   یولون سالتیق گؤزه للیک گؤرونوشو. قوُشون گؤیچک لیکلرینی یانسیتان بیر گؤزگودور : **قوُش.**
بیر ده **گؤزه ل** دئگیلدیر یالنیزجا   **گؤزه للیک**ین کندی - گؤرونوشو تومویله.:
نیته کیم اوُچوشو کندینی قانیتلاماز بیزلره   یوسماجاسینا داورانمادیغی ایچین.
بیزی دئوینديره ر   دوْشوندوره ر   قاناتلاندیرار دا.   اوُچوشسال بویا اؤنگلرین آچیق گیزینه آغدیرار بیزی.
یولدور یولجودور قوشوقچودور اوُچار باشیمیزین اوَستونده : **قوُش.**
سوَزولوز   آچیر بیزی کندی- اؤزوموزه: قاپاتیر دا کیمی کئز سیوری گوَرولتولره اؤنونده.:
اؤزگورلوک-دور یول گیبی   دینله نیریک قاناتلاری نین گؤگسل گؤلگه سینده : دوْن - گون ...

بیلگیچجه بیر آچیقلاما:
(- **گؤزه للیک** قاوراما باغلی دئگیل   قاورامدان آسیلی دئگیل من بیلدیگیم -)
قاپیاق بیر چیغیری سئچمیش او قوشوقچو دا : «گؤزه للیک = گؤزه ل سوَرکلی شاشیرتیجیدیر» دئردی.
تانیمادیغیم باشقا بیریسی ده   :   «گؤزه للیک سیمگه نین سیمگه سیدیر. نیته کیم آچیقلار آچیقا ووُرور آنلاتماز بیر نسنه یی». (- اینانین! من ده قوُلاق سوُچلوسویام آنجاق بوُ قونودا -)

باشقا بیر قوشوقسال ساو! :
گؤزه للیک گؤزه سسله نر   ائگره تی لیک (چیرکین لیک) قوُلاغا دئردی بیزیم بو بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو.

یوروملاما :
کیشی اوغلونون ائدیملری ائتکین لیکلری بیر- بیرینه سایغی سیزلیق ائدرکن :
آیاقدا توُتار بیزی آراسیز اوُیارار یولسال کندی- اؤزوموزه اوُیوم ساقلاماغی اؤگره تر آیریجا بیزه : **قوُش**.

- منگی گؤلگه سی قیوانسین!
قیوانسین منگی گؤلگه سی!

سونوچ :
اوُچاغان سایدام بیر گیزدیر گیزی آچان آچاردیر آچقیچ دیر دا اوُچوشونا بنزر یوُواسینا دا

- توُتقولو بیر آراییش اولسا بیله -.

قوشوقچو ایله یول آراسیندا دیکیلمیش ائوجیللیگی گیده ره ر آنجاق.

(اللی بئش) :
"**سونلونون**" (- بیزیم -) ایچینده ایچریسینده یوَروین سونسوز بیر ... بیر ...

سونوچ :
آنلایا بیلسه ک ده بیر ...

(اللی آلتی) :
ایسته نچ دئدیکلری بیزیم بوُ اوُچاغان سایدام **گیز**دیر : قوُش. دۆشلریمیز دوُیغویو آزیجیق ائگیتسه ایدی اونلارین (-ائوجیل قوشوقچولارین-) گیزه مجی چؤللوگونه دۆشمزدی بیر ده بیز.

بیز یم اؤده ویمیزسه اولمایانلاری - اولماسی گرکنلری ده - یوق یالنیزجا اولانلاری - اؤرنه گین بیزیم یولو- یوَرومک اولموشدور باشلانغیچدان بری.

سونوچ :
گیز دئدیکلری واراولمایاندیر اولان ایله اولماسی گرکن - بیله- بیردیر: اؤزده شدیر ده.
یول ایله یولجونون بیر اولدوغو گیبی.

(اللی یئدی) :
یورومک بیزیم یازیلمامیش **یازغی**میز آیریجا **آلین یازی**میزدیر دا. بیلمه دیگیمیز تانیبامادیغیمیز نسنه لر یاریم نسنه لر بیر ده : **بوُلونچ ازینجی** دییه بیریسی ده دیکیلیر اؤنوموزه اۆسته لیک -یورورکن اؤرنه گین-
قاپپاق قایاغان چیغیرلارین یازغیسی گیبی.

سونوچ :

"قاورامسال دۆشونمه"یی کندی آلین یازیسینا دۇنوشدورور ائوجیل قوشوقچو ... :
منیم یاوروجوق قۇشلاریما بیله گرکمه ین بیر بیلمم نه! ...

(اللی سکیز) :
«باقیلاجاق بیریجیک یئر **یول**دور» : اۇیکونچلشمیش اۇیکونچله شمه میش یول.
بۇرادا **بیلمک** دئگیل ده یاوروم! : "آن- لاما - ق"دیر (یولا قویولماق داها دوغروسو) یول.
بیر ده : ایلکل آنلامسیز - آنلاملی دوَشونمه لر اوُیوموسوز یوَرویوشلر بیله اورادا (-آبارتیلمادان اکسیلمه دن-) کندی یوق آنلاملارینا قاووُشیرلار.

سونوچ :
منیم اوُلو اوُیغور آنا-آتالاریمین دئدیکلرینه گۆره : **«اووت اۇنگلوَگ** (اود رنگی) **قیپ- قیزیل ساچلارین**(ی) **آرتلارینا** (آرقالارینا) **ایدیپ** (آتیپ) **»** : بیلینمز سوُلارا دوغرو یوللانان بوُلاقلارین «سوُلاشما»سی نین آخیشسال آنلامینی دوُرماقسیزین آراماق... آرارجاسینا قوشماق... ائوت...

(اللی دوققوز) :
سیوری یوَرویوشلرله ائشکین بیر آت گیبی اوُچسا دا : بیزیم **قوُتای**ین گۆلگه سی باشیمیزین اۆستونده قاسیرغالی یوَرویوشلرین توُتقولارینی آووندورار. آوونتی (تسلی) ایسه :
یوللوقوموزون ان بای اوقشاییشی دیر یول گۆزونده. : ایمگه لره بیچیملره بیچینیملره بئتیلره تاسارلارا تاساریملارا تاساریلارا دۆشله ملره بیله گرک قالمادی آرتیق.

سونوچ :
آنلاتیلماز بیر گوَلومسه مه ایله باخار ائوجیل قوشوقچو یولجو قوشوقچویا : کیمی -یولدان چیقمیش- قوشوقچولارین منیم اوُلو دده م یوُنوس-ون یولسال قوشوقلارینا باقدیقلاری - گۆرمز باقیش لار(ی)- گیبی.

(آلتمیش) :
(- بیزیم گئدیشده یوَرویوشده آخیشدا یولون باشات اولماسی - سانیلدیغی گیبی- ندنسیز بیر قاچ بیغین یانیلساماٌلار ایمگه سی دئگیل ده یولسال گئدیشدیر : کندی یولونو یوَرور یالنیزجا... -.)

سونوچ :
یول بیزده - سؤیله ننلرین ترسینه - : بیر آنلاتیم بیچینیمی دئگیل ده (نیته کیم **اوُزوت** دا دئگیل یول) اولسا - اولسا گئدیشین اۇنو آلینماز آخیشین دوُر! دئییلمز آددیمسال دئوینگن بیچینیمیدیر یالنیزجا.

(آلتمیش بیر) :
یول ایچین دئردی آراوئرمه دن بینه له مکدن «ایکیله یوَ»له مکدن ده اوُسانمازدی. :
او دئدیکلری او دور "او" اولمایاندیر دا : **بیز** اۆرنه گین...

سونوچ :

او   او   اولاراق   او   اولمایاندیر   دا : یول آخیشیندا.:   نیته کیم بیر ایرماقدا ایکی تۆر
سۆ   آخماز اوغلوم!   دئردی منیم آتام سوَلئیمان جاواد اوغلو ...
بۆ «اۆنوتولموش اۆنوتدورولموش   یولسال بیر دوَشونمه نین اؤیکونجودور
اؤیکوسودور...».
بیر ده : « **سوُونگ آداقی آنداغ بولسار   اوُلوغ قوُمقا توُرسار   سوُو قوُم آلینگا ایلینسر ... »** (سوُیون
آیاغی [آخیشی] اوُلو قوُملوغونا دایانسا   سۆ قوُمون اؤنونده تاقیلیب قالسا) نه اولور سنجه یاوروم   نئجه اولور شۆ؟
دییه سورارلاردی منیم اوُلو اوُیغور آنا - آتالاریم ...

(آلتمیش ایکی) :
اؤزل بیر ساودا بوُلونمایان چیچکلر واردیر   یول گئدیشینده. : بیزیم یولا دا بنزرلر یانی - سیرا.
گیزلی بوُجاقلاردا ساقلانارلار کیمی کئز   :   منیم **قوُتآی**ا بنزر **جوَجوک گلین** بیله بیلمزدی یولسال
ییپارلارینی.

سونوچ :
بیر ده   کندی اوُچاغان کوَچوجوک بئیینینی ده یورمازدی بوشو- بوشونا (سنین گیبی!).

(آلتمیش اۆچ) :
قوُش کندی یوُواسیندا دینله نر.:   دینله نمک ایسه دۆشونسل سیزلیکدیر   اؤزگورلوکدور   قوُش
ایچین.: نیته کیم قوُش اوُچارکن بیله قاناتلارینا دۆشونمز   یوللوغا   آزیغا   اؤزللیکله ده دۆشونسل
آچیدان یاناشماز.: قوُش   بیرکئز اولسا بیله   اوُچاغان بئیینینی قاوراسالااشدیرماز.
نه موُتلو بیزیم قوُشا!   یاشار   آنجاق   ها!...   یاشار...

منگی گؤلگه سی قیوانسین!
قیوانسین منگی گؤلگه سی!

سونوچ :
بنزر بیر بویادا بیر اؤنگده اوُچماز : بنزرلیک ایچینده   بنزرسیزلیک سرگیسیدیر :   بیزیم (-
قوُش-)   **قوُش**.

یورو‌ملاما :
یول   بیر قاوراما دؤنوشریسه   آرتیق یول سایيلماز

یوللا   سؤیله شی   : آچیق بیر سؤیله شیم دیر
نیته کیم بیزیم یول   -یول اولاراق-   یولون ائورنسل کئدیشسل بیلگیسیدیر   بیلیمیدیر...

ایشته بۆ یول!
بۆ یول ...   بیزیم یول بالام!...   دئردی منیم آنام :
یولون آچیق اولسون یاوروم!

قانيم هئـــــــــــــــــــــــــــــى!

دؤردۆنجو تزگينچ

یوللا گئدیش : "قارا اوُس"

... ...
... ...
... ...
... ...

یول گئدیشسل بیر ائورن دیر یول. :
دیکیلیب آددیملاریمیزین اؤنونه باشلانغیچدان بری
یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو

«اؤیکونچ دایانمیش بیزایسه " **سونرادا**" دؤنه میندە یاشاییریز» دئردی یولسوز بیر ائوجیل اؤیکونچجو /

بوُ **بیزیم یول** شیمدی-یه دک یازیلمیش ان گرچک آخیشسال اؤیکونچدور یولون دوُرمادیغی - دایانمادیغی گیبی اؤیکونچ ده دایانماز دوُرماز دوُراماز /

یول **سون** دئگیل "**سونراسی**" یوقدور دوُرماقسیزین باشلانیشینی آنیمساتیر بیزلره :
نیته کیم سوَرکلی باشلاریز بیز یولو گئدیشیمیزله /

کیشی اوغلو "**داورانیش**"لار ییغینی دئگیل گئدیشسل بیر دئوینیمدیر یول اوُزانتی سیندا : دؤشه - قالقا یوَروسه ده چوغو کئز /

یوَروین کیشی ایله یاشیتدیر یول : "من بیلینجی" گئدیشین ایلک ایشیلتیسی اولاراق یولدا اولوشور یالنیزجا /

کندی آددیملارینین دیشینا چیقاماز یولجو- قوشوقچو : «ایراسی نین یولسال اویوقلاریندا گیزله نن» ایزلرینی یوَرویور یالنیزجا /

یول "من"ی "سن"ده سنی منده یوَرومکده دیر : بوُ بیزیم یول /

یول گئدیلمه سی گرکن آچیق بیر هؤروت-دور: بیتمه میش یاشامین توَکنمز هؤرگوسودور :
اؤنوموزده اوُزانمیش باشلانغیچدان بری /

کیشی نین **نره**سی اولمادیغی گیبی یولون دا **ندنی** یوق : «قیزیل چیچگین ندنی اولمادیغی» گیبی /

کیشی اوغلو یولسال بیر آخیشدیر : نیته کیم اولوشو یولدور /

کندی - اؤزونه گؤچمکدیر دوُرماقسیزین : یول /

یولجو- قوشوقچو یولون اوُزایی دیر : اویلومو دا اوُزامی دا اوُزانتی سی دا
قوشماقدیر نیته کیم : قوشوق(چو) بیزده /

دۆشونن   دۆشونولن   دۆشونجه   اؤزده شدیر بیزیم یولدا   **بیر**دیر :   یول   آخیشیندا /

کیشی اوغلو یالنیزجا کندی - اؤزونو یوَرویه رک یوللاشیر   یولساللاشیر   :   اؤزگورله شیر **اؤزو** اولور /

تین :   **تینلیق**لارین اؤزگور اؤزبیلینچلی **اؤزوت**ودور   یول گئدیشینده /

یوَرویوشده   گئدیشده   :   باشلیجا یاشامی   یاشاما اؤزگو اولانی دا   اؤگرنیر کیشی اوغلو /

کیشی اوغلو : یالنیزجا کندی یوَرویوشونون اؤزه تیدیر   :   بیزیم یولدا /

(- بوتون نسنه لر بیریجیک یولدور : "گئچمیش- شیمدی- گله جک" دئدیکلری نین ده   دوغرو- یالین آدیدیر   یول بیزده -) /

«بیلینچ ائورنین قوُرساغی» دئگیل بگیم**!**   یولون اوُزامیدیر /

کیشی اوغلو ایله یول آراسیندا اولوشان سونسوز سؤیله شیملرین سونوجودور : **بیلینچ** ایله **اؤزبیلینچ** /

بیلینچین سارسیلماز اوُلو(تملی) **اؤزبیلینچ** دیر : یولدا اولوشور یالنیزجا :   یول گئدیشینده /

«کیشی اوغلو بیلینچ دیر»سه :   بیزیم یول اؤزبیلینچ دیر باشدان بری /

دوغرولوق دیلین یاراتدیغی بیر قاورام اولسا دا   یولسال سؤیله شیملر سونوجو اورتایا چیقمیش گئدیشسل بیر **اؤزبیلینچ**ه دؤنوشور   :   بیزیم یولدا بؤیله جه سینه... /

آچیقلاما :
{ **دوغرولوق**ون کندی - اؤز ایچینده یوق (بیر یانیلساما سونوجو اولاراق) اولدوغو وارساییمی گؤزاؤنونه آلینسا بیله   یینه ده ایچکین نسنل گرچک بیر دوغرولوق (اؤرنه گین: یوَرومک) گئریده قالیر.   کیمی چیغیر آچیجی دؤشونورلرین : **دوغرولوق**و   آنلاماق   آلغیلاماق دئگیل ده **گؤرمک** آدلاندیردیقلاری اولدوقجا دؤشوندوروجودور بوُرادا دئردی بیزیم بوُ بیزدن یئگلربیلیمجی یول اوغلو. }

ده گینی :
"بیلینجی بیلمک" (**اؤگرنمک** دئگیل ده)   "بیلینجی بیلینچ لشدیر مک"دیر : یول آخیشیندا دئردی یول بیلیمجی بارچاآق توُیون موَزلراوغلو.

{ اوُمای قاری ننه مین بیر قوشوق-ندان دیزه لر :

...ایلک کئز اولاراق   گؤرونور بیر بیلینچ گیبی قونور اللرینه دوغرولوق

- کندی ائگیتیلمیش دوُیغولاریلا قوُردوغو یوُوادا یوُمورتالار بیلینچ نیته کیم...-
- توُت منی**!**   اوقشا منی**!** دئمه دن
او بیزیم اؤکه لر اؤکه سی نین اللرینه بیله قونمامیشجاسینا داورانیر

دوغرولوق یاوی (یاغی)لاری سوَرگون ائتدیلر اونو یوَرویوشلریندن **اؤته**یه آتدیلار **بری**دن }

واراولماق یولسال آددیملاریمیزین اؤنونده یوَروین **ارینچ** (حضور) دیر /

ائتکین لیکلریمیز ارینچ لیگیمیزی سرگیلر آددیملاریمیزین اؤنونه /

ارینچ یالنیزجا یولدا بوُلونور یولدا یوَرولور /

ارینجی یوق ائدنلر گؤلگه سینه سیغینارلار قوُرو آدینا بارینارلار /

یول - ارینچ آیراجا (پرانتزه) آلیناماز : گؤوده سی یولدور تینی اؤزبیلینچ آیراجا سیغاماز گؤروندوگو گیبی /

"**وار**"دیر یول واراولور اولوشور یئنی لشیر دئوینیر دگیشیر یؤنه لیر بیزه یؤنه تیر بیزی یول بیزدن آسیلی بیز یولدان گؤوده-نین تین-دن آسیلی اولدوغو گیبی : قوشوت یوَرویوش /

یولو(ن) ییتیره ن کیمسه کندینی ییتیرر **بری**دن اوُزاقلاشار : ارینجینی **اؤته** لرده آرار /

یول قونوشارکن کیشی اوغلو سوُسار یوَرومه یه چالیشار /

یول آراسیز بیزی دۆشلر بیزی دۆشونر /

وارلیق ایله یوقلوق دئدیکلری بیزیم یولسوز سویوت قاوراملاردیر : بیر **ائدی** (هئچ) بیزیم یول ایچین گئچرلی دئگیلدیر /

بوشلوق ایله قارغاشا یولسوزلوغون ارینچسیز اوُچورومودور : گینه ده بیر **ائدی** /

یول-ون **تؤزو** ایلینه گی (عرضی) یوقدور : یورولماز یولجوسو واردیر /

یولا وارماق -یولدا اولماق- یولو آلغیلاماق یولا آرقا دوُرماقدیر یولا یؤله ک (دستک) ساغلاما قدیر : نیته کیم کیشی اوغلونون یؤله گی ایله یوَرور یول بیزیم یولدا /

{ نازخانیم قاری ننه نین گیزلی قوشوقلاریندان بیر نئچه دیزه :

...گؤزده بوُ قوُش! آنلیقدا یاپراقلانان شوُ آغاچ! الده او داش! :
بیر باقیمدان یولا بنزر
بیر آچیدان داشا قوُشا آغاجا گؤک یوَزونه

- **کؤچونوز اؤدۆش** (ساعات)ونوز نئچه دیر بالام؟

- یانیتلار بیر آغیزدان : قوُش داش آغاچ گؤک یوزو-

- **شیمدی**دیر آنام   شیمدی سوَرکلی بیزده   :   بیزیم یولدا بوُرادا}

گئچمیش ایله گله جک آراسیندا آخان **شیمدی**یه وارماقدیر یول   :   **بوُ**رادا : شیمدی قوینوندا /

آخیشسال **شیمدی** اؤیکونجونون ان دوغرو- ایچده نلیک اؤیکوجوسودور بیزیم یول **بوُ**رادا /

اوُغراشماق دئگیل یوللا   -ائوجیل قوشوقچولار گیبی-   قوشولماقدیر اونا   کندی-میزی اونا
آولاتماقدیر توَمویله اره ک /

بیلینچلی گؤزلرده دیر یول : سوَرکلی **بوُ**رادادیر   :   بیزیمله بیرلیکده   یول گئدیشینده /

یولدان آشیپ - داشیر بیزیم یولدان /

یول   یولجویا دؤشونن قارشیلیقسیز بیر گئدیش دیر /

بیزی :   کندی- اؤزوموزه گؤتورمکدیر یول /

سوُسور   دینله ییر یول   چوغو کئز :   نه   نئجه   سؤیله یه جگینی یوَرویور /

توَم گئچرسیزلیکلری   گئچرلی قیلماقدیر بوُ بیزیم یول   بیزیم یولدا/

یول دوُرماقسیزین   یوللاییر   یوللانیر   یوللاندیریر /

یول کندینی گیزله تمز   گؤردورور   گؤروندورور بیزه /

یول   بیزی کندی - اؤزوموزه گؤرونچله ندیریر /

یول دئوینگن بیر ارینچدیر :   کندی **شیمدی** گئدیشینده /

یول-ون یولسال گیزلری یالنیزجا   :   اوُزانتی سیندا آچیقا ووُرور /

یول **اؤته سل** آنلامدان آرینمیش   آخار بیر **بریسل(لیک)** دیر

یول یوروملاناماز   یورومون کندی - اؤزودور نیته کیم /

یول چیپلاقلیق دیر   یالینچلیق دیر آچیقلیق دیر /

یول آقیجاسینا (جؤمردجه سینه) بیر اؤلوش- بؤلوشدور /

یول اؤزله دیگیمیز یوُنوس-جاسینا بیر یولسال دینله ییشدیر /

یول   **اؤت** دور   **اوُزای** دیر   **چاغ** دیر   اوغور (واخت)دور **کؤچ** (ساعت) دور   **اؤدؤش**دور /

یول   کندیمیزی اؤلچه جک اؤلچوتدور   اؤلچه کدیر   اؤلچودور /

یول   آددیملاریمیزین   گئدیشیمیزین ارینچسل آوونتی سیدیر /

یول   سوَرکلی کندیندن اؤنجه قوشان بیر اوُزانتیدیر /

یول **آنلامایی** گئدیشسل **آنلاماق** قیلماقدیر : بیزیم یولدا /

یول   آنیدیر   آنیشدیر   آندیریشدیر /

یول : دیلین   دۆشونمه نین   قوشوغون   قوشونون   اوُزوتون آددیمسال دوغرولوغودور/

سونوچ یئرینه :
گئچمیش شوُ یاقینلیقدادیر :
یول قوینوندا سوَرکلی **شیمدی** اولور : گئچمیش
گلجگه دؤنوشور **بوُ**رادا : **بیز**

(- «بوتون نسنه لرین گئچمیشه بنزرلیگی» ساوی   شوُ اولسا گرک اوغلوم   دئردی منیم آنام سون گؤروشوموزده-.)

ایمدی نه دئمک ایسته مه دیگیم بللی اولسا گرک یاوروم! : - ان آزیندان بوُرادا-
یولا قویولماق سوُسقو اولسا بیله : قونوشماماق دا دئگیلدیر
نیته کیم سوُسقو آرتیق سس سیزلیک دئگیل بوُرادا
دوُرغونلوق - دینگین لیک ده سایلماز آیریجا...

بوُ یول بالام!
ایشته بیزیم یول ...   دئدی منیم آنام :   یولون آچیق اولسون!

« یوُرت اوغول اوُغرون آچیق اولسون ساغ - اسن واروپ گله سن! گله جگین وارسا » :

قانیم   هئــــــــــــــــــــــــی!

... ...
... ...
... ...
... ...

آچیقلاییجی سؤزلوک :

A

آبارتماق (Abartmaq) : بیر اولایی ویا هرهانگی بیر شئیی اولدوغوندان داها آرتیق گؤسترمک، عوثمانلیجا : مبالغه ائتمک.
آچقیج (Açqıç) : آچار (اسکی تورکچه).
آچیملاما (Açımlama) : آچیملاماق ایشی؛ عربچه : تشریح، شرح.
آچینیم (Açınım) : عربچه "وحی" سؤزجوگو قارشیلیغی اولاراق اۆنلو اؤکمن (فیلوسوف) مجید گؤک برک-جه اؤنه ریلمیشدیر.
آغ (Ağ) : 1- تور (بالیق آولاما آغی). 2- شبکه. 3- تؤزاق. (بۇرادا ایکینجی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر)
آغان (Ağan) : توَرکچه میزین ان اسکی "ائکین سؤزجوکلری"ندن بیری اولان "آغان "؛ کیمی آراشدیرماجیلارجا یانلیش اولاراق : "گؤز یاشی تؤکمک" آنلامیندا اولان "آغلا " ائیله مییله باغلانتیلی گؤستریلمیشدیر. "آغلا " ائیله می آنجاق : " دوُعا ائتمک؛ چاغیرماق " آنلامیندا اولوب "آغلان "لا بیر کؤکدن گلیر (آیریجا دوُعا دا عربچه ده " دعآ " سؤزجوگوندن تؤره میش اولان؛ دوُعا ائتمک، "**چاغیرماق** "دیر).
آیریجا "ایرق بیتیک"ده ده دوُعا آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر. "اسکی توَرک سؤزلوگو"نده؛ سورو ایمی (ایشاره تی) ایله "تؤوبه" گیبی آچیقلانمیشدیر. E. K. Pekarski یه گؤره : یاقوتچادا "اؤزوتلری چاغیرماق" آنلامینا قوُللانیلان "آغال" سؤزجوگونون ده "آغاری" ایله بیر کؤکدن اولدوغو دوَشونولمکده دیر.
دده قورقوُت بویلاری-ندا ایسه : "خان قازان آیدیر : اوغول! اوغول! آی اوغول! سن گیده لی **آغلاماغیم** (دوُعام) گؤکده ایکن یئره ایندی"؛ "آق آلنینی یئره قویدو ناماز قیلدی، **آغلادی** (دوُعا ائتدی)، قادیر تانری-دان حاجت دیله دی" دئر (باق! " توَرک میتولوژیسی آنسیکلوپئدیک سؤزلوک " ی 30).
آغماق (Ağmaq) : یئردن گؤگه دوغرو یوَکسه لمک. اؤرنه گین: "گؤنولسوز یوَکونج (ناماز) گؤگه آغماز" (آتاسؤزو). بوُ ائیله مدن توَره میش"**آغیش**" قاورامی ایسه عربچه "معراج"ی قارشیلاماقدادیر.
آغریداش (Ağrıdaş) : بیر آغرینی بؤلوشمک. عوثمانلیجا: همدرد.
آغیت/آغی (Ağıt\Ağı) : ساغوُ. *مرثیه.
آقتارماق (Aqtarmaq) : چوق آنلاملی بیر سؤزجوکدور. بوُرادا یالنیزجا داشیماق؛ نقل ائتمک، یئرینی دگیشدیرمک، اؤزللیکله اقتباس ائتمک (*نقل-ی قول ائتمک)، بیر یاپیتی بیر دیلدن- دئییشدن باشقا بیر دیله- دئییشه اوُیقولاماق آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر.
آق تؤره (Aq Töre) : فلسفه نین تمل قاوراملاریندان سایبلان بیر تئریم دیر: بللی بیر توپلومون؛ بللی بیر دؤنه مینده بیره یسل، توپلومسال داورانیش قوُراللارینی ساپتایان (تثبیت ائدن)، اینجه له ین بیلیم.
کیشی اوغلونون یارادیلیشی گره گی گرچک له شدیردیگی "داورانیش"ی دیله گتیرن عربجه : خوُلق (خلق) سؤزجوگون چوغولو اولان "اخلاق" قاورامی، خوُی، سجیه، میزاچ (مزاج) آنلاملارینی چوغول (جمع) اولاراق قاپسار. دیلیمیزده "کیشیسل اخلاق" (اخلاق-ی فردی/شخصی) اولاراق **آق تؤره**، "توپلومسال اخلاق" (اخلاق-ی اجتماعی) اولاراق **تؤره**، و بیلیم اولاراق **تؤره بیلیم** (عوثمانلیجا : علم-ی اخلاق) تئریمی ایله قارشیلانمیشدیر.
بوُ باقیمدان بیلیم ایله فلسفه اولاراق؛ "تؤره بیلیم" تئریمی فرانسیزجاداکی : "ائتیک" (éthique) ایله "مورال" (Morale) قاوراملاری نین ایکیسینی ده قارشیلار. "ائتیک" قارشیلیغی اولاراق؛ "**قوُرامسال تؤره بیلیم**" (عوثمانلیجا : اخلاق-ی نظری. فرانسیزجا: مورال تئوریک= Morale théorique)، مورال قارشیلیغی اولاراق **قیلغیسال تؤره بیلیم** (عوثمانلیجا : عملی اخلاق. فرانسیزجا : مورال پراتیکMorale pratique) دئییملری ده قوُللانیلمیشدیر. (بوُنونلا بیرلیکده؛ مورال قارشیلیغی اولاراق اخلاق، ائتیک قارشیلیغی اولاراق "اخلاق فلسفه سی" ده قوُللانیلماقدادیر گونوموزده).
اسکی یوُنان دۆشونورلری بوَتون بوُ آنلاملاردا یوُنانجا ائتیک (ethik) دئییمینی قوُللانیرلاردی. یوُنانجا "ائتئه"(êthê) دئییمی؛ "تؤره" (عوثمانلیجا: عرف - عادتلر. فرانسیزجا: لئه مؤرس les mœurs) آنلامینی دیله گتیریردی. داها سونرا فلسفه سل-بیلیمسل اخلاق آنلامیندا "ائتیک"؛ قیلغیسال- توپلومسال اخلاق آنلامیندا ایسه "مورال" دئییملری قوُللانیلمایا باشلاندیغی گیبی، لئوی برول-جا "سیانس دؤ مورس" Science des mœurs(عوثمانلیجا : عرف و عادت علمی) اورتایا آتیلدی. "تؤره بیلیم"دن آییرماق ایچین "**تؤره لر بیلیم**" اولاراق قارشیلایا بیله جه گیمیز بوُ یئنی بیلیم دوغرودان-دوغرویا لئوی-برول-ون ده سؤیله دیگی اؤزه ره؛ اخلاق-ی دا قاپساماقدادیر. گرچکده عربچه اخلاق دئییمی توَمویله؛ "مورس" دئییمی نین قارشیلیغی دیر. بیر توپلومدا گله نک - گؤره نک، آق تؤره و آلیشقیلارجا بلیرله نمیش توپلومسال قوُراللاری دیله گتیریر (آیرینتیلی بیلگی ایچین باق! "فلسفه آنسیکلوپئدیسی" ج 6؛ ی377-379).
آقی (Aqı) : (اسکی/اورتا توَرکچه)؛ عوثمانلیجا : جؤمرد.
آل (Al) : ا- قیرمیزی؛ قیزیل. 2- حیله (بوُرادا ایکینجی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر). 3- تورک سؤیله ن بیلیم-ینده (میتولوژیسینده) یئنی دوغولموش ببکلری چالان؛ اوغورلایان " آل" = "آل قادین".

آلان (Alan) : عوثمانلیجا : ساحه.
آلاس! (Alas) : یاقوُتچادا : آمین! آنلامینی قارشیلاماقدا ایدی.
آلدیرماق (Aldırmaq) : بوُردا مجازی آنلامدا : اؤنم وئرمک؛ دگر وئرمک، آنلامینا قوُللانیلمیشدیر. آلدیرما!: اؤنم وئرمه!
آلغی (Alğı) : فلسفه نین تمل قاوراملاریندان بیری. عوثمانلیجا : درک؛ ادراک.
آلیشقانلیق (Alışqanlıq) : 1- آلیشمیش اولما دوُرومو؛ عادت ائتمه. 2- یاقینلیق. عوثمانلیجا : اوُنسیت.
آنداچ (Andaç) : 1- اوُنوتولماماسی ایچین گرکلی نوتلاری یازمایا یارایان تقویملی دفتر. *آژاندا. 2- (چوغول دوُروموندا) اؤنمی دولایی سیبلا بلله کده توُتولان یا دا بیر یئره یازیلان اولغولار؛ آنیلار. عوثمانلیجا : خاطیرات. 3- آنمالیق. *خاطیره (بوُرادا اؤزللیکله اوُچونجو آنلامدا قوُللانیلاراق آلمانجانین " Andenken" قارشیلیغیدیر).
آنتلاشما/آندلاشما (Antlaşma\ Andlaşma) : عوثمانلیجا : معاهده؛ مقاوله.
آنلامداش/ائش آنلاملی (Anlamdaş\ Eşanlamlı) : آنلاملاری آینی ویا بیر- بیرینه چوق یاقین اولان (سؤزجوکلر) *مترادف، فرانسیزجا : سینونیم.
آنلیق/ آن (An/Anlıq) : فلسفه نین تمل قاوراملاریندان. فرانسیزجا : انتئله کت (Intellecte). عوثمانلیجا : موَدریکه (مدرکه). *ذهن. "آنلیقچی لیق": عوثمانلیجا : ذهنییه.
آنلاق (Anlaq) : فلسفه نین تمل قاوراملاریندان. فرانسیزجا: انتئلیژانس (Antelligence) . عوثمانلیجا : ذکاء. آنلاقلی: ذکالی.
آنلاتی (Anlatı) : حیکایه ائتمه؛ عوثمانلیجا : تحکییه.
آنلاتیم (Anlatım) : عوثمانلیجا : ایفاده.
آنلام (Anlam) : *معنا.
آنی/ آنماق/آنیمساماق (Anı\Anmaq\Anımsamaq) : خاطیره؛ خاطیرلاماق، ذکر ائتمک ("باباسی نین قیرق ییگیدین **آنماز** اولدو"؛ "دده نین **آنیسی آنیتدی**؛ تانری-یا سیغیندی"؛ "قازان-ا آدام سالدیلار - اوغلان قارداشین **آندی**؛ گئدیر دئدیلر. بیزه نه اوُگیت وئره رسن" دده قورقوُت بویلاری).
آنیق (Anıq) : *حاضیر. **آنوقلاماق** ائیله میندن. باق! "دیوان".
آنیماق (Anımaq) : عوثمانلیجا : حاضیرلاماق (اسکی اوُیغور دئییشی). آنینماق : حاضیرلانماق؛ آنیتماق : حاضیرلاتماق، آنیتیلماق ایسه : حاضیرلاتیلماق آنلاملارینی داشیماقدا ایدی.
آنیمساتماق (Anımsatmaq) : عوثمانلیجا : خاطیرلاتماق.
آنیسال (Anısal) : عوثمانلیجا : خاطیره وی.
آنسیزین (Ansızın) : بیردن- بیره؛ *آنیدان ("چکدی **آنسیزین** الیندن آلدی" دده قورقوُت بویلاری).
آنیشماق (Anışmaq) : بیر کیشی-یی هئپ بیرلیکده آنماق : شیمدی سنی آنیشیردیق.
آپا (Apa) : آتا؛ بؤیوک آتا، اجداد (اسکی توَرکچه).
آراچسال (Araçsal) : وسیله وی؛ ابزاری.
آرالیق سیز (Aralıqsız) : سوَرکلی. آرا وئریلمه دن.
آراسیز (Arasız) : سوَرکلی.
آرالیق (Aralıq) : (اسکی اوُیغور دئییشی) ایکی نسنه آراسینداکی آچیق لیق؛ بوشلوق. عوثمانلیجا : مسافه.
آردیشیق (Ardışıq) : بیر- بیری آردیندان گلن. عوثمانلیجا : متوالی.
آرقا تاسار (Arqa Tasar) : آرخا پلان.
آرقیش (Arqış): *کاروان؛ کروان. " بیراق بیر ساوین؛ **آرقیش** کلدیرۆر" : اوُزاق یئرین ساوینی آرقیش گتیریر. کاشغرلی؛ "دیوان" / " قاراباشیم قوُربان اولسون **آرقیش** سانا! دئدی" دده قورقوُت بویلاری.
آرقیق (Arqıq) : عینادتچی (اسکی توَرکچه). آیریجا بوُرخاتچی اوُیغور هۆروتلرینده " تیتیملیگ" سؤزجوگو ده "عیناتچی" قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلمیشدیر : تونگوُز تگ تیتیملیگ (دونوز گیبی عیناتچی).
آرسال (Arsal) : قیزیلا چالان (باق! کاشغرلی دیوان)
آرتاق (Artaq) : بوزوق؛ کؤتو، پیس، بوغولموش (اسکی اوُیغور دئییشی)، عوثمانلیجا : فنا (کیمسه)
آری (Arı) : یازیندا (ادبیاتدا) : عوثمانلیجا : صاف؛ خالیص. اؤرنه گین آری قوشوق (شعیر). فلسفه ده ایسه : سالتیق؛ موطلق. ("آری گؤگولده [گؤنولده] پاس اولسا؛ شاراپ آچار..." دده قورقوُت بویلاری)
آسال (Asal) : باشلیجا؛ تمل نیته لیکده اولان. *اساسی.
آشقین (Aşqın) : فلسفه ده (فرانسیزجا : ترانساندان Transcendant): بللی بیر دۆزه یین اۆستونه گئچن. آشقین؛ بیر اوُجالیق یا دا بیر اۆستونلوک دوُرومونو بلیرلر. بوُنون دیشیندا؛ اولاسی (مومکون) دئنه یین دۆزه یینی آشان آنلامینا گلیر. آشقین؛ سوَرکلی کیشی اوغلونون گوجونو آشان بیر شئیلری دوُیورور. آشقین بیر تانری دۆشونمک؛ یاراتیجی اولان، یاراتی سیبلا اؤزده ش له شمه میش (عینی له شمه میش) اولان، یاراتیسیندان آیری اولان بیر تانری دۆشونمکده

دیر. بوُنا گؤره آشقین تانری قاوراییشی اولاراق؛ "توَم تانری جیلیق"دا اولدوغونون ترسینه، یاراتی سییلا ایلیشکیلی اولماقلا بیرلیکده؛ اونا قاریشمامیش تانری قاوراییشی دیر. *عوثمانلیجا : متعال؛ متعالی.
آتاق (Ataq) : 1- دۆشونمک سیزین هر ایشه آتیلیب- سوقولان. عوثمانلیجا : جرئتکار. 2- ایرلی آتیلما, *هجوم؛ حمله.
آیغیت (Ayğıt) : عوثمانلیجا : جیهاز؛ آلت. اؤرنه گین : موسیقی آیغیتی.
آیغیتسال (Ayğıtsal) : آلتی؛ جیهازی (؟).
آییتماق (Ayıtmaq) : سؤیله مک؛ دئمک.
آیلاق (Aylaq) : دیدرگین؛ آوارا.
آیماق/ آییتماق (Aymaq\ Ayıtmaq) : سؤیله مک؛ قونوشماق؛ خبر وئرمک.
آیماز (Aymaz) : چئوره سینده اولوب-بیتنلرین آیریمینا وارمایان.غافیل (غافل)؛ اوُسال.
آیمازلیق (Aymazlıq) : غفلت.
آینا (Ayna) : شئیطان؛ یئگ، یئک. (اسکی اوُیغور دئییشی)
آیراچ (Ayraç) : فرانسیزجا : پرانتئز (پارانتئز).
آیریجالیق (Ayrıcalıq) : باشقالاریندان آیری و اۆستون توُتولما دوُرومو. *امتیاز.
آیریجالیقلی (Ayrıcalıqlı) : باشقالاریندان آیری و اۆستون توُتولما دوُرومو. *امتیازلی.
آییریم (Ayırım) : آییریم یاپماق: ائشیت داورانیشدا بوُلونماماق؛ فرق گؤزه تمک. آییریم یاراتماق: فرقلی لیک چیقارماق؛ ایکی لیک اورتایا آتماق.
آییرت (Ayırt) : آییرت ائتمک : بیر نئچه نسنه یی بیر- بیریندن آییران نیته لیگی آنلاماق؛ تفریق ائتمک، تمییز ائتمک.
آییرتی (Ayırtı) : بیر جینسدن اولان نسنه لر آراسینداکی اینجه فرق. فرانسیزجا: نوَآنس.
آیریم (Ayrım) : 1- تفریق. 2- فرق.
آیریمساماق (Ayrımsamaq) : بیر نسنه یی آنلاماق؛ بیر نسنه یی گؤرمک، فرق ائتمک.
آیرینتی (Ayrıntı) : عوثمانلیجا: تفرروآت. فرانسیزجا : دئتای.
آوونتی (Avuntu) : عوثمانلیجا : تسلی.
آزیق (Azıq) : یولجولوق ویا باشقا بیر ایش ایچین آنیتلانان ییه جک؛ آذوقه (اسکی/اورتا تورکچه. بوُ سؤزجوک عجم دیلینه گیره رک "آذوقه" بیچیمینی آلمیشدیر).

B

باجاق (Bacaq) : گؤوده نین قاسیقدان دابانا دک اولان بؤلومو.
باغداشما (Bağdaşma) : عوثمانلیجا: امتزاج.
باغداشیم (Bağdaşım) : عوثمانلیجا: انسجام؛ تالیف.
باغداشماق (Bağdaşmaq) : 1- فلسفه ده : آنلاشماق؛ اوُیوشماق، عوثمانلیجا : امتزاج ائتمک. 2-چوجوق اویونلاریندا ائش توُتماق (بوُرادا بیرینجی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر).
باغلام (Bağlam) : (هر هانگی بیر قونوندا) اولایلار؛ دوُروملار، ایلیشکیلر هؤرگوسو ویا باغلانتیسی. فرانسیزجا : کونتئکست. بوُرادا یالنیزجا بوُ آنلامدا قوُللانیلمیشدیر.
باغناز (Bağnaz) : فرانسیزجا : فاناتیک.
باقینماق (Baqınmaq) : 1- چئوره سینه؛ ساغینا- سولونا باقماق. 2- شاشیرماق؛ شاشا قالماق. 3- بوُدون (خالق) دیلینده : کندینه باقدیرماق؛ دوکتورا موعایینه اولماق.
بالبال (Balbal) : **اورقون** یازیت-لاریندا قوُللانیلان بیر سؤزجوکدور. اؤلدورولن یاغی نین یونتوسو؛ دیبه آچیقلامیشدیر محرم ائرگین. بیر ییگیدین (اؤزللیکله خاقانلارین - تیگینلرین گؤموتلرینه)، یاشامداایکن اؤلدوردوگو، یئندیگی ان اۆنلو یاغی نین یونتوسو دیکیلردی. بوُ یونتویا **بالبال** دئرلردی. گؤک تورک دؤنه مینده توَرکلرده بالبال تیکمک گله نک - گؤره نگی چوق یایغین ایدی .
بارچا (Barça) : بوَتون؛ توَم، کامیل، هئپسی، تامامی (اسکی توَرکچه).
بارینماق (Barınmaq) : قوروماق؛ عوثمانلیجا : حیمایه ائتمک.
بارک (Bark) : خاقان سارایی؛ ائو، مولک (اسکی تورکچه). بوُرادا بیرینجی آنلامدا قوُللانیلمشدیر.
بات (Bat) : همن؛ درحال ("اسکی اوُیغور تورکجه سی سؤزلوگو" احمد جعفراوغلو). اوُلو کاشغرلی-نین یازدیغینا گؤره: خوُرما ازیلدیکدن سونرا گئرییه قالان پوسا. "چابوُک ائتمه یی؛ بیر یئره تئله سیک (عجله ایله) گئتمه یی" آنلاتماق ایچین «**بات کل**» = همن گل، دئییلیر. بوُ «**شاپ کل**» ایفاده سینه بنزر. "آغیر بیر نسنه دۆشدوگونده چیقاردیغی سس"ه «**بات دۆشدی**» دئییلیر.
باشغین (Başğın) اسکی تورکجه ده "باشغون" بیچیمنده قوُللانیلیردی. "کلاسیک" سؤزجوگو قارشیلیغی اولاراق تورک دۆشونورو آیدین سابیلی-جا اؤنریلمیشدیر. آیریجا اۆنلو تورک دیل بیلیمجی‌ی‌س تحسین بنگواوغلو "اؤگره تیملیک" (Öyretimlik) سؤزجوگونو اؤنریر. من ایسه؛ "باشغین" دئییمینی یئگله دیم.

بایات (Bayat) : بوُرادا اسکی توَرکچه ده اولدوغو گیبی یالنیزجا **تانری** آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر. آیریجا اسکی توَرکچه ده تانری باشدا اولماق اوزه ره : **بایات؛ ایدی** (رب)، **اوُغان/ اوغان** (قادیر : اوُغان تانری) سؤزجوکلری ده قوُللانیلماقدا ایدی.
بایغین (Bayğın) : کندیسینی ایتیرمیش؛ بایيلمیش، سوَزگون. عوثمانلیجا : مخمور، مستانه. 2-باغلانمیش؛ گؤنول وئرمیش. 3- سولوق/ سولموش؛ جانسیز.
بایيلماق (Bayılmaq) : بایغین دوُروما گیرمک؛ اوُیور گیبی اولماق، کندیندن گئچمک.
بایری (Bayrı) : چوق اسکیدن - بری واراولان. *قدیم (بوُرادا تانری بیلیم-ده اولدوغو گیبی؛ باشلانغیچ سیز؛ اؤنجه سیز آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر. اؤرنه گین تانری-نین قدیملیگی؛ ائوره نین قدیملیگی).
بگه نی (Beğeni) : عوثمانلیجا : ذوق.
بکله مک (Beklemek) : گؤزله مک ("نیچه ییلدیر سر-ی کوی ملامت **بکله ریز** لشکر-ی سولطان -ی عیرفانیز ولایت بکله ریز" فضولی).
بلگه (Belge) : سند؛ فرانسیزجا : دوکوَمان (اسکی تورکچه ده: بلگوَ : علامت؛ سیمگه، ایشارت، سند آنلامیندا دا قوُللانیلیردی).
بلگه جی (Belgeci) : 1-قونوسونو ایشلرکن بلگه لره دایانان. 2-بلگه سل فیلملر یاپان؛ یؤنه تن سینئماجی یا دا تئلویزیونجو.
بلله ک (Bellek) : *حافیظه. بوُ اولدوقجا اؤنملی فلسفه سل سؤزجوک قوُزئی-ده یانلیش اولاراق؛ عجمجه "نوت آلماق" آنلامینا گلن "یاد + داشت" سؤزجوگویله قارشیلانمیشدیر. "بلله ک" تورکچه "بلله مک" دن : bel-l-ek\ Bellemek دن (ایملرین؛ ایزلرین، آلغیلارین توپلاندیغی - ساقلاندیغی یئر) دیر. تورکجه " bel" (ایم؛ دامغا، ایز)دن بلله مک (ایملری؛ ایزله نیملری آلماق)، "اک" تاقیسییلا bel-l-ek\ bellek ایسه بوُ آلینانلارین ساقلانما یئری. عرب دیلینده ده حافیظه (حیفظ = ساقلانما)، ساقلاما یئری دئمکدیر. بلله مک ائیله می گرچک آنلامدا، ایم ائدینمک، بلله کده ایزی قالماق، بلله گه دامغاسینی وورماق، اوٌگرنمک، بئیینده، گؤنولده توُتماق، آلینانی ساقلاماق آنلاملارینا گلیر. آیریجا "بلله مک" آنلام گلیشمه سییله: "بیلگی ائدینمک، دوُیولار آراجی لیغییلا **ایم** دئییلن وارلیق یانسیمالارینی، بیلمه یی ساقلایان اؤزلری قاوراماق، اوُنوتماماق، دۆشونمه ائیله مینه گره چ (ملزه مه/ ماتریال) یاپماقدیر" ("تورک دیلی نین ائتیمولوژی سؤزلوگو"؛ عیصمت ذکی ایوب اوغلو).
فلسفه جه آنلامی: گئچمیشی ساقلاما و یئنیدن اورتایا چیقارما یئتیسی دیر. بلله ک؛ آنلیقسال بیر ایشله مدیر. آنی؛ چاغریشیم، اؤزوت بیلیمسل آلیشقانلیق و... گیبی بیر چوق آنلیقسال ایشله ملرین بیر یانلارییلا اوُزاقدان یا دا یاقیندان "بلله ک"له ایلیشکیلری واردیر. اویسا بلله ک؛ «کندی-کندینی دۆشونمه"سییله بوتون بوُنلاردان آیریلیر. ساقلانانلاری یئرلی-یئرینه قویماق و تانیماق بیر دۆزن ایشیدیر. دۆزن ده؛ دۆزنی قوُللانان ایچین «کندی-کندینی دۆشونمه»یی گرکدیریر. بلله ک بوُ باقیمدان اوُسسال دۆزنی ان یئتکین بیر بیچیمده دیله گتیرن بیر یئتی دیر.
بلیرله مک (Belirlemek) : بلیرلی دوُروما گتیرمک؛ عوثمانلیجا : ظاهیر ائتمک، آشیکار ائتمک، معین ائتمک.
بلیرمک (Belirmek) : 1- آچیق و بللی اولماق؛ مئیدانا چیقماق، ظاهیر اولماق، آشیکار اولماق، تظاهور ائتمک، گؤرولمک، گؤزوکمک. 2- (بیر دۆشونجه ویا دوُروم ایچین) کسین بیر بیچیم آلماق.
بلیرسیز (Belirsiz) : 1- بللی اولمایان؛ گؤزله فرق اولونمایان («**بلیرسیز**دیر یازین- قیشین هئچ بیتمزمی قیشین سنین؟» اصلی ایله کرم). 2- بیلینمه ین؛ مجهول، مبهم 3- کسین بیر دۆشونجه وئرمه ین؛ قوُشقولو (شوَبهه لی).
بلیرتی (Belirti) : ایز؛ ایم، اوُلا.عوثمانلیجا : علامت، نیشانه، ایشارت.
بنزه شیم (Benzeşim) : کیمی اورتاق یؤنلری اولان ایکی نسنه آراسینداکی بنزه شمه.
بئتیم (Betim) : بیر نسنه یی؛ بیر کیمسه یی، بیر اولای ویا دوُیغویو بئتیمله ین سؤز، یازی.عوثمانلیجا : تصویر؛ توصیف.
بئتیمله مک (Betimlemek) : فلسفه ده : بیر نسنه نین؛ کندینه ایلیشکین (عاید) بلیرتیلرینی تام، آچیق بیچیمده، سؤز ویا یازی ایله آنلاتماق. *تصویر ائتمک؛ توصیف ائتمک.
بیچئم (Biçem) : *سبک؛ اوُسلوب (اؤرنه گین: بیر یازارین بیچئمی). فرانسیزجا : ستیل.
بیچیم (Biçim) : فرانسیزجا : فورم. عوثمانلیجا: صورت.
بیچینیم (Biçinim) : عوثمانلیجا: شکیل. (پروفئسور آیدین سایيلی-نین عربچه **شکیل** قارشیلیغی اولاراق اؤنردیگی سؤزجوک). شکیل (فیگور) ایله صورت (فورم) سؤزجوکلرینی، آریستو-دا (ایسلام فلسفه سینده ده) اولدوغو اؤزه ره، تیتیزلیکله بیر-بیریندن آییرماق گرکیر.
بیله/ بئله (Bile\ Bele) : 1- بلیرته چ (ظرف) اولاراق؛ بیرلیکده. 2- آینی زاماندا؛ دا، دء (اؤرنه گین : او دا / من ده) داقی. عربچه : حتی. (اسکی تورکچه ده ایسه؛ گونوموز توَرکمنچه ده ده : ایله؛ بیرلیکده آنلامینا گلیردی : من بیله سن).
بیلگیچ (Bilgiç) : 1- بیلگیلی کیمسه. 2- بیلگیسی وارمیش گیبی داورانان؛ بیلگی سیز اولدوغو حالدا بیلگیلی گئچینن. عوثمانلیجا : عوُقلا (بوُرادا ایکینجی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر).

بیلگه (Bilge) : دۆشونور؛ اؤکمن، بوَگو، حکیم. فرانسیزجا : ساژ.

بیلگین (Bilgin) : عالیم.

بیلینج (Bilinç) : 1- کیشی اوغلونون کندیسی؛ یاشانتیلاری و ائورن اۆزه رینده کی بیلگیسی. کیشی اوغلونون دۆشونمه؛ آیریجا کندینی تانیما یئته نگی. 2- من ایله ایلگیلی بوَتون یاشانتیلارین توَمو اولاراق بیلینچ؛ هر توَرلو ایچدن یاشامالار، کندی اوَزه رینده بیلینچ. 3- بیر نسنه اۆزه رینده؛ نسنل بیلینچ : دۆشونمه، آلغیلاما، دوُیما، ایسته نچ، بکله مه گیبی بیر اره گی اولان، بیر نسنه یه یؤنه لن (intentional) ائدیملری اولاناقلی قیلان (نسنه). عوثمانلیجا : شعور.

بیلینج دیشی بیلینج (Bilinçdışı Bilinç) : عوثمانلیجا : شعور غیر-ی شعوری.

بیلیش (Biliş) : 1- بیلمه؛ عوثمانلیجا : وقوف. 2- بوُدون دیلینده : بیلدیک؛ تانیش، تانیدیق، معریفت (« سؤز وار قیلیر قایغوُیو شاد؛ سؤز وار ائیلر **بیلیش**ی یاد...» یوُنوس ائمره). فلسفه ده ایسه : (فرانسیزجا :cognition\cognitif آلمانجا : konition\kognitive قارشیلیغی اولاراق) ان گنل آنلامدا؛ بوَتون بیله شنلری ایله بیرلیکده، بیلیم ائدیمینی اولوشدوران سوَره چ. گله نکسل اولاراق؛ آلغی قایناقلی دئنه ییملر ایله سیزیلار (اضطرابلار) آجیلار، قاشینتیلار گیبی اؤته کی دوُیغولار آراسینداکی آیریمی ووُرغولایان دۆشونجه لری یا دا چیقاریم (استدلال)لاری بئتیمله ین قاورام. (آیرینتیلی بیلگی ایچین باق! "فلسفه سؤزلوگو"؛ سرهان اوُزون, اوُمیت هوَسرو یولسال, ی 239-230)

بیلیشمک (Bilişmek) : تانیشماق؛ قولداش (دوست)لیق قوُرماق (اسکی توَرکچه).

بیریجیک (Biricik) : عوثمانلیجا : یگانه.

بیره یسل بیلینچ آلتی (Bireysel Bilinçaltı) : عوثمانلیجا : تحت-ی شعور-ی فردی.

بیتیگ/ بئتیگ (Bitig\ betig) : "بیتیمه ک" ائیله میندن: یازی؛ کیتاب، مکتوب، رساله، یازیت، یازی پارچاسی، بلگه، وثیقه، وصیتنامه. بوُرادا یالنیزجا "مکتوب ایله رساله" آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر. بوُ سؤزجوک؛ کیمی تورک بیلیمجیلرجه چینجه " Pi/ Piet" (فیرچا) سؤزجوگوندن آلینمیش (فون گابان بوُ گؤروشه قوُشقویلا یاناشیر)؛ کیمیلری ایسه اسکی یوُنانجا : "Pittakion" اولان؛ سوُریه دیلینده کی "petka" دان اویغورجایا گئچمیش " bitkäçi" (کاتیب=یازیچی) اولدوغونو ایره لی سوَرومکده دیرلر. سؤزجوگون کؤکو نه اولورسا اولوسون؛ آرتیق تورکچه لشمیش بیر سؤزجوک اولاراق دگرلندیریلیر تورک بیلیمجیلرجه.

بؤدیمک/ بؤییمک (Bödimek\ Böyimek) : رقص ائتمک؛ اویناماق ("قیز **بؤدیدی**" : قیز اوینادی؛ دانس ائتدی). بؤدیگ : دانس؛ رقص (باق! کاشغرلی "دیوان").

بؤک (Bök) : زیندان؛ توُتساق، قینلیق (اسکی اوُیغور دئییشی).

بؤکه (Böke) : 1- پهلوان؛ قهرمان (اسکی اوُیغور دئییشی). توَرکمنجه ده : آتارمان. 2- " دیوان"دا ایسه : اژدرها؛ بؤیوک ییلان آنلامینا گلیر : یئتتدی باشلیغ یئل بؤکه (یئدی باشلی اژدرها). بوُ سؤزجوک ساواشچیلارا وئریلن بیر آد اولاراق دا قوُللانیلیردی. اؤرنه گین **یاباقو** باشچیلاریندان بیری نین آدی **بؤکه بوُدراچ** دیر. (آیرینتیلی آچیقلاما ایچین باق! " دیوان")

بؤله ک/ بئله ک (Bölek\ Belek) : هدیه؛ آرماغان (اسکی تورکچه).

بؤلوت (Bölüt) : بوُرادا حلقه آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر.

بوشوق (Boşuq) : عوثمانلیجا : ایذین/ اذن، *اجازه (اسکی توَرکچه).

بوی (Boy) : بیر سویدان گلن اینسانلارین اورتایا چیقاردیغی توپلولوق. *قبیله. 2- اوغوز تورکلرینده اؤنملی بیر سیاسال بیرلیک. 3- دستان؛ اؤرنه گین : دده قورقوت بویلاری.

بویون باغی (Boyunbağı) : فرانسیزجا : کراوات.

بویوت (Boyut) : *بعد/ابعاد، فرانسیزجا : دیمانسییون.

بوُلون (Bulun) : اسیر (اسکی توَرکچه).

بوُلونچ (Bulunç) : ویجدان/ وجدان.

بوُلونچ ائزینجی (Bulunç Ezinci) : عوثمانلیجا : *عذاب-ی ویجدان.

بوُنالیم (Bunalım) : عوثمانلیجا : "بحران؛ اؤرنه گین : اقتصادی بحران". بوُ سؤزجوک عوثمانلی آیدینلاری-نجا فرانسیزجا "کریز" قارشیلیغی اولاراق اوُیدورولموش، سونرالار ایسه ایسلام ائورنینه ده یاییلمیشدیر! (اسکی تورکچه/ اورتا تورکچه ده "بوُن" : سیقینتی آنلامیندا؛ {بوُنالماق ائیله میندن} قوُللانیلماقدا ایدی: "قارا باشی **بوُنال**دی"؛ "**بوُن**لو قالدی" دده قورقوُت بویلاری).

بوُشماق (Buşmaq) : (اسکی اوُیغور دئییشی) اؤفکه له نمک؛ حیددت له نمک، قیزماق، هیجانلانماق. (بوُرادا یالنیزجا هیجانلانماق آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر). بوُشقو: هیجان.

بوَگوَ/ بؤگو (Bügü\ Bögü) : بیلگه، دۆشونور، اؤکمن، بیلگیلی. فیلوسوف (؟). (اسکی اوُیغور دئییشی). پکیشدیرمه ایله **بوَگو بیلگه** دئییلیر. آیریجا اؤزل آد اولاراق دا قوُللانیلماقدا ایدی. اؤرنه گین : بؤگوَ خان (759-780 لاردا یاشامیش اوُیغور خاقانی). بوُ اولدوقچا اؤنملی ائکینیم سؤزجوگو (قاورامی) اسکی اوُیغور هؤروتلرینده : بؤگو / بؤگوش (Bögüş \ Bögü)؛ "دیوان"دا ایسه بوَگو / بوَگوش (Bügü \ Büğüş) اولاراق گئچر. من بوُ هؤروتده " دیوان"دا اولان بیچیمی یئگله دیم.

بوَگوَش (Bügüş\ Bögüş) : حیکمت؛ فلسفه (؟) (اسکی اوُیغور دئییشی/ قاراخانلی دئییشی). آیریجا اوُلو آذربایجان دۆشونورو ابولفضل ائلچی بگ؛ "**بۆگوش**" سؤزجوگونو "فلسفه" قارشیلیغی اولاراق قوُللانماسیندا بیر ساقینجا گؤرمه ییردی. کؤکن بیلیمسل (ائتیمولوژیک) اولاراق؛ «دیره نچ (مقاومت)، درایت» آنلاملارینی داشیماقدادیر. **بوَگو** ایسه « درایتلی، بوَیوجو» دئمکدیر. بوُ قاورامین داشیدیغی ایکینجی آنلام؛ **بوَیوجو** (آفسونجو، ساحر) دا اولدوقجا اؤنملیدیر. سؤزلرییله- دوشونجه لرییله اینسانلاری **بوَیوله مک** دییه بیر گیزلی آنلام دا یوکله نمیشدیر بوُ سؤزجوگه بگ-ین دئدیگینه گؤره.

بوَرت (Bürt) : قاراقوُرا؛ قاراباسما، کابوس. (" کؤتی بوَرت" ده دئییلیر (کاشغرلی "دیوان").

بوَیو (Büyü) : سئحیر؛ *سحر/جادو ("دیوان"دا؛ اوُیغور دئییشنده ده : آرواش؛ - آرواماقArvamaq ائیله میندن -). آیریجا توَرکچه ده "یالاوی Yalavı" دا سیحیر آنلامیندا ایدی. " یالاواچ/ یالواچ" = پیغمبر سؤزجوگو ایسه؛ کسین لیکله بوُرادان قایناقلانمیش (تؤره میش) "یات" سؤزجوگو ده سیحیر دئمکدیر. بیر ده؛ " یئشیم (یشم) تاشینا " دا " یات داشی/ یادا تاشی" دئرلردی. (باق! کاشغرلی "دیوان" ج 3, ی 159/ 307/ 308)

C

جایدیرماق (Caydırmaq) : وارغی (قرار)سیندان دؤندورولمک؛ وازگئچیرمک.

Ç

چابا (Çaba) : سعی.

چاغلاماق (Çağlamaq) : (سوُ ایچین) یوَکسکدن چاغیلتی لارلا دؤکولمک؛ کؤپوره رک؛ سس چیقاراراق جوشقون بیر بیچیمده آقماق، جوشقون بیر دوُروما گلمک. چاغلایان: شلاله.

چاغری (Çağrı) : بیری نین بیر یئره گلمه سینی ایسته مه؛ عوثمانلیجا : دعوتیه؛ دعوت.

چاغریشدیرماق (Çağrışdırmaq) : عوثمانلیجا : تداعی معانی.

چاقناق (Çaqnaq) : پانیک (بوُ سؤزجوگو محمد امین بگ رسولزاده؛ فرانسیزجا **پانیک** : Panique سؤزجوگو قارشیلیغی اولاراق اؤنرمیشدی). اسکی توَرکچه ده : " تئزگی/ تئزیک / بئلین" سؤزجوکلری قوُللانیلیردی. "قاچوُت" سؤزجوگو ایسه "پانیک ایچینده قاچماق" آنلامینداایدی. (باق! کاشغرلی "دیوان"). مودئرن توَرکچه ده ایسه "اوَرکو= هوَرکو" سؤزجوگو قوُللانیلیر.

چارپیجی (Çarpıcı) : بارت (همن) گؤزه چارپان؛ ائتکیلی، دیقت چکیجی، ایلگینچ.

چاتیشغی (Çatışğı) : عوثمانلیجا : تساوی نقیضین. فرانسیزجا : آنتی نومی (antinomie). اوُسدئیی-ده : بیر اؤنرمه (قضیه)نین گرک کندیسی نین؛ گرکسه دئگیللمه (نفی/ نئگاسیون) سی نین چلیشیک (متناقض) اؤنرمه لر اۆره تمه سی دئمکدیر. اسکی چاغلاردا؛ قارشیت تملله ندیرمه لرین یان- یانا قونماسییلا یاپیلان بیر توَر سؤز اوُزوتو (صنعتی) ایدی. (آیرینتیلی بیلگی ایچین باق! "فلسفه سؤزلوگو" سرهان اوُزون؛ اوَمیت هوسرو یولسال, ی 313-314)

چاو (Çav) : (اسکی توَرکچه) اۆن؛ سس، کوَی، خبر. آیریجا عجم دیلینده ده "چو" بیچیمی ایله قوُللانیلماقدادیر. (" ایشیتدیم بیراقدان آنینگ **چاوینی**   بیلیگین؛ اوُقوشون سیلیگ ساوینی " : (اوُزاقدان اونون چاوینی؛ بیلگی سینی، اوُسونو، سیلیگ (ساکین) سؤزلرله گؤنول آلدیغینی ائشیتدیم. قوُتادغو بیلیگ).

چکینجه (Çekince) : اوُسوچ. عوثمانلیجا : تهلیکه؛ تهلوکه. اسکی اوُیغور دئییشینده "توُدونچ" (Tudunç) سؤزجوگو ده قوُللانیلیردی.

چلیشکی (Çelişki) : عوثمانلیجا: تناقض. فرانسیزجا : کونترادیکسیون (Contradiction).

چین/چین (Çin\ Çın) : حقیقت/ گرچک/ دوغرو(اسکی/اورتا توَرکچه. گوَنوموز تورکمن ایله آذربایجان دئییشلرینده ده قوُللانیلماقدادیر) : " کیشی ایکی آجونی توُتسا قوُتون   قوُتادمیش بولور بوُ سؤزوم **چین** بوَتون " : کیشی ایکی آجونو {دوَنیانی} قوُت ایله توُتسا   قوُتلانمیش اولور؛ بوُسؤزوم دوغرو اولور بوَتون. قوُتادغو بیلیگ).

چیزگیسل (Çizgisel) : چیزگی (خط) ایله گؤستریلمیش.

چیزیت (Çizit) : عوثمانلیجا : رسیم؛ نقاشی (رسیم قارشیلیغی اولاراق اؤنه ریلمیشدیر).

چیغیر/جیغیر (Çığır\ Cığır) : چیغین قار اوَزه رینده آچدیغی ایز؛ یول. 2- گئچی یولو. *پاتیکا. (بوُرادا ایکینجی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر)

چیغای (Çığay) : *فقیر؛ "بای" قارشیتی (اسکی/اورتا توَرکچه).

چیلدیرماق (Çıldırmaq) : دلیرمک.

چیلغین (Çılğın) : مجنون؛ دلی، شیدا.

چینلاماق (Çınlamaq) : چین دییه سس چیقارماق. یانقی وئرمک.

چؤزگه (Çözge) : *چاره. چؤزگه سیز : چاره سیز.

چوقلوق (Çoqluq) : 1- چوق اولما دوُرومو؛ آرتیق لیق. 2- قالابالیق؛ آرتیق. 3- چوقونلوق. *اکثریت. 4- سیق- سیق؛ آرتیق، چوق کئز. 5- دیلچیلیکده : سؤزجوکلرین بلیرلی اکلرله بیردن چوقو بیلدیرمه بیچیمی.

چوراق (Çoraq) : (توپراق ایچین) وئریملی اولمایان؛ بیتکی یئتیشدیرمه یه الوئریشلی اولمایان. 2- (سوُ ایچین) آجی؛ ایچیلمز.

D

داغینیق (DAGINIQ) : قاریشیق؛ بیر- بیرییله باغلانتیسی اولمایان. دۆزه نسیز؛ ساوروُق.
داهاسی (Dahası) : "باشقا؛ آرتیق ..." آنلاملاریىلا قوُللانیلیر. (« **داهاسی** داغدا؛ یاریسی ائوده » آتاسؤزو)
دالغاگئچمک (Dalğageçmek) : شوُخلوق ائتمک.
داشلاشمیش/تاشلاشمیش (Taşlaşmış) : فوسیلله شمیش.
داورانیش (Davranış) : 1- داورانما بیچیمی. 2- بیرینه ویا بیر نسنه یه قارشی آلینان تاویر؛ توُتوم. * عوثمانلیجا : حرکت طرزی، رفتار.
ده گینی (Değini) : ده گینمه؛ ملاحظه، دیقت، دیب نوت. فرانسیزجا: رومارک (Remarque).
دگینمه ک (Değinmek) : توقونماق؛ عوثمانلیجا : تماس ائتمک.
دگمه (Degme) : هر. هر کس (کاشغرلی . آیریجا "سایوُ" سؤزجوگو ده دیوان-دا "هر" آنلامیندادیر). تک لیک بیلدیرن آدلارین اؤنونه گلرک تومونو بیلدیریر. بیرر- بیرر اولاراق؛ تکر- تکر، هئپسی، هئپ، بوَتون. اؤرنه گین : « دگمه کیمسه؛ گؤنول ائوین دۆزه مز » (یونوس ائمره).
دئنه مک (Denemek) : دگرینی؛ گرکلی نیته لیگی داشی ییب- داشیمادیغینی بوُلماق ایچین بیر کیشی یی، نسنه یی، بیر دۆشونجه یی سیناماق، عوثمانلیجا : "تجروَبه ائتمک" (" اول ارى سانجاسیم واقت **دئنه دیم** " دده قورقوتِ بویلاری).
دئنه ییم/دئنه ی اۆستوَ (Deneyimüstü\ Deneyüstü) : فلسفه ده : دئنه ی (تجروبه) ایله قازانیلماسی اولاناقسیز اولان؛ اوُس ایله ایلگیلی اولان (بیلگی).
دنلی/ دنگلوَ (Denglü\ Denli) : (اسکی/اورتا توَرکچه ده : دئنگلوَ بیچیمینده دیر) " قده ر" آنلامیندا اؤستونلوک درجه سینی بلیرتیر. (« بیر قوُش **دنگلوَ** اوغلاندیر ..: دده قورقوت بویلاری، آیریجا نسیمی ایله فضولی دیوانیندا دا قوُللانیلمیشدیر: « ساچما ای گؤز اشکدن؛ گؤنلومده کی اودلاره سوُ کیم بوُ **دنگلوَ** (دنلی) دوُتوشان اودلاره قیلماز چاره سوُ »؛ سوُ قصیده سی/ فضولی).
دئوینگن (Devingen) : دئوینمک ائیله میندن؛ حرکتلی. * عوثمانلیجا : متحرک.
دئیی (Deyi) : دیل؛ سؤز، ایم، میمیک گیبی آتلاتیم آراچلاری نین توَمو. فلسفه سل اولاراق تانری نین ایله تی (مئساژ) لرینی اینسانلارا اوُلاشدیران اوغول (عیسا) **لوگوس**. بوُرادا بوُ سون آنلامدا قوُللانیلمیشدیر.
دئوینمک (Devinmek) : قیمیلداماق؛ حرکت ائتمک (« قیمیلدانیر هئپ دردلریم؛ **دئوینیر**...» قاراجااوغلان).
دیده رگین (Didergin) : آیلاق؛ آوارا.
دینگین لیک (Dinginlik) : دئوینمه مک لیک. عوثمانلیجا : ساکین لیک.
دیره نگن (Direngen) : دیره نن؛ عیناتچی، معاند.
دیره نیش (Direniş) : عوثمانلیجا : مقاومت.
دیریمسل (Dirimsel): فرانسیزجا : بیولوژیک.
دیرلیک (Dirlik) : یاشام؛ یاشاییش، حایات. (اسکی/اورتا توَرکچه).
دیزه (Dize) : میصراع؛ مصراع.
دۆنوک/ دۆنه ک (Dönük\ Dönek) : سؤزونده دوُرماز؛ سؤزونه گوَوه نیلمز، سؤزوندن دۆشونجه سیندن سیق- سیق دۆنن. قاییاق.
دوغا (Doğa) : عوثمانلیجا : طبیعت. یوُنانجا : (physis)؛ فرانسیزجا : (nature).
دوغال (Doğal) : عوثمانلیجا : طبیعی.
دوغرولاماق (Doğrulamaq) : دوغرویو سؤیله مک؛ بیر نسنه نین دوغرو اولدوغونو اورتایا قویماق. عوثمانلیجا : تائید ائتمک؛ تصدیق ائتمک. **یالانلاما** (تکذیب)نین قارشیتی.
دوروق/دورو (Doru\ Doruq) : عوثمانلیجا : ذروه (اسکی/ اورتا توَرکچه : " ابن مهنا سؤزلوگو").
دوُروم/ توُروم (Durum\ Turum) : (اسکی تورکجه). عوثمانلیجا : حال؛ موقع. فرانسیزجا : (situation).
دوُیغو (Duyğu) : 1- بئش دوُیودان بیری ایله خبر آلما؛ دوُیما. 2- هرهانکی بیر نسنه نین کیشی اوغلونون ایچ دونیاسیندا اوُیاندیردیغی ائتکی (تاثیر). عوثمانلیجا : حس.
دوُیوُ (Duyu) : کیشی اوغلو ایله بیلقیلارین؛ دیش دوَنیانین ائتکیلرینی گؤرمه، ائشیتمه، قوقلاما، دوقونما و داتما اورگانلاریىلا دوُیما یئتیسی (قابیلییه تی).
دوُیوم (Duyum) : دوُیما؛ دوُیوش.
دۆن (Dün) : 1- دۆنن. 2- گئجه ("قارانقوُ **دۆن** ایچینده یول آزاسان اوُمون ندیر؟" **دۆن** یوق اؤته کی گون ائوینگ بوُندان (بوُرادان) گیچدی " دده قورقوُت بویلاری).
دۆن- گوَن (Dün -Gün) : گئجه- گوَندوز.

دۆرتوَ (Dürtü) : اؤزوت بیلیمده (پسیکولوژی) : کیشی اوغلونو دئویندیرن؛ دوُیغو قایناقلی ندن. عوثمانلیجا : محرک.
دۆش (Düş) : عربچه : رؤیا. (« اول (او) گیجه؛ یئگه نه ک **دۆش** گؤردو. بیلیرمیسن قاریندایشیم قاراگؤنه **دۆش**ومده نه گؤروندو؟... خانیم قارداش بوُ **دۆشوم**و یورگیل! قاراباشیم؛ گؤزوم اوُیقودا ایکن **دۆش** گؤردو » دده قورقوت بویلاری).
دۆشکون (Düşkun) : عوثمانلیجا : مبتلا.
دۆش قیریقلیغی (Düşqırıqlığı) : خیال قیریق لیغی.
دۆشله م (Düşlem) : [اؤزوت بیلیمده] : گرچکلردن قوپاراق؛ ایچده قالان دیلکلری، ایمگه لم ائتکین لیکلرییله دویورماقدا قوُللانیلان تاساریملارین تومو... "توَرک دیل قورومو"نجا "اؤزوت بیلیم تئریملری سؤزلوگو"نده "فانتئزی" (Fantaisie) دئییمی قارشیلیغیندا اؤنریلمیش و دوکتور میدحت ائنچ-جه تانیملانمیشدیر. آدی چکیلن سؤزلوکده؛ دوُیورولامایان ایستکلری اوُیانیق دوُرومداایکن، دۆشده جانلاندیرمایا دا اینگیلیزجه (Daydream) ایله (Reverie) دئییملری قارشیلیغیندا **دۆشله مه** تئریمی اؤنریلمیشدیر ("فلسفه آنسیکلوپئدیسی" اورها هنجرلی اوغلو؛ ایکینجی جیلد).
فلسفه سل آنلامدا ایسه؛ آنلیق (ذهن)ین کندیلیگیندن ائتکی لیگی ایله بلیرگین دالغین لیق دوُرومو. دۆشله مده اوُسون بلیرله ییجی ائتکین لیگی یا دا دیقتین یؤنله ندیریجی گوَجو توُمویله اورتادان قالقیر. بؤیله جه اورتایا چیقان اؤزوتسل دوُروم توَمویله الشدیرییه قاپالی اولور.
دۆشون (Düşün) : فلسفه نین تمل قاوراملاریندان (اؤزللیکله افلاتون فلسفه سینده). دوُیولارلا دئگیل؛ آنلیقسال (ذهینسل) اولاراق تاسارلانان، بیچیم وئریلن، تینلاندیریلان (جانلاندیریلان) نسنه، اولای. "ایده"، "فیکیر"، "تفکر".
دۆشونجه (Düşünce) : عوثمانلیجا : فیکیر؛ فکر.
دۆشونمه (Düşünme) : عوثمانلیجا : تفکر.
دۆشونسل (Düşünsel) : دۆشونجه ایله ایلگیلی؛ دۆشونجه سونوجو اورتایا چیقان، دۆشونجه یه دایانان. *عوثمانلیجا : فیکری؛ فکری.
دۆشونور (Düşünür) : * عوثمانلیجا : متفکر.
دۆزه ی (Düzey) : عوثمانلیجا : سوییه.
دۆزگو (Düzgü) : فرانسیزجا : نورم.
دۆزگولو (Düzgülü) : فرانسیزجا : نورمال.
دۆزمه جه (Düzmece) : اوُیدورما؛ گرچک اولمایان، عوثمانلیجا : ساختا.
دۆزیازی (Düzyazı) : عربچه : نثر.

E

ابسم (Ebsem) :1- دیلسیز. 2- سوُسان؛ سس سیز (بوُرادا بیرینجی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر) "چک دیلینوَ (دیلینی) و **ابسم** اول! بن بوُ لیسانا سیغمازام" نسیمی).
ائدی (Edi) : هئچ؛ آصلا. آیریجا دۆشونسل آچیدان اولدوقجا اؤنملی کؤک بیر سؤزجوک اولان **ائدی** گؤک توَرک آنیتلاریندا قوُللانیلمیشدیر. بوُ سؤزجوک فلسفه سل بیر قاورام اولاراق "نیهیلیزم(nihilisme) نیهیلیسموس (Nihilismus) = **ائدیچیلیک** (هئچچیلیک/ یوقساییجیلیق)؛ "نئآن (néant/ non être)/ نیشتس (nichts/ nichtsein)= **ائدیلیک** (هئچلیک)ین توَکل (تام) قارشیلیغی دیر.
ائدیم (Edim) : عمل؛ آکت.
ائگمن (Egemen): حاکیم؛ حوَکومران، حاکیم اولما.
ائگره تی (Eğreti) : شاهسئون دئییشینده : چیرکین. گؤزل قارشیتی (بوُرادا بوُ آنلامدا قوُللانیلمیشدیر).
ائگره تی (Eğreti) : اولدوقچا چوق آنلاملی بیر سؤزجوکدور. 1- بللی بیر سوَره سونرا قالدیریلاجاق اولان؛ گئچیجی. *موقت. 2- تاقما (مصنوعی). اؤرنه گین : ائگره تی دیش. 3- ایپی یئرله شمه میش؛ یئرینی بوُلمامیش. 4- اوُیومسوز؛ یاقیشمامیش، یاراشمامیش. **ائگره تی آلماق** : اؤدونچ آلماق : "ائگره تی آتا مینن تئز اینر" اؤدونچ آلینمیش آراچلارلا گیریشیلن ایشلر چوق کئز یوَروتوله مز. **ائگره تی اوتورماق** بیر یئرده چوق قیسا سوَره اوتورماق، ایلیشمک. **ائگره تی وئرمک** : اؤدونچ وئرمک. **ائگره تییه آلماق** : بیر یاپی نین آلت بؤلومونو اونارماق ایچین اوَستونو دستکلر اوَزه رینده دوُردورماق.
ائگره تیله مه / ایگره تیله مه (Eğretileme \ İğretileme) : یازین-ین (ادبیلات) آناتمل قاوراملاریندان بیریدیر. فرانسیزجا : (Métaphore)؛ عربچه : "استعاره" قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلماقدادیر. پول ریکور-ا گؤره : ایگره تیلمه؛ دیلین یاراتیجی یانی دیر. مودئرن فلسفه ده ده اولدوقچا اؤنملی بیر قاورام اولاراق (نیچه-دن سونرا)؛ اؤزللیکله آلمان دۆشونورو هانس بلوُمئن بئرک-ین (Pradigmen zu einer Metaphorologie 1961) آدلی یاپیتی ایله "ایگره تی بیلیم" (مئتافورولوژی) دئییمی دوغموشدور. چئشیتلی دیللرده کی ایگره تیلمه لری بیلیمسل آچیدان اینجه له ین بیر بیلیم اولاراق؛ کندی اؤزگون یئرینی بوُلان ایگره تیله مه قاورامی ایسه : بیر نسنه یی آنلاتماق ایچین اونا بنزه تیلن باشقا بیر نسنه نین آدینی "ایگره تی" اولاراق قوُللانماق. اؤرنه گین : بوُ دلی قانلی یاشامین یازیندادیر سؤزونده؛ "یاز" سؤزجوگو گنچلیک یئرینه ایگره تی اولاراق قوُللانیلمیشدیر. آیریجا اؤز آنلامی نین دیشیندا و اؤزگون آنلامی نین بیر

اؤزلليگی آنلامیندا قوُللانیلان "سؤز دئمک" اولان "مجاز"دان آیریملی دیر. فلسفه ده؛ ایگره تی له مه نین بیر آنلاتیم گؤزلليگی یاراتماقلا قالماییب، باشلی- باشینا بیر بیلگی ساغلادیغی ساوُونولموشدور. تئریم اولاراق؛ "ائگره تی له مه" بیچیمینده ده یازییلیپ قوُللانیلماقدادیر.

اگیلیم (Eğilim) : عوثمانلیجا : مئیل؛ تمایل. فرانسیزجا : تاندانس.

ائکینیم (Ekinim) : فرانسیزجا : کوَلتور.

انگین (Engin) : اوُجسوز- بوُجاقسیز؛ اؤنو- سونو گؤرونمه یه جک دنلی گئنیش، چوق گئنیش.

ائل ارکی (Elerki) : "دئموکراسی" سؤزجوگونون قارشیلیغی اولاراق اؤنریلمیشدیر.

ائلگین (Elgin) : *غریب.

ائلچی (Elçi) : 1 - رسول (اسکی/ اورتا توَرکچه). گونوموز توَرکچه قوُران چئویریلرینده ده "رسول" آنلامیندا قوُللانیلماقدادیر. 2- سفیر.

اره ک (Erek) : عوثمانلیجا : مقصد؛ آماج.

ارن (Eren) : (اسکی توَرکچه ده؛ "ار" سؤزجوگونون اسکی چوغوللاریندان "ت/ ان[T\ EN] {جمعی} اؤرنه گین : اوغول - اوغلیت/ تئگین- تئگیت/ ار- ارن/ اؤرت[آلو] اؤرتن örten).

اؤزلليکله قیزیلباش/ بکتاشیلرده : من لیگیندن سییریلمیش؛ اؤز وارلیغیندان گئچمیش کیمسه لر ایچین قوُللانیلیر: ارمیش، "ولی/اولیا". "ارنلر" بیچیمی اسکیدن درویشلر آراسیندا بیر سسله مه سؤزو اولاراق قوُللانیلیردی. آیریجا اولاغان اؤستو (خارق العاده) سئزگیلرییله؛ بیرتاقیم گرچکلری گؤردوگونه اینانیلان کیمسه : "**ارن**لرین ساغی- سولو اولماز". "بگ **ارن**لر اسن اولسا؛ اوغلی توغار" دده قورقوُت بویلاری.

ائر - گئچ (Er - Geç) : تئز - گئج.

ارینچ (Erinç) : عوثمانلیجا : حضور. اسکی اوُیغور تورکچه سینده "اینچگو" قوُللانیلیردی.

اریش (Eriş) : ارمک ایشی ایله دوُرومو.

ارک (Erk) : بیر ایشی یاپابیلمه گوَجو؛ سؤزونو گئچیرمه. * قدرت، اقتدار، نفوذ.

ارمک (Ermek) : یئتیشمک.

ارمیش (Ermiş) : ولی؛ اولیا، امام.

ارسک (Ersek) : سوَرتوک؛*قحبه، اوروسپو. (کاشغرلی "دیوان")

اسن (Esen) : ساغ؛ عوثمانلیجا : سلامت ("بگ ییگیت باش **اسن** اولسا؛ بؤرک بوُلینماز می**؟** " "ساغمیسان؛ **اسن** می سن جانیم بامسی" دده قورقوُت بویلاری).

اسیرگه نمک (Esirgenmek) : 1- قوروماق؛ حیمایه ائتمک. 2- بیر نسنه یی یاپماقدان ویا وئرمکدن قاچینماق. 3- (اولومسوز بیچیمده) فدا ائتمکدن چکینمک؛ دریغ ائتمک. اؤرنه گین : "کیشی یوُردو ایچین جانینی **اسیرگه مز**".

اسریمک (Esrimek) : مست اولماق؛ سرخوش اولماق. هرهانگی بیر ندنله کندیندن گئچمک.

ائشیک (Eşik) :1- آستانا؛ آستانه. 2- اسکی توَرکچه ده : سارای ایله قونوق قاپی سینین اؤنو؛ درگاه، بارگاه، آستانا. "ساغدا اوتوران ساغ بگلر؛ **ائشیک**ده کی ایناق {معتمد}لار..." دده قورقوُت بویلاری. (بوُ هؤروت ده یالنیزجا "آستانه" آنلامدا قوُللانیلمیشدیر).

ائشکین (Eşkin) : 1- ائشن؛ قوشان، چابوک یوَرویوشلو، یوَروک (آت). 2- آتین آرالیق سیز و دؤزه نلی آددیملارلا ایوه گن (سوَرعتلی) بیر بیچیمده یوَرویوشو.

ائشیتسل (Eşitsel) : ائشیتمه ایله ایلگیلی.

ائشسیز (Eşsiz) : ائشی اولمایان؛ تک، برابرسیز.

ائتکین لیک (Etkinlik) : عوثمانلیجا : فعالیت، فرانسیزجا : آکتیویته.

ائتکی له شیم (Etkileşim) : قارشیلیقلی اولاراق ائتکی له نمک. *عوثمانلیجا : تاثر-ی متقابل.

ائوجیل (Evcil) : *اهلی.

ائویرمک (Evirmek) : 1- یاپی سینی دگیشدیرمک؛ "چئویرمک"له اکیزله مه بیچیمینده قوُللانیلیر. 2- دؤندورمک؛ چئویرمک. آیریجا ائورن (عالم) سؤزجوگو بوُ ائیله مدن تؤره میشدیر.

ائورن (Evren) : "ائویرمک" ائیله میندن: 1- عالم؛ کاینات، کوسموس. 2- اژدها. (بوُرادا یالنیزجا "عالم/کاینات" آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر)

ائورنسل (Evrensel) : عوثمانلیجا : جیهانشومول. فرانسیزجا : اوَنیوئرسئل.

ائیله م (Eylem) : عربچه : فعل (دیل بیلگی سینده). فرانسیزجا : آکسییون + وئرب.

ائزگی (Ezgi) : فرانسیزجا : مئلودی.

F

کوف (Kof) : قوُروییاراق ویا چوَرویه رک ایچی بوشالمیش اولان. 2- مجازی آنلامدا : بوش؛ دگرسیز، بیلگی سیز، یئتکی سیز. 3- گوچسوز؛ درمانسیز.

كؤسته ک (Köstek) : عوثمانلیجا : انگل. *مانع.

G

گه به (Gebe) : ایکی جانلی. *حامیله.

گئچرلی (Geçerli) : 1- اوُیغون ایشلر، ایشلرلیگی اولان. 2- مجازی اولاراق؛ منیمسه نن؛ بگه نیلن، دگرلی. عوثمانلیجا : مقبول.

گئچرسیز (Geçersiz) : گئچرلیگی بوُلونمایان؛ حوَکومسوز.

گئچیجی (Geçici) : چوق سوَرمه ین. عوثمانلیجا : موقت. *موقتی.

گنل (Genel) : عمومی.

گنلله مه (Genelleme) : 1- (اوُسدئیی-ده) آنلیغین گنل دۆشونجه لر یاپماسی ایشله می ویا اؤزه لدن گنله گئچیش. عوثمانلیجا : تعمیم. 2- (توپلوم بیلیم-ده) بیر ایشله مین سونوجو اولان گنل قاورام؛ یارغی، بیلیم یارغیسی. تعمیم ائتمک.

گرچک لیک (Gerçek) : *واقعیت. فرانسیزجا : رئالیته.

گرچک دیشی (Gerçekdışı) : عوثمانلیجا : غیر-ی واقعی.

گله نک (Gelenek) : فرانسیزجا : ترادیسیون؛ عوثمانلیجا :"عنعنه". (بوُ سؤزجوک/ قاورام عوثمانلی اؤیکونچجوسو عبدالرحمان شرف بگ-جه اوُیدورولموش آنلامسیز بیر قاورامدیر)

گرگی (Gergi) : پرده؛ توُتوق. (ختایی دیوانیندا "توُتوق" پرده آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر)

گرکسینیم (Gereksinim) :*احتیاج.

گئییسی (Geyisi) : پالتار؛ گئییم.

گیده ر (Gider) : *مصرف.

گیده رمک (Gidermek) : یوق ائتمک؛ اورتادان قالدیرماق، وارلیغینا سون وئرمک.

گیریشیم (Girişim) : عوثمانلیجا : تشبث.

گیز (Giz) : عربچه : سیر/ سر.

گیزداش (Gizdaş) : سیرداش.

گیزه مجی (Gizemci) : گیزه مجی لیک دۆشونجه لری تاشییان (کیمسه)؛ میستیک.

گؤچه به (Göçebe) : کؤچری.

گؤچمن (Göçmen) : مهاجیر؛ مهاجر.

گؤک/ گؤی (GÖK\ GÖY) : 1- ایچینده گؤک جیسیملری نین دئویندیگی سونسوز بوشلوق؛ اوُ زای (فضا). 2- گؤی؛ ماوی. 3- اسکی توَرک اینانیشینا گؤره ؛ تانری. « اۆزه **کؤک** تنگری (ماوی گؤک/گؤی گؤک)؛ آسرا یاغیز بیر قیلوندوقدا، ایکین آرا کیشی اوغلی قیلینمیش» : اۆستده گؤک تانری؛ آشاغیدا یاغیز یئر یاراتیلدیقدا، ایکیسی آراسیندا کیشی اوغلو یاراتیلمیشدیر. (کؤل تیگین آنیتیندان)

گؤلگه سی قیوانسین! (GÖLGESI QIVANSIN!) : بوُ دئییم قوجامان توَرک سوَمئربیلیمجی؛ علمیه خانیم چیغ-دان آلینمیشدیر.

گؤمو (Gömü) : توپراق آلتیندا گؤمولموش اولان پارا (یارماق)؛ آلتین گیبی دگرلی نسنه لر. *دفینه.

گؤمولمک (Gömülmek) : گؤممک ایشینه قونو اولماق؛ یوق اولماق، گؤرونمز اولماق.

گؤموَت (Gömüt) : سین. *مزار؛ قبر.

گؤموتلوک (Gömütlük) : سین لیک؛ مزارلیق.

گؤره نک (Görenek) : * عوثمانلیجا : عادت؛ عرف.

گؤرگو (Görgü) : 1- بیر توپلومون ایچینده وار اولان و اوُیولماسی گرکن نزاکت ایله سایغی قوُراللاری؛ تربیه؛ اوُوُت. عوثمانلیجا آداب-ی معاشیرت. 2- دئنه مه؛ تجروبه. 3- گؤرموش اولما دوُرومو.

گؤرمز (Görmez) : کؤر (اسکی/اورتا توَرکچه) اؤرنه گین : "گل ای **گؤرمز** بانا بیر سیره سؤیله!..." ضریر. "گؤرور گؤزوم **گؤرمز** اولدو" دده قورقوُت بویلاری).

گؤرسل (Görsel) : گؤرمه ایله؛ گؤرمه دوُیوسویلا ایلگیلی، گؤرمه یه دایانان، "گؤرسل (ویزیول) اوُزوتلار (صنعتلر) : چیزیت (رسیم)؛ اویماجیلیق، یونتوجولوق، یاپیقچی لیق (معمارلیق) گیبی اوُزوتلار. پلاستیک اوُزوتلار. گؤرسل-ائشیتسل : *اودیوویزۆل.

گؤرونچ/ کؤرونچ (Görünç) : گؤروله جک نسنه. اسکی اوُیغور دئییشینده "تئآترو" قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلان بوُ سؤزجوک، توَرکچه میزین ان اؤنملی ائکینیم سؤزجوکلریندن بیریدیر. اۆنلو توَرک بیلیمجی شیناسی تکین-ین ده یازدیغینا گؤره : " کؤرونچ؛ « گؤروله جک نسنه، پییئس » اولاراق « گؤرک (رسیم)، یونتو (هئیکل) آنلامینا گلن کؤرک (Körk) سؤزجوگونده ده گؤرونچ گیبی آینی بیچیمده کؤر (-kör) ائیله می ایله ایلگیلی دیر. "کؤرک"=گؤرک سؤزجوگو ایسه "شکیل" آنلامینا گلیر. اوُیغورلار دوققوزونجو ویا اون اونجو یوَزییلدا یالین درام توَرونو، دینسل قونولاردا اوُیغولامیشلاردیر. آیریجا "کؤرونچلوک " (صحنه) "گؤرونچچی " (سئیریجی/ سئیر ائدیجی)؛ گؤرونچله

مک : صحنه یه قویماق/ سئیر ائتمک"، بوُ گرچکی آچیقجاسینا اورتایا قویماقدادیر. بیر ده "تورفان"دا بوُلونان گؤرونچ دوُیورولاری (اعلان) دا آرتیق یاییملانمیشدیر. بوُرادا ایکی اؤرنک سوُنولور :
"اول کوَسه نچیگ ائدگوَ کؤرونچ یانگی کوَن بیرله کلگه ی" : بوُ ایسته نیلن گؤزل (یاقشی) پییئس دولون آی چاغی (واختی) گله جک / گؤرونچله نه جکدیر. "یانگی کوَن کوَسه نچیگ کؤرونچ بیرله توُشار" : دولون آی چاغیندا ایسته نیلن پییئسه توُش گله جکدیر. "دیوان"ی عجم دیلینه "چئویرن" چئویرمن؛ بوُ اولدوقچا اؤنملی سؤزجوگو (بسیم آتالای گیبی) یانلیشجاسینا چئویرمیشدیر.
گؤرونگه (Görünge) : فرانسیزجا : پرسپئکتیو.
گؤرونگو (Görüngü) : فلسفه نین اؤنملی قاورامالاریندان : فئنومئن. فئنومئنولوژی : (گؤرونگوبیلیم)
گؤرونوَم (Görünüm) : *منظره.
گؤرونمزلشمک (Görünmezleşmek) : گؤرونمز؛ بکله مز، اوُمولمادیق بیر بیچیمه، دوُروما گلمک.
گؤرونوش (Görünüş) : گؤزون ایلک باقیشدا یا دا آنلیغین (ذهنین) دولایسیز اولاراق آلغیلادیغی نسنه. گرچگه اوُیمایان دیش گؤرونتو : "ظواهیر". بوُلونولان بیر یئردن گؤروله بیلن آلان. باتی فلسفه سینده : گرچک(لیک)ین قارشیتی.
گؤسترگه (Gösterge) : 1- بیر شئیی بلیرتمه یه؛ بیر دوُرومو بیلدیرمه یه یارایان نسنه، بلیرتی، ایشارت. 2 - بیر دوُروم ایله ایلگیلی چئشیتلی گلیشمه باساماقلارینی گؤسترن لیسته.
گؤزه نک (Gözenek) : *پنجره.
گؤزه تیم (Gözetim) : عوثمانلیجا : نظارت. فرانسیزجا : کونترول.
گؤزگوَ (Gözgü) : گوَزگو.
گوَنلوک/ گونشلیک (Günlük\ Güneşlik) : *شمسیه؛ چتر. «شامی **گوَنلیگی** بیر یوَزونه دیکدیرمیش ایدی » (دده قورقوُت بویلاری).
گوَوه نجه (Güvence) : عوثمانلیجا : تامینات. فرانسیزجا : گارانتی.
گوَز/کوَز (Güz\ Küz) : سونباهار. *پاییز.

H

هؤروت (Hörüt) : هؤرمک (اؤرمک) ائیله میندن تؤره تیلمیشدیر. عربچه : متن. فرانسزجا : تئکس.

I

ایدیق/ایدوُق (Idıq\ Iduq) : گؤنده ریلمیش؛ قوُتلو، مقدس، موُبارک. (اسکی توَرکچه؛ "ایدماق = گؤنده رمک؛ یایماق، نشرائتمک، قاچیرماق" ائیله میندن اوَره تیلمیشدیر).
ایرا (Ira) : هرهانکی بیر نسنه یی باشقا نسنه لردن آییران تمل اؤزه للیک. اوُسدئیی؛ اؤزوت بیلیم، تؤره بیلیم تئریمی دیر. "یارادیلیش"دان آییرمالی و بوُ ایکی قاورامی بیر- بیرینه قاریشدیرمامالی دیر. اؤزوت بیلیم-ده دوُیغو ایله داورانیش اؤزللیگی؛ تؤره بیلیم-ده "اخلاق ساغلاملیغی" ایله توُتارلیلیغی آنلاملارینی دیله گتیریر. "تورک دیل قوُرومو"نجا یاییملانان توپلوم بیلیم تئریملری سؤزلوگو-نده اؤزار اوزانقایا : « کیشی اوغلونون ائتکین لیکلرینه؛ یاشاما قوشوللارینا باغلی اولان و ائیله ملرینده آچیغا ووُرولان دوُراغان دؤشونوش اؤزللیکلری نین توَمو» اولاراق تانیملانمیشدیر. عوثمانلیجا : سجیه.
ایرق (Irq) : فال. («ایرق بیتیگ Irq Bitig» : فال کیتابی. اولدوقچا اؤنملی اسکی توَرک دیلینده یازیلان قوشوقسال بیر کیتاب. بو کیتاب گؤک توَرک یازاجی ایله 930 لاردا یؤووشه آلینمیشدیر).
ایرماق (Irmaq) : بؤیوک چای.
ایسمارلاماق (Ismarlamaq) : تاپشیرماق؛ ایستمک، سیفاریش ائتمک ("اوغلانی حکیملره **ایسمالار لاییپ**..." دده قورقوُت بویلاری/ " دوستوم بنی **ایسمارلامیش** گل دییه گیده جه ییم؛ آمما یول بوزوق - بوزوق " پیرسولطان).

İ

ایچده نلیک/ ایچتن لیک (İçtenlik/ İçdenlik) : ایچدن اولما دوُرومو؛ ایچدن داورانیش. عوثمانلیجا : صمیمی لیک؛ صمیمیت.
ایچکین (İçkin) : فلسفه ده (فرانسیزجا : ایمانان immanent) : آشقین-ا قارشیت (ضد) اولاراق؛ وارلیق-ین ایچینده بوُلونان. بیر وارلیق- جا ایچه ریلمیش بوُلونان، بیر دیش ایلکه (خاریجی پرنسیپ)یه باغلی بوُلونمایان. اؤرنه گین : توَم تانریجیلیغا گؤره تانری دوغادا **ایچکین** دیر؛ تانریجیلیغا گؤره ایسه تانری دوغایی **آشقین** دیر. عوثمانلیجا : مندمج؛ اندئماچ، داخیلی.

ایگدیش/ایگدیچ (İğdiş\ İğdiç) : بۇرولاراق ویا "بئز"لری (تئستیسلری) چیقاریلاراق ائرکک لیک گؤره وینی یاپاماز دؤروما گتیریلمیش اولان (بیلقی ویا اینسان).

ایکی جیلیک (İkicilik) : بیرلیک ایله تک لیک قارشیتی دیر. فرانسیزجا : دۆآلیسم (dualisme). ایکی جیلیگین تۆرلری : 1- دینسل گؤروشده : ایکی تانری-نین (بیری یاقشی؛ بیری کؤتو) وار اولدوغونو اؤنه سۆرن آنلاییش (مانی چیلیک ایله گۆنوموز زردۆشتچیلیک-ده اولدوغو اۆزه ره). 2- تانری بیلیمده : اینانچ ایله بیلگی؛ یاراتان ایله یاراتیلان قارشیتلیغینی ساوُنان گؤروش. 3- فیزیک اؤته سینده (مئتافیزیکده) : وارلیق ایله اولوش-ون؛ ایدئا ایله گؤرونگو (فئنومئن)نون، گؤوده ایله اؤزوتون، من ایله من- اولمایان-ین، بیلینچ ایله جیسیملر ائوره نین بیر- بیرینه قارشیت ایلکه لر اولاراق وار اولدوغونا اینانان گؤروش. 4- آق تؤره فلسفه سینده : اۆس ایله دۆیارلیغی؛ اؤده و ایله ائگیلیمی (مئیلی) بیر- بیرینه قارشیت ایلکه لر اولاراق منیمسه ین آنلاییش.

ایکی له م (İkilem) : یۇنانجا : (dilemma)؛ فرانسیزجا : (dilemme). 1- (اۆسدئییی-ده) : ایکی اؤنرمه (قضیه)سی بۇلونان؛ هر ایکی اؤنرمه نین وارغیسی اولان تاسیم (قیاس). * عوثمانلیجا : قیاس-ی مۇقسسم. اۆسدئییی-ده ایسه : قارشیداکی نین ایکی یاندان قیستیریلماسی :A اولونجا B ایله C نین ده اولماسی زورونلودور؛ آنجاق نه B، نه ده C واردیر، اؤیله ایسه A یوقدور. 2- (گنل اولاراق؛ "قیسقاچ"، "قیستیرما" آنلاملاریندا) هر ایکی دۆرومدا دا دوغرو حرکت ائده مه یه جگیم ایکی اولاناق قارشیسیندا بۇلونوب، بۇنلاردان بیرینی یاپمایا، ایسته مه دیگیم دۆرومدا، منی زورلایان دۆروم. باشقا بیر دئییشله؛ کیشی اوغلونو ایسته نمه ین سئچه نک (انتخاب)لردن بیرینی؛ چوغونلوقلا ایکی سئچه نکدن بیرینی ایزله مه یه زورلایان تارتیشما، سورون (پروبلئم) ویا اۆساوورما (رئزونمان) دۆرومو.

اؤرنه گین : فاتیح-ین آتاسی ایکینجی مۇرات-ا یوللادیغی بیر سالیق (خبر) اولدوقچا گؤزل بیر ایکی له م اؤرنگی دیر: « پادیشاه سن ایسن؛ اوردونون باشینا گئچ، یوق پادیشاه بن ایسم، سانا امرائدیرم، اوردونون باشینا گئچ!».

ایکی له مه (İkileme) : بینه له مه؛ تیکرالاما. دیل بیلگیسل اولاراق : آنلامی گوجله ندیرمک ایچین سؤزجوگون بینه له نمه سی؛ آنلاملاری بیر- بیرینه یاقین، قارشیت اولان ویا سسلری بیر- بیرینی آندیران سؤزجوکلرین یان- یانا قوُللانیلماسی. اؤرنه گین: یاواش- یاواش؛ آشاغی- یوُقاری.

ایله تی (İleti) : فرانسیزجا : مئساژ.

ایله تمک (İletmek) : گؤتورمک؛ اوُلاشدیرماق.

ایلغیم (İlğim) : یالغین؛ یوُساریق.عوثمانلیجا : سراب.

ایلینه ک (İlinek) : فلسفه دیلینده "تؤز" (جئوهر) ین قارشیتی "عرض".

ایلینتی (İlinti) : 1- بیر نسنه نین؛ باشقا بیر نسنه یه باغلی بوُلونماسی، اونا ایلیشکین اولماسی دۆرومو. 2- تگل؛ چاتقی. 3- بوُدون دیلینده : درد؛ قوُرونتو، وسوسه. (بوُرادا بیرینجی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر)

ایلک اؤرنک/آنااؤرنک (İlk Örnek\ Ana Örnek) : فرانسیزجا : آرکه تیپArchetype. اؤزده کسل (مادی) نسنه لرین وارلاشماسینا اؤرنک لیک ائدن اؤزوتسل مودئل. افلاتون؛ دۆیولور نسنه لرین ائورنسل اوُس-ا دایاناراق بوُ اؤزتسل اؤرنکلره گؤره یاپیلدیغینی وارسایمیش و بوُ ایلک اؤرنکلره یوُنانجا : (Paradeigmata) آدینی وئرمیشدیر. بوُ قاورام سونرالار سکولاستیکلر-جه "آرکه تیپوُس" تئریمی ایله لاتینلشدیریلیر. یوُنانجا "آرخه" سؤزجوگو "ایلک"؛ "تیپوس" ایسه تاسلاق (ائسکیز) آنلاملارینی وئریر. آیریجا افلاتوُن فلسفه سینده؛ "ایدئا"لار یئتکین و دگیشمز یاپیلاربیلا دۆیولور نسنه لرین اۆلکوسل ایلک اؤرنکلری (تیپلری) دیر.

ایلکل (İlkel) : عوثمانلیجا : ابتدایی. فرانسیزجا : پریمیتیو.

ایم (İm) : 1- آنلامی اولان ایز؛ ایشارت. 2- علامت؛ نیشان (باق! کاشغرلی؛ دیوان).

ایمدی/ایندی (İmdi\ İndi) : "بوُنا گؤره"؛ " شوُ حالدا"، " آرتیق"...(بوُ هؤروتده "شیمدی" دن آیریملی اولاراق، مودئرن تۆرکچه ده (دده قورقوُت بویلاریندا دا: " **ایمدی** اینجینمه خانیم.../ گل **ایمدی** سنونله آوا چیقالیم") اولدوغو گیبی یالنیزجا " بوُنا گؤره"؛ "شوُ حالدا"... آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر).

ایشته (İşte) : 1- گؤستریلیرکن یا دا بیر نسنه یه ایشارت ائدیلیرکن سؤیله نیر. 2- آنلاتیلان بیر سؤزون سونوجونا گلیندیگینی گؤستریر. 3- آنلاتیلان نسنه یه دیقت چکمک ایچین ده قوُللانیلیر. ("**ایشته** اوُیور؛ گلین وارالیم دئدی" دده قورقوُت بویلاری) .

ایمگه (İmge) : فرانسیزجا : ایماژ.

ایمگه لم (İmgelem) : عوثمانلیجا: مخیله. فرانسیزجا : ایماژیناسیون. ایمگه (ایماژ/تصویر) اولوشدورما یئتیسی؛ اؤزللیکله قوشوقدا. ایگه لم اؤزللیکله دوغا نسنه لرینی؛ دوغا اولغولارینی اؤیکونن (تقلید ائدن) آنجاق دوغرودان- دوغرویا هئچ بیر گرچک لیگی قارشیلامایان ایمگه لر اۆره تیر. کانت ایمگه لمی : « بیر نسنه نین اوآندا یوقکن بیله سئزگیده کندینی گؤستره بیلمه یئتیسی » دییه تانیملار. دئکارت ایسه : «ایمگه لم؛ تانیما یئتی سی نین کندیسینه سوُنولان جیسمه؛ بللی بیر اوُیارلانیشیندان باشقا بیر نسنه دئگیلدیر» دئر. ایمگه لم - اؤزللیکله یاراتیجی ایمگه لم-؛ کیشی اوغلونو "اولان"دان "اولاسی"یا گؤتورن، اونو یاراتیجی قیلان باشلیجا گوج، ایمگه لم دیر.

ایمره نچ (İmrenç) : عربچه : غبطه. (ایمره نمک ائیله میندن)

اینانیر (İnanır) : عربچه : مؤمن.

ایسته نچ (İstenç) : ایراده/ اراده. فرانسیزجا : "وولونته volonté"، آلمانجا :"ویلهWille" قارشیلیغی اولاراق.
ایشله ملی (İşlemli) : اۆستونده ایشله ملر بُولونان.
ایوه گن (İvegen) : ایوه مک ائیله میندن؛ قوشان، تله سن، *عجله ائدن. یُونوس-ون قوشوقلاریندا "آشیقماق" دا "عجله ائتمک" آنلامینا گلیر..

K

که که لمک (Kekelemek) : 1- یازاچ (حرف)لاری؛ بیرتاقیم سۆزجوک ایله سسله م (هیجا)لری بینه له یرک اۆزگور قونوشماماق. پلته کلمک. 2- مجازی آنلامدا : سۆیله یه جگینی بیله مه مک؛ شاشیراراق سۆزجوکلری بیر- بیرینه قاریشدیرماق؛ آغزی دولانماق، پلتکله مک.
که کمک (Kekmek) : قوُش یورویوشو. (اسکی توَرکچه)
کندی (Kendi) : آدیل (ضمیر). بوُرادا مودئرن اوغوز تورکچه سینده اولدوغو اۆزه ره؛ "کندی" ایله "اۆز" آراسیندا اولان فلسفه سل - دۆشونسل آیریم تیتیزجه سینه گۆز اۆنونه آلینمیشدیر. " کندی" آدیلی فلسفه سل اولاراق؛ کیشی اوغلونون گۆوده سل (کورپورئل) وارلیغینی گۆسترمکدیر. اۆرنه گین : ظالیم اولدون ظولم اکرسن **کندی** تارلانا ظالیمین؛ ظلوم و شریندن، تارلادا عصیان بیتر " نسیمی. "باسات قوچون باشینی تپه گۆز-ون الینه سوُندو، تپه گۆز-ون **کندی** قیلیجی ایله بوینونو ووُردو / وار اوغیل **کندونی** سوُیا اوُر! دئدی" دده قورقوُت بویلاری. توَرکچه میزین ان اۆنملی فلسفه سل سۆزجوکلریندن اولان " اۆز" یوُنانجا : (ousia). آلمانجا : (Wesen). فرانسیزجا : (essence). عربچه : (ذات؛ ماهیت) قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلمالی دیر. " تۆز" قاورامی ایسه یوُنانجا : (hypostasis, hypokeimenon)؛ آلمانجا : (Substanz)، فرانسیزجا (substance)، عربچه - عوثمانلیجا : " جوهر/ جئوهر" قارشیلیغی دیر. آیریجا باق! : "اۆز"/ "تۆز".
کسینتی (Kesinti) : بوُرادا : *انقطاع؛ فاصیله آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر.
کسینتی سیز (Kesintisiz) : سوَرکلی.
کئز (Kez) : دفعه. عوثمانلیجا : کره (کرره).
کیمی/ کیمیسی (Kimi\ kimisi) : آدیل (ضمیر). بیر تاقیم؛ بعضیسی، بعضی، بیر قیسمی، بیر قیسیم. بوُرادا آذربایجاندا اولدوغو اۆزه ره؛ بنزه تمه اولاراق دئگیل ده، یالنیزجا بعضی، بعضیسی ... آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر: " کیمی آلتی؛ کیمی یئدی یاشیندا نه سۆیلرلر؛ نه بیر خابر ویرۆرلر = وئریرلر " یوُنوس ائمره.
کیشی (Kişi) : 1- اینسان؛ کیمسه، شخص. 2- بوُدون (خالق) دیلینده : ائش، ار، قوجا. 3- بیر یاپیتدا (اویون؛ رومان، اۆیکو) ده یئر آلان کیمسه. 4- دیل بیلگی-سینده : بیرینجی تکیل کیشی : من. ("اوتورارایکن گۆردولر کی؛ بیر **خاتوُن کیشی** گلور، گلدی ایچرو، باسات-ا گیردی" دده قورقوُت بویلاری). * اینسان سۆزجوگونون قارشیلیغی اولان عربچه «اینس» سۆزجوگو ده عیبرانیجه ایله هیند-آوروپا دیللرینده کی ایلک اینسان آنلامینی دیله گتیرن «آدام/آدم» سۆزجوگونون چئویریسیدیر. آدام دا بوُ آنلامین اۆرونودور.
کیشی اوغلو (Kişioğlu) : اینسان اوغلو. (اسکی توَرکچه)
کیشیسل (Kişisel) : تک کیشی-یه اۆزگو؛ بیره ی-ه ایلیشکین اولان. *شخصی.
کوپ (Kop) : توَمویله؛ تاماميیله؛ هئپ. (اسکی توَرکچه).
کۆچ (Köç) : ساعات؛ ساعت. (کاشغرلی "دیوان"). آیریجا باق! **اۆدۆش** (Ödüş).
کوتوک (Kütük) : 1- قالین آغاچ گۆوده سی. 2- کسیلمیش آغاچ گۆوده سی. 3- رسمی قایید دفتری؛ آنا دفتر. 4- گۆرگوسوز؛ قابا (کیمسه).
کۆوه ز (Kövez) : بوُرونو هاوادا؛ مغرور. (اسکی اوُیغور دئییشی)
کۆپ (Köp) : چوق؛ بول. (اسکی توَرکچه)
کۆستک (Köstek) : انگل؛ مانع. دئوه نین آیاغینا باغلانان ایپ؛ کندیر. (" دده قورقوُت کۆسته گی اۆزدی؛ تورُمادی قاچدی..." دده قورقوُت بویلاری)

Q

قابارتما (Qabartma) :1- قابارتما ایشی. 2- بیر بیچیمین ویا بیر سوَسله مه نین دۆز یوَزه ی اۆزه رینده کی چیقینتیسی. 3- پالچیق؛ آلچی، داش گیبی ایشله نه بیلیر گره چلری گیرینتیلی- چیقینتیلی یوَزه یلر دوُروموندا بیچیمله ندیره رک یاپیلمیش اولان یاپیت. *رۆلیئف. 4- قابارتیلاراق یاپیلمیش اولان : قابارتما خریطه.
قاچینیلماز (Qaçınılmaz) : قاچینیلماسی اولاسی اولمایان؛ اۆنونه گئچیلمز. *مجبوری؛ چاره سیز.
قام (Qam) : شامان. بوَیوجولوگه دایانان قاملیق؛ اینسانلیغین ان اسکی اینانچلاریندان سابیلیر. بوُ اسکی اینانیشا گۆره ائورن : گۆک، یئر، یئرآلتی اولماق اۆزه ره اۆچ بۆلوم اولاراق تاسارلانمیشدیر. توَرک – موغول- سیبریا قامچیلیق دۆشونجه سینده؛ گۆک-ده یاقشی اۆزوت (روح)لر، یئر-ده کیشی اوغوللاری، یئرآلتی-ندا دا کۆتو اۆزوتلر اوتوروُرلار. یاقشی اۆزوتلرین باشچیسی **اۆلگه ن** (اوُلو بیر چئشیت تانری)؛ کۆتو اۆزوتلرین باشچیسی **ارلیگ** (گوَچلو بیر توَر

یاراتیجی شیطان)دیر. ایکی سینین ده ائشلری؛ چوجوقلاری و یاردیمجیلاری واردیر. اورتا یئرده یاشایان اینسانلار ایسه؛ بوُ یاقشی- کؤتو اؤزوتلر آراسیندا دئنگه (توازن) قوُرماق زوروندادیرلار. ایشته **قام** آدی وئریلن کیشی بوُ دئنگه یی ساغلاماغلا گؤره ولی دیر. قاملار اؤزوتلر ایله اینسانلار آراسیندا آراجیلیق ائدرلر. قاملیغین آشیری کندیندن گئچمه یه دایانان چوق ایلگینچ بوَیوسل تؤره نلری واردیر. بوُ تؤره نلرده قام؛ بیر چئشیت اؤلوب- دیریلمه گئچیریر؛ ات- اؤزو(وجودو) پارچالانیر، یئنیدن بوَتونله نیر... (گنیش بیلگی ایچین : باق! "فلسفه آنسیکلوپئدیسی" ج 6, ی193 + " تاریخده و بوُگوَن شامانیزم"، عبدالقادیر اینان + " توَرک میتولوژیسی"؛ بهاء الدین اؤگئل).

قالیجی (Qalıcı) : قالارغی.

قالیق (Qalıq) : هاوا؛ هوا. (" **قالیق**دا اوُچان قارا قوُش یوری سنینگدن کئچومز آیا گؤک بؤری " قالیقدا اوُچان قارا قوش سوَرولری ای گؤک بؤری! (ای گؤی/ بوز قوُرت) سندن قوُرتاراماز لار کندیلرینی. قوُتادغو بیلیگ).

قامواویوُ (Qamuoyu) : افکار عمومی. عوثمانلیجا : افکار-ی عمومیه.

قاموسال بلله ک (Qamusal Bellek) : عوثمانلیجا : حافیظه-ی جمعی.

قاموسال بیلینچ آلتی (Qamusal Bilinçaltı) : عوثمانلیجا : تحت-ی شعور-ی جمعی.

قانا - قانا (Qana-qana) : دویا – دویا ایچمک. (یالنیزجا سوُ ایچین، سیراب اولماق آنلامدادیر)

قانیت (Qanıt) : *دلیل.

قانیتلاماق (Qanıtlamaq) : عوثمانلیجا : اثبات ائتمک.

قانماق (Qanmaq) : 1- ایناناق؛ *ریضا گؤسترمک، قناعت گتیرمک، اؤیله اولدوغونو قبول ائتمک. 2- آلدانماق؛ آلداتیلماق، ایناندیرماق. 3- (اؤزده کسل- تینسل اولاراق) : دوُیماق؛ ممنون اولماق. 4- یئتینمک؛ اکتفا ائتمک. (بوُ هؤروتده اوُچونجو آنلامدا قوُللانیلمیشدیر)

قاپالی (Qapalı) : آچیق اولمایان؛ قاپانمیش، اوُستو اوُرتولو، باغلی.

قارانقوُ (Qaranqu) : قارانلیق سؤزجوگون اسکی بیچیمی. ("**قارانقوُ** آقشام اولاندا؛ قایغولوُ چوبان!" دده قورقوُت بویلاری)

قارامسار (Qaramsar) : فرانسیزجا : پئسیمیست.

قارماشا (Qarğaşa /Qarmaşa) : اسکی یوُنان دؤشونجه سینده؛ "ائوره ن"ین دؤزه نه گیرمه دن اؤنجه کی دوُرومو. بیچیم سیز؛ اوُیومسوز، قاریشیق دوُروم. (فرانسیزجا : کاوو= کاووسChaos/ یوُنانجا : خاووس " دیب سیز اوُچوروم" دئمکدیر). مجازی آنلامدا؛ قاریشیقلیق، قارماقاریشیق لیق، دؤزنسیزلیک، قارغاشا. (" اوغیل قوچار؛ نه **قارغاشا** ائدیرسن، گؤتور بوُ ایسمارلادوغین نسنه دیر." دده قورقوت بویلاری)

قارماشیقلار داغارجیغی (Qarmaşıqlar Dağarcığı) : کومپلئکس لر داغارجیغی.

قارشیلیقلی (Qarşılıqlı) : عربچه : متقابل.

قاتی (Qatı) : 1- عوثمانلیجا : سرت. یوُموشاق قارشیتی. 2- مجازی آنلامدا : خوشگؤروسوز؛ آجیماسیز. عوثمانلیجا : مرحمت سیز. 3- دؤشونجه ایله داورانیشلاریندا بللی ایلکه لره سیقی- سیقیبا باغلی اولان. 4- فیزیکده : سوُلپ. 5- چوق؛ آشیری اؤلچوده. (" بکیل باقدی گؤک ایراق؛ یئر **قاتی**" دده قورقوُت بویلاری).

قاتیشیق (Qatışıq) : ایچینه باشقا نسنه لر قاریشمیش اولان. * عوثمانلیجا : "مخلوط"

قاتیشیق سیز (Qatışıqsız) : ایچینه باشقا نسنه لر قاریشمیش اولمایان، آری. عوثمانلیجا : "صاف".

قاتلانماق (Qatlanma) : 1- قاتلاماق ایشی یاپیلماق. 2- خوش اولمایان بیر دوُروما؛ گوَچ قوشوللارا دایانماق، عوثمانلیجا : تحمل ائتمک. (" بوُرلاخاتوُن **قاتلانمادی**؛ قیرق اینجه بئللی قیزی بویونا [یانینا] آلدی ... " دده قورقوُت بولاری) .

قاتمان (Qatman) : بیر توپلولوغو اولوشدوران کوَمه لردن هر بیری. *طبقه (توپلومسال آنلامدا).

قاوراماق/قاورام (Qavramaq\ Qavram) : عربچه-عوثمانلیجا : مفهوم؛ فرانسیزجا : کونسئپت/ نوسیون. آلمانجا : بئگریف. بوُ اولدوقچا اؤنملی سؤزجوک توَرکچه میزین ان اسکی سؤزجوکلریندن بیریدیر. کؤکن بیلیمسل اولاراق؛ یاقالاماق، توُتماق، الده توُتماق آنلامینا گلیر. آیریجا ایلگینچ اولان؛ آلمانجاداکی "بئگریف" ده توَرکچه ده اولدوغو آنلاملاری داشیماقدادیر. (" آتاسینی آت اؤزه ریندن **قاورادی** توُتدی" دده قورقوُت بویلاری).

قاورامسال (Qavramsal) : قاوراملا (مفهوملا) ایلگیلی؛ قاورام نیته لیگینده اولان. فرانسیزجا : کونسئپتوَئل.

قایماز (Qaymaz) : قایمایان؛ سوَرولوب- دؤشمه ین.

قایاغان (Qayağan) : اوَزه رینده قولایلیقلا قاییلابیلن؛ قایپاق.

قایپاق (Qaypaq) : اوَزه رینده قولایلیقلا قاییلابیلن؛ قایاغان.

قایرا (Qayra) : عوثمانلیجا : *عنایت. لطف. (فرانسیزجا : grâce آلمانجا :Gnade یوُنانجا : kharis لاتینجه : gratia) تانری نین کیشی اوغلونا یاقشی لیک گتیریجی؛ قوُرتاریجی ایلیشکیسی ایچین قوُللانیلان، اؤزللیکله دینسل بیر قاورام. تانری نین کیشی اوغلونو قورویوجولوغو و اسیرگه ییجی لیگی. مسیحی لیگین تمل قاورامی : تانری نین کیشی اوغلونو سئوگی دولو دؤشونوشو ایچین قوُللانیلان قاورام. فلسفه اؤیکونجونده؛ سن آگوستینوس-دان بری، **قایرا** ایله **اؤزگورلوک** آراسینداکی ایلیشکی سوروسو، اؤنم قازانمیشدیر.

قیلیق (Qılıq) : 1- دیش گؤرونوش؛ شکیل، طرز، قیافت. گئییم ـ قوُشام. 2- گؤرونوش؛ بیچیم، صورت. 3- آنادولو بوُدونو دیلینده : رسیم، فوتوغراف، تصویر. بوُ هؤروتده ایسه؛ باشدا اسکی اوُیغور دئییشینده اولدوغو گیبی : کاراکتئر؛ سجیه، ایرا اؤزللیکله "خوُی" (خلق- خوی) قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلمیشدیر. آیریجا قیلیق قاورامی گوَنوموز آذربایجان دئییشینده هر ایکی آنلامی دا ایچه رمکده دیر.
قیسقانچ (Qısqanç) : عربچه : حسود؛ حسد (قیسقانماق ائیله میندن).
قیلغیسال/قیلغین (Qılğısal \ Qılğın) : قیلماق ائیله میندن. فرانسیزجا : پراتیک.
قیسیتلی (Qısıtlı) : اوُچلانمیش؛ سینیرلانمیش، محدودلانمیش. عوثمانلیجا : مهجور.
قیسیردؤنگه (Qısır Dönge) : عوثمانلیجا : دور-ی باطل/ فاسد داییره. فرانسیزجا : "سئرکل ویسیو/ دییالئل"(cercle \vicieux). وئرمسیز دؤشونجه دیزگه سی. ایچیندن چیقیلماز دوُروم. بیر "آ"یی آنجاق کندی سییله بلیرله نه بیلیر بیر "ب" ایله گؤسترمه. آینی ایسته نمه ین سونوجو گتیرن ائیله ملرین سوَرکلی اولاراق بینه له نمه سی. قیسیردؤنگوده بیلگیلر قاپالی بیر دؤزن اولوشدورور. بوُ دؤزنده بیر بیلگی او بیرییله قانیتلانیر. بوُنا گؤره گرچک آنلامدا بلیرله مه هئچ بیر زامان گرچکله شه مز.
قیوانماق (Qıvanmaq) : اؤونه له جک بیر اولایدان دولایی سئوینمک. عوثمانلیجا : افتخار ائتمک، ممنون اولماق. ("... اوق آتیشین گؤره بیم؛ سئوینه بیم، **قیوانابیم**، گوَوه نه بیم، دئدی.../ بابام آت سگیردیشیمه باقسون **قیوانسین**؛ اوق آتیشیما باقسون گوَوه نسون..." دده قورقوُت بویلاری)
قییی (Qıyı) : قارا ایله سوُیون بیرله شدیگی یئر : ساحیل؛ کنار، قیراق، حاشیه، اوُچ. (" باقدی گؤردو؛ بیر قاچ چوبانلار یولون **قییی**سین آلمیشلار؛ آغلارلار..." دده قورقوت بویلاری)
قیزقارداش (Qızqardaş) : باجی. (" بئیره گه؛ آناسینا و **قیزقارداش**ینا موشتچی گلدی، سئویندیلر... قاراگؤزلو **قیزقارداش**یمی آغلاتماغیل!" دده قورقوُت بویلاری)
قولداش (Qoldaş) : دوست. (اسکی توَرکچه)
قونو (Qonu) : عربچه : موضوع. عوثمانلیجا : مئوضوع.
قونوم (Qonum) : بیر کیمسه نین ویا بیر نسنه نین بیر یئرده کی دوُرومو؛ ویا دوُروش بیچیمی. *پوزیسیون؛ وضعیت.
قونوت (Qonut) : *اقامتگاه. بوُرادا یالنیزجا بوُ آنلامدا قوُللانیلمیشدیر.
قونوتلاماق (Qonutlamaq) : مسکن سالماق؛ بیر اقامتگاه دا یئرله شمک.
قوشقو{قوشغو} (Qoşqu \ Qoşğu) : شعیر (گونوموز توَرکمنجه ده).
قوشوق (Qoşuq) : اسکی اوُیغور دئییشینده؛ اؤزللیکله بوُرخانچی یازیندا " نظم، منظومه، شعیر" قاورامی ایچین باشدا توَرکچه قوشوگ (Qoşug) ایله تاقشوُت (Taqşut) اولماق اؤزه ره یانی - سیرا، سانسکریتچه شلوک (Şlok) ایله پاداک (Padak) دئییملری ده قوُللانیلیردی. " ایر/ ییر" (Ir\ Yır) ایسه داها چوق "شارکی/ شرقی" آنلامینا گلیر(آیرینتیلی بیلگی ایچین باق! : " اسکی توَرک شعیری" رشید رحمتی آرات). بوُرادا اسکی عروض ایله سسله م (هیجا) اؤلچه گینده یازیلمایان؛ اؤزللیکله "مودئرن شعیر" قارشیلیغی اولاراق اؤنه ریلمیشدیر. اؤرنه گین فضولی-نین شعیرلری؛ واقیف-ین شعیرلری. حوسنو داغلارجا-نین، ایلخان برک-ین قوشوقلاری.
"قوشوق"ون (کؤکن بیلیمسل اولاراق) "قوش" (Qoş) کؤکونده : بیرله شدیرمه؛ دؤزه نله مه، باغداشدیرما، دئوینمه و بوُ گیبی دگیشیک آنلاملار بوُلونماقدادیر. بوُ آنلام دگیشیک لیگی کؤکدن سؤزجوک تؤره تمه یه اولاناق ساغلارکن یئنی بیر آنلاتیم اؤزللیگی ده یاراتیر. کاشغرلی سؤزلوگونده سؤزجوگون "قوش" کؤکونون: بیرلیک؛ دؤزه نله مه، دئوینمه و بوُ گیبی آنلاملار ایچردیگی، بوُندان توَرکو (شعیر) قارشیلیغی قوشوغ (قوشوق) سؤزجوگونون تؤره دیگی بیلدیریلیر. قوش-و-غ/ قوش-و-گ/ قوشوق گلیشیمینده بیلینچلی بیر چابا گؤرونور. نیته کیم کاشغرلی قوشوغ سؤزجوگونه شعیر؛ "اؤوگو" (قصیده) آنلاملارینی یوکلر (آیرینتی بیلگی ایچین باق!عیصمت ذکی ایوب اوغلو؛ "تورک دیلی نین ائتیمولوژی سؤزلوگو" ی 430-432). آیریجا قوشوق سؤزجوگو مودئرن قوشوق آنلاییشینی توَمویله دیله گتیرمکده دیر. نیته کیم قوشوق سؤزجوگونده گؤزه چارپان باشلیجا اؤگه لر: "دئوینیم ایله دؤزه نله مه"دیر. دیلیمیزه گیرمیش عربچه "شعیر" سؤزجوگو کؤکن بیلیمسل اولاراق: شعر (Şa'r) سؤزجوگوندن تؤره میشدیر. شعر ایسه "قیل؛ توَک" دئمکدیر. بیر کیمسه نین اؤرمه (سکس) یئرلرینده، قاسیق بوشلوقلاریندا، قادینلارین اؤرمه اؤیه لری چئوره سینده چیقان "بول قیل". عرب دیلی اوُزمانلاری نین دئدیگینه گؤره: بوُ کؤکدن؛ "بیر قونویو قیلی قیرق یارارجاسینا اینجه لمک، اینجه ائله ییب سیق توقوماق، اینجه دؤشونمک" آنلاملاری سونرالار یوَکله تیلمیشدیر "شعر" سؤزجوگونه. (بوُ یورومون نه دنلی دوغرو اولوپ-اولمادیغی باشقا بیر آراشدیرمایا قونو اولابیلیر.) "شاعیر" سؤزجوگو ده "چوق قیللی/ چوق توَکلی" دئمکدیر کؤکن بیلیمسل اولاراق. سونرالار "آنلام گنیشله مه سی" ایله بام-باشقا بیر نیته لیک ایله ایچریک قازاناراق : "قیلی قیلدان آییران؛ اینجه دؤشونن" آنلاملارینی یوَکله نمیشدیر. آیریجا "شعور" (بیلینچ) سؤزجوگو ده بوُ کؤکدن تؤره میشدیر.
قوشوقچو (Qoşuqçu) : عربچه : *شاعیر.
قوشوقسال (Qoşuqsal) : فرانسیزجا : *پوئتیک.

قوشوت (Qoşut) : 1- ماتئماتیکده :*موُوازی، پارالئل. 2- مجازی آنلامدا : آینی زامان ایچینده گلیشن؛ اؤزدئش (عینی) اؤزللیکلری گؤسترن (اولای، دۆشونجه ...)، پارالئل. (بوُرادا پارالئل آنلامدا قوُللانیلمیشدیر)
قویو (Qoyu) : 1- سیوی نسنه لرین سوُلو اولمایانی؛ چوق آقیجی اولمایان. 2- بویا ایچین : آچیق اولمایان. 3- مجازی آنلامدا : بیر قونویا اولان باغلی لیغینی ایره لی واردیران: آشیری. اؤرنه گین قویو پارتیجی. 4- مجازی آنلامدا: درین؛ حرارتلی: قویو بیر صحبت.
قوُللانیم (Qullanım) : 1- قوُللانما؛ یارارلانما. عوثمانلیجا : تصرف. 2- دیل بیلیمده : سؤزجوکلرین ان یایغین بیچیملرییله قوُللانیلماسی.
قوُرام (Quram) : فرانسیزجا : تئوری. عربچه-عوثمانلیجا : نظریه.
قوُرونتو (Quruntu) : مودئردن توَرکچه ده : یانلیش؛ یئرسیز دۆشونجه. بیر قونویلا ایلگیلی؛ کؤتو اولاسیلیق لاری اوُسا گتیریب- تاسالانما (قایغی لانما)، ایشکیل. عوثمانلیجا : "اوهام، وسوسه". اولمایاجاق بیر نسنه نین اولاجاغینی سانما. (بوُ هؤروتده یوُقاریداکی آنلاملاردا قوُللانیلمیشدیر)
قوُش (Quş) : قوشوقسال سؤیله نسل (میتیک) گله نکده قوُشلار؛ ائوره نسل بؤلگه لر آراسیندا باغلیلیق قوُران، تانریسال (ایلاهی) ایچه ریگین سیمگه لری گیبی قارشیمیزا چیقارلار. قوُش آورو- آسیا سؤیله نسل دیزگه لرینده، ائوره نین بیر-بیریندن آیری ایکی قونومو آراسینداکی آراچی رولونو اوینناردی. بوُ دۆشونجه نین توَرکلرین دیلینده کی ایزلری، اوُچانلارین داشیدیقلاری آدلاردا دا گؤرونور. اؤرنه گین؛ کیمی قوشوقسال سؤیله نسل گله نکلرده، اؤلنلرین اؤزوتونو سیمگه لندیرن گؤگرچینه، هاکاسچادا "قوُدآی قوُش" (قوُت آی) دئییلیردی. مه لک قیلیغیندا اولوب؛ قوُش چیزگی لری داشییان چوق ساییدا شیطانسی اؤزوت ویا گؤرونمز وارلیق واردیر. بوُ قوُشلارین یئری؛ "ائورن آغاجی"نین ان یوُقاریلاریدیر. اؤیکولرده اونلار قاراقوش؛ سیمورغ و بنزری آدلارلا قارشیمیزا چیقار.
توَرکلرده اؤلن بیری نین اؤزوتو؛ قوُش قیلیغیندا اوُچوب- گئتدیگینه اینانیلیردی. یاقوت لاردا آیریجا چوجوق اؤزوتونون بیر قوُش قیلیغیندا گؤکلردن گلدیگینه ده اینانیلیردی. اینانیشا گؤره؛ اؤلن بیری نین اؤزوتو قوُش قیلیغینا گیره ر، توَم ائوره نی ساران "ائورن آغاجی"نین داللاری نین بیرینده یوُوا قوُرار.
سایان- آلتای سؤیله نسل هؤروتلرینده " قوُتسال قوُش آنا " آدلی بیر وارلیغا دا یئر وئریلمیشدیر. اوُمای تانریچا گیبی؛ کیمی اؤزوتلرین قوُش قیلیغیندا ویا قاناتلی قادین گؤرونوموندە بئتیمله نمه سی ده بوُنونلا ایلگیلی دیر. باشقورتلاردا " اوُرال باتیر"ین قاریسی اولان " اوُمای" دا قوُش قیلیغینا گیره بیلیر. آنادولو یؤروکلرینده؛ داغینیق ساچلی بیر اؤزوت اولوب، الینده کی بونجوق (مونجوق)ویلا ایسته دیگی ائوه؛ ایسته دیگی یئردن گیره بیلن "آل قاریسی" دا آغزیندا سیحیرلی داش اولان قوُش قیلیغیندا بئتیمله نیر. "ساری قیز" دئییلن سؤیله نسل وارلیق ایسه؛ گئجه لری قوُش اولوب اوُچار، سلوی آغاچلاری نین اوَزه رینده اوتوروب آداقلیق (قوُربانلیق) ایستر.
آنادولو یؤروک اویماقلاری آراسیندا؛ چوجوقلاری قوروماق ایچین "مارقوُت- کئرکوَت" آدیندا بیر قوُش واردیر.اونون آدی؛ اسکی بیر اؤزوت اولان " بوُرقوُت "ون آدیندان آلینمیش دیر. قاناتلی تانریچا قادینلا " قوُت " آنلاییشی اوَزه رینده کی گؤروشلر شاشیلاسی بیچیمده بیر- بیرینه یاقین دیر. آیریجا هاکاسلار ایله یاقوتلاردا " قوُت "ون کندیسی بیله قوُش گؤرونوموندە دۆشونولوردو. باشقا بیر اینانیشا گؤره "توُوا" قاملاری آغان/یوم اوقویوب چاغیریرکن؛ قوُش قیلیغینا گیرمیش "آل باستیلار"؛ توُتقون قالیقدا (هاوادا) گیردیکلری قارا بوُلوتلارین ایچیندن اوُچوب- گلیرلر.
اوُلو وارلیق "اۆلکن"ین آدینا؛ باشقا یئرلرده "اۆلکن قوُش" بیچیمینده ده راستلانماقدادیر. آلتایلارین قام سؤیلنلرینده کی "پایانا" آدییلا بیلینن؛ اؤزوتلر اؤبه گی ده قاناتلی وارلیقلاردیر. آذربایجان توَرکلری نین گله نکسل اینانیشینا گؤره؛ ائوه بوللوق (برکت) گتیرن "کیمسه نه" آدلی اؤزوت ده قوُش قیلیغینا گیریب، کیشیلرین اوُیقوسونا گلیرلر. بوُدون اینانیشلاریداکی کؤتو "شئشه" ایسه؛ بیلینمه زلر ائوره نیندن گلن بیر قوُش دور.
اسکی توَرک آنیتلاریندا؛ "اؤلدو" آنلامینا گلن "اوُچا بارمیش" (اوُچوب- گیتمیش) آنلاتیمی واردیر. باتی سیبیریا تاتارلاری نین دیلینده "او اؤلدو" دئمک یئرینه؛ "او اوُچوب- گیتدی" دئییلیردی. بوُ آنلاتیملار اؤزوتلرین قوُش قیلیغیندا اولدوغونا ایلیشکین گؤروشلرین ایزلرینی داشیرلار. اورتاآسیا بوُدونلاری دا؛ کیشی اوغلونون اؤزوتونون گؤگرچین ویا باشقا بیر قوُش گؤرکه میندە اولدوغونا و آتا اؤزوتلری نین قوُش قیلیغیندا یاشاملارینی سوَردوکلرینه اینانیرلاردی.
اسکی بوُدونلارین بیرچوغوندا "طالیع" آنلاییشی نین کندیسی ده؛ "قوُش" بیچیمینده دۆشونولموشدو. اؤیکولرده؛ دئوله رین گؤگرچین قیلیغینداکی تینلاری (جانلاری) شیشیه لرده توُتولور. آذربایجان توَرکچه سینده "بیرینی اؤزله مک؛ جانی چکمک/ ایسته مک" آنلامیندا قوُللانیلان " قوُشو قونماق" دئییمی وار. توَم بوُ اؤرنکلر؛ تینین، اؤزوتون قوُش قیلیغیندا اولدوغونا ایلیشکین اسکی سؤیله نسل گؤروشلردن قایناقلانماقدادیر (باق! "توَرک میتولوژیسی آنسیکلوپئدیک سؤزلوک").
بونونلا بیرلیکده؛ اوُمیت حسسان-ین یازدیغینا گؤره " آلتایلاردا و سیبیریا-دا قورویوجو روُحلارین بؤیوک چوغونلوغو حایوان بیچیملرینده دیر. بوُنلار آراسیندا آیی؛ قوُرت، گئییک، یابانی تاوشان و همن هر چئشیت قوُش (قارتال؛ بایقوش، قاز، قارغا و ...) یئر آلیر. آغاچ؛ یئر روُحلاری دا واردیر. (باق! " اسکی توَرک توپلومو اۆزه رینه اینجه له مه لر" ی 90)

قوُت/ قوُتلو (Qutlu\ Qut) : تورک دیلی نین ان اؤنملی « ائکینیم سؤزجوکلری»ندن بیری. آرا- سیرا " قوُت- یۆله ک" (عنایت) گیبی ده قوُللانیلماقدادیر. اسکی تورکلرین گله نکسل گؤروشلرینده؛ " یاشام گوَجو؛ اؤزوت، تین (جان/ نفس/سپریتوس)، یاشام وئریجی، باشلانغیچ، برکت، بوللوق، اوُغور، سعادت، موُتلولوق" آنلامینا گلیردی. اسکی تورکچه ده ایسه؛ تورک تانریسی نین اؤزللیکله خاقانا وئردیکی دئولت؛ تانریسال گوچ، دئولت یؤنتمه گوَجو، بئجریک، یاشام گوجو آنلامیندا اولسا دا، اورتا اوغوز تورکچه سینده یالنیزجا : اوُغور؛ موقدس، موبارک، طالع، موُت(لو)... قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلمیشدیر (« دۆگون **قوُتلو** اولسون خان قیزی! » « بوُ آد بوُ ییگیده **قوُتلو** اولسون! دئدی » دده قورقوُت بویلاری). « گلدی باسدی باشیما **قوُتلو** آیاغین اول(او) نیگار...» نسیمی). بیرینجی آنلامداکی قوُللانیشی "قوُتادغو بیلیگ" ده سرگیله نمیشدیر. (" قوُت "ون سؤیله نسل آنلامی ایچین باق! "توَرک میتولوژیسی آنسیکلوپئدیک سؤزلوک" ی 362-359)

قوُتار (Qutar) : بوُ هؤروتده چاغداش آلمان فلسفه سینده (اؤزللیکله هایدئگر فلسفه سینده) قوُللانیلان "داس هایلیگه"نین (das Heilige) قارشیلیغی اولاراق اؤنه ریلمیشدیر.

L

له یین{سون اک} (Leyin) : آدلاردان اؤت بلیرته جی (زامان ظرفی) تؤره تن؛ سس اوُیومونا اوُیمایان اک (وُورغوسوز). اؤرنه گین : آقشام-له یین؛ گئجه-له یین.

M

مایتالمان (Maytalman) : (اسکی تورکجه). عوثمانلیجا : محتشم؛ فرانسیزجا : مانیفیک.

منگی/بنگی (Mengü\ Bengi) : ابدی. (اسکی توَرکچه)

میریلدانماق (Mırıldamaq) : 1- آلچاق سسله کندی-کندینه بیر شئیلر سؤیله مک. 2- آنلاشیلماز بیر شئیلر سؤیله مک. 3- دوُداق آلتی توَرکو سؤیله مک. 4- ایکی ویا داها چوق کیشی آرالاریندا آنجاق بیر- بیرلری نین دوُیابیله جگی بیچیمده قونوشماق. 5- هئپ بیرلیکده شارکی و... جینسدن بیر شئیلر سؤیله مک.

N

ندن (Neden) : عوثمانلیجا : سبب.

نره/ نره ده (Nerede /Nere) : هارا؛ هارادا. (" سنی یاغی **نره دن** داریمیش گؤزل یوُردوم!" دده قورقوُت بویلاری)

نسنه (Nesne) : شئی. فرانسیزجا : اوبژه. فلسفه جه " اؤزنه"نین دیشیندا قالان هر شئی. (« گؤتورون اوقلارین ای دیده لریم توپراقدان بوُ یاووُز **نسنه**لرین قدرینی یاقشیجا بیلین »؛ فضولی. « چوبان اوغول! قارنیم آجدیر. هئچ بیر **نسنه** وار می یئمگه؟ دئدی قازان»، دده قورقوُت بویلاری. « معرفتدن **نسنه** قیل حاصیل اوُیان!» نسیمی).

نسنل (Nesnel) : فلسفه-نین ان اؤنملی تمل قاورام‌لاریندان بیری. فرانسیزجا : اوبژئکتیو. 1- نسنه یه ایلیشکین اولان. 2- نسنه ایله اوُیوشان؛ نسنه ایله اوُیوم ایچینده اولان. 3- بیره یین کیشیسل گؤروشوندن باغیمسیز اولان. 4- گنل- گئچر اولان؛ هر دۆشونجه ایچین گئچرلی اولان. 5- بیره ی اۆستو اولان؛ اؤرنه گین : نسنل تین : آ- بیره یلری آشان؛ آنجاق آینی زاماندا اونلاری بیرله شدیرن تینسل یاشام آلانی (اوُزوت، بیلیم، اخلاق، حوقوق). ب- تین-ین؛ اؤزنه نین دیشینا چیقان اۆرونلری، یاپیتلاری، قوُرولوشلاری.

نسنه لشمک (Nesneleşmek) : مودئرن فلسفه ده : نسنه/ شئی دوُرومونا گلمک.

نیته کیم (Nitekim) : چوَنکو؛ زیرا، ندنسه.

Ö

اؤد/اؤت (Öd\ Öt) : زمان؛ زامان. (اسکی توَرکچه/اورتا توَرکچه). باق! کاشغرلی دیوان. آذربایجان ایله توَرکمن دئییشینده «گئچمک» آنلامیندا قوُللانیلان "اؤتمک : اؤت + مک" ائیله می نین کؤکو دۆشونسل اولاراق "اؤت" (زامان) قاورامینی دا داشیماقدادیر. آیریجا "اؤد" بیچیمینده کی سؤزجوک مودئرن تورکچه ده "قورقاق" آنلامیندا قوُللانیلماقدادیر.

اؤدلک/اؤتلک (Ödlek\ Ötlek) : عربچه : *فلک. « آلپ ار تونقا اؤلدی می **اؤدلک** اؤجین آلدی می؟...» (کاشغرلی "دیوان").

اؤدۆش (Ödüş) : "اؤد/ اؤت" کؤکوندن توَره میشدیر. اسکی تورکچه ده (گؤک تورکچه ده)؛ "تام گون، 24 ساعات" آنلاملاریندا قوُللانیلیردی. بوُرادا عربچه "ساعات/ ساعت" قارشیلیغی اولاراق اؤنریلمیشدیر.

اؤفکه لی (Öfkeli) : اؤفکه له نمیش؛ قیزغین، سینیر لی، حیددتلی.

اؤگه (Öğe) : بیرله شیک بیر نسنه یی اولوشدوران یالینچ (بسیط) نسنه لردن هر بیری؛ عنصر. فرانسیزجا: ائلئمان.

اؤگره نجه (Öğrence) : درس. (اسکی اوُیغور توَرکچه سینده : بوشقوُرت Boşqut\ Boşğut: درس؛ بوشغوتلوق : اؤگر نجی، بوشغوتچی : اؤگرتمن, بوشغوتماق: اؤگرتمک قوُللانیلیردی).

اؤگره نه ک (Öğrenek): عیبرت/عبرت.

اؤکه (Öke) : یاراتیجی یئته نه گی نین ان یوَکسک اورانینا اوُلاشمیش کیشی. عوثمانلیجا : داهی. فرانسیزجا : (génie).

اؤکمن (Ökmen) : بوَگو؛ بیلگه، اوُسلو، بیلگیلی، فیلوسوف (باق! "بوَگو")

اؤکوش/اؤکوَش (Öküş \ Üküş) : چوق. (اوُیغور دئییشی. آیریجا ختایی دیوانیندا دا سئیرک اولاراق قوُللانیلمیشدیر).
اؤکوشتی : چوقجا؛ بولجا.

اؤکسوَز (Öksüz) : یئتیم؛ آناسیز-آتاسیز کیمسه. ("ایکی اوغلانجیغی **اؤکسوز** قویماغیل! دئدی./ آلا گؤزلو بیکلرین **اؤکسوَز** قویمیشسان" دده قورقوُت بویلاری)

اؤلچه ک (Ölçek) : وزن. (اؤرنه گین : عروض اؤلچه گی. اسکی توُرکچه ده : "کوَگ" (Küg) "وزن" آنلامیندا ایدی. باق! "دیوان" ج 3، ی131)

اؤلچوت (Ölçüt) : بیر حوَکمه وارماق ویا دگر وئرمک ایچین قبول ائدیلن اؤلچو، ایلکه. *عوثمانلیجا : میصداق، فرانسیزجا : کریتئر (critère ،critérium).

اؤنجه سیز بلله ک (Öncesiz Bellek) : عوثمانلیجا : ازلی حافیظه.

اؤنجو (Öncü) : 1- اؤنده گئدیب خبر اوُلاشدیران کیمسه. 2- چیغیر آچان؛ یول گؤسترن. 3- اؤنده ر؛ قیلاووز.

اؤنگ (Öng) : رنگ. (اسکی اوُیغور دئییشی). اؤنگلوگ : رنکلی. اؤنگلوک ایسه : یوَز؛ چهره آنلامیندا دا قوُللانیلیردی.

اؤنگؤرو (Öngörü\ Öngörmek) : (فرانسیزجا : prévoyance آلمانجا :Voraussicht). بیر ایشین ایره لیسینی کسدیرمه ویا بیر ایشین نئجه بیر یول آلاجاغینی اؤنجه دن آنلایابیلمه و اونا گؤره داورانما.اولاجاغی اؤنجه دن سئزمه یاتقین لیغی. (فلسفه جه آنلامی ایچین باق! " فلسفه سؤزلوگو" آفشار تیموچین؛ ی 386-387)

اؤرگه/ هؤرگه (Örge\ Hörge) : بیر یاپیتدا سیق - سیق یینه له نن سوَسله ییجی اؤگه. فرانسیزجا : موتیف/ موتیو.

اؤرگون (Örgün) : تخت. اؤرنه گین : خاقانین اؤرگونو.

اؤرنه گین (Örneğin) : اؤرنک ایچین؛ میثال ایچین.

اؤته (Öte) : قونوشانین تمل اولاراق آلدیغی بیر نسنه دن داها اوُزاق اولان یئر یا دا شئی. "بری"نین قارشیتی. (« دده قورقوُت **اؤته** دن بری گلدی »/ « دؤن یوق **اؤته** کی گوَن » دده قورقوُت بویلاری) "ماورا/ مئتا" آنلامیندا دا قوُللانیلماقدایر مودئرن توَرکچه ده : " فیزیک اؤته سی : مئتافیزیک. بوُ هؤروتده ده "ماورا/ مئتا" آنلامیندا دا قوُللانیلمیشدیر.

اؤیکونج (Öykünç) : تاریخ. تاریخ سؤزجوگو عیبرانی قایناقلی بیر سؤزجوک اولاراق : گئرییه گئتمه، گئرییه دوغرو اوُزاتما/ اوُزانما آنلاملارینی ایچره ن "رئخا" کؤکوندن گلیر. اسکی اوُیغور دئییشینده قوُللانیلان "اؤیکونچ" سؤزجوگو ایسه : اؤیکو (حیکایه)؛ آنلاتی، آنلاتما، سؤیله مه، بیر اولایی اؤیکوله مه/ آنلاتما آنلاملارینی داشیماقدادیر. ایستر گئچمیش اولسون ایسترسه شیمدی ایله گله جکدن قونوشسون. "تاریخ" سؤزجوگو قارشیلیغی اولاراق "اؤیکونچ" قوُللانیلدی بوُ هؤروتده.

اؤیکونمه (Öykünme) : *تقلید. باشقاسی گیبی داورانماق. باشقاسی گیبی یاپماق. باشقاسی گیبی دوَشونمک.
(فرانسیزجا : imitation آلمانجا : Nachahmung)

اؤز (Öz) : وارلیغین اصلینی قوُران نسنه؛ تمل اؤزللیک. بیر وارلیغین یاپیسینی قوُران نسنه. اؤز قاورامی فرانسیزجا : ائسانس (Essence). یوُنانجا اوُسییا(ousia)، ایسلام فلسفه سینده ایسه (ابن سینا-دا) "ماهیت " ایله ذات" قاوراملارینی قارشیلاماقدادیر.

اؤزبیلینج (Özbilinç) : هئگل فلسفه سینده اؤنملی بیر قاورام اولان " زئلبست بئووُستزاین" (Selbstbewusstsein)نین قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلمیشدیر.

اؤزده ک (Özdek) : ماده. فلسفه ده : تمل اؤزللیگی یئر قاپلاما اولان وارلیق (دئکارت). تین؛ اؤزوت، دؤشونجه قارشیتی اولاراق، دوُیولارلا آلغینانان جیسیملری قوُران تؤز. جیسیمسل اولانین پارچالانماز-بوزولماز تؤزو. فرانسیزجا : ماتیئر.

اؤزده ش (Özdeş) : هرتوَرلو نیته لیک (کیفیت) باقیمیندان ائشیت (برابر/مساوی) اولان؛ آییرت ائدیله مه یه جک دنلی بنزر اولان. عینی.

اؤزدئییش (Özdeyiş) : اؤزلوسؤز؛ ساوسؤز. عوثمانلیجا : حیکمتلی سؤز. فرانسیزجا : آفوریزم.

اؤزه ت (Özet) : ییغجام. *خلاصه.

اؤزوتله مک (Özetlemek): بیر یازی ایله سؤزو قیسا بیر بیچیمده آنلاتماق؛ اؤزونو وئرمک. *خلاصه ائتمک.

اؤزگوَ (Özgü) : خاص.

اؤزگوَر (Özgür) : عوثمانلیجا : حر؛ سربست.

اؤزله م (Özlem) : *حسرت.

اؤزنه (Özne) : دیل بیلیمده : 1- بیر توَمجه (جومله)ده بیلدیریلن ایشی؛ اولوشو یاپان ویا یوَکله م(Yüklem)ین بیلدیردیگی دوُرومو اؤزه رینه آلان کیمسه ویا نسنه. *فاعیل. 2- فلسفه ده : آلغی ایله دؤشونجه ییه سی کیشی.

اؤزنل (Öznel) : فلسفه-نین ان اؤنملی تمل قاوراملاریندا بیری. فرانسیزجا: سوُبژئکتیو. 1- اؤزنه-یه ایلیشکین اولان. 2- اؤزنه-ده تمللـه ندیریلن؛ اؤزنه ایله بلیرله نمیش اولان، اؤزنه ایچین گئچرلی اولان. نسنل-ین قارشیتی.
آیریجا "هیپوکایمئنون- سوُبژئکت" قاورامی اریستو-دا؛ سونرالار اورتاچاغدا "توْز" (جوهر) آنلامینا قوُللانیلیر.آنجاق اون یئدینجی یوَزییلدان بری بوُگونکو آنلامینی قازانیر. اؤزوت بیلیم ایله "بیلگی قوُرامی" (معرفت نظریه سی) آچیسیندان "من" آنلامینی آلیر: کندینی "من- اولمایان"ین؛ نسنه نین (اوبژئکت-ین) قارشیسیندا بوُلان، قارشیسینا قویان، یا دا قارشیسینا قوندوغو، کندینی قارشیسیندا بوُلدوغو نسنه یه "بیلمه" ایله "ائیله مه" اره گیبله یؤنه لن بیره ی. اؤزوت بیلیمسل آچیدان : اؤزوتسل یاشانتیلارین داشییجیسی؛ دؤشونن، تاساریملایان، بیلن، دوُیان، ایسته ین من.
بیلگی قوُرامی آچیسیندان: بیلن؛ بیلمه یه یؤنه لن، آنجاق کندیسی بیلگی نسنه سی اولمایان وارلیق. منطیق- دیل بیلگیسی آچیسیندان : یوَکله مین داشییجیسی= اؤزنه؛ کندیسی اوْزه رینه بیر شئی سؤیله ین= قونو.
اؤزؤلگه (Özülge) : بیلیمسل آلانلاردا اؤزل بیر قونو ویا سورون اوَزه رینه یازیلان اینجه له مه. *تکیازی. فرانسیزجا : مونوگرافی.
اؤزوت (Özüt) : (اسکی اوُیغور دئییشی. اسکی توَرکچه ده " اؤزگوت" بیچیمینده ده قوُللانیلمیشدیر). عربچه : روُح؛ یوُنونجا : **پسیخه** (psykhe)، لاتینجه : **آنیما** (anima)، آلمانجا : (Seele) فرانسیزجا : (âme). اولدوقجا اؤنملی - فلسفه جه بیر قاورام اولان "اؤزوت" سؤزجوگو نه یازیق؛ مودئرن توَرکچه ده یالنیزجا : "ائکستره؛ خلاصه" آنلاملاری ایله سینیرله نمیشدیر (باق! "تورکچه سؤزلوک" ج 2، ایکینجی باسقی).

O

اوغوش (Oğuş) : اسکی توَرکچه ده : سوی- سوپ؛ اویماق، کلان، نسیل، عاییله. بوُرادا اوُرلوق (Urlua) سؤزلوگویله بیرلیکده؛ عوثمانلیجا "عاییله" قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلمیشدیر.
اولاناق (Olanq) : ایمکان.
اولغو (Olğu) : 1- بیر تاقیم اولایلارین دایاندیغی ندن ویا بوُ ندنلرین یول آچدیغی سونوچ. 2- فلسفه ده دؤشونولموش اولانین قارشیتی؛ اولموش اولان، گرچک اولان، گرچک له شمیش اولان. عوثمانلیجا : واقعه. فرانسیزجا : فاکت.
اولغون{لوق} (Olğun\luq) : (کیشی اوغلو ایچین) دوُیغو ایله دؤشونجه باقیمیندان یوَکسک دوْزه یه اوُلاشدیغی ایچین اولایلاری گنیش بیر گؤروش آچیسیندان دگرلندیره بیلن؛ خوشگؤرولو، تولئرانسلی، بیلگیلی، کوَلتورلو. *کامیل.
اولور (Olur) : 1- اولابیلیر. 2- یکی. 3- گنیش اوْت (زامان)ون اؤچونجو تکیل (مفرد) کیشیسی. 4- راست گله؛ سیرادان، کیملیگی- نیته لیگی بلیرسیز (کیشی). اولورونا بیراقماق (ویا باغلاماق)؛ اولورونا باقماق : بیر ایشین یاپیلا بیلیرلیگینی آراشدیرماق، یاپمایا چالیشماق. اولورونا یئتینمک : الده اولانلاری یئترلی بوُلماق؛ قناعت ائتمک. اولور؛ اولورغانلیق.
اولوش (Oluş) : بیر دوُرومدان باشقا بیر دوُروما گئچیش اولاراق دگیشمه؛ دگیشمه لرین سوَرکلی بیر بیچیمده آرد- آردا گله رک ائورنده توَم اولان- بیته نی اولاناقدان گرچک لیگه داشیماسی :"دگیشمه اولاراق دگیشمه". عوثمانلیجا : صیرورت. فرانسیزجا: (devenir/genése)
اونایلاماق (Onaylamaq) : تصدیق ائتمک؛ تائید ائتمک.
اونولماز (Onulmaz) : اییی لشمز؛ ساغلانماز (" اوغلانین قیرق گوَنده یاراسی **اونالدی**؛ ساپا- ساغلام اولدو" دده قورقوُت بویلاری).
اورتام (Ortam) : بوُرادا یالنیزجا : ایچینده یاشانیلان و ائتکی سینده قالینان اورتام. * آتموسفئر؛ محیط، آنلامینا قوُللانیلمیشدیر.
اوروق (Oruq) : یول؛ اینجه یول، چاره، اولاناق، ایمکان (اسکی اوُیغور دئییشی). بوُرادا یالنیزجا یول/ اینجه یول آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر.
اورناق (Ornaq) : تخت؛ اقامتگاه. (اسکی اوُیغور دئییشی)
اوروُن/ اورونلوق (Orun/ Orunluq) : تخت ؛ یئر، محل، مسکن. (اسکی اوُیغور دئییشی)
اویالاییجی (Oyalayıcı) : وقت گئچیرمه یه یول آچان؛ اگله ندیرن.
اویالانماق (Oyalanmaq) : 1- اویالاماق ایشینه قونو اولماق. 2- کندی- کندینی اویالاماق؛ نسنه لرله اوغراشماق، بوشو- بوشونا واقت گئچیرمک (" مال دا یالان؛ موُلک ده یالان وار(گئت)! بیرآز دا سن **اویالان**" یوُنوس ائمره).
اویماق (Oymaq) : 1- بوی ویا اوُروق دئییلن بؤیوک توپلولوقلارین آیریلدیغی بؤلوملر. *عشیرت؛ قبیله (" اوتورموش **اویماق- اویماق** هئچ اولورمو یارا دویماق " کؤراوغلو) 2- ایزجیلیکده کوَچوک بیرلیک: اویماق بگی.
اویلوُم (Oylum) : 1- حجم؛ جرم. 2- ایچی اویولموش؛ چوُقور دوُروما گتیریلمیش. 3- چیزیت-ده (رسیمده) درین لیک؛ اؤچ بویوتلوق ائتکیسی. یاپیقجیلیغدا (معمارلیقدا) مکان قارشیلیغی. (بوُرادا حجم آنلامینا قوُللانیلمیشدیر).

P

پوُساریق (Pusarıq) : 1- پوُسلانمیش؛ سیسلی. 2- چؤلده اوُزاقدان سوُ گیبی گؤرولن دوُمان؛ ایلغیم، سراب.

S

ساغ (Sağ) : اوُس؛ عقل. (اسکی اوغوز دئییشی. باق! کاشغرلی "دیوان")

ساغیر (Sağır) : ائشیتمه دوُیوسونو ایتیرمیش؛ قوُلاغی دوُیمایان. *کر؛ کار («**ساغیر** ایشیتمز سؤزی؛ گیجه سانوُر گوَندوزی ...» یوُنوس ائمره).

ساغلار (Sağlar) : ساغلام؛ *سالیم، سلامت.

ساغراق (Sağraq) : بارداق؛ آیاق، قدح. ("بویو اوُزون بوُرلاخاتون-ی گتوریب؛ **ساغراق** سوَردیرمک گرک دئدی" دده قورقوُت بویلاری)

ساقلانماق/ ساقلاماق (Saqlanmaq\ Saqlamaq) : بوُرادا یالنیزجا - مودئرن توَرکچه ده اولدوغو گیبی- "گیزلنمک" آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر(" اوغلانی حکیملره ایسمارلا ییپ؛ دیرسه خان-دان **ساقلات**دیلار/ ... یاساق ائیله میشلردی؛ توُتساق اولدوغین اوغلاندان **ساقلار**لاردی" {گیزله دیرلردی} دده قورقوت بویلاری).

ساقینجا (Saqınca) : ساقینیلماسی؛ چکینیلمه سی، دیقتلی اولونماسی گرکن دوُروم. عوثمانلیجا : محضور.

ساقینیم (Saqınım) : عربجه: تقوا.

سالاق (Salaq) : آبدال گؤرونوشلو؛ احمق، اوُسسوز، بؤن (کیمسه).

سالغین (Salğın) : بوُرادا قیسا بیر سوَره ده؛ اینسان، ییلقی و بیتکیلرین بؤیوک بیر بؤلومونه بوُلاشان؛ بوُلاشیجی سایریلیق آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر.

سالیق (Salıq) : 1-اولموش ویا اولاجاق بیر اولای. بیر اولغو ایله ایلگیلی وئریلن بیلگی؛ سالیق. *خبر. 2- ایبی؛ اوُیغون اولدوغونو سؤیله مک، الوئریشلی اولدوغونو سؤیله مک. *توصیه ائتمک. 3- ساغلیق (ساغلیق وئرمک : خبر وئرمک) وئرمک.

سالت (Salt) : 1- ایچینه؛ کندیسینه یابانجی باشقا هئچ بیر نسنه قاریشمامیش اولان؛ آری. 2- اوُیقولامایلا ایلیشکیسی اولمایان بیلیملر (اؤرنه گین : سالت ماتئماتیک). 3- باشقا بیر یئتی-یه باغلی اولمایان. اؤرنه گین : کانت-دا "سالت اوُس" : دئنه یدن (تجروبه دن) باغیمسیز؛ ایچینده دوُیودان هئچ بیر نسنه بولونمایان اوُس (عقل). عوثمانلیجا : صرف؛ صاف، محض.

سالتیق (Saltıq) : موطلق. فرانسیزجا : آبسولو.

سانی (Sanı) : تصور (" سنی دئدیم سین-ه (مزارا) دئگین؛ سندن اوُسانماق یوق بانا   بین کئز اؤلوپ - دیریلمیشم اول **سانی**یی سانمامیشام" قاضی برهان الدین).

ساپقین (Sapqın) : دوغرو یولدان ساپمیش؛ آزغین لیغا دۆشموش، ساپیتمیش.

ساو (Sav) : ایرلی سوَروله رک ساووُنولان دۆشونجه؛ تئز (تئزیس)، ایددیعا (ادعا). اسکی تورکچه ده : ساب. آیریجا «دیوان»دا خبر آنلامیندا دا قوُللانیلماقدادیر : «بیراق (اوُزاق) بیر (یئرین) **ساوین** آرقیش (کروان) کلدوَرور».

ساو- قارشی ساو- بیره شیم (Sav- Qarşısav- Bireşim) : تئز- آنتی تئز- سنتئز. هئگل-ین دۆشونجه ایله وارلیغین توَم آلانلاریندا؛ کندینی گؤسترن اۆچ آشامالی گلیشیم چیزگیسی نین ایزینی سوَرمکله گؤره وله ندیردیگی، فلسفه نین ایزله مه سی گرکن ائیتیشیم (دییالئکتیک) یؤنتمی اولاراق اورتایا قویدوغو ساو.

ساوا (Sava) : 1- خبر؛ سالیق. 2- موُشتو(لوق).

ساواجی/ساوجی (Savacı\ Savcı) : 1- خبرجی 2- موُشتوجو 3- کیتاب گتیرمه میش (کیتابی اولمایان) یالواچ (پیغمبر)؛ عربچه : نبی.

ساواشیم (Savaşım) : عوثمانلیجا : مجادله.

ساوروُق (Savruq) : داغینیق.

ساوسؤز (Savsöz) : اؤزدئییش؛ آفوریزم، حیکمتلی سؤز.

سایدام (Saydam) : شفاف. فرانسیزجا : ترانسپران. (دوغو توَرکچه سی دئییشلریندن آلینمیش، مودئرن توَرکچه ده قوُللانیلماقدادیر).

سایپقلاماق (Sayıqlamaq) : 1- آتشلی بیر سایریلیقدان دولاییی اورتایا چیقان دالغین لیق دوُروملاردا ویا اوُیقودا؛ دوَزنسیز، ساچما ـ ساپان قونوشماق، آبوُق ـ سابوُق سؤزلر سؤیله مک. 2- چوق ایسته دیگی؛ اؤزله دیگی بیر نسنه دن سوَرکلی سؤز ائتمک، دیلیندن دۆشورمه مک.

سایماجا (Saymaca) : 1- سایاراق. 2- گرچکده اؤیله اولمادیغی حالدا اؤیله سایپلان؛ عربچه : اعتباری.

سایری/ سایرو (SAYRI\ SAYRU) : ساغلیغینی ییتیرمیش اولان؛ عوثمانلیجا : خسته؛ کیفسیز. " نیگار خانیم **سایرو** دۆشدو " (کؤراوغلو). سایری دۆشمک : خسته اولماق؛ خسته لنمک. " یوُنوس دوَشده گؤردی سنی **سایرو** میسین ساغلارمیسین؟ " (یونوس ائمره).

سایریل (SAYRIL) : مرضی. سایریلارائوی: خسته خانا. سایریلیک؛ اسن لیک قارشیتی دیر.

سنده للمک (Sendellemek) : 1- دئنگه (توازن)سی بوزولاراق سارسیلماق؛ دۆشوله جک گیبی اولماق؛ آددیملارینی شاشیرماق. 2- هرهانگی بیر سورون قارشیسیندا نه یاپاجاغینی شاشیراجاق دنلی سارسینتی گئچیرمک، سارسیلماق، شاشقین لیغا دۆشمک.
سسله م (Seslem): هیجا. (اسکی تورکچه ده ایسه : **اوَزوک**Üzük سؤزجوگو قوُللانیلماقدایدی. گوَنوموز تورکمنجه ده "بوغون". بیر بوغون : بیر هیجا).
سس لیک (Seslik) : 1- سس بیلیمی. 2- سسلری بوتون اؤزللیکلری؛ آیرینتیلارییلا گؤسترن. فرانسیزجا: فونئتیک.
سئزگیسل (Sezgisel) : عوثمانلیجا : مکاشفه وی؛ موشاهیده وی.
سئزمک (Sezmek) : دوُیاراق نه اولدوغونو ویا اولاجاغینی آنلاماق؛ کسدیرمک، گؤرمک، فرق ائتمک، حیس ائمک. سئزگی : موشاهیده.
سینیرلی (Sınırlı) : *محدود.
سین (Sin) : گؤموت؛ *قبر؛ مزار (اسکی توَرکچه/ اورتا توَرکچه). بوُ سؤزجوگون چینجه دن آلینتی یولویلا دیلیمیزه گیردیگینی سؤیلرلر کیمی توَرک بیلیمجیلر : " سنی دئدیم **سین-ه** (مزارا) دئگین؛ سندن اوُسانماق یوق بانا بین کئز اؤلوپ - دیریلمیشم؛ اول سانی (او دوشونجه یه/ تصوره قاپیلمامیشام) یی سانمامیشام" قاضی برهان الدین).
سینیر (Sinir) : *عصب.
سیرت (Sırt) : تینلیلاردا (جانلیلاردا)؛ بویوندان بئله دک اوُزانان اۆست بؤلوم.
سینسی (Sinsi) : گیزلی و قوُرنازجا کؤتولوک - پیسلیک یاپان؛ ایچدن پازارلیکلی.
سیس (Sis) : یئره یاقینلاشمیش بوُلوت؛ دوُمان.
سیوری (Sivri) : 1- اوُجو کسکین و اینجه اولان. 2- اوُجونا دوغرو گئتدیکچه اینجه لن. 3- مجازی آنلامدا : آشیری اولان؛ نورمال اؤلچویو آشان؛ فرقلی اولان.
سؤیله ن (Söylen) : *فرانسیزجا : میت (اسکی یوُنانجا : میف). *اوُسطوره.
سؤیله نتی (Söylenti) : 1- رئوایت. 2- دئدی- قودو، شایعه. (بوُ هؤروتده " شایعه" قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلمیشدیر).
سؤیله شی (Söyleşi) : عوثمانلیجا : صحبت.
سؤیله شیم (Söyleşim) : قارشیلیقلی قونوشما. فرانسیزجا : دییالوگ.
سؤزقونوسو (Sözqonusu) : عوثمانلیجا : موضوع-ی حرف.
سولوق (Soluq): آق جیگرلره چکیلن؛ آق جیگرلردن آتیلان قالیق (هاوا)، نفس، نفس آلیپ- وئرمه ("... بوغا **سولماغا** باشلادی؛ آغزی کؤپوکله ندی" دده قورقوُت بویلاری).
سوموت (Somut) : فرانسیزجا : کنکرت.
سونلو (Sonlu) : بیتیملی؛ سونو اولان. عوثمانلیجا : فانی.
سونوچ (Sonuç) : *نتیجه.
سورغو (Sorğu) : *استنطاق. (بوُ هؤروتده یالنیزجا بوُ آنلامدا قوُللانیلمیشدیر).
سورو (Soru) : *سوال.
سورون (Sorun) : فرانسیزجا : پروبلئم.
سورونسال (Sorunsal) : فرانسیزجا : پروبلئماتیک.
سوروشدورما (Soruşdurma) : هرهانگی بیر قونودا؛ ایلگیلی کیشیلره سورو یؤنه لته رک بیلگی توپلاما ایشی، سورماجا. *تدقیق؛ تحقیق، تحقیقات، آنکئت.
سویوت (Soyut) : مجرد؛ فرانسیزجا : آبستره.
سویوتلاما (Soyutlama) : فلسفه ده : بیر کیمسه یی؛ دوُرومو، دۆشونجه یی و ... ایچینده بوُلوندوغو توپلوم، دوُروم ویا دۆشونجه دن آیری توُتماق.
سوُچ (Suç) : گوَناه. اسکی تورکچه ده : یازوق (یازیق).
سوُق (Suq) : عوثمانلیجا : منزوی. " **سوُق** یالنگوَ ار " : منزوی؛ بیر دوستدان و دستکدن یوقسون اولان آدام. (کاشغرلی " دیوان ")
سوُنماق (Sunmaq) : تقدیم ائتمک؛ وئرمک، یوللاماق، گؤنده رمک. (" باسات؛ قوچون باشینی دپه گؤز-ون الینه **سوُندو**" دده قورقوُت بویلاری).
سوُسقو (Susqu) : سوکوت.
سوَنوَک (Sünük) : سوَموَک، کمیک. (اسکی توَرکچه).
سوَره (Süre) : *مدت.
سوَره چ (Süreç) : فرانسیزجا : پروسئس.

Ş

شاشیرماق (Şaşırmaq) : 1- بیر ایشه نئجه باشلاییب؛ او ایشی نئجه سوَردوره جگینی بیلمه یه جک دوُروما گلمک، ایچیندن چیقماماق. 2- دوغرو؛ گرچک، گره کلی اولانی آییرت ائده مه یه جک دوُروما گلمک.
شیمدی (Şimdi) : شوُ آندا؛ ایچینده بوُلوندوغوموز اوُتده (زاماندا).
شوُلن (Şölen) : دده قورقوُت-دا قوُللانیلان آنلامدا بوُیوک قوناقلیق؛ "اوُلوسال قوناقلیق". *ضیافت. شاهسئون سوُیله نیشینده (تلفظ) "شیلان" بیچیمینده قوُللانیلماقدادیر.

T

تادماق (Tadmaq) : دادماق.
تاقماآد (Taqma ad) : مستعارآد.
تانگلا (Tangla) : صاباح؛ یارین.
تانیق (Tanıq) : شاهید. (" یئر **تانیق** اولسون؛ گوُک **تانیق** اولسون" دده قورقوُت بویلاری).
تانیم{تانیملاما} (Tanım\ Tanımlama) : تعریف؛ تعریف ائتمک، بیر نسنه یی اکسیک سیز اولاراق آنلاتماق، تانیمینی یاپماق، تانیتماق.
تان{دان}سی/ تانسوُ (Tansı) : تان گیبی؛ تانا بنزر.
تانسیق (Tansıq) : معجزه (اسکی توَرکچه). کوُکن بیلیمسل اولاراق؛ " تانماق " حئیرت وئریجی، حئیران، شاشیرتیجی آنلاملارینی داشیماقدادیر.
تاپیناق (Tapınaq) : معبد. اسکی توَرکچه ده (اورقون آنیتلاریندا) "بارک" معبد؛ آنلامینا گلمه کده دیر.
تاپینماق (Tapınmaq) : 1- تانری بیلیم-ده (تئولوژی) : تانری ویا تانریچا اولاراق بیلینن ویا منیمسه نن بیر نسنه یه قارشی دوُیولان اینانچ و باغلیلیغی گوُسترمک آماجیلا، بلیرلی بیر تاقیم سایغیلی دئوینیملر یاپماق. *عبادت ائتمک. 2- مجازی آنلامدا : بوُیوک بیر سئوگی ایله باغلانماق؛ عشقله سئومک، آشیری اوراندا باغلانماق.
تاپماق (Tapmaq) : تانری اولاراق تانیماق؛ اینانماق، قوُللوق ائتمک، عبادت ائتمک، اینانیب- ایمان ائتمه («بیولون دوغروسوندان ساپاییم دئدیم صیدق ایله مئولایا **تاپاییم**؛ دئدیم» قاراجااوغلان).
تاسار (Tasar) : تاسلاق. فرانسیزجا : پلان.
تاساری (Tasarı) : 1- بیر کیمسه نین یاپدیغی دوُشوندوگو، اولماسی ویا یاپیلماسی ایسته نن بیر نسنه نین آنلیقدا (ذهنده) آلدیغی بیچیم. فرانسیزجا : پروژه.
تاسارلاماق (Tasarlamaq) : 1- بیر نسنه نین نئجه گرچک لشه بیله جگینی دوُشونمک؛ آنلیقدا حاضیرلاماق : بیر سورو تاسارلاما. 2- (بیر داشین؛ بیر آغاجین) قابا بوُلوملرینی؛ چیقینتی لارینی آلماق (بوُرادا بیرینجی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر).
تاساریم (Tasarım) : 1- تاساریملاماق ایشی ویا تاساریملانان بیچیم؛ تصور. 2- تاسار چیزیم: کنتسل تاساریم. چئوره تاساریمی. 3- فلسفه سل آنلامدا: داها اوُنجه آلغیلانمیش اولان بیر نسنه ویا اولایین بیلینچده سونرادان اورتایا چیقان کوپیاسی.
تایلان (Taylan) : فرانسیزجا : شیک.
تنجیم (Tecim): *تجارت.
تئریم (Terim) :عربچه : اصطلاح. (کلاسیک اوُسدئیی-ده اوُزنه ویا یوَکله م اولاراق، جبیر بیلیمینده ده قوُللانیلماقدادیر). "اصطلاح" عربچه ده "باریش، اوُیوشما" دئمکدیر. تئریم-ین فرانسیزجا **تئرم** سوُزجوگونه بنزرلیگینه قارشین، اسکی تورکچه نین : دیرمک/ دئرمک ائیله میندن توَره تیلدیگی سوُیله نیلیر. اسکی تورکچه ده "دئریم، دئریم ائوی" = توپلانتی، توپلانتی یئری دئمکدیر. "تئریم" سوُزجوگو ایسه ایلک کئز مصطفا کمال آتاتوَرک-جه قیرقیز سوُیله ییشیندن ("درله مه، توپلاما" آنلامیندا) آلینمیش، بیر جبیر تئریمی اولاراق قوُللانیلمیشدیر. آیریجا فرانسیزجا تئرم (Terme) سوُزجوگو "سینیرلاما" قاورامیندان آلینمیشدیر.
تزگینچ/ تگزینچ (Tägzinç/ Tezginç) : جیلدلی ویا جیلدسیز اولاراق بیر آرایا گتیریلمیش؛ باسیلی ویا یازیلی کاغیت یاپراقلارین بوتونو. عربچه : کیتاب. گوُرکملی آلمان تورک بیلیمجی؛ آنه ماری فون گابان (Annemarie von Gabain)-نین دئدیگینه گوُره: اسکی اوُیغور دئییشینده چینجه دن آلینمیش اولدوغو ایره لی سورولن تورکچه : "Kägdä /Kagda"(عجمجه یه "کاغذ" اولاراق گیرمیش) ایله بیرلیکده؛ "رولو"؛ "کیتاب" آنلامینا گلن : "Kuin "؛ "Kûan " دا یانی-سیرا قوُللانیلاراق؛ آری تورکچه اولان "تگزینچ/ تزگینچ" سوُزجوگو اوَره تیلمیشدیر. بوُ اولدوقچا اوُنملی ائکینیم سوُزجوگو بوُرادا عربچه "کیتاب" قارشیلیغی اولاراق اوُنریلمیشدیر. احمد جعفراوغلو بوُ سوُزجوگو : " تگزینچ" (Tägzinç) بیچیمینده سوُزلوگونه آلاراق: «1- طومار؛ فصل، باشلیق، داییره، محیط، دئویر(دور). 2- دالغا؛ گیرداب" آنلاملارینا گلدیگینی ده یازیر. آیریجا "آلتین یاروُق"دا "تگزینچ" بیچینیمینده دیر. من ایسه آنه ماری فون گابان-ین اوقویوشون یئگله دیم بوُ هوُروتده.
تیگین (Tigin) : پرنس (اسکی توَرکچه : گوُل تیگین). **تیگیت** سوُزجوگو ایسه اسکی اوُیغور دئییشینده : وکیل؛ وزیر، پرنس آنلاملاریندا قوُللانیلیردی.

تین (Tin) : جان؛ نفس؛ ذهن، ملکه. یوُنانجا : **پنوما** (pneuma)، لاتینجه : **سپیریتو** (spiritus)، فرانسیزجا : (esprit)، آلمانجا : (Geist).
تین (Tın) : (اسکی اوُیغور دئییشی) جان؛ روح، جئوهر، نفس. (بوُرادا یالنیزجا جان/ نفس آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر)
تینلیق/ تینلیغ/ تینلی (Tınlıq\ Tınlığ\ Tınlı) : جانلی؛ روُحلو، اینسان، یاراتیق. (بوُرادا جانلی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر)
اؤرنه گین: « سکیز یوَکمک» (طوُمار/ ییغین)ده : « اوُزون یاشایور تینلیقلار(جانلی لار) آز اؤدسوز(زامان سیز) اوُلن تینلیقلار اوُکوش (چوق) تنگریم!» دئمکده دیر. بوُنونلا بیرلیکده " اؤزلوگ" (Özlüg) سؤزجوگو ده اسکی اوُیغورجادا "جانلی" آنلامیندا قوُللانیلیردی.
تؤره (Töre) : (اسکی تورکچه ده : "توَره/ تؤروَ") تورک دیلی نین ان اؤنملی تملسل، دؤشونسل، توپلومسال "ائکین سؤزجوکلری"ندن بیریدیر. تؤره دئییمی باشلیجا : یاسا/ قانون (قوُتادغو بیلیگ)، اوُصول، قاعیده/ قوُرال، عرف، گله نک - گؤره نک، آیین، "گیزلی آنتلاشما"... آنلاملارینی داشیماقدااایدی (باق! "تارما سؤزلوگو"؛ بئشینجی جیلد، ی 3871). مودئرن تورکچه ده "توره" (Türe) دئییمی عربچه "حقوق" دئییمی قارشیلیغی اولاراق اؤنه ریلمیشدیر. آیریجا تؤره (Töre) باشلیجا "اخلاق" و دینسل یاسا آنلامیندا اولان : "شرع" قارشیلیغی اولاراق دا اؤنه ریلمیشدیر. **تؤره ل** دئییمی ایسه "اخلاقی" و "مشروع" (فرانسیزجا : لئژیتیم) آنلامیندادیر.
تؤره ن (Tören) : عوثمانلیجا : مراسیم.
تؤز (Töz) : دگیشن دوُروملار و نیتله لیکلره قارشی قالیجی اولان. بیر باشقا نسنه ایله یا دا بیر باشقا نسنه یه دئگیل؛ کندی- کندی سییله، کندی- کندی سینده وار اولان. "اؤزنه"ده دئگیل؛ کندینده وارا اولان. باغیمسیزجا کندی ایچینده وارا اولان. عوثمانلیجا : جئوهر. فرانسیزجا : سوُبستانس (substance). یوُنانجا : هیپوستاسیس (hypostasis). آیریجا یوُنانجادا "اوُسییا" (ousia="اؤز") دا آینی آنلامدا قوُللانیلیردی.
تؤز-اؤز (Töz – Öz) : گئنل آنلامدا جئوهر/ جوهر.
توی (Toy) : دده قورقوُت دا قوُللانیلان آنلامدا : کیچیک شؤلن. اسکی توَرکلرده ایسه "دئولت باشچیلاری نین مجلیسی".
توُلوُم (Tulum) : پوُسات. *سیلاح . بوُرادا یالنیزجا سیلاح آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر. "ار توُلوملاندی" = ار سیلاحلاندی. [سیلاحلارینی دوناندی]. "توُلوملانوُر. توُلوملانماق. توُلوملوق ار" = سیلاحلی آدام. (باق! کاشغرلی "دیوان")
توُتارلی (Tutarlı) : هر یانی بیر- بیرینی توُتان؛ آرادا چلیشمه بوُلونمایان. دؤزگون و اوُیوملو؛ دئنگه لی. عوثمانلیجا : اینسیجاملی.
توُتارسیز (Tutarsız) : توُتارلی اولمایان؛ بیر- بیربیله چلیشن. عوثمانلیجا : اینسیجامسیز.
توُتقوُ (Tutqu) : اؤزوت بیلیمده : شیددتلی- گوجلو ایستک؛ بیر نسنه یه آشیری دؤشکونلوک. عوثمانلیجا : احتراص؛ ابتلاء.
توُکل (Tükel) : تام؛ تامامن، بوتون (اسکی اوُیغور دئییشی).
توَکه تیم (Tüketim) : توَکه تمه ایشی؛ مصرف. اؤره تیم (تولید) قارشیتی.
توَکه تمک (Tüketmek) : بیتیرمک؛ هیچ بیراقماماق، یوق ائتمک، بوتونونو خرجله مک. *مصرف ائتمک.
تونلوَک (Tünlük) : *پنجره.
توَر (Tür) : 1- چئشیت؛ نوع، جینس (بیر توَردن اولان). فلسفه سل آنلامدا : کندی ایچینده بیر بیریم اولان و اؤزه رینده بیر جینس قاورامی نین بوُلوندوغو اوُسدئییسل (منطیقسل) قاورام. 2- یازین (ادبیات)دا : ژانر.
توَرکو (Türkü) : هیجا اوُلچوسو ایله یازیلمیش؛ بوُدون ائزگی (مئلودی)لریله بسته له نمیش قوشوق بیچیمی.

U

اوُچ (Uç) : 1- منتها؛ غایت، سون. 2- سینیر؛ سرحد، مرز (بوُرادا ایکینجی آنلامدا قوُللانیلمیشدیر). 3- اوُسدئییده: "اوُچلار": بیر تاسیم (قیاس)ین بؤیوک و کوچوک تئریملری.
اوُغان/ اوغان (Uğan\ Oğan) : تانری؛ قادیر.
اوُغراق (Uğraq) : 1- چوق سیق اوُغرانیلان یئر. 2- یول اوَستونده دوُرولاجاق یئر. 3- مودئرن تورکچه ده دوُراق دئییمیله بیرلیکده "لحظه/ آن" (Moment) قارشیلیغی اولاراق دا اؤنه ریلمیشدیر. بیر اوُغراق: بیر آن؛ بیر لحظه.
اوُغرون آچیق اولسون! (Uğrun açıq olsun): یولون آچیق اولسون! (دده قورقوت بویلاری).
اوُغور بؤجه گی (Uğurböceği) : اؤزه رینه یئددی قارا به نک (خال) بوُلونان قیرمیزی و توُرونجو رنکلی کوچوک بیر بؤجک. *اوُچ-اوُچ بؤجگی. اسکی توَرک اینانیشینا گؤره "اوُغورلو- قوُتلو" سایلیلیردی.
اوُل (Ul) : 1- تمل. *اساس. 2- دیب؛ زمین. اؤرنه گین : بیر قونویا زمین یاراتماق (کاشغرلی؛ "دیوان" + " اسکی اوُیغور توَرکچه سی سؤزلوگو).
اوُلا (Ula) : ایم؛ علامت، نیشان (باق! کاشغرلی دیوان).

اوُلام (Ulam) : فلسفه نین اؤنملی قاوراملاریندان. عوثمانلیجا : مقوله. فرانسیزجا : کاتئگوری. نسنل گرچگین ان گنل و تمل اؤزللیکلرینی دیله گتیرن فلسفه سل قاورام.
کؤکن بیلیمسل اولاراق "اوُلام" دئییمی باتی تورکچه سینده: تاقیم؛ بؤلوک، کوَمه و سونسوز آنلاملارینی دیله گتیریر. "بؤیوتمک" آنلامیندا "اوُلالتماق" و "اکلمک" آنلامیندا "اوُلاماق" بیچیملری ده قوُللانیلمیشدیر (باق! "تاراما سؤزلوگو"؛ ج 6، ی 398-9). اؤرنه گین اون بئشینجی یوزییلدا یازیلمیش "ابوُموسلیمنامه"ده: «عسکری اوُلام - اوُلام یورودو» دئییر (ج 8؛ ی 128).
دئییمین باتی دیللرینده کی قارشیلیغی اولان کاتئگوری (Kategori)؛ هیند-آوروپا دیل اؤبه گی نین "توپلاماق و بیر آرایا گتیرمک" دۆشونجه سینی داشییان گئر (ger) کؤکوندن تؤره میشدیر. بوُ کؤکدن ایلکین سانسکیریتجه ده "اینسان کوَمه سی/ اینسان اؤبه گی" آنلامینی دیله گتیرن گراناه (grânah) سؤزجوگو اولوشموش، سونرا یوُنانجادا " بوُدون/ خالق آلانی" آنلامیندا آگئورا (agora) و "بلیرتمک" آنلامیندا "کاتئگورئو" (Katêgoreô) سؤزجوکلری تؤره میشدیر. اسکی چاغ دۆشونورلری نین قوُللاندیقلاری "یوَکله م" (محمول Attribut) آنلامینداکی کاتئگوریا (بیر نسنه یه یوَکله تیلن نیته لیک) دئییمی، یوَکله مک یا دا مال ائتمک (Attribuer) آنلامینداکی یوُنانجا :Kategorein دئییمیندن اولوشموشدور.
موسلومان دۆشونورلری ایلکین بوُ قاورامی یوُنانلیلاردان اولدوغو گیبی آلاراق؛ "کاتیگوریا" بیچیمینده قوُللانمیشلاردیر. داها سونرا "مقوله" (سؤز آنلامینداکی "قول"دان : سؤیله نن سؤز. چوغولو: مقولات) دئییمییله عربجه لشدیرمیشلردیر... گؤرولدوگو گیبی "اوُلام" سؤزجوگو بوُ آنلاملارین توَمونو قاپساماقدادیر. کاتئگوری یادا اوُلام دئییمی نسنل گرچک لیگین نیته لیک و ایلیشکیلری نین ان گنلینی (توم تاقیمینی) دیله گتیریر. قاوراملاری آنلامسال اولاراق "بؤیوتور"، اونلارا داها گئنیش بیر آنلام "اکلر"، اونلاری آنلامسال اولاراق "سونسوز"جا گئچرلی قیلار. اؤرنه گین دئوینیم اوُلامی؛ چئشیتلی بیلیملرده کی دئوینیم قاوراملاریندان آیریملی اولاراق، سایی سیز و سونسوز دئوینیم بیچیملری نین تومونو دیله گتیریر. لاتینلر؛ یوُنان کاتئگوریا دئییمینی، یوکله مک آنلامینا گلن :Praedicare کؤکوندن تؤره تدیکلری یوکله م آنلامیندا: Praedicamentum دئییمیله کندی دیللرینه آقتارمیشلاردیر. اوُلام قاورامی اؤیکونچسل سوَره چده؛ ان گنل و تمل قاورام نیته لیگینی قوروماقلا بیرلیکده، چئشیتلی آنلاملاردا قوُلانیلمیشدیر (آیرینتیلی بیلگی ایچین باق!"فلسفه سؤزلوگو" اورهان هنجرلی اوغلو، ی424-430).
اوُلاشماق (Ulaşmaq) : وارماق؛ گلمک، گئتمک، ائریشمک.
اوُلونچ (Ulunç) : توَم دولامباچلی یوللارین اورتاق آدی. (کاشغرلی "دیوان")
اوُنچ (Unç) : منت. (اسکی اوُیغور دئییشی) اوُنچسوز : منت سیز.
اوُرلوُق (Urluq) : عاییله؛ سوی، سوی-سوپ. (اسکی اوُیغور دئییشی)
اوُروق/ اوُروغ (Uruğ\Uruq) : 1- بیر سویدان گلن کیمسه لر. توپلوم ایچینده کی ان کوچوک بیرلیک؛ اوجاق. 2- نسیل؛ قوُشاق، سوی، تورونلار. 3- توخوم؛ اکین. 4- ایپ؛ کندیر.
اوُرونچاق/ اورونچاق (Urunçaq\Orunçaq) : امانت؛ تؤله چ، (اسکی تورکچه. باق! کاشغرلی "دیوان+ اسکی اوُیغور توَرکچه سی سؤزلوگو)، رهین، ودیعه. آیریجا " اوُرونچ " (Urunç) سؤزجوگو ایسه " روشوت/ ریشوت " آنلامینی قارشیلاماقدا ایدی.
اوُس (Us) : عربچه : عقل. فرانسیزجا : رئزون raison. آلمانجا : فئرنوُفت Vernunft. (« **اوُس**و یوق درنک سیز کافیر!» « نیجه کیم بوُ دۆشومو گؤردوم؛ شوُندان بری آغلیم - **اوُسوم** دیره بیلمن ...» دده قورقوُت بویلاری).
اوُساووُرما (Usavurma) : فرانسیزجا : رئزونمان.
اوُسدئیی (Usdeyi) : منطق؛ لوژیک. (اؤرنه گین اریستو-نون اوُسدئیی-سی)
اوُس دیشی (Usdışı) : عوثمانلیجا : غیر-ی عقلی.
اوُس قارشیتی (Usqarşıtı) : عوثمانلیجا : ضد-ی عقل.
اوُسسال (Ussal) : عربچه : عقلانی؛ فرانسیزجا : راسیونئل.
اوُسوچ (Usuç) : چکینجه. عوثمانلیجا : تهلیکه/ تهلوکه (اسکی توَرکچه).
اوُیاری (Uyarı) : عوثمانلیجا : اخطار؛ تنبیه.
اوُیارماق (Uyarmaq) : تنبیه ائتمک؛ اخطار ائتمک.
اوُیدوروق (Uyduruq) : تملی اولمایان؛ اوُیدورما نسنه، جیدی اولمایان.
اوُیغارلیق (Uyğarlıq) : عوثمانلیجا : مدنیت.
اوُیوم (Uyum) : بیر بوتونون پارچالاری آراسیندا بوُلونان اوُیغونلوق. *آهنگ.
اوُزام (Uzam) : آلغیلانان نسنه لرین تمل نیته لیگی. 2- بیر نسنه نین اوُزای (مکان/فضا)دا قاپلادیغی یئر. عربچه : وسعت. فلسفه سل آنلامدا : اؤت (زامان) ایچینده واراولوب، فیزیکسل اوُزایدا یئر قاپلاما. ال ایله توُتولابیلیر؛ دگیشدیریله بیلیر، بؤلونه بیلیر، دئویندیریله (حرکت ائتدیریله) بیلیر اولوب، بیچیم ایله بؤیوکلوگو اولان اؤزده گین (ماده نین) یئر قاپلاما اؤزللیگی.
اوُزانیش (Uzanış) : اوُزانماق دوُرومو ویا بیچیمی.
اوُزانتی (Uzantı) : کیمی نسنه لرین هرهانگی بیر یئرینده گؤرولن اوُزانیش بؤلومو.

اوُزای (Uzay) : بوَتون وارلیقلارین ایچینده بوُلوندوغو سونسوز بوشلوق. *فضا، مکان.
اوُز (Uz) : 1- اوُستا؛ ماهیر، یاقشی، صنعتچی. 2- یول؛ گئچید، دار بوغاز (اسکی اویغور دئییشی).
اوُزوت/اوُزوش (Uzut\ Uzuş) : صنعت (اسکی اوُیغور دئییشی). "صنعت" سؤزجوگو عوثمانلی آیدینلاری-نجا اوُیدورولموش بیر سؤزجوکدور.

Ü

اوَلکو (Ülkü) : (عوثمانلیجا : مفکوره). 1- اره ک؛ یارغی اؤلچوسو، قیلاووز ایلکه، اؤرنک، کیشی اوغلونو دوُیولار دوَنیاسی نین اؤستونه یوَکسه لتن ان یوکسک اره ک. 2- یئتکین لیگین توَموَ؛ ان یوَکسک، ان یئتکین گرچک لیک. 3- سویوت (مجرد) اولاراق دؤشونولموش نسنه. (فرانسیزجا : idéal آلمانجا : Ideal)
اؤلکوَسل (Ülküsel) : ایدئآل. عوثمانلیجا : مفکوره وی. ("مفکوره" سؤزجوگونو اؤنلو توَرک یازاری ضیا گؤک آلپ اوُیدورموشدور!)
اؤنلو (Ünlü) : 1- اوَن سالمیش اولان؛ شؤهرتلی، مشهور. دیل بیلگی-سینده : سسلی یازاچ؛ وکال.
اؤنسوز (Ünsüz) : 1- تانینمایان؛ مشهور اولمایان، گؤستریشسیز. 2- دیل بیلگی-سینده : کونسون؛ کونسونات.
اؤره تیم (Üretim) : اؤره تمه؛ الده ائتمک ایشی، بیتکی ویا بیلقیلاردان اؤرون (محصول) الده ائتمه. عوثمانلیجا : استحصال. *تولید.
اؤروَن (Ürün) : *محصول؛ ثمر.
اؤستله نمک (Üstlenmek) : اؤستله نمک ایشینه قونو اولماق. اؤسته نمک Üstenmek : * تعهد ائتمک؛ بوینونا آلماق.

V

وار (Var) : فلسفه نین ان اؤنملی تمل قاوراملاریندان اولان **وارلیق** (اسکی توَرکجه : بارلیق/ بارلیغ) اولدوقجا اسکی بیر توَرک سؤزجوگو اولان **وار**-دان تؤره میشدیر. اوغوز توَرکجه سینده "وار" سؤزجوگو اون دؤردونجو یوَزییلا دک "وارلیق" آنلامیندا قوُللانیلیردی. اؤرنه گین شییاد حمزه؛ یوُسوف و زولئیخا-سیندا شؤیله دئر : « یعقوب بیلمه یه یوُسوف **واری**» (یعقوب یوُسوف-ون وارلیغینی بیلمه ییردی). نسیمی ده « **واری** بیردیر واری بیر» دئدیگینده : وارلیغی بیردیر؛ وارلیغی بیر دئمکده دیر. **وارلیق** دئییمی ایسه؛ توَرکچه میزده آد کؤکلرینه تاقیلاراق سویوت (مجرد) آدلار تؤره تن لیک/ لیق اکی-نین **وار** دئییمینه اکله نمه سییله یاپیلمیشدیر. فلسفه سل آچیدان : " واربوُلونان"؛ گئنل اولاراق "واراولوش بوُلونان"، "واراولان" آنلاملارینی داشیماقدادیر. (آیرینتیلی بیلگی ایچین باق! اورهان هنجرلی اوغلو "فلسفه آنسیکلوپئدیسی" ج7، ی 133-136)
وارماق (Varmaq) : اریشمک ایسته نن یئره آیاق باسماق؛ اوُلاشماق، گئتمک، "واصیل اولماق" ("صاباح **واریپ**؛ اؤیلن گلمک اولماز. اؤیلن **واریپ**؛ آقشام گلمک اولماز" دده قورقوُت بویلاری).
واراولان (Varolan) : *موجود.
واراولوش (Varoluş) : ان گئنل آنلامدا "واراولما دوُرومو" : سوموت اولاراق اولما، بوُلونوش. بیر گرچک لیگی اولما یا دا گرچک له شمیش اولاراق واراولما، گیزیل گوج (پوتانسییئل) اولاراق دئگیل ده ائتکین اولاراق بیر وارلیغا بییه اولما، وارلیغین دوغاسینی قوُران "اؤز"ون قارشیتی اولاراق بیر نسنه نین نه اولدوغو یا دا نئجه اولدوغو اولغوسو دئگیل ده، او نسنه نین واراولدوغو اولغوسو. بیر اولماقدالیق کیپی (مودوسو/ تاویری) یا دا اینسانین کندینه اؤزگو واراولما بیچیمی، اینسانین یاشامدا کندینی اورتایا قویما بیچیمی اولاراق "واراولوش". فرانسیزجا : ائکزیستانس.
وارساییم (Varsayım) : *فرضیه.

Y

یادسیماق (Yadsımaq) : اینکار ائتمک. دانماق.
یالغی (Yalğı) : دهشت (اسکی توَرکچه).
یالغین (Yalğın) : 1- ایلغیم؛ سراب. 2- آلوو.
یالیتلانماق/یالیتماق (Yalıtlanmaq\ Yalıtmaq): تجرید اولماق/ تجرید ائتمک؛ ایزوله اولماق/ ایزوله ائتمک. یالیتیم : *ایزولاسییون.
یانیلماق (Yanılmaq) : عوثمانلیجا : سهو ائتمک.
یانیلساما (Yanılsama) : 1- یانلیش آلغیلاما یا دا دوُیو یانیلاماسی. 2- فلسفه ایله اؤزوت بیلیم-ده : واراولان نسنه یا دا تینلی (جانلی)یی یانلیش، آیریملی یا دا دگیشیک اولاراق آلغیلاما. عوثمانلیجا : "غلط حیس"، توهم. فرانسیزجا : ایلیزییون.
یانیت (Yanıt) : *جاواب. "یانوت" سؤزجوگو اسکی تورکچه ده "صواب" آنلامیندا دا قوُللانیلیر. آیریجا یانیت ایله یانقی بیر کؤکدن دیر. کؤکن بیلیمسل اولاراق: بیر نسنه نین کندی اؤزونه دؤنوشو دئمکدیر. باق! یانقی.

یانقی (Yanqı) : عوثمانلیجا : عکس-ی صدا؛ انعکاس. فرانسیزجا : ائکو.
یاپای (Yapay) : عوثمانلیجا : ساختا.
یاپینتی (Yapıntı) : فرانسیزجا : فیکسییون.
یاراتیق (Yaratıq) : *مخلوق.
یارُوق (Yaruq) : ایشیق (اسکی توَرکچه). یاروماق ائیله میندن : پارلاماق؛ ایشیقلانماق، آیدینلانماق : " کئنه کوَنلردین بیر کون؛ **آی** قاغان-نونگ کوْزو **یاریپ** - بودادی، ایرکه ک بیر اوغول توغوردی" : بینه گونلردن بیرگون؛ **آی قاغان**-ین گوْزو پارلادی (ایشیقلاندی). دوغوم آغریلاری باشلادی. بیر ارکه ک چوجوق دوغوردو. "اوغوز قاغان بویو").
یاش (Yaş) : گنج (اسکی تورکچه. توَرکمنجه ده قوُللانیلماقدیر). آیریجا "یاشلی؛ یاشیل"، "ییش/ یوُش" (اسکی توَرکچه ده اورمان آنلامینا گلیردی) بوُ کوْکدن توْره میشدیر.
یاووی{یاغی} (Yavı\ Yağı) : دوشمن؛ دوشمان (اسکی توَرکچه/ اورتا توَرکچه).
یاولاق/یابلاق (Yablaq\ Yavlaq) : (اسکی توَرکچه) کوْتو؛ پیس.
یاورو (Yavru) : 1- یئنی دوغموش ییلقی ایله اینسان. 2- چوجوق ؛ بالا، ببک. 3- مجازی آنلامدا : بیر نسنه نین کوَچوگو. ("ایکی واردین؛ بیر گلورسن، **یاوروم** قانی (هانی)؟" دده قورقوُت بویلاری)
یایغین (Yayğın) : چوغو کیمسه لرجه دوُیولموش؛ اوْگره نیلمیش، قوُللانیلمیش ویا منیمسه نمیش اولان : یایغین بیر سوْز، یایغین بیر اینانج.
یاییم/ یادیم (Yayım\ Yadım) : 1- قالی؛ قالچا 2- دوْشک. " **یادیم** تو چیچگ تگ یادی کین بوُرار..." چئشیتلی چیچکلر یایغیسی (قالیسی) گیبی... (قوُتادغو بیلیگ)
یاییق (Yayıq) : یاییلمیش؛ یایوان.
یازاچ (Yazaç) : *حرف.
یازاناق (Yazanq) : هرهانگی بیر ایشده؛ بیر قونودا اینجه لَه مه، آراشدیرما سونوجونو، دوْشونجه لری یا دا ساپتامالاری بیلدیرن یازی. فرانسیزجا : راپور.
یازین (Yazın) : عربچه : ادبیات. اوْرنه گین : توَرک یازینی (توَرک ادبیاتی).
یازیت (Yazıt) : یازیلی داش. عوثمانلیجا : کیتابه؛ کتیبه.
یارین (Yarın) : بوُ گوَندن سونرا گله جک ایلک گون. "ایشینیزی یارین-ا بیراقماییین!" (" بوُ گوَن بن گیده ییم؛ **یارین** نایبییم گیتسون..." دده قورقوُت بویلاری)
یئگ (Yäk/Yeg) : (اسکی بوُرخانجی اوُیغورلاردا ایکی آنلامدا) : 1- شیطان. (اوْرنه گین : شیطانسی دوْشونجه yäk sağınçı) آیریجا "آینا" سوْزجوگو ده شیطان قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلیردی. 2- پری. (اسکی تورک سوْیله ن-ینده ایسه : "ارلیگ" آدی وئریلمیشدیر شیطانا).
یئی/ یئگ (Yey\ Yeg) : یاقشی؛ ایبی. ("گرچکلرین اوْچ اوتوز اون یاشینی تولدورسا **یئگ**" دده قورقوُت بویلاری)
یئگله مه ک (Yeğlemek) : ترجیح؛ ترجیح ائتمک.
یئل (Yel) : جین/ جن. باق! کاشغرلی دیوان. گوَنوموز توَرکمنجه ده اسکی تورکجه ده ده اولدوغو گیبی" آرواخ = آرواق" جین آنلامینا گلیر.
یئله ک (Yelek) : بوُدون دیلینده : قوُش قانادینین بوْیوک توَکو؛ تئله ک.
یئلپیک (Yelpik) : جین چارپما ائدیمی (کاشغرلی "دیوان").
یئلته ک (Yeltek) : ایسته گینده قرارلی اولمایان ویا قونودان - قونویا گئچی وئرن. عوثمانلیجا : هرجایی.
یئلته نمک (Yeltenmek) : یاپامایاجاغی بیر ایشه گیریشمک؛ هوس ائتمک، مئیل ائتمک، گیریشیمده بوُلونماق.
یئلوی (Yelvi) : بوَیو؛ سئحیر (کاشغرلی "دیوان").
یئر یئر اولدوغوندا سوُ سوُ اولدوغوندا (Yer yer olduğunda Su su olduğunda) : **ار ماناس بویو**-ندان آلینتی اولاراق آقتاریلمیشدیر.
یئرله شیک (Yerleşik) : گوْچه به قارشیتی اولاراق؛ یئرله شمیش، بللی بیر یئری یوُرت ائدینمیش، بیر یئرین یئرلیسی اولموش کیمسه.
یئرمک (Yermek) : 1- بگه نمه مک؛ خوشلانماماق، خور گوْرمک. 2- کوْتوله مک؛ پیسلیک لرینی سوْیله مک. "سئومک" ائیله می نین قارشیتی. *ذم ائتمک (" ... سئویندیردین؛ **ییریندیرمه** {یئریندیرمه} اوزان منی" دده قورقوت بویلاری).
یئته نک (Yetenek) : *استعداد.
یئتی (Yeti) : فلسفه ده : بیر نسنه یی؛ ایشی یاپا بیلمک گوَجو، اوُستالیق، ایشه یاتقین لیق. *قوه؛ ملکه.
یئتکه/ یئتکه لی (Yetke/ Yetkeli) : اوتوریته، سوُلطه، ولایت. یئتکه لی: اوتوریته ییه سی اولان. سوْزو گئچن. اوْرنه گین: یئتکه لی بیر اوُزمان.
یئتکین (Yetkin) : گرکن اولغونلوغا؛ بوَتونلوگه ارمیش، اولغون. *عوثمانلیجا : کامیل، مکمل.

ییغناق (Yığnaq) : 1- ییغینجاق، توپلانتی، اوتوروم. 2- توپلاماق (" ایچ اوغوزونگ؛ تاش اوغوزونگ بیگلرینی اۆستونه **ییغناق** ائتگیل! " دده قورقوٗت بویلاری).
ییلماز (Yılmaz) : بیر ایشدن گؤزو قورقوب- وازگئچمه ین؛ ییلمایان. *جسور، ثباتلی، عزملی.
ییر/ ییرسال (Yır\ Yırsal) : فرانسیزجا : لیریک. عربچه : تغزلی.
ییپار (Yıpar) : عطیر (اسکی اوُیغور/ قاراخانلی دئییشی).
ییراق (Yıraq) : ایراق؛ اوُزاق.
یینه له مک{ایکیله یوَ} (Yinelemek\ İkileyü) : تیکرارلاماق.
ییبه له نمک (Yiyelenmek) : صاحیب اولماق.
یؤله ک (Yölek) : عوثمانلیجا : دستک (اسکی توَرکچه).
یؤنتم (Yöntem) : فرانسیزجا : مئتود.
یؤره (Yöre) : بیر یئرین چئوره سی. *اطراف؛ حوالی، محل.
یؤووَش (Yövüş) : یازماق ایله چیزمک ایچین قوُللانیلان؛ توَرلو بیچیملرده یاپیلمیش آیغیت. بوُدون دیلینده "یازقیچ/ یازماچ" سؤزجوکلری ده قلم قارشیلیغی اولاراق قوُللانیلیر. یوُنانجا کؤکنلی بیر سؤزجوکدور"قلم". بوُ اولدوقجا اؤنملی («ائکینیم سؤزجوگو») سؤزجوک؛ ان آزیندان اون سکیزینجی یوَزییللارا دک توَرکلر آراسیندا قوُللانیلماقدایمیش. (باق! "سنگلاق سؤزلوگو"نه)
یوباز (Yobaz) :1- دینده باغناز (فاناتیک)لیغی آشیریلیغا واردیران؛ باشقالارینا باسقی یاپمایا یؤنه لن کیمسه. 2- مجازی آنلامدا : بیر دۆشونجه یه؛ بیر ایناںجا آشیری اؤلچوده باغلی اولان کیمسه. 3- قابا؛ سابا، اینجه لیک سیز کیمسه، اوُوت سوز (ادب سیز) کیمسه.
یول (Yol) : "یؤل" (Yöl)؛ "ژول" (Jol)، "زول" (Zol) بیچیمنده ده گئچن یول سؤزجوگو کیمی اوُزمانلارین دئدیگینه گؤه : " یوریماق" ائیله می نین کؤکو اولان "یو-" ائیله میندن یاپیلمیشدیر. نیته کیم "یور-ی" ائیله می "یو-ر" آدیندان توَره میش بیر سؤزجوکدور. آیریجا "یول" آنلامینداکی "اوروُق" (Oruq) : « اینجه یول؛ پاتیکا » سؤزجوگو ده "او-ر"(O-r) آدیندان یاپیلمیش "او-رو"(O-ru) ائیله میندن تؤره میشدیر. آنلاشیلان؛ "یوری-"(Yori) ائیله می نین باشینداکی "ی-"(Y-) سسی، اؤن توَره مه (پروتئز/ علاوه سس)دیر. یول آدی ایسه؛ ائیله مین گرچکله شمه سینی ساغلایان آراچ دیر(باق! "قاراخانلی توَرکچه سی گرامئری"؛ ن. حاجی امین اوغلو, ی 23).
"یول"؛ تورک دوَشونجه سی نین ان اؤنملی سؤیله نسل (میتیک)، آیریجا کؤکلو دۆشونسل آنلاییشی اولاراق "اوُغورلولوغون" دا هارداسا سیمگه سی اولموشدور.**اسکی توَرکلرده؛ یول قورویوجوسونون آدی دا "اوُغور" اولاراق آنیلیردی.** "یول" کؤکلو سؤزلرین توَرک دیلینده کی "موُتلولوق؛ قوتلولوق" (سعادت/طالیع) گیبی آنلاملاری دا بوُنونلا ایلگیلی دیر. موغولجادا "جول (Col)" بوُریات لاردا ایسه "زول"(Zol) بیچیمینده قوُللانیلیر. بوُ کؤکدن تؤره میش "Colloh-dyolloh" سؤزجوگو ایچین "یاقوُت دیلی سؤزلوکلرینده "موُتلو، قوُتلو، قوُتسال، اوُغور گتیرن" آنلاملار وئریلمیشدیر.
آراشدیرماجیلارین یازدیقلارینا گؤره "**آلا آتلی یول تانریچاسی**" دئییلن قام (شامان) اوَزه ریندە کی اینانچ ائیرمینجی یوَزییلین باشلارینا دک تئلوت (Teleut) لاردا "یئر یول پایانا" آدینداکی بیر "اؤزوت"ده قورونوب- قالمیشدیر... بوُ کؤکه باغلی اولان " یوللوق" سؤزو؛ دده قورقوُت بویلاری نین واتیکان یازماسیندا "**سیرتی یوللوق بوزقوُرت**"(ایشیق یوَزلو بوز قوُرت) بیچیمینده قورونموشدور. "یول" قاورامی نین " موُتلو؛ اوُغورلو، ایشیق یوَزلو" آنلاملاری "یوللوق تیگین" آدینداکی "یوللوق" سؤزجوگونده ده قورونموشدور.
یولون مجازلاری باقیمیندان؛ آذربایجان توَرکلرینده اوُیقودا قالی گؤرمک، ساچ هؤرمک "یول" اولاراق یوروملانیر. بیر ایناںیشا گؤره ده؛ یولا چیقیلدیغیندا بیر اوُغورسوز کیشی ایله قارشیلاشیلیرسا، گئری دؤنولور، گؤزگویه باقیلیر، سونراایسه یولا چیقیلیردی. اوُیقودا یولا چیقماق؛ او کیمسه نین اۆره گینده گئچن ایسته گین (نییه تین) اولاجاغی (گرچک له شمه سی) آنلامینا گلیردی. قوُزئی تورکمنیستان-دا اؤیکو آنلاتیمینا "یول" دئییلیردی. داشاوُز(Daşauz) بؤلگه سینده ایسه یول؛ باخشیلارین آنلاتیجی لیغیيلا باغلی بیر سؤزجوک اولاراق دا قوُللانیلیر.
اسکی توَرکلرین یاسا ایله تؤره لری نین بیر آدی دا "یول" ایدی. تورک توپلومونا باغلی اولان توَم کیشیلر بو "یول"دان گئتمه لی ایدی. دئمک یول، بوُدونسال (ائتنیک)- ائکینسل گله نکده، دۆزگولری (نورمالاری) دۆزه نله ین بیر ائتمن (فاکتور) ایدی. توپلومون قبول ائتدیگی دۆزگولر؛ "یول"دا دیزگه لشیر، بلیرگین لیک قازانیردی. "یولدان چیقماق"؛ "یولون ییتیرمک" توپلومون دۆزگو (نورم) اولاراق قبول ائتدیگی نین دیشینا چیقماق آنلامیندا ایدی. بوُدونسال-ائکینسل گله نکده جنایت، آیریجا "آتالارین اؤزوت"ونو آلچاماق، آشاغیلاماق گیبی آلغیلانیردی. توَرکلرین بوُدونسال بلله گینده درین ایز بیراقان بوُ آنلاییش؛ یاشامین، دۆشونجه نین آیری-آیری آلانلارداکی آنلاییشلارینی کندینده بیرلشدیریر (باق! توَرک میتولوژیسی آنسیکلوپئدیک سؤزلوک).
یولاق (Yolaq) : داغ یولو؛ پاتیکا (« بیر چیفت گؤزل گؤردو یولدا- **یولاق**دا...» قاراجااوغلان).
یولجوق (Yolcuq) : کیچیک یول.
یولچا (Yolça) : کیچیک یول.

یونتو (Yontu) : عوثمانلیجا : هئیکل؛ مجسمه.
یورماق/ یوروم (Yormaq\ Yorum) : تشریح؛ تعبیر، تفسیر (« خانیم قارداش بوُ دۆشومو **یورگیل**! » دده قورقوُت بویلاری)
یوروملاما (Yorumlama) : تفسیر؛ تاویل (بوُرادا تاویل آنلامیندا قوُللانیلمیشدیر).
یوسما (Yosma) : گنج؛ گۆزل، یوَنگول قادین. *فتان 2- سوَسوَنه (بزه گینه)؛ گئییمینه دۆشکون قادین، *فرانسیزجا : کوکئت.
یوز (Yoz\ Yozlaşmaq) : 1- دوغادا اولدوغو گیبی قالاراق ایشله نمه میش اولان : یوز توپراق، یوز بیتکی. 2- مجازی آنلامدا: قابا؛ عادی، بایاغی : یوز کیمسه.
یوُغ (Yuğ) : ایسلام اؤنجه سی؛ توَرکلرین اؤلولری ایچین یاپدیقلاری یوُغ (یاس) تؤره نی.
یوُلا (Yula) : 1- مشعل؛ عوثمانلیجا : مشعله (اسکی اوُیغور/ قاراخانلی دئییشی). "اوُقوش اول **یوُلا** تگ قارانگقو توَنی بیلیگ اول یاروُقلوق یاروُتتی سینی" : اوُقوش (اوُس/عقل) قارانلیق گئجه ده بیر یوُلا (مشعل) دیر سنی آیدینلاتان بیر ایشیق دیر (قوُتادغو بیلیگ). 2- بومبا؛ بومب.
یوُوارلانماق (Yuvarlanmaq) : 1- کندی اۆزه رینده دۆنه رک حرکت ائتمک. 2- تۆکوله رک- دۆشمک. 3- یئره دئوریلمک؛ دۆشمک.
یوکله م (Yüklem) : 1- دیل بیلگیسی-نده: توَمله چده اولوش؛ ایش و حرکت بیلدیرن سۆزجوک ویا سۆزجوک اؤبه گی. *خبر. 2- اوسدئیی-ده: بیر قونو ایچین اولوملانان ویا دانیلان شئی. بیر اؤنرمه (قضیه) یادا یارغی اۆزه رینه سۆیله نن؛ اونو **ائوت**له ین یا دا **دئگیل**له ین؛ اؤزنه یه یوَکله نن شئی. اوُسدئیی-ده فورمولو P ایله گۆستریلیر. عوثمانلیجا: محمول؛ مسند. فرانسیزجا: (prédicat / attribut).

یوُقاریداکی آچیقلاییجی سؤزلوگو دوَزه نله مک ایچین؛ یارارلاندیغیم باشلیجا قایناقلار:

دیوان-ی لغات-ی الترک؛ (یئنی چئویری) : سئچکین اردی، سراپ توُغبایوُرت اسر، قابالجی یایین ائوی، ایستانبول 2005.
دیوان-ی لغات-ی الترک؛ بسیم آتالای، (اوَچ جیلد + دیزین) " توَرک دیل قوُرومو" یایینلاری.
اسکی اوُیغور توَرکچه سی سؤزلوگو؛ احمد جعفراوغلو، ایکینجی باسقی، ایستانبول1968 .
اؤرنکلرییله توَرکچه سؤزلوک (4 جیلد)؛ "میللی ائگیتیم باقانلیغی یایینلاری" دؤردونجو باسقی، ایستانبول 2004.
توَرکچه سؤزلوک (2 جیلد)؛ "تورک دیل قوُرومو یایینلاری"، بیرینجی باسقی آنکارا 1999.
توَرک دیلی نین ائتیمولوژی سؤزلوگو؛ عیصمت ذکی ایوب اوغلو، "سوسیال یایینلاری" دؤردونجو باسقی ایستانبول 2004.
توَرکمنجه سؤزلوک؛ مراد دردی قاضی، قابوُس نشریاتی، بیرینجی باسقی گنبدکاوس 1364.
فلسفه آنسیکلوپئدیسی (8 جیلد)؛ اورهان خنجرلی اوغلو، "رمزی کیتاب ائوی"، اوَچونجو باسقی ایستانبول 2000.
فلسفه سؤزلوگو؛ اورهان خنجرلی اوغلو، "رمزی کیتاب ائوی"، اون دؤردونجو باسقی ایستانبول 2004.
فلسفه سؤزلوگو؛ آفشار تیموُچین، "بوُلوت یایینلاری"، دؤردونجو باسقی ایستانبول 2002.
فلسفه تئریملری سؤزلوگو؛ بئدیآ آقارسوُ، "اینقیلاب کیتاب ائوی"، دوققوزونجو باسقی ایستانبول 1998.
فلسفه سؤزلوگو؛ عبدالباقی گوَچلو، ارقان اوُزون، سرقان اوُزون، اوُمیت هوَسرو یولسال، "بیلیم و صنعت یایینلاری" ایکینجی باسقی آنکارا 2003.
فلسفه سؤزلوگو؛ احمد جئویزجی، "پرادیگما یایینجیلیق"، آلتینجی باسقی ایستانبول 2005.
فلسفی دوکترینلئر سؤزلوگو؛ سوَلئیمان هایری بولآی، ایستانبول 1982.
تورک میتولوژیسی آنسیکلوپئدیک سؤزلوک؛ جلال بیگدیلی، "یوُرت کیتاپ- یایین"، بیرینجی باسقی آنکارا 2005.
Vocabulaire technique et critique de la philosophie ; André Lalande : 2e édition Quadrige Puf ; 2006 Paris.

سؤلئیمان اوغلو 1961 -ده شاهسئون ائلی-نین یارجانلی - بله شلی اویماغیندا آنادان اولموش. قوُم-دا تانری بیلیم (تئولوژی)؛ پاریس-ده ایسه توَرک بیلیم (توَرکولوژی) اوقوموشدور. گـوُنئی آذربایجان یازاری اولاراق "اوُلوسلارآراسی قوشوقچو- دئنه مه جی- اؤیکوجو درنگی"نین (P. E. N. Clubİnternational) فرانسا بؤلمه سی نین اوَیه سیدیر.
یاپیتلاریندان اؤرنکلر :
- **گؤنول باجاسیندا گؤگره ن باخیش** کؤلن 1989.
- **وارلیق دؤزلاغیندا** کؤلن 1991.
- **بارماقلاریمین اعتکافیندا** پاریس 1992.
- **من ایله سن "اوُز"ه دوغرو** پاریس 1995.
- **من ایله من آراسیندا** کؤلن 1996.
-**"نوم کیتابی"-ندان** (بیرینجی بؤلوم : مودئرن قوشوق اوَزه رینه بیر دئنه مه : "بیلیمسل شعیره دوغرو". ایکینجی بؤلوم : سئچمه قوشوقلار :1993-2000) کؤلن 2003.
: سئچمه لر "نوم کیتابی"-ندان " (-" aus dem Buch NOM Verlag Auf Dem Ruffelm, Engelschoff, 2004
دؤزیازی ایله قوشوقلار) آلمانجا چئویریسی : اینگریت ریشتئر - آیقین قاراداغلی (هیلال).

بایقوُش درگیسی-نده یاییملانانلار :
فضولی دیوانی اوَزه رینه بیر دئنه مه (بایقوُش 1- 2)
قاضی برهان الدین دیوانی اوَزه رینه (بایقوُش 3)
اؤیکولر (بایقوش 1 -2 -3)
چئویریلر : شارل بودلئر. سمیع القاسم. 150 ژاپون هایکوسو (باشوُ- بوُسون- ایسسا؛ بایقوش 1- 2 -3)
- **الشدیریلر- تانیتمالار** (گوَنئی آذربایجان قوشوقچولاری اوَزه رینه)

- **نسیمی دیوانیندا کیشی ایله تانری ایلیشکیلری (تانریلاشان کیشی کیشله شن تانری)** (یوَکسک لیسانس ایچین سوُنولان اؤزؤلگه [مونوگرافی])
- **قوُتادغو بیلیگ : اسکی توَرک دیلی نین باش یاپیتی** (دوکتورا ساو{تئز}ی)

- تورک دیلی ایله یازینی؛ ایلک یازیلی بلگه لردن اون سکیزینجی یوَزییلا دک (50 ساعاتدان آرتیق تئلئویزیون ایزله نجه سی) :
1- **توَرک دیلی اؤیکونجونه گیریش**
2- **گؤک تورک دیلی ایله یازینی اوَزه رینه**
3- **اوُیغور دؤنه می توَرک دیلی ایله یازینی**
4- **قوُتادغو بیلیگ : اوُس ایله ائوره نیمیزی آیدینلاتان یاپیت**
5- **کاشغرلی "دیوان"ی اوَزه رینه دیلسل بیر چالیشما**
6- **یؤنوس ائمره : ائورنسل باریش سیمگه سی**
7- **دده قورقوُرت : اوغوز دیلی-نین آنیتسال یاپیتی**
8- **نسیمی : تانریلاشان کیشی - کیشیله شن تانری**
9- **فضولی باشقا بیر باخیشلا** (فضولی-نین بئش یوزونجو دوغوم ییلی دولایی سیبلا یوُنوسکو-دا یاپیلمیش قونوشما)
10- **مختوُمقولو دیوانیندا اسکی توَرکچه اؤگه لری** (قونوشما؛ " آذربایجان کوَلتور اوجاغی" بئرلین)
11- **محمد امین بگ رسولزاده-نین یاپیتلاریندا ائکینیم ایله اوُیغارلیق قاورامالاری** (تئلئویزیون ایزله نجه سی {پوروگرام-ی)؛ "گونئی آذربایجان سیته"لرینده یاییملانمیشدیر: "گوُآنسکام"...)
12- **تک تانریجی «دین»لرین آنا ایلکه لری اوَزه رینه** (توپلو بیر باخیش) (تئلئویزیون ایزله نجه سی/ پالتاک قونوشماسی، "گونئی آذربایجان سیته"لرینده یاییملانمیشدیر: "گونآسکام"؛ "اوُگره نجی"، "گونآز" ...)
13- **اوُسدئیی** (منطق) **ایله یؤنتم اوَزه رینه** (قونوشما؛ "توَرک - ایسلام اوجاغی" کؤلن)
14- **"بیلگی قوُرامی" اوَزه رینه** (قونوشما؛ "توَرک - ایسلام اوجاغی" کؤلن)
15- **"ایسلام فلسفه سی"نین دؤشونسل آناقایناقلاری** (قونوشما؛ " آذربایجان کولتور اوجاغی" بئرلین)
16- **دیل ایله فلسفه ایلیشکیلری اوَزه رینه** (قونوشما؛ " آذربایجان کوَلتور اوجاغی" بئرلین)
17- **کؤتو بیر الشدیری بیله یول گوُستریجی اولابیلیر** (حیدر ارسوی-ون رومانی اوَزه رینه (آنادولو توَرکچه-سینده، "آرتا"درگیسی-نده یاییملانمیشدیر)
18- **آصیف آتا: بایاغی بیر "فلسفه جی" 1-2** (بیرینجی بؤلومو "گونئی آذربایجان سیته"لرینده یاییملانمیشدیر)
19- **خوُرداد آیاقلانماسی : قاموُسال بیلینج آلتی-نین اوُیانیشی** (تئلئویریون ایزله نجه سی. بیرینجی قونوشما " دالغام سیته سی"نده یاییملانمیشدیر)
20- **اوُلوسال 22 ماییس (خوُرداد) آیاقلانماسی : دؤشونسل بیر یاناشیم** ("گونآسکام" سیته سینده یاییملانمیشدیر)
21- **مئولانا جلال الدین رومی-نین یاشامی ایله دؤشونجه لری اوَزه رینه** ("آلما یولو" ایله "گونآسکام"سیته سینده یاییملانمیشدیر. آیریجا باکی-دا "کیملیک" درگیسی نین دؤردونجو سایی-سیندا دا یاییملانمیشدیر)
22- **اؤیکولر توپلوسو**
23- **"ایل - توُره لیک : من-نین باشقاسی : باشقاسی نین منی"** (365 قوشوقدان اولوشان قوشوق توپلوسو)

24- **بوُ یول بیزیم یول! (داغینیق بیر یازاناق)**
25- **آچیقلاییجی مودئرن فلسفه سؤزلوگو**

Süleymanoğlu

Bu Yol Bizim Yol

(Dağınıq Bir Yazanaq)